

Broj 3/2015.

SLUŽBENI VJESNIK

BISKUPIJÂ
MOSTARSKO-DUVANJSKE
I TREBINJSKO-MRKANSKE

SLUŽBENI VJESNIK

Biskupija
Mostarsko-duvanjske i
Trebinjsko-mrkanske

Nakladnik

Biskupski ordinarijat Mostar
Ulica nadbiskupa Čule b.b., 88000 Mostar

Glavni urednik

Don Željko Majić
generalni vikar

Grafička obrada

Crkva na kamenu

Tisak

Suton, Široki Brijeg

Slika na naslovnici

Katedrala i Biskupski ordinarijat u Mostaru

Slika na zaslovnici

Katedrala u Trebinju

SADRŽAJ

Biskupova božićna čestitka SRETAN BOŽIĆ, 2015. ČESTITA NOVA GODINA, 2016.	243
I. DOKUMENTI SVETE STOLICE	245
Poruka Svetog Oca Franje za 31. Svjetski dan mladih 2016.	247
Poruka Svetog Oca Franje za Svjetski dan selilaca i izbjeglica 2016.	251
Poruka Svetog Oca Franje za 24. Svjetski dan bolesnika 2016.	253
II. BISKUPSKA KONFERENCIJA BOSNE I HERCEGOVINE	257
Priopćenje sa 65. zasjedanja BK BiH	259
Poslanica biskupa BK BiH u povodu Godine božanskog milosrđa "MILOSRDNI POPUT OCA"	261
III. MOSTARSKO-DUVANJSKA I TREBINJSKO-MRKANSKA BISKUPIJA	265
OKRUŽNICE	
Za slavlje Izvanredne Svete godine milosrđa	267
U prigodi parlamentarnih izbora u Republici Hrvatskoj	269
IMENOVANJA I RAZRJEŠENJA	270
Održana sjednica Konzultorskoga zbora	270
Održana sjednica Prezbiterskoga vijeća	271
Izvješće sa Skupštine Svećeničke uzajamnosti	272
Đakonsko ređenje bogoslova Ilije Petkovića	274
Kratak životopis ređenika	277
Raspored dijeljenja Sv. krizme u 2016. godini	279
Tečajevi pripreve za sakramentalni brak	280
OBLJETNICE I SLAVLJA	281
Križevno, obljetnica posvete i ređenja	281
Posveta oltara u samostanu sestara	285
Proslava zaštitnika Trebinjske biskupije	286
Proslava sv. Jeronima u Rimu	289
Svetkovina sv. Franje na Obali	291
Dvije obljetnice sestara Karmelićanki	294
Proslava sv. Ivana Kapistranskoga	297
Obljetnice msgr. Stanislava Hočevara	299
Završetak pučkih misija	300
Proslava Svih Svetih	301
Spomen na crkvu, svećenike i vjernike	302

Obljetnica pogibije mostarskih vjeroučenica	304
Blagoslov oltara u crkvi sv. Nikole Tavelića	306
Proslava Krista Kralja	307
IZVJEŠĆE S KRIZMANIČKOGA SLAVLJA	308
VIJESTI KATOLIČKOGA INFORMATIVNOGA UREDA MOSTAR	310
Zlatomisnici u pohodu "misijskim" krajevima	310
Biskup primio predsjednika i predsjednicu	312
Deževica - Konjic - Glavatičevo	312
Početak akademske godine	314
Svima nam je piti čašu gorčine	315
Sestre Franjevke preuzele vrtić	317
PREDSTAVLJANJE KNJIGA	319
Stanovništvo Popova u Hercegovini: Ravno	319
"Pet redaka" don Ivana Tomasa	322
PASTORALNI DAN	325
Ženidba i obitelj u svjetlu crkvenoga učiteljstva	325
Papinsko vijeće za zakonodavne tekstove	326
Pastoralni izazovi i dušobrižnička skrb za ženidbu i obitelj	328
DAN TEOLOŠKO-KATEHETSKOGA INSTITUTA U MOSTARU	336
Crkva i politika u demokratskom društvu	337
Biskupova kratka kronika	341

BISKUPOVA BOŽIĆNA ČESTITKA

SRETAN BOŽIĆ, 2015.
ČESTITA NOVA GODINA, 2016.

Živa drama Boga i čovjeka. Prvi čin: Božićni ciklus. S nekoliko nebeskih i zemaljskih likova. Bogočovjek u Istini, Pravdi, Ljubavi, Milosrđu i Miru. Suprot tomu pali čovjek u laži, nepravdi, mržnji, nemilosrđu, ratu, grijehu. Bogočovjek u Krvi otkupljenja i spasenja, a ljudi u krvi mrcvarjenja i uništenja.

ISUS. Protagonist je Sin Božji. Poslušan Ocu. Silazi s nebesa. Utjelovljuje se po Duhu Svetom. Raste od Djeteta do punine Čovjštva u Uskrsnuće. Po Križu, Smrti u Novoživot. Od Nazareta preko Betlehema do Jeruzalema. Dok kao Bogočovjek nije zasjeo s desne Očeve odakle je poslušno bio pošao.

Marija. Po arkandelovu navještenju: Majka i Bogorodica, a Djevica. Zasjenjena Duhom Božjim kao nijedna žena na svijetu. Rodila Sina kao i svaka druga majka na zemlji. Uz anđeoske zvuke, zajedno s Josipom, ugostila, bez igdje ičega, i Pastire i Mudrace. Samo im pokazala Dijete, najveći mogući Dar. I oni uzvratili uzdarjem: ponizno, mudro i s ljubavlju. A ona sve to pohranila u svoje srce.

Josip. Zaručnik kao i drugi zaručnici. Uzima Mariju za ženu, a nije mu supruga. Nije Djetetu tjelesni otac, a jest više od oca. Sve po tajnoj naredbi Božjoj. Zajedno s Marijom sve poduzima da od neljudskih krvnika spasi Spasitelja svijeta. A on će spasiti Svijet po svojoj Krvi na Križu, po svojevóljnoj Smrti na Golgoti i po slavnom i jedinstvenom Uskrsnuću iz groba.

Anđeli. Vjesnici prigodom Začeca, glasnici prigodom Rođenja božanskoga Djeteta. Naznačuju da je u Utjelovljenju i Rođenju Dijete u rastu nama ljudima nedostižna Tajna, a u kući nam nazočan. Neistraživo Otajstvo Božje, a u njemu živimo, mičemo se i jesmo. Čuje se pjesma silne vojske nebeske!

Pastiri. Nadahnuti Božjim glasom klanjaju se Novorođenčetu povijenu, gdje leži u jaslama. Časte Mariju i Josipa. Pastiri se vraćaju slaveći i hvaleći Boga za sve što vidjeli i čuli. Prvi radosni zemaljski navjestitelji Spasitelja svijeta rodu ljudskomu.

Mudraci. Slijede čudnovatu zvijezdu. Ni desno, ni lijevo, nego ravno u kraljevu palaču u Jeruzalemu. Zabuna. Te odatle u štalicu u Betlehem. Prava Istina. Zlato novomu Kralju, tamjan malomu Bogu - Božiću, plemenitu pomast za balzimiranje u smrti. Zvijezda ih vraća drugim putom. Sigurnim.

Krvnici. Šalje ih goropadni Herod. Ubiti i Kralja i Kraljicu! Da svoje krvavo kraljevstvo razdijeli svojim kraljevićima. A Novorođeni ne će ni da mu s one gore vrlo visoke ponudiš sva kraljevstva svijeta i slavu njihovu. On hoće srca, ne pustinje!

Bjegunci. Golokrili anđeo jači je, pa i u snu Josipovu, od svih naoružanih zločinaca. Izvlači Presvetu Obitelj noću iz Betlehema. Preko gora, preko dola, preko voda u daleki Egipat. Dijete spašeno. I Majka njegova. I Josip, više od oca. Herod rascrvotočen. Dželiti zadjenuli mačeve u korice. Može se Dijete vratiti preko Jeruzalema u Nazaret. Da nastavi rasti u milosti i mudrosti do Punine.

O Maleni Isuse! Po Duhu Svetom začeti, od Djevice rođeni, Josipovom brigom spašeni! Pokaži nama grješnicima dare premilosrdnoga Srca Boga našega, i svojim svjetlom s visina obasjavaj srca i pameti naše, da slijedimo Tebe Tvojim Putom, po Tvojim Istini, zovom Tvoga Života. U ovoj Novoj godini 2016. svima vjernima podaj mir i blagoslov, a svemu svijetu spasenje i radost!

✠ Ratko Perić, biskup

I.

DOKUMENTI SVETE STOLICE

PORUKA SVETOG OCA FRANJE ZA 31. SVJETSKI DAN MLADIH 2016.

"Blago milosrdnima: oni će zadobiti milosrđe!" (Mt 5,8)

Predraga mladeži!

Došli smo do posljednje etape našeg hodočašća u Krakov, gdje ćemo iduće godine, u mjesecu srpnju, zajedno proslaviti 31. Svjetski dan mladih. Na našem dugom i zahtjevnom putu vodile su nas Isusove riječi preuzete iz "Govora na gori". Taj put smo započeli 2014. razmišljajući zajedno o prvome blaženstvu: "Blago siromasima duhom: njihovo je kraljevstvo nebesko!" (Mt 5,3). Tema za 2015. bila je: "Blago čistima srcem: oni će Boga gledati!" (Mt 5,8). U godini koja je pred nama želimo se nadahnjivati riječima: "Blago milosrdnima: oni će zadobiti milosrđe!" (Mt 5,7).

1. Jubilej milosrđa

S tom temom, SDM 2016. u Krakovu lijepo se uklapa u Svetu godinu milosrđa te postaje tako pravi Jubilej mladih na svjetskoj razini. To nije prvi put da se svjetski susret mladih podudara s jubilejskom godinom. Naime, upravo tijekom Svete godine otkupljenja (1983./1984.) sveti Ivan Pavao II. je po prvi put mlade iz cijeloga svijeta pozvao da se okupe na Cvjetnicu. Zatim, tijekom Velikog jubileja dvijetisućite više od dva milijuna mladih iz oko 165 zemalja svijeta okupilo se u Rimu na proslavi 15. Svjetskog dana mladih. Siguran sam da će Jubilej mladih u Krakovu, kao i u prethodne dvije prigode, biti jedan od najistaknutijih događaja te Svete godine!

Možda se neki od vas pitaju: što je ta Jubilejska godina koja se slavi u Crkvi? Biblijski tekst iz 25. poglavlja Knjige levitskoga zakonika, pomaže nam shvatiti što je značio "jubilej" za izraelski narod: svakih pedeset godina u Židova se oglašavala truba (jobel) koja ih je pozivala da se okupe (jobil) na proslavu svete godine, kao vremena pomirenja (jobal) za sve. Tijekom njezina trajanja morali su obnoviti dobre odnose s Bogom, s bližnjim i sa stvorenjima, sve u duhu besplatnosti. Poticalo se,

među ostalim, opraštanje dugova, pružanje posebne pomoći onima koji su zapali u bijedu, poboljšavanje odnosâ među ljudima i oslobađanje robova.

Isus Krist je došao navijestiti i ostvariti ne prolazno vrijeme milosti. On je donosio radosnu vijest siromasima, sužnjima oslobođenje, vid slijepima i slobodu potlačenima (usp. Lk 4,18-19). U njemu, osobito u njegovu pashalnom otajstvu, najdublji smisao jubileja nalazi puno ispunjenje. Kada Crkva proglašava jubilej u Kristovo ime, svi smo pozvani iskusiti izvanredno vrijeme milosti. Sama Crkva je pozvana pružiti obilje znakova Božje prisutnosti i blizine, te probuditi u srcima ljudi sposobnost gledati na ono bitno. Ova je Sveta godina milosrđa, na osobit način, "vrijeme za Crkvu da ponovno pronađe smisao poslanja koje joj je Gospodin povjerio na dan uskrsnuća: biti znak i oruđe Božjeg milosrđa" (Homilija na Prvoj večernjoj Nedjelje Božjeg milosrđa, 11. travnja 2015.).

2. Milosrdni poput Oca

Geslo ovog Izvanrednog jubileja glasi: "Milosrdni poput Oca" (usp. Misericordiae Vultus, 13) i s tim se podudara tema idućeg SDM-a. Pokušajmo zato bolje shvatiti što znači Božje milosrđe.

U Starome zavjetu se koriste razni izrazi kada se govori o milosrđu, od kojih su najznačajniji hesed i rahamim. Prvi, kada se odnosi na Boga, izražava njegovu neumornu vjernost savezu s njegovim narodom kojeg on ljubi i kojemu vječno oprašta. Drugi, rahamim, može se prevesti kao "unutarnji organi"; na poseban način doziva u pamet majčinsko krilo i pomaže nam shvatiti Božju ljubav prema njegovu narodu koja je poput ljubavi majke prema svom djetetu. Ovako nam je predstavlja prorok Izaija: "Može li žena zaboravit' svoje dojenče, ne imat' sućuti za čedo utrobe svoje? Pa kad bi koja i zaboravila, tebe ja zaboraviti neću" (Iz 49,15). Takva ljubav uključuje stvaranje

prostora za druge u sebi i sposobnost suosjećati, trpjeti i radovati se s našim bližnjima.

U biblijskom pojmu milosrđa uključena je također konkretnost ljubavi koja je vjerna, besplatna i zna opraštati. U ovom odlomku iz Hošee imamo predivan primjer Božje ljubavi, koju prorok uspoređuje s ljubavlju oca prema sinu: "Dok Izrael bijaše dijete, ja ga ljubljah, iz Egipta dozvah sina svoga. Al' što sam ih više zvao, sve su dalje od mene odlazili [...] A ja sam Efrajima hodati učio, držeći ga za ruke njegove; al' oni ne spoznaše da sam se za njih brinuo. Užima za ljude privlačio sam ih, konopcima ljubavi; bijah im k'o onaj koji u čeljustima njihovim žvalse opušta; nad njega se saginjah i davah mu jesti" (Hoš 11,1-4). Usprkos sinovu pogrešnom vladanju, koje zavrjeđuje kaznu, očeva ljubav je vjerna. On uvijek oprašta svom raskajanom djetetu. Kao što vidimo, u milosrđu je uvijek uključeno opraštanje; ono "nije neka apstraktna ideja, već konkretna stvarnost kojom on objavljuje svoju ljubav kao ljubav oca i majke koji osjećaju duboku ljubav i privrženost prema svome djetetu. [...] Ona izvire iz dubine bića kao duboki, prirodni osjećaj, satkan od nježnosti i suosjećanja, oprosta i oproštenja" (Misericordiae Vultus, 6).

U Novom zavjetu se govori o Božjem milosrđu (eleos) kao sintezi djela koje je Isus došao izvršiti u svijetu u Očevo ime (usp. Mt 9,13). Milosrđe našega Gospodine posebno je vidljivo kada se on milostivo priginje nad ljudsku bijedu i pokazuje svoju samilost prema onima koji su potrebiti razumijevanja, ozdravljenja i opraštanja. Sve u Isusu govori o milosrđu. Štoviše, on sâm je milosrđe.

U 15. poglavlju Lukina Evandjelja nalazimo tri prispodobе o milosrđu: o izgubljenom ovci, o izgubljenom drahmi i onu koja je poznata kao prispodoba o "rasipnom sinu". U te tri prispodobе pogađa nas Božja radost, radost koja ga obuzima kada nađe grešnika i oprašta mu. Dà, Božja je radost opraštanje! Tu je sažetak cijelog evandjelja. "Svaki je od nas ta izgubljena ovca, ta izgubljena drahma; svaki od nas je onaj sin koji je protratio vlastitu slobodu slijedeći lažne idole, iluzije sreće, i sve izgubio. Ali Bog nas ne zaboravlja, Otac nas nikada ne napušta. On je strpljivi otac, uvijek nas čeka! Poštujte našu slobodu, ali ostaje uvijek vjerran. A kada mu se vratimo, on nas prima kao djeću u svoju kuću, jer nas ne prestaje - ni na trenutak - čekati s ljubavlju. A njegovo srce slavi zbog svakog sina koji se vraća. Slavi jer je on radost. Bog ima tu radost, kada netko od nas grešnika

pođe k njemu i traži njegovo oproštenje" (Angelus, 15. rujna 2013.).

Božje milosrđe je veoma stvarno i svi smo pozvani osobno to iskusiti. Kada sam imao sedamnaest godina jednoga sam dana trebao izaći sa svojim prijateljima. Odlučio sam prije toga poći u crkvu gdje sam našao jednoga svećenika koji mi je ulijevao posebno povjerenje i osjetio sam želju da otvorim svoje srce u ispovijedi. Taj susret mi je promijenio život! Otkrio sam da kada otvorimo srce s poniznošću i bez sustezanja, možemo na vrlo konkretan način kontemplirati Božje milosrđe. Osjetio sam sigurnost da me, u osobi toga svećenika, Bog već čekao, i prije nego sam ja učinio prvi korak pošavši u crkvu. Mi ga tražimo, ali on je uvijek ispred nas, uvijek nas traži i prvo on nalazi nas. Možda neki od vas nose neki teret na duši i misle: učinio sam to, to i to... Ne bojte se! On vas čeka! On je otac: on nas uvijek čeka! Kako je lijepo susresti u sakramentu pomirenja Očev milosrdni zagrljaj, otkriti da je ispovjedaonica mjesto milosrđa i pustiti da nas dotakne ta milosrdna ljubav Gospodina koji nam uvijek oprašta!

A ti, dragi mladiću, draga djevojko, jesi li ikada osjetio/la na sebi pogled beskrajne ljubavi, koji se bez obzira na sve tvoje grijehe, ograničenja, pogreške, nastavlja uzdati u tebe i gledati tvoj život s nadom? Jesi li svjestan, jesi li svjesna vrijednosti koju imaš u očima Boga koji ti je iz ljubavi sve dao? Kao što nas uči sveti Pavao: "A Bog pokaza ljubav svoju prema nama ovako: dok još bijasmo grešnici, Krist za nas umrije" (Rim 5,8). Shvaćamo li doista snagu tih riječi?

Znam koliko vam je križ Svjetskog dana mladih drag. Dar je to svetog Ivana Pavla II. i prati vas na svim vašim svjetskim susretima od 1984. godine. Kolike promjene, kolika prava i istinska obraćenja su se dogodila u životu mnogih mladih u susretu s tim jednostavnim golim križem! Možda ste si postavili pitanje: odakle dolazi ta izvanredna snaga križa? Odgovor je: križ je najrječitiji znak Božjeg milosrđa! Potvrđuje nam da je mjera Božje ljubavi prema čovjeku ljubiti neizmjereno! U križu možemo dotaći Božje milosrđe i biti dotaknuti njegovim milosrđem! Želim ovdje podsjetiti na epizodu o dvojici razbojnika koji su bili razapeti uz Isusa: jedan je umišljen, ne smatra se grešnikom, izruguje se Gospodinu. Drugi se naprotiv priznaje grešnikom, obraća se Gospodinu i kaže mu: "Isuse, sjeti me se kada dođeš u kraljevstvo svoje". Isus ga pogleda s beskrajnim milosrđem i odgovori mu: "danas ćeš biti sa mnom

u raju!" (usp. Lk 23,32.39-43). S kojim se od te dvojice poistovjećujemo? S onim koji je umišljen i ne priznaje svoje grijeh? Ili s drugim, koji priznaje da treba Božje milosrđe i svim srcem za to moli? U Gospodinu, koji je dao svoj život za nas na križu, uvijek ćemo naći bezuvjetnu ljubav koja priznaje naš život kao dobro i uvijek nam daje priliku za novi početak.

3. Izvanredna je radost biti oruđa Božjeg milosrđa

Božja nas riječ uči da "blaženije je davati nego primati" (Dj 20,35). Upravo zato se u petom blaženstvu proglašava milosrdne blaženima. Znamo da je Gospodin nas prvi ljubio. Ali bit ćemo doista blaženi i sretni samo ako uđemo u Božju logiku dara, besplatne ljubavi, ako otkrijemo da nas je Bog beskrajno ljubio kako bi nas učinio sposobnima ljubiti poput njega, bezgranično. Kao što kaže sveti Ivan: "Ljubljeni, ljubimo jedni druge jer ljubav je od Boga; i svaki koji ljubi, od Boga je rođen i poznaje Boga. Tko ne ljubi, ne upozna Boga jer Bog je ljubav. [...] U ovom je ljubav: ne da smo mi ljubili Boga, nego - on je ljubio nas i poslao Sina svoga kao pomirnicu za grijeh naš. Ljubljeni, ako je Bog tako ljubio nas, i mi smo dužni ljubiti jedni druge." (1 Iv 4,7-11).

Nakon što sam vam u kratkim crtama objasnio kako Gospodin iskazuje svoje milosrđe prema nama, želim vam dati neke sugestije kako mi možemo na konkretan način biti oruđa tog istog milosrđa prema našem bližnjem.

U vezi s tim sjetim se primjera blaženog Piergiorgia Frassatija. On je govorio: "Isus me pohodi svako jutro u pričesti, ja mu uzvraćam posjet na svoj siromašan način, posjećujući siromahe". Piergiorgio je bio mladić koji je shvatio što znači imati milosrdno srce, osjetljivo za one koji su u najvećoj potrebi. Davao im je mnogo više od materijalnog; davao je samoga sebe dajući svoje vrijeme, riječi, sposobnost slušanja. Služio je siromašnima s velikom diskretnošću, nikada ne stavljajući samoga sebe u prvi plan. Doista je činio ono što nam Evanđelje kaže: "Ti, naprotiv, kada daješ milostinju - neka ti ne zna ljevica što čini desnica, da tvoja milostinja bude u skrovitosti. I Otac tvoj, koji vidi u skrovitosti, uzvratit će ti!" (Mt 6,3-4). I zamislite, dan prije svoje smrti, teško bolestan, davao je naputke o tome kako pomagati njegovoj braći u potrebi. Na njegovu pogrebu rodbina i prijatelji ostali su začuđeni prisutnošću mnogih, njima nepozna-

tih siromaha s kojima je mladi Piergiorgio prijateljevao i kojima je pomagao.

Meni se sviđa povezivati evanđeoska blaženstva s 25. poglavljem Matejeva Evanđelja, kada nam Isus predstavlja djela milosrđa i kaže da ćemo na temelju njih biti suđeni. Pozivam vas stoga da ponovno otkrijete tjelesna djela milosrđa: gladna nahraniti, žedna napojiti, siromaha odjenuti, stranca primiti, bolesna dvoriti, utamničena pohoditi i mrtva pokopati. Ne zaboravimo ni duhovna djela milosrđa: dvoumna savjetovati, neuka poučiti, grješnika pokarati, žalosna i nevoljna utješiti, uvredu oprostiti, nepravdu strpljivo podnositi i za žive i mrtve Boga moliti. Kao što vidite, biti milosrdan ne znači biti jednostavno "dobra osoba" niti je to puka sentimentalnost. Milosrdnošću se naime mjeri naša vjerodostojnost kao Isusovih učenika, naša uvjerljivost kao kršćana u današnjem svijetu.

Vama mladi, koji ste vrlo konkretni, želim predložiti da u prvih sedam mjeseci 2016. izaberete jedno tjelesno i duhovno djelo milosrđa koje ćete činiti svakoga mjeseca. Neka vas u tome nadahnjuje molitva svete Faustine, ponizne vjesnice Božjeg milosrđa u našem dobu:

"Pomozi mi, Gospodine, da moje oči budu milosrdne, tako da nikada ne budem sumnjičava i ne sudim po vanjštini, već da uvijek znam otkriti ono što je lijepo u duši moga bližnjega i da mu budem od pomoći.

[...] da moje uši budu milosrdne, da budem pozorna na potrebe mojih bližnjih, a ne ravnodušna na njihove boli i jecaje.

[...] da moj jezik bude milosrdan i nikada ne govori loše o drugima, već da za sve ima riječ utjehe i praštanja.

[...] da moje ruke budu milosrdne i pune dobrih djela.

[...] da moje noge budu milosrdne, tako da uvijek hitam bližnjemu u pomoć, ma koliko iscrpljena i umorna bila.

[...] da moje srce bude milosrdno, tako da sudjeluje u svim patnjama bližnjega" (Dnevnik, 163).

Poruka Božjeg milosrđa predstavlja dakle vrlo konkretan i zahtjevan program života jer uključuje djelovanje. A jedno od najočitijih djela milosrđa, ali koje je možda i najteže provesti u djelo, jest oprostiti onome koji nas je povrijedio, onome koji nam je učinio zlo, onome koga smatramo svojim neprijateljem: "Kako je ponekad teško oprostiti! A ipak, oprosteno je oruđe stavljeno u naše krhke ruke da bismo postigli radost srca.

Odbaciti mržnju, srdžbu, nasilje i osvetu predstavljaju nužne uvjete za sretan život" (*Misericordiae Vultus*, 9).

Susrećem tolike mlade koji kažu da su umorni od ovoga tako podijeljenog svijeta, u kojem se sukobljavaju pristaše različitih frakcija, u kojem se vode toliki ratovi i gdje ima i onih koji vlastitu religiju koristi kao opravdanje za nasilje. Moramo zamoliti Gospodina da nam udijeli milost da budemo milosrdni prema onima koji su nas povrijedili. Isus je na križu molio za one koji su ga razapeli: "Oče, oprosti im, ne znaju što čine!" (Lk 23,34). Jedino se milosrđem može prevladati zlo. Pravda je potrebna, u to nema sumnje, ali ona sama nije dovoljna. Pravda i milosrđe moraju ići ruku pod ruku. Kako samo želim da se svi ujedinitimo u zajedničkoj molitvi, koja će izvirati iz dubine svog srca, moleći Gospodina da se smiluje nama i cijelom svijetu!

4. Krakov nas očekuje

Dijeli nas svega nekoliko mjeseci od susreta u Poljskoj. Krakov, grad svetog Ivana Pavla II. i svete Faustine Kowalske, očekuje nas raširenih ruku i otvorena srca. Vjerujem da nas je Božja providnost dovela do toga da slavimo Jubilej mladih upravo ondje, gdje je živjelo to dvoje velikih apostola milosrđa našega doba. Ivan Pavao II. je naslutio da je ovo doba milosrđa. Na početku svoga pontifikata napisao je encikliku *Dives in misericordia*. Tijekom Svete godine dvijetisućite svetom je proglasio sestru Faustinu, ustanovivši također blagdan Božjeg milosrđa, koji se slavi druge vazmene nedjelje. Godine 2000. je osobno inaugurirao svetište Milosrdnog Isusa, povjerivši svijet Božjem milosrđu, uz želju da ta poruka

dopre do svih stanovnika svijeta i ispuni im srca nadom. "Potrebno je zapaliti iskru Božje milosti. Potrebno je svijetu prenositi taj plamen milosrđa. U Božjem će milosrđu svijet naći mir, a čovjek sreću!" (Homilija prilikom posvete Svetišta Božjeg milosrđa u Krakovu, 17. kolovoza 2002.).

Draga mladeži, u krakovskom svetištu posvećenom milosrdnom Isusu, prikazanom na slici koju Božji puk ondje časti, Isus vas čeka. On se uzda u vas i računa na vas! Ima toliko važnih stvari reći svakom od vas... Ne bojte se pogledati ga u oči, koje su pune beskrajne ljubavi prema vama. Pustite da vas zahvati njegov milosrdni pogled, spreman oprostiti sve vaše grijehе, pogled kadar promijeniti vaš život i ozdraviti rane vaših duša, pogled koji je kadar ugasi duboku žeđ koja prebiva u vašim srcima: žeđ za ljubavlju, mirom, radošću i pravom srećom. Dođite k njemu i ne bojte se! Dođite i recite mu iz dubine svog srca: "Isuse, vjerujem u tebe!". Pustite da vas dotakne njegovo beskrajno milosrđe da uzmožete postati apostoli milosrđa djelima, riječima i molitvama, u našem svijetu ranjenom egoizmom, mržnjom i tolikim očajem.

Nosite baklju Kristove milosrdne ljubavi - o kojoj je govorio sveti Ivan Pavao II. - u sva područja vašeg svakodnevnog života i sve do n kraj svijeta. U tome vas poslanju pratim svojim željama i molitvama. Sve vas povjeravam Mariji Djevici, Majci milosrđa, na ovoj posljednjoj etapi duhovne pripreme za idući SDM u Krakovu, te vas sve od sveg srca blagoslivljam.

Iz Vatikana, 15. kolovoza 2015.
Svetkovina Uznesenja BDM

Papa Franjo

PORUKA SVETOG OCA FRANJE ZA SVJETSKI DAN SELILACA I IZBJEGLICA 2016.

Izazov selilaca i izbjeglica. Odgovor Evanđelja milosrđa

Draga braćo i sestre!

U buli najave izvanrednog Jubileja milosrđa podsjetio sam da "postoje trenuci u kojima smo pozvani još snažnije usmjeriti svoj pogled na milosrđe, kako bismo sami postali djelotvornim znakom Očeva djelovanja" (Misericordiae Vultus, 3). Bog u svojoj ljubavi želi doprijeti do svih i svakoga. Oni koji prihvaćaju Očev zagrljaj postaju raširene ruke i zagrljaje da svatko uzmožne spoznati da je ljubljen i da se osjeća kao "kod kuće" u jednoj ljudskoj obitelji. Bog svoju očinsku brigu proteže na sve, poput pastira koji brine za svoje stado, ali je posebno osjetljiv na potrebe ranjene, umorne ili bolesne ovce. Isus Krist nam je predstavio Oca kao onoga koji se priginje nad čovjekom pritisnutim tjelesnom ili duhovnom bijedom i, što se ovaj u težem stanju nalazi, to se Božje milosrđe pokazuje plodonosnijim.

U naše doba migracije su u cijelom svijetu u stalnom porastu. Izbjeglice i ljudi koji bježe iz svojih domova predstavljaju izazov za pojedince i zajednice, kao i njihov tradicionalni način života, i katkad uzdrmaju kulturni i društveni horizont s kojim se susreću. Oni su sve češće žrtve nasilja i siromaštva, napuštajući svoje domove postaju plijenom trgovaca ljudima na svom putovanju prema snu o boljoj budućnosti. Ako, zatim, prežive zloporabe i protivštine, suočavaju se sa stvarnošću u kojoj vlada prikrivena sumnja i strah. Na kraju, nerijetko se susreću s pomanjkanjem jasne i praktične politike koja regulira prihvata migranata i predviđa kratkoročne i dugoročne programe integracije, uz poštivanje prava i dužnosti svih. Danas, više no u prošlosti, Evanđelje milosrđa potresa naše savjesti, sprječava nas da se mirimo s patnjom drugih i ističe odgovore koji se temelje na bogoslovnim krepostima vjere, nade i ljubavi, koji svoj praktični izraz nalaze u duhovnim i tjelesnim djelima milosrđa.

U svjetlu tih činjenica, odlučio sam da Svjetski dan selilaca i izbjeglica 2016. bude posvećen temi: "Izazov selilaca i izbjeglica. Odgovor Evanđelja milosrđa". Migracijski valovi sada su postali duboko ukorijenjena stvarnost i prvi problem koji se nameće tiče jest ponuditi rješenje za tu izvanrednu situaciju kroz programe koji će uzeti u obzir uzroke migracijâ, promjene koje one sa sobom nose i njihov utjecaj na strukturu i izgled društava i narodâ. Svijet se svakodnevno suočava s tragičnom sudbinom milijuna muškaraca i žena kao posljedicom izbijanja neprihvatljive humanitarne krize u različitim dijelovima svijeta. Ravnodušnost i šutnja postaju suučesništvo kada pasivno promatramo ljude koji umiru od gušenja, gladi, nasilja i brodoloma. Bile velike ili male, to su uvijek tragedije čak i kada je u njima izgubljen samo jedan ljudski život.

Migranti su naša braća i sestre u potrazi za boljim životom, daleko od siromaštva, gladi, izrabljivanja i nepravedne raspodjele dobara našeg planeta, koja bi svi trebali ravnopravno dijeliti. Nije li možda želja svakog čovjeka da živi bolje i uživa pristojno blagostanje koje će dijeliti sa svojim dragima?

U ovom povijesnom času, snažno obilježeno velikim migracijama, identitet nije sporedno pitanje. Oni koji se odluče emigrirati prisiljeni su promijeniti neke od svojih najosebujnijih karakteristika i, htjeli to oni ili ne, prisiljavaju na promjenu i one koji ih primaju. Kako te promjene ne doživljavati kao prepreku istinskom razvoju, već kao priliku za istinski ljudski, društveni i duhovni rast, poštujući i promičući one vrijednosti koje nam pomažu rasti u čovjekoljublju i izgraditi ispravan odnos s Bogom, drugima i stvorenim svijetom?

Prisutnost doseljenika i izbjeglica predstavlja ozbiljan izazov za razna društva koja ih prihvaćaju. Ta se društva suočavaju s novim situacijama koje

bi mogle postati nepredvidljive ako ih se prikladno ne obrazloži, upravlja i regulira. Kako možemo osigurati da ta integracija postane međusobno obogaćivanje, da otvori pozitivne perspektive zajednicama, te spriječi opasnost diskriminacije, rasizma, ekstremnog nacionalizma ili ksenofobije?

Biblijska nas objava potiče primiti stranca; poručuje nam da na taj način otvaramo vrata Bogu i u licu drugoga vidimo lice samoga Isusa Krista. Mnoge institucije, udruženja, pokreti i grupe, dijecezanska, nacionalna i međunarodna tijela iskusi su divljenje i radost slavlja susreta, razmjene i solidarnosti. Oni su prepoznali glas Isusa Krista: "Evo, na vratima stojim i kućam" (Otk 3,20). Ipak, ne prestaju se također voditi rasprave o uvjetima i granicama koje treba postaviti prihvatanju migranata, ne samo na razini politikâ pojedinih država, već i u nekim župnim zajednicama u kojima je, čini se, ugrožen tradicionalni mir.

Suočena s tim pitanjima, Crkva se mora neizostavno nadahnjivati na primjeru i riječima Isusa Krista. Odgovor Evanđelja je milosrđe.

U prvom redu, milosrđe je dar Boga Oca koji se objavio u Sinu: milosrđe primljeno od Boga, naime, pobuđuje osjećaje radosne zahvalnosti za nadu koju nam je otvorilo otajstvo otkupljenja po Kristovoj krvi. Ono, nadalje, hrani i jača solidarnost prema bližnjemu kao nužni odgovor na Božju besplatnu ljubav, koja "je... razlivena u srcima našim po Duhu Svetom koji nam je dan!" (Rim 5,5). Uostalom, svaki je od nas odgovoran za svoga bližnjega: mi smo čuvari naše braće i sestara, gdje god da oni živjeli. Briga za jačanje dobrih odnosa s drugima i sposobnost nadilaženja predrasuda i strahova bitni su sastojci za njegovanje kulture susreta, gdje je pojedinac ne samo spreman dati, već i primiti od drugih. Gostoprimstvo, naime, raste i davanjem i primanjem.

U toj perspektivi, važno je promatrati migrante ne samo na temelju njihova - regularnog ili neregularnog - statusa već nadasve kao osobe, zaštićene u njihovu dostojanstvu, koje mogu pridonijeti napretku i općem blagostanju, napose kada odgovorno preuzimaju dužnosti prema onima koji ih primaju i poštuju sa zahvalnošću materijalnu i duhovnu baštinu zemlje u koju su primljeni, pokoravajući se njezinim zakonima i pomažući joj u njezinim potrebama. Migracije se u svakom slučaju ne smiju svoditi isključivo na političke i zakonodavne aspekte, ekonomske implikacije i puki suživot različitih kultura na istom području. Svi su ti aspekti dopuna obrani i promicanju ljudske osobe, kulturi susreta narodâ i jedinstvu, gdje

Evanđelje milosrđa nadahnjuje i potiče putove obnove i preobrazbe svekolikog ljudskog roda.

Crkva je na strani onih koji se zalažu u obranu prava svake osobe da živi dostojanstveno, prije svega i nadasve ostvarivanjem prava da ne emigriraju i da daju svoj doprinos razvoju zemlje porijekla. Taj proces treba, od samog početka, uključivati potrebu za pružanjem pomoći zemljama iz koje migranti i izbjeglice dolaze. To će pokazati da su solidarnost, suradnja, globalna međuovisnost i pravedna raspodjela Zemljinih dobara neophodni za poduzimanje odlučnijih nпора, poglavito u područjima iz kojih migracijski valovi kreću, kako bi se uklonilo nejednakosti koje navode ljude da, pojedinačno ili kolektivno, napuštaju svoje prirodno i kulturno okruženje. U svakom slučaju, potrebno je spriječiti, po mogućnosti u najranijim fazama, egzodus izbjeglica uzrokovan siromaštvom, nasiljem i progonima.

Nužno je pravilno o tome informirati javnost kako bi se, među ostalim, spriječilo neopravdane strahove i spekulacije štetne po migrante.

Nitko se ne može praviti da je ravnodušan prema novim oblicima ropstva koje provode zločinačke organizacije koje kupuju i prodaju muškarce, žene i djecu kao prisilne radnike u građevini, zemljoradnji, ribarstvu i drugim područjima tržišta. Koliko je djece danas prisiljeno boriti se u vojskama kao djeca vojnici! Koliko su osobe žrtve trgovine organima, prisilnog prosjačenja i seksualnog izrabljivanja! Današnje izbjeglice bježe od tih nastranih zločina i apeliraju na Crkvu i svijet da osiguraju da, u pruženoj ruci onoga koji ih prima, mogu vidjeti lice Gospodina "Oca milosrđa i Boga svake utjehe!" (2 Kor 1,3).

Draga braćo i sestre migranti i izbjeglice! U korijenu Evanđelja milosrđa susret i prihvatanje se isprepliću sa susretom i prihvatanjem samoga Boga: prihvatiti drugoga znači prihvatiti Boga osobno! Ne dopustite da vam ukradu nadu i radost življenja koji su plod iskustva Božjeg milosrđa, koje se očituje u osobama koje susrećete na svom putovanju! Povjeravam vas Djevici Mariji, Majci selilaca i izbjeglica, i svetom Josipu, koji su iskusili gorčinu emigracije u Egipat. Njihovu zagovoru povjeravam također one koji posvećuju snage, vrijeme i sredstva pastoralnoj i socijalnoj skrbi za migrante. Svima od srca udjeljujem apostolski blagoslov!

Iz Vatikana, 12. rujna 2015.

Spomendan Presvetog Imena
Blažene Djevice Marije

Papa Franjo

PORUKA SVETOG OCA FRANJE ZA 24. SVJETSKI DAN BOLESNIKA 2016.

**Pouzdati se u milosrdnog Isusa poput Marije:
"Što god vam rekne, učinite!" (Iv 2,5)**

Draga braćo i sestre!

Dvadeset i četvrti Svjetski dan bolesnika pruža mi priliku za posebnu blizinu s vama, dragi bolesnici, i s onima koji skrbe za vas.

Kako će se svečana proslava toga dana održati u Svetoj zemlji, ove godine predlažem razmišljanje o evandeoskom izvještaju o svadbi u Kani (Iv 2,1-11), gdje je Isus učinio svoje prvo čudo na intervenciju svoje Majke. Izabrana tema - Pouzdati se u milosrdnog Isusa poput Marije: "Što god vam rekne, učinite!" (Iv 2,5) - vrlo dobro se uklapa također u izvanredni Jubilej milosrđa. Središnje euharistijsko slavlje Dana održat će se 11. veljače 2016., na spomendan Blažene Djevice Marije Lurdske, upravo u Nazaretu, gdje "Riječ tijekom postade i nastani se među nama" (Iv 1,14). U Nazaretu je Isus započeo svoje poslanje spasenja, primijenivši na sebe riječi proroka Izaije, kako nam prenosi evanđelist Luka: "Duh Gospodnji na meni je jer me pomaza! On me posla blagovjesnikom biti siromasima, proglasiti sužnjima oslobođenje, vid slijepima, na slobodu pustiti potlačene, proglasiti godinu milosti Gospodnje" (4,18-19).

Bolest, posebno ako je riječ o teškoj bolesti, uvijek dovodi ljudsku egzistenciju u krizu i sa sobom nosi dublja pitanja. Prva čovjekova reakcija može ponekad biti pobuna: zašto se to dogodilo upravo meni? Može osjetiti očaj, misliti da je sve izgubljeno, da ništa više nema smisla...

U tim situacijama, vjera u Boga je, s jedne strane, stavljena na kušnju, ali istodobno može otkriti sve svoje pozitivne potencijale. Ne zato što vjera daje da nestane bolest, bol ili pitanja koja oni sa sobom nose, već zato što nudi ključ kojim možemo otkriti najdublji smisao onoga što živimo; ključ koji nam pomaže vidjeti kako bolest može biti put koji će nas dovesti bliže Isusu

koji hodi uz nas, noseći križ. I taj ključ nam daje Majka, Marija, koja je osobno iskusila taj put.

Na svadbi u Kani, Marija je brižna žena koja primjećuje da su se supružnici našli pred ozbiljnim problemom: vina, tog simbola radosti na slavlju, je nestalo. Marija prepoznaje teškoću, na neki način doživljava to kao nešto osobno, i djeluje spremno i diskretno. Ne ostaje nijemo promatrati, a još manje gubi vrijeme na iznošenje sudova, već se obraća Isusu i predstavlja mu konkretni problem: "Vina nemaju" (Iv 2,3). A kad joj Isus kaže da još nije došao njegov čas, kaže slugama: "Što god vam rekne, učinite!" (r. 5). Tada Isus čini čudo, pretvara veliku količinu vode u vino za koje se odmah pokazalo da je najbolje na cijelom slavlju. Koju pouku možemo izvući iz ovog otajstva svadbe u Kani za Svjetski dan bolesnika?

Gozba u Kani je slika Crkve: u središtu je milosrdni Isus koji čini znamenje; oko njega su učeniци, prvine nove zajednice; a uz Isusa i učenike je Marija, brižna i pobožna Majka. Marija sudjeluje u radosti običnih ljudi i pomaže da ona bude još veća; posreduje kod Sina na dobrobit supružnika i svih uzvanika. Isus ne odbija zahtjev svoje Majke. Koliko je samo nade u ovom događaju za sve nas! Imamo Majku dobrodušna i budna oka, poput njezina Sina; majčinskog srca puna milosti, poput njega; ruku koje žele pomoći, poput Isusovih ruku koje su lomile kruh za gladne, doticale bolesnike i ozdravljale ih. Sve nas to ispunjava pouzdanjem i otvara naša srca Kristovoj milosti i milosrđu. Marijin zagovor daje nam doživjeti utjehu za koju apostol Pavao blagoslivlja Boga: "Blagoslovljen Bog i Otac Gospodina našega Isusa Krista, Otac milosrđa i Bog svake utjehe! On nas tješi u svakoj našoj nevolji da bismo i mi sve koji su u nevolji mogli tješiti onom utjehom

kojom nas same tješi Bog. Jer kao što su obilate patnje Kristove u nama, tako je po Kristu obilata i utjeha naša" (2 Kor 1,3-5). Marija je "utješena" Majka koja tješi svoju djecu.

U Kani jasno izlaze na vidjelo karakteristične značajke Isusa i njegova poslanja: on je onaj koji pritječe u pomoć onome koji je u teškoći i potrebi. Naime, tijekom svog mesijanskog poslanja on će mnoge ozdraviti od bolesti, nemoći i zlih duhova, vraćati vid slijepima, hromima dati da hode, gubavcima vraćati zdravlje i dostojanstvo, mrtve uskrisivati a siromašnima naviještati radosnu vijest (usp. Lk 7,21-22). I Marijin zahtjev, tijekom svadbene gozbe, kojeg je Duh Sveti sugerirao njezinu majčinsku srcu, daje da na vidjelo izbije ne samo Isusova mesijanska moć, već i njegovo milosrđe,

U Marijinoj brizi se ogleda Božja nježnost. Ta ista nježnost je prisutna u životima svih onih koji pohađaju bolesne i razumiju njihove potrebe, čak i one neprimjetne, jer gledaju očima punim ljubavi. Koliko puta majka koja bdije uz krevet svog bolesnog djeteta, ili dijete koje se brine za starijeg roditelja, ili unuk i unuka koji se brinu za baku ili djeda, stavlja svoju molitvu u Gospine ruke! Za naše drage koji pate zbog bolesti tražimo najprije zdravlje. Sâm Isus je pokazao prisutnost Kraljevstva Božjega u prvom redu kroz svoja ozdravljenja: "Pođite i javite Ivanu što ste čuli i vidjeli: Slijepi progledaju, hromi hode, gubavi se čiste, gluhi čuju, mrtvi ustaju, siromasima se navješćuje evanđelje" (Mt 11,4-5). Ali ljubav oživljena vjerom potiče nas da za njih molimo nešto veće od tjelesnog zdravlja: molimo za mir, za vedrinu života koja izvire iz srca i koja je Božji dar, plod Duha Svetoga, dar kojega Otac nikada ne uskraćuje onima koji zaufano za njega mole.

U prizoru iz Kane, osim Isusa i njegove Majke, su i oni koji su nazvani "poslužitelji", koji dobivaju od nje ovu uputu: "Što god vam rekne, učinite!" (Iv 2,5). Naravno, čudo je Kristovo djelo; međutim, on se želi poslužiti ljudskom pomoći pri činjenju toga čuda. Mogao je učiniti da se vino izravno pojavi u posudama. Ali on se želi osloniti na ljudsku suradnju i traži od slugu da ih napune vodom. Kako je divno i Bogu milo biti sluge drugima! To nas više od bilo čega drugoga čini sličnima Isusu, koji "nije došao da bude služen, nego da služi" (Mk 10,45). Ti neimenovani ljudi iz Evanđelja uče nas nečem velikom. Ne samo da slušaju, već slušaju velikodušno: napuniše posude do vrha (usp. Iv 2,7). Oni vjeruju Majci te spre-

mno i dobro čine ono što se od njih traži, bez prigovora i kalkuliranja.

Na ovaj Svjetski dan bolesnika zamolimo milosrdnog Isusa, po zagovoru Marije, njegove i naše Majke, da svima nama udijeli istu raspoloživost za služenje onima u potrebi i, konkretno, našoj bolesnoj braći i sestrama. Katkad to služenje može biti naporno i teško, ali sigurni smo da će Gospodin sigurno pretvoriti naše ljudske napore u nešto božansko. Mi također možemo biti ruke, srca koja pomažu Bogu činiti svoja, često skrivena, čuda. I mi, bili zdravi ili bolesni, možemo prinijeti naš trud i patnje poput vode kojom su napunjene posude na svadbi u Kani i pretvorene u najfinije vino. Diskretnim pomaganjem onima koji trpe, kao i bolesnima, mi uzimamo naš svagdanji križ na naša ramena i slijedimo Učitelja (Lk 9,23). Iako će iskustvo patnje uvijek ostati misterij, Isus nam pomaže otkriti njegovo značenje.

Ako budemo znali slijediti glas one koja govori također nama: "Što god vam rekne, učinite". Isus će uvijek pretvarati vodu našega života u birano vino. Tako će ovaj Svjetski dan bolesnika, koji će se svečano slaviti u Svetoj zemlji, pomoći ostvariti nadu koju sam izrazio u buli objave izvanrednog Jubileja milosrđa: "Neka ova jubilejska godina življena u milosrđu osnaži susret s [židovstvom i islamom] i sa svim drugim plemenitim religijskim tradicijama; neka nas učini otvorenijima za dijalog kako bismo jedni druge bolje upoznali i razumjeli; neka ukloni svaki oblik zatvorenosti i prijezira i odagna svaki oblik nasilja i diskriminacije" (Misericordiae Vultus, 23). Svaka bolnica ili lječilište može biti vidljivi znak i mjesto za promicanje kulture susreta i mira, gdje iskustvo bolesti i patnje, kao i profesionalna i bratska pomoć, pridonose prevladavanju svih granica i svih podjela.

U tome nam pružaju primjer i dvije redovnice koje su proglašene svetima u svibnju prošle godine: sveta Marija Alfonsina Danil Ghattas i sveta Marija od Propetog Isusa Baouardy, obje porijeklom iz Svete zemlje. Prva je bila svjedočkinja krotkosti i jedinstva, pruživši jasno svjedočanstvo o tome koliko je važno da budemo odgovorni jedni za druge i da jedni drugima služimo. Druga, ponizna i nepismena žena, bila je poučljiva Duhu Svetom i postala oruđe susreta s islamskim svijetom.

Svima koji su u službi bolesnima i onima koji trpe želim da im Marija, Majka milosrđa bude nadahnuće. "Neka nas ona svojim umilnim po-

gledom prati u ovoj Svetoj godini, kako bismo svi uzabili ponovno otkriti radost BoŹje njeŹnosti" (isto, 24). Dopustimo toj njeŹnosti da se nastani u nařim srcima i izrazimo je u svojim djelima. Povjerimo Djevičinu zagovoru tjeskobe i nevolje, kao i radosti i utjehe, i uputimo joj svoju molitvu, da svrne na nas svoje milosrdne oči, osobito u trenucima boli, i da nas učini dostojnima kon-

templirati danas i zauvijek Lice milosrđa, njezina Sina Isusa.

Ovu molitvu za sve vas pratim svojim apostolskim blagoslovom.

Iz Vatikana, 15. rujna 2015.

Spomendan BlaŹene Djevice Marije Źalosne

Papa Franjo

II.

**BISKUPSKA KONFERENCIJA
BOSNE I HERCEGOVINE**

PRIOPĆENJE SA 65. ZASJEDANJA BK BiH

Biskupi Biskupske konferencije Bosne i Hercegovine održali su, 4. i 5. studenog 2015. u prostorijama Nadbiskupskog ordinarijata vrhbosanskog u Sarajevu svoje 65. redovito zasjedanje pod predsjedanjem nadbiskupa metropolita vrhbosanskog kardinala Vinka Puljića, predsjednika BK BiH. Sudjelovali su svi članovi Biskupske konferencije BiH te delegati Hrvatske, Austrijske i Međunarodne biskupske konferencije sv. Ćirila i Metoda sa sjedištem u Beogradu. Delegati su prenijeli bratsko zajedništvo njihovih konferencija te ukratko izvijestili o važnijim događanjima u svojim krajevnim Crkvama.

Tijekom zasjedanja s biskupima se susreo i apostolski nuncij u Bosni i Hercegovini mons. Luigi Pezzuto koji je istaknuo, između ostalog, da za obnovu partikularne Crkve u Bosni i Hercegovini mogu osobito poslušati tri poticaja: učiteljstvo pape Franje u ove tri godine pontifikata, nedavni Papin pohod Bosni i Hercegovini i Izvanrednu godinu božanskog milosrđa.

Biskupi su odredili svoje delegate za predstojeće međunarodne susrete te saslušali izvješće predsjednika BK BiH o sudjelovanju na plenarnom zasjedanju Vijeća europskih biskupskih konferencija (CCEE) koje je održano na poziv jeruzalemskoga latinskog patrijarha Fouada Twala u Svetoj Zemlji od 11. do 16. rujna 2015.

Biskupi su saslušali izvješće svoga delegata mons. Tome Vukšića, vojnog biskupa u BiH, s 14. opće redovite Biskupske Sinode o obitelji koja je održana od 4. do 25. listopada 2015. u Vatikanu. Izneseno je nekoliko podataka: na Sinodi je sudjelovalo 270 sinodskih otaca; uz njih je bilo 14 predstavnika drugih kršćanskih Crkava i crkvenih zajednica te 51 promatrač: 17 bračnih parova i 17 pojedinaca; sinodski oci održali su 328 govora, a promatrači 33 govora; održan je 51 intervent na predloženu konačnu *Relatio Synodi* (Sinodsko izvješće); sinodski oci su predložili 1355 primje-

daba na ponuđeni početni tekst *Instrumentum laboris* (Radni dokument).

Biskup Vukšić je u izvješću istaknuo da se konačni dokument (*Relatio finalis*), koji je izrađen za papu Franju i njemu predan, poziva na Objavu, crkvenu tradiciju i nauk suvremenoga crkvenog učiteljstva o braku i obitelji. U dokumentu se podsjeća da nauk o nerazrješivosti ženidbe nije breme, već Božji dar i ljepota, istina utemeljena na Kristu i njegovoj svezi s Crkvom. Nigdje se ne spominje pristup Euharistiji za rastavljene i ponovo oženjene, ali se ističe da te osobe nisu isključene iz pastoralne skrbi Crkve i stoga ih se potiče da s pastirima ispituju savjest o svojoj situaciji. Razlučivanje odnosa između objavljene istine i naravnoga zakona kao objektivne norme s jedne strane i subjektivnoga stanja savjesti u pojedinim slučajevima s druge strane valja biti u skladu s naukom Crkve i u povjerenju da Bog nikome ne uskraćuje svoje milosrđe. Posebno je istaknuta potreba sustavne i ozbiljne pripreme za sklapanje ženidbe, ispravnoga spolnog odgoja te promicanja odgovornoga roditeljstva prema nauku Crkvenog učiteljstva. Sinoda upozorava na teške pogibelji koje prijete obitelji, poput pobačaja i eutanazije, te poziva na zaštitu svetosti života od začeća do naravne smrti.

Biskupi su odobrili izmijenjeni Statut Caritasa Bosne i Hercegovine koji je usklađen sa Statutom Međunarodnog i Europskog Caritasa s ciljem što učinkovitijeg služenju potrebnima.

Biskupi na kraju svog zasjedanja upućuju zajedničku poslanicu svećenicima, redovnicima, redovnicama i Božjem narodu u povodu Godine božanskog milosrđa. Poslanica nosi naslov: "Milosrdni poput Oca". Svaki će dijecezanski biskup donijeti konkretne odredbe za Godinu božanskog milosrđa u svojoj biskupiji. U tom povodu biskupi su odlučili upriličiti više duhovnih obnova za katoličke laike.

Biskupi su dali smjernice za osnivanje Katehetskog ureda Biskupske konferencije Bosne i Hercegovine.

Donijeli su odluku da Treća korizmena nedjelja bude nedjelja međubiskupijske povezanosti i solidarnosti s posebnim naglaskom na župe u kojima je ostao mali broj vjernika.

Dogovoreno je da Treći međudekanski sabor bude održan 28. travnja 2016. u Travniku.

Također je dogovoreno da Treći susret svećenika Bosne i Hercegovine bude održan 16. lipnja 2016. u Tomislavgradu na temu božanskog milosrđa. Naglašeno je da su na ovaj susret, osim svećenika koji djeluju u Bosni i Hercegovini, također

dobro došli svećenici, dijecezanski i redovnici, kao i biskupi podrijetlom iz Bosne i Hercegovine koji djeluju u drugim biskupijama.

Biskupi su 3. studenog 2015. slavili Svetu misu u katedrali Srca Isusova kojom je obilježena 20. obljetnica Caritasa Biskupske konferencije BiH. Misu je predvodio i održao homiliju kardinal Puljić, predsjednik Caritasa BK BiH. Biskupi su također 4. studenog slavili Euharistiju u kapelici Vrhbosanskog bogoslovnog sjemeništa. Misu je predvodio kardinal Vinko Puljić, a propovijedao mons. Franjo Komarica, biskup banjolučki.

Sarajevo, 5. studenog 2015.

Tajništvo BK BiH

POSLANICA BISKUPA BK BIH U POVODU GODINE BOŽANSKOG MILOSRĐA

Biskupi Biskupske konferencije Bosne i Hercegovine, na kraju 65. redovitog zasjedanja uputili su zajedničku poslanicu svećenicima, redovnicima, redovnicama i Božjem narodu u povodu Godine božanskog milosrđa. Poslanica nosi naslov: "Milosrdni poput Oca". Svaki će dijecezanski biskup donijeti konkretne odredbe za Godinu božanskog milosrđa u svojoj biskupiji. Spomenutu poslanicu donosimo u cijelosti:

"MILOSRDNI POPUT OCA"

Braćo svećenici, redovnici i redovnice, dragi Božji narode!

Papa Franjo, 11. travnja 2015., svojim je apostolskim pismom "Misericordiae vultus" - Lice milosrđa najavio izvanrednu Svetu godinu milosrđa. Ta će godina započeti na svetkovinu Bezgrješnoga začeća Blažene Djevice Marije 8. prosinca 2015., a završiti na svetkovinu Krista Kralja, 20. studenog 2016.

Papina je izričita želja, gotovo vapaj: "Kako samo želim da nadolazeće godine budu prožete milosrđem, da bismo išli ususret svakoj osobi, noseći Božju dobrotu i nježnost! Neka do svih, i vjernika i onih koji su udaljeni od vjere, dopre balzam milosrđa kao znak Božjeg kraljevstva već prisutna među nama!" (LM 5).

Ova Sveta godina stavlja određene izazove, osobito pastoralne naravi: za Crkvu u cjelini, za obitelj i župnu zajednicu - kao osobito važne sastavnice Crkve, te za konkretno društvo.

Papa Franjo traži od cijele Crkve da se još očitije obraća ljudima i da bude u službi siromaha, beskućnika osamljenih i napuštenih, obespravljenih, izbjeglica i prognanika, selilaca, ovisnika...

Pastoralni izazovi u Svetoj godini milosrđa vezani uz bračni život i obitelj bit će usko povezani uz provođenje očekivane pobudnice o nedavnoj završenoj Biskupskoj sinodi. Prakticiranje milosrđa očekivat će se osobito u obiteljima, pogođenim raznim životnim poteškoćama i stanjima.

Župne zajednice - njihovi voditelji i članovi - tijekom Svete godine milosrđa moći će se suočiti

s cijelim nizom izazova: od dubljeg ukorjenjivanja u Božju riječ do intenzivnije pripreme za što plodnije slavlje svetih sakramenata inicijacije: krštenja, potvrde i pričesti, zatim sakramenta pomirenja i bolesničkog pomazanja te sakramenta ženidbe i svetog reda te konačno do pojačanja karitativnog djelovanja - i to ne samo u ublažavanju potreba i patnja mnogih oko nas nego i u zauzimanju oko otklanjanja uzroka nepravdi, patnji, siromaštva i bolesti.

Župne su zajednice u Svetoj godini također pozvane uklanjati razne podjele i prepreke, a umnažati mostove između svećenika, pastoralnih suradnika i vjernika-laika, između praktičnih i distanciranih katolika, između različitih redovničkih zajednica i duhovnih pokreta odnosno molitvenih skupina.

Papa u svome apostolskom pismu upućuje poseban poziv onima koji su, zbog svoga načina života, daleko od Božje milosti (LM 19): u zločinačkim organizacijama i onima koji sudjeluju ili potpomažu korupciju. Papa tvrdi: da bi se društvo učinilo čovječnijim, dostojnijim osobe, treba ponovo vrjednovati ljubav - a time i milosrđe u društvenom životu na političkoj, gospodarskoj, kulturnoj i zdravstvenoj razini.

Ovu Jubilarnu godinu milosrđa pozvani smo pratiti molitvom - ističe papa Franjo - jer je molitva hrana milosrđa.

Uvijek imamo potrebu razmatrati otajstvo milosrđa, veli Sveti Otac. Ono je izvor radosti, vedrine i mira. Ono je uvjet našega spasenja. Milosrđe:

riječ koja objavljuje otajstvo Presvetoga Trojstva. Milosrđe: posljednji i najviši čin kojim nam Bog dolazi u susret. Milosrđe: temeljni zakon koji prebiva u srcu svake osobe, kada iskrenim očima gleda brata kojega susreće na životnom putu. Milosrđe: put koji sjedinjuje Boga i čovjeka, jer otvara srce nadi da smo ljubljani zauvijek unatoč ograničenju zbog svoga grijeha.

I. Lice milosrđa

Vrata milosrđa. Na svetkovinu Bezgrješnoga začeca bit će otvorena Sveta vrata Vatikanske bazilike i postati *Vrata milosrđa*. Na treću nedjelju došašća, 13. prosinca, otvorit će se Sveta vrata Lateranske bazilike a potom i na drugim papinskim bazilikama. Papa je Franjo odredio da se u svim partikularnim Crkvama po svijetu, u katedralama i konkatedralama, svetištima i crkvama od posebna značenja, otvore *Vrata milosrđa*, tako da se Jubilej može slaviti i na mjesnoj razini "kao vidljivi znak zajedništva cijele Crkve" (br. 3) kako bi svi oni koji kroz ta vrata uđu, mogli iskusiti ljubav Boga koji tješi, oprašta i nadu daje.

Geslo Svete godine: Milosrdni poput Oca, kako nas Gospodin Isus poučava (Lk 6,36). U milosrđu nalazimo dokaz kako nas Bog ljubi. On daje svega sebe, zauvijek, slobodno i ne traži ništa zauzvrat. Dolazi nam u pomoć kada god ga zazovemo. U ovoj Svetoj godini imamo priliku otvoriti srce onima koji žive u "najudaljenijim egzistencijalnim periferijama" (br. 15), koje suvremeni svijet često stvara na dramatičan način. Koliko je samo situacija nesigurnosti i patnje nazočno u današnjem svijetu! Koliko se rana nanosi onima kojih se glas ne primjećuje, jer je njihov vapaj postao nečujan i zagušen ravnodušnošću bogatih. U ovom Jubileju Crkva će još snažnije biti pozvana liječiti te rane, blažiti ih uljem utjehe, previjati ih milosrđem i vidati solidarnošću i dužnom pažnjom (br. 13).

Hodočašće do Svetih vrata, bilo u Rimu, bilo u biskupijama, jest važna činjenica u ovoj Svetoj godini. Život je putovanje. Milosrđe je također cilj kojemu treba prispjeti, a traži se predanost i požrtvornost (br. 14). A sami ćemo najbolje pokazati lice milosrđa ako ne sudimo da ne bismo bili osuđeni, i ako drugima praštamo da bi se i nama oprostilo.

Tjelesna i duhovna djela milosrđa (br. 15). Jubilej milosrđa jest izvanredna prigoda i poziv da svi mi u Crkvi u praksi provodimo *tjelesna dje-*

la milosrđa: gladna nahraniti, žedna napojiti, siromaha odjenuti, stranca primiti, bolesna dvoriti, utamničena pohoditi i mrtva pokopati, kao i *duhovna djela milosrđa*: dvoumna savjetovati, neuka poučiti, grješnika pokarati, žalosna i nevoljna utješiti, uvrjedu oprostiti, nepravdu strpljivo podnositi i za žive i mrtve Boga moliti. Nositi riječ i gestu utjehe siromašnima, proglasiti oslobođenje onima koji su bačeni u okove novih ropstava suvremena društva, vratiti vid onima koji više ne vide, jer su prignuti nad same sebe i gledaju samo sebe te vratiti dostojanstvo onima kojima je ono oduzeto, to je srž Isusove propovijedi i poslanja koje treba postati ponovo vidljivo u odgovorima vjere koje je kršćanin svojim svjedočenjem pozvan očitovati, naglašava papa Franjo.

Korizma i "24 sata za Gospodina". Svaka je korizma povlašteno vrijeme Božjega milosrđa. Korizmu u ovoj Jubilarnoj godini trebamo proživljavati i slaviti intenzivnije u molitvi i postu, u pokori i ljubavi. Papa poziva da se cijela Crkva ujedini u molitvi *Dvadeset i četiri sata za Gospodina* (br. 17) koja će se, kako je planirano, održati u petak i subotu prije četvrte korizmene nedjelje.

Misionari milosrđa i pučke misije. Papa je najavio kako će u pojedine biskupije poslati *misionare milosrđa* (br. 18). To će biti svećenici s ovlastima da opraštaju kazne koje su pridržane Apostolskoj Stolici. Oni će, nadasve, biti živi znakovi Očeve spremnosti da prihvate one koji traže njegovo oproštenje. Oni će biti misionari milosrđa, jer će svima olakšati susret pun čovjekoljubnosti, izvor slobode, bogat odgovornošću da se prevladaju prepreke i obnovi kršćanski život. Svi smo pozvani svjedočiti milosrđe, jer je nama prvima ukazano milosrđe. Opraštanje uvrjeda zahtjev je koji mi kršćani moramo ozbiljno shvatiti. Često nam se čini da je teško oprostiti, ali opraštanje je sredstvo stavljeno u krhke ljudske ruke da bi se postigao mir u srcu i živjelo radosnim životom, naglašava papa Franjo.

On želi da se pozivaju i prihvaćaju misionari milosrđa tako da oni mogu prije svega biti uvjerljivi propovjednici milosrđa. U tu svrhu, također, poziva da se u pojedinim biskupijama organiziraju *pučke misije* (br. 18) i to na takav način da ti pučki misionari budu navjestitelji radosti oproštenja. Jednako Papa poziva i biskupe da slave sakrament pomirenja sa svojim narodom tako da vrijeme milosti, darovano u Jubilarnoj godini, "omoguću mnogim sinovima i kćerima koji su daleko da ponovo pronađu put koji vodi Očevu

domu". Neka pastiri, osobito tijekom jakoga vremena, korizme, revno pozivaju vjernike da pristupaju "prijestolju milosti da primimo milosrđe i milost nađemo" (Heb 4,16).

II. Poziv

Mi, vaši biskupi, sabrani na 65. redovito zasjedanje Biskupske konferencije BiH, svjedočeći zajedništvo i jedinstvo naših mjesnih Crkava s cijelom Crkvom Kristovom, u sinovskoj odanosti i poštovanju prema Svetomu Ocu, pozivamo sve vas, članove naših nad/biskupija, da se svi odazovemo pozivu prvosvećenika Franje i zajedno s cijelom Crkvom slavimo milosno vrijeme - Svetu godinu milosrđa. Pozivamo vas na ovo hodočašće milosrđa, jer milosrđe je cilj koji treba postići a koji zahtijeva predanost i žrtvu; milosrđe je put na kojem nema osude i klevete, ljubomore i zavisti; milosrđe je oruđe praštanja.

Stoga, u ovoj Svetoj godini milosrđa otvorite svoja srca životnim periferijama, donoseći utjehu i solidarnost onima koji, u današnjem svijetu, doživljavaju nesigurnost i patnju, mnogobrojnoj braći i sestrama lišenima ljudskoga dostojanstva. Na taj se način može ukloniti smetnja ravnodušnosti koja često vlada i iza koje se krije licemjerje i egoizam, kako to naglašava papa Franjo u buli *Lice milosrđa*.

Svaki od nas biskupa posebnom će Okružnicom odrediti način slavlja Godine milosrđa u vlastitoj biskupiji. No, svima nam je prihvaćati, slaviti i hvaliti milosrđe koje Otac neprestano proteže na sve nas. Dopustimo da nas u ovom Jubileju

Bog iznenadi. On se nikada ne umara širom otvarati vrata svoga srca i ponavljati nam da nas voli i da želi dijeliti s nama svoj božanski život. Neka u ovoj Jubilarnoj godini Crkvom odjekuje Božja riječ koja snažno i jasno odzvanja kao riječ i gesta oproštenja, potpore, pomoći i ljubavi.

Upravimo svoj pogled i molitve Majci milosrđa, Blaženoj Djevici Mariji! Neka nas ona svojim majčinskim pogledom prati u ovoj Svetoj godini, kako bismo svi mogli ponovo otkriti radost Božje milosrdne ljubavi.

Sarajevo, 5. studenog 2015.

Vaši biskupi:

*Vinko kardinal Puljić
nadbiskup metropolit vrhbosanski i predsjednik BK BiH, s. r.*

*Mons. Franjo Komarica
biskup banjolučki, s. r.*

*Mons. Ratko Perić
biskup mostarsko-duvanjski i apostolski
upravitelj trebinjsko-mrkanski, s. r.*

*Mons. Tomo Vukšić
vojni biskup, s. r.*

*Mons. Pero Sudar
pomoćni biskup vrhbosanski, s. r.*

*Mons. Marko Semren
pomoćni biskup banjolučki, s. r.*

III.

**MOSTARSKO-DUVANJSKA
I
TREBINJSKO-MRKANSKA BISKUPIJA**

OKRUŽNICE

ZA SLAVLJE IZVANREDNE SVETE GODINE MILOSRĐA

Mostar, 30. studenoga 2015.
Prot.: 1808/2015.

Braćo svećenici, redovnici i redovnice, dragi Božji narode!

Papa Franjo svojim je apostolskim pismom "Misericordiae vultus" - *Lice milosrđa*, 11. travnja 2015., najavio izvanrednu Svetu godinu milosrđa. Ta godina započinje na svetkovinu Bezgrješnoga Začeca Blažene Djevice Marije, 8. prosinca 2015., a završava na svetkovinu Krista Kralja, 20. studenoga 2016. U našoj mjesnoj Crkvi, kao uostalom u svim partikularnim Crkvama svijeta, Izvanrednu Svetu godinu milosrđa započinjemo na Treću nedjelju Došašća - ujedno i Nedjelja Caritasa - 13. prosinca ove godine.

Mi biskupi BK BiH, sabrani na 65. redovito zasjedanje od 3. do 5. studenoga 2015. u Sarajevu, svjedočeći međusobno zajedništvo i jedinstvo naših mjesnih Crkava s cijelom Crkvom Kristovom, u sinovskoj odanosti i poštovanju prema Svetomu Ocu, pozvali smo sve vas, članove naših nadbiskupija, da se svi odazovemo glasu prvosvećenika Franje i zajedno s cijelom Crkvom slavimo milosno vrijeme - Svetu godinu milosrđa. Pozvali smo vas na ovo hodočašće milosrđa, jer milosrđe je cilj koji treba postići a koji zahtijeva povjerenje i žrtvu; milosrđe je put na kojem nema osude i klevete, ljubomora i zavisti; milosrđe je oruđe praštanja. "Stoga, u ovoj Svetoj godini milosrđa otvorite svoja srca životnim periferijama, donoseći utjehu i solidarnost onima koji, u današnjem svijetu, doživljavaju nesigurnost i patnju, mnogobrojnoj braći i sestrama lišenima ljudskoga dostojanstva. Na taj se način može ukloniti smetnja ravnodušnosti koja često vlada i iza koje se krije licemjerje i egoizam", kako istaknu papa Franjo u pismu *Lice milosrđa*.

Ovom Okružnicom želimo dati neke konkretne smjernice za slavlje Izvanredne godine milosrđa u Mostarsko-duvanjskoj i Trebinjsko-mrkanskoj biskupiji, i za slavlje samoga otvaranja i za cio tijek Jubileja, ostavljajući uvijek svakomu napose, osobito živim župnim zajednicama, da se ne daju preteći u milosrđu.

Vrata milosrđa. Na svetkovinu Bezgrješnoga začeca bit će otvorena Sveta vrata Vatikanske bazilike i postati *Vrata milosrđa*. Na Treću nedjelju Došašća, 13. prosinca, otvorit će se Sveta vrata Lateranske bazilike a potom i na drugim papinskim bazilikama. Papa je Franjo odredio da se u svim partikularnim Crkvama po svijetu, u katedralama i konkatedralama, svetišima i crkvama od posebne važnosti, otvore *Vrata milosrđa*, tako da se Jubilej može slaviti i na mjesnoj razini "kao vidljivi znak zajedništva cijele Crkve" (br. 3). Tako bi svi oni koji kroz ta vrata uđu, mogli iskusiti ljubav Boga koji tješi, oprašta i nadu daje.

Za područje naših biskupija određujemo da u dvjema Gospinim katedralama: Marije Majke Crkve i Kraljice neba i zemlje u Mostaru i Rođenja Blažene Djevice Marije u Trebinju te u dvjema biskupijskim svetišima: Presvetoga Srca Isusova u Studencima i Kraljice Mira na Hrasnu otvore *Vrata milosrđa* u župnim i samostanskim crkvama: Sv. Petra i Pavla u Mostaru, Sv. Ante na Humcu, Uznesenja Blažene Djevice Marije na Širokom Brijegu, Sv. Mihovila arkandela u Tomislavgradu - duvanjska župa i Sv. Ivana Krstitelja u Konjicu. Osobno ću, s Božjom pomoću, otvoriti Vrata milosrđa u katedrali u Mostaru, a kao osobne delegate da otvore Vrata i Godinu Božjega milosrđa u spomenutim crkvama imenujem:

don Željka Majića, generalnoga vikara na Humcu,

fra Ivana Ševu, zamjenika provincijala, u crkvi sv. Petra i Pavla u Mostaru,

don Antu Luburića, trebinjskoga dekana u Trebinju,

don Ivana Štironju, ravnatelja Papinskih misijskih djela, na Hrasnu,

don Ivu Šutala, humaćkoga dekana u Studencima, fra Stipu Bišku, širokobriješkoga dekana na Širokom Brijegu,

fra Vinka Kureviju, duvanjskoga dekana u Tomislavgradu i

fra Vlatka Soldu, župnoga upravitelja u Konjicu.

Pozivamo na što veće sudjelovanje, ne samo vjernika dotičnih župa, nego i susjednih te po mogućnosti, ako to pastoralno-liturgijske obveze dopuštaju, i okolnih svećenika.

U svim ostalim župama neka se na pučkim misama također molitveno otvori Godina milosrđa. Obred otvaranja u prilogu.

Posebni dani milosrđa u pojedinim župama i potpuni oprost. Pozivamo sve župnike da u povjerenim im župama u okviru pripreme i na sam dana župnih Titulara ili Patrona organiziraju devetnice, trodnevne, duhovne obnove ili pučke misije, i to na takav način da ti pučki misionari budu navjestitelji radosti oproštenja. U našim biskupijama svi svećenici s ispovjednom jurisdikcijom imaju ovlast opraštanja grijeha abortusa. Papa je najavio kako će u pojedine biskupije poslati *missionare milosrđa* (br. 18). To će biti svećenici s ovlastima da opraštaju kazne koje su pridržane Apostolskoj Stolicu. O njihovu dolasku i mjestu djelovanja bit ćete naknadno obaviješteni, kada se ova ideja i na razini opće Crkve razradi i definira.

U prigodi slavlja Naslovnika crkve ili župe (Osobe Presvetoga Trojstva) ili Patrona župe (Sveci i Svetice Božje) moći će se zadobiti potpun oprost, a u gore navedenim crkvama uvijek prigodom osobnih ili župnih hodočašća.

Staleške duhovne obnove, kateheze i propovijedi i karitativno djelovanje. Papina je izričita želja, gotovo vapaj: "Kako samo želim da nadolazeće godine budu prožete milosrđem, da bismo išli ususret svakoj osobi, noseći Božju dobrotu i nježnost! Neka do svih, i vjernika i onih koji su udaljeni od vjere, dopre balzam milosrđa kao znak Božjega kraljevstva već prisutna među nama!" (br. 5). Stoga neka župne zajednice - posebno njihovi voditelji i članovi - tijekom Godine Božjega milosrđa imaju snage i ljubavi su-

očiti se s cijelim nizom izazova u organiziranju duhovnih obnova, u katehezama i propovijedima, a posebno u karitativnom djelovanju. I jednako s obzirom na dublje ukorjenjenje u Božju riječ po jačoj pripravi za što plodnije slavlje svetih sakramenata inicijacije: krštenja, potvrde i pričesti, sakramenta pomirenja i bolesničkoga pomazanja, sakramenta ženidbe i svetoga reda kao i pojačanjem karitativna djelovanja - i to ne samo u ublaživanju potreba i patnja mnogih oko nas, nego i u zauzimanju oko otklanjanja uzroka nepravdi, patnji, siromaštva i bolesti.

Neka naša župna i hodočasnička središta ožive milosrdnim činima duhovne obnove i konkretne evanđeoske ljubavi. Neka se uzdižu naše molitve za obitelji, posebno one pogođene životnim poteškoćama i stanjima, za nova duhovna zvanja, za mir i slogu u obitelji, u Crkvi i društvenoj zajednici. Neka se nitko ne osjeti ostavljenim ili na periferiji, jer Kristovo milosno Lice želi se po nama očitovati svakomu. Jubilej milosrđa jest izvanredna prigoda i poziv da svi mi u Crkvi u praksi provodimo *tjelesna djela milosrđa*: gladna nahraniti, žedna napojiti, siromaha odjenuti, stranca primiti, bolesna dvoriti, utamničena pohoditi i mrtva pokopati, kao i *duhovna djela milosrđa*: dvoumna savjetovati, neuka poučiti, grješnika pokarati, žalosna i nevoljna utješiti, uvrjedu oprostiti, nepravdu strpljivo podnositi i za žive i mrtve Boga moliti.

Korizma i "24 sata za Gospodina". Svaka je korizma povlašteno vrijeme Božjega milosrđa. Korizmu u ovoj Jubilarnoj godini trebamo proživljavati i slaviti intenzivnije u molitvi i postu, u pokori i ljubavi. Papa poziva da se cijela Crkva ujedini u molitvi *Dvadeset i četiri sata za Gospodina* (br. 17), koja će se, kako je planirano, održati u petak i subotu prije četvrte korizmene nedjelje.

Već je ustaljena i svake hvale vrijedna praksa da župe Trebinjsko-mrkanske biskupije svake korizmene nedjelje, prema rasporedu, hodočaste na Hrasno. Pozivamo i ostale vjernike iz naših župa da im se pridruže.

Hodočašća. U Godini vjere organizirali smo veliko biskupijsko hodočašće na grobove Apostolskih prvaka u Rim. Stoga u ovoj Godini ne planiramo takvo biskupijsko hodočašće. Trenutačne političke i sigurnosne prilike ne savjetuju hodočašće u Svetu Zemlju. Svakoj župnoj zajednici i dekanatu ostavlja se na slobodnu procjenu i sukladno mogućnosti da organiziraju hodočašća u spomenuta mjesta ili druga svetišta. A pozivamo

sve župnike da organiziraju hodočašća u katedrale te naznačene crkve i biskupijska svetišta. Kao znak našega crkvenog zajedništva neka župe Mostarsko-duvanjske biskupije organiziraju hodočašća u mostarsku stolnicu, posebno za biskupijski patron sv. Josipa i naslov Gospine katedrale - Mariju Majku Crkve, a župe Trebinjsko-mrkanske biskupije

za slavlje Rođenja Blažene Djevice Marije i sv. Mihovila, zaštitnika Trebinjske biskupije.

Bog, bogat milosrđem, po zagovoru Blažene Djevice Marije - Majke milosrđa, udijelio vam milost da u ovoj Svetoj godini ponovno otkrijete radost Božje milosrdne ljubavi.

✠ *Ratko Perić, biskup*

U PRIGODI PARLAMENTARNIH IZBORA U REPUBLICI HRVATSKOJ

KLERU I PUKU HERCEGOVAČKIH BISKUPIJA

Mostar, 3. studenoga 2015. - Predsjednica Republike Hrvatske gospođa Kolinda Grabar Kitarović, 5. listopada 2015., donijela je Odluku o raspisivanju izbora za zastupnike u Hrvatski sabor. Izbori na biračkim mjestima u Republici Hrvatskoj održat će se u nedjelju 8. studenoga, a u diplomatsko-konzularnim predstavništvima u svijetu u subotu 7. i nedjelju 8. listopada. U Mostaru će, u Osnovnoj školi "Fra Petra Bakule" na Aveniji - Ulica Kralja Tomislava 9, biti otvoreno 20 biračkih mjesta. Svi koji su na vrijeme izvršili prethodnu registraciju moći će izravno pristupiti biračkim mjestima. Birači koji se nisu registrirali, a imaju prebivalište u BiH, mogu dobiti potvrdu za glasovanje na dane izbora. Potvrde će se izdavati u prostorijama Gimnazije "Fra Grga Martić" - Ulica kralja Tomislava 9a.

Mi, hrvatski državljani, koji živimo u Bosni i Hercegovini imamo ustavno pravo izići na izbore i dati svoj glas osobama i strankama za koje u savjesti smatramo da su dostojni našega političkog povjerenja i za koje se nadamo da će sukladno ustavnim ovlastima i međunarodnom pravu bolje pridonositi zaštiti narodnih i političkih interesa hrvatskoga naroda u ovoj zemlji te pomoći u rješavanju njegovih problema.

U svim dosadašnjim izbornim porukama ovog Ordinarijata - a izbora nam nije nedostajalo - uvijek se naglašavala važnost izlaska na izbore i obveza davanja glasa onima koji će, vjerni katoličkim načelima, graditi društvo u kojem će se prepoznavati naravni zakon, a briga za dobro naroda biti ispred osobnih interesa. Stoga i ovaj put pozivamo sve vjernike hercegovačkih biskupija da iskoriste svoje glasačko pravo i moć te po izborima utječu na vlastitu budućnost, vodeći računa da svoj glas daju onima koji:

ispravno razumiju stanje hrvatskoga naroda u BiH,

istinski poštuju vrijednosti ljudskih žrtava položenih za Domovinu i hrvatski narod,

pridonose hrvatskom zajedništvu, znanju i radu, uvijek vodeći računa o korijenima iz kojih je izrasla i hrvatska država i konstitutivnost hrvatskoga naroda u BiH, bez okretanja natrag ni u kakvo ropstvo iz kojega smo demokratskim izborima izišli!

Neka bude sve u kršćanskoj savjesti te ljudskoj i nacionalnoj odgovornosti.

*Don Željko Majić
generalni vikar*

IMENOVANJA I RAZRJEŠENJA

Dekretom mostarsko-duvanjskoga biskupa i trebinjskoga apostolskog upravitelja msgr. Ratka Perića, podijeljena je kanonska misija za predavanje vjeronauka u školama:

Ružici Klarić, u Osnovnoj školi Ivana Mažuranića - područna škola u Kongori, u skladu s odredbama Zakonika kanonskoga prava i član-

kom 16. § 3. Temelnoga ugovora između Svete Stolice i BiH, br. 1437/2015., od 14. rujna 2015.

ODRŽANA SJEDNICA KONZULTORSKOGA ZBORA

Mostar, 18. studenoga 2015. - Prije podne održana je sjednica Konzultorskoga zbora. Dvojica su članova bila opravdano odsutna. Nakon uvodne molitve i čitanja zapisnika s prošle sjednice bio je osvrt na pojedine točke, osobito na one koje nisu do kraja provedene.

1. - *Odnos župne kateheze i školskoga vjeronauka*

- Pitanje je župne kateheze stalno nazočno na našim sastancima. Neki župnici redovito održavaju katehezu svim uzrastima, osobito osnovne škole, dok u drugih vjeroučenici ne dolaze na pouke osim za pripravu na prvu sv. Pričest i za sv. krizmu.

- Izrada je vjeronaučnih udžbenika za katehezu tek u začetku. A bitna je i hitna.

- Školski vjeronauk prilično dobro funkcionira. Svi razredi imaju svoje udžbenike.

- Biskup izdaje mandate za predavanje vjeronauka, a ne za druge školske funkcije, pa bila to i ravnateljska uloga, koja je nerijetko - političko imenovanje. Dok je vjeroučitelj ravnatelj škole, ne predaje vjeronauka, pa stoga mu je oduzet mandat (cfr. SV, 2/2015., str. 131).

- Naš odnos s državnim vlastima u vezi s vjeronaukom ide preko Nacionalnoga katehetskog ureda u Sarajevu, koji je nedavno uspostavljen, a

preuzima rad dosadašnjega Povjerenstva koje je djelovalo u Mostaru od 2002. godine.

2. - *Godina redovništva* je pri kraju, a *Godina milosrđa* otpočinje 8. prosinca 2015. Biskupi BiH osvrnuli su se na taj motu proprio svojom Poslanicom (5. studenoga 2015.), a dijecezanski će biskup dati konkretne upute s obzirom na provedbu *Godine milosrđa*.

3 - *Biskupska sinoda*.

- Bio je poseban osvrt na *Relatio finalis Synodi* i na zaključni *Govor* pape Franje na Biskupskoj sinodi 2015.

- Mediji su izvješćivali površno i nerijetko pogrešno. Kao da se sve izjednačuje: i vjernost i razvod, valjana ženidba i više nevaljanih ženidaba, kao da svi jednako mogu na sv. Pričest uz malo "kajanja" i daljnijega "ostajanja u javnom grijehu". Ističe se da nije bitna doktrina i dogma, nego "konkretno pastoralno rješenje", koje, prema nekima po svijetu, ne drži ni do Evanđelja ni do crkvenoga nauka.

- Očekuje se Papina Pobudnica koja bi prijedloge Sinode pretočila u konkretnu praksu i dala konkretne upute u skladu s trajnim Crkvenim učiteljstvom.

ODRŽANA SJEDNICA PREZBITERSKOGA VIJEĆA

Mostar, 18. studenoga 2015. - Poslije podne održana je sjednica Prezbiterskoga vijeća. Neki su poslali ispričnice zbog svoje nenazočnosti. Pročitao je zapisnik s posljednje sjednice. I slijedio dnevni red. Ovdje donosimo pojedine naglaske iz rasprave.

1. - Župna kateheza

- Župna je kateheza župnikova obveza. Praktično je pitanje kako dovesti djecu i mlade na takve kateheze, uz dva sata vjeronauka tjedno u osnovnim i jedan sat u srednjim školama.

- Župna kateheza pruža vjeru, moralnu formaciju, liturgijsku sigurnost sudionicima, dok školski vjeronauk pruža znanje i objektivne informacije.

- Pohvalno je što svaki školski razred ima svoj vjeronaučni udžbenik. Nije pohvalno što brojne biskupije (osim Đakova, Rijeke i možda još koje), nema potrebnih udžbenika, prema planu i programu, za župne kateheze pojedinih uzrasta. A bilo bi najbolje kada bismo imali takve kateheze na nacionalnoj razini.

- Kada je rađen program za *Godinu vjere*, razrađeno je 17 takvih kateheza za učenike od 6. razreda do svršetka srednje škole. Načelo sastavljanja takvih kateheza jest *celebratio catechetica* - molitveno-meditativno slavlje s kojim počinje i završava svaka kateheza.

- Na nekim našim župnim portalima ima razrađenih programa koji mogu biti korisni.

- Metoda pitanja i odgovora jest nužna. Potvrđena je evanđeoski, povijeno, katehetski i konkretno. Anketa, kontrolni uvijek je bio u svim učionicama, i crkvenim i školskim.

- Kada netko dođe na ispit krizmanika iz Ordinarijata, takav postavlja pitanja i uspostavlja dijalog s krizmanicima. I ovaj Katekizam iz 1992. ima Sažetak u obliku pitanja i odgovora.

- Mi smo dužni prenositi vjeru drugima.

- Zadužen je don Ante Pavlović, ravnatelj Katehetskoga ureda, da sa suradnicima izradi kateheze do polovice svibnja 2016.

2. - Priprema za ženidbu

- Priprava na vjenčanje. Stalan je problem priprava mladih za sakrament ženidbe. Imamo zaručničke tečajeve, tri ili pet dana. Ali što je to za tolike probleme, i predbračne i bračne?

- Ne postoji neki opći udžbenik, osim priručnika *Rastimo u ljubavi*. Možda bi to bio uzorak za izradu temeljnoga udžbenika.

- Sada se priprave održavaju tri ili pet dana. Prepušteno je predavaču da priredi predavanje.

- Uočljiv je problem onih naših vjernika koji dolaze iz inozemstva, žive civilno vjenčani ili imaju dijete, i žele da ih se tretira kao i druge zaručnike i mladence. Nekada ih ne možemo tretirati isto kao regularne parove. Što učiniti s takvima?

- Ukazuje se potreba da se utvrde pastoralni postupci koji bi vrijedili prigodom vjenčanja onih zaručnika koji godinama žive zajedno prije crkvenoga vjenčanja i onih koji uredno pristupaju sakramentu ženidbe. I da ti kriteriji vrijede za područje naših biskupija.

- Dobro bi došla okružnica o tome s Ordinarijata.

Zadužena su dvojica svećenika da izrade nacrt pravilnika s obzirom na vjenčanja, imajući u vidu evanđeoski i crkveni moral, dosadašnju praksu, nove "znakove vremena".

3. - *Mitis Iudex Dominus Iesus*

- Iznesene su bitne smjernice u vezi s postupkom proglašenja ništavosti ženidbe prema Papi-
nu motu proprio. Rastumačene su neke nejasnoće s pomoću raznih odgovora Papinskoga vijeća za zakonodavne tekstove.

4. - Teme za Pastoralni dan u Emausu:

1. Koncept župne kateheze i metodologija (don Ante Pavlović sa suradnicima);

2. Problematika priprave za vjenčanje i praktične napomene za slavlje ženidbe (don Ivan Štironja i fra Stipe Biško).

IZVJEŠĆE SA SKUPŠTINE SVEĆENIČKE UZAJAMNOSTI

Potoci, 25. studenoga 2015. - Molitvom Srednjega časa, u Caritasovu duhovno-kulturnom centru "Emaus" u Potocima kod Mostara, u srijedu 25. studenoga 2015., održana je redovita godišnja Skupština Svećeničke uzajamnosti, međupomoći dijecezanskih prezbitera, koja u sadašnjem obliku i pravilniku djeluje u hercegovačkim biskupijama od 1976. Skupštinom je predsjedao don Đuro Bender. Nakon predsjednikova pozdrava, usvojen je Zapisnik s prošlogodišnje Skupštine. Za svoj nedolazak na Skupštinu ispričali su se: don Vinko Puljić, don Dragan Filipović, don Marko Šutalo i don Jožo Čirko.

Naglasci iz pozdravnoga govora Predsjednika:

1. - Broj članova Uzajamnosti

Od prošle Skupštine, koja je održana u Potocima, 26. studenoga 2014., preminuo je član Uzajamnosti *don Zdravko Ivanković*, 19. travnja ove godine. Njega i svih ostalih naših pokojnih svećenika sjetili smo se u sv. Misi.

Don Đuro je posebno pozdravio i trojicu novih članova *Uzajamnosti*: *don Josipa Čulu*, *don Damira Pažina* i *don Marina Skendera* te citirao *Pravilnik Uzajamnosti*, čl. III.: "Članovi Uzajamnosti mogu biti samo inkardinirani svećenici hercegovačkih biskupija, a članom se Uzajamnosti postaje samim svećeničkim ređenjem ili inkardinacijom."

Don Đuro je istaknuo kako su svi svećenici, koji su inkardinirani u Mostarsko-duvanjsku i Trebinjsko-mrkansku biskupiju, članovi Uzajamnosti, ako napismeno nisu izjavili da to ne žele biti, te citirao *Pravilnik*, član III., točka 2: "Inkardinirani svećenici, članovi Uzajamnosti, koji zbog svojih osobnih razloga ne kane biti članovi Uzajamnosti, dužni su to napismeno izjaviti" te dodao kako su svi članovi Uzajamnosti dužni redovito podmirivati svoj doprinos unaprijed, na početku godine, a najkasnije do svršetka siječnja tekuće godine (član IX., točka 2).

2. - Uprava Svećeničke uzajamnosti

Don Đuro je podsjetio kako je na prošlogodišnjoj Skupštini izabrana na trogodište nova uprava i novi Nadzorni odbor, sve objavljeno u *Službenom vjesniku* naših Biskupija, 1/2015., str. 25.

3. - Svećenički dom

U Domu se nalazi 10 umirovljenih svećenika: *don Marijan Bevanda*, *don Aleksandar Boras*, *don Mijo Bosankić*, *don Srećko Čulina*, *don Ne-*

djeljko Galić, *don Stipe Ivančić*, *don Slavko Maslač*, *don Tadija Pavlović*, *don Mate Šola* i *don Mihovil Zrno*.

Don Đuro je u njihovo ime zahvalio svima koji nađu vremena za posjet naših umirovljenika, i koji donesu ne samo u ruci nego i dovezu u prtljažniku Božjih darova. Kao i uvijek, zahvalio je u ime članova *Uzajamnosti* ravnatelju Biskupijskoga caritasa don Anti Komadini i djelatnicima Caritasa koji rado izlaze u susret svećeničkim potrebama. Zahvala također i osoblju "Emausa" što svojim radom omogućuje održavanje ove Skupštine.

Spomenuta je obveza pisanja *Svećeničke oporuke* ili *testamenta*. "Oporuka je naša posljednja riječ o nama i našoj imovini, našim stvarima. Ako je nismo napisali, poslije naše smrti zna doći do ozbiljnih, a nepotrebnih problema. Zato, ako nam je nezgodno i dosadno opširno pisati, onda barem u nekoliko rečenica ili u jednoj rečenici napišimo svoju posljednju želju. Nemojmo zaboraviti da je jedan od uvjeta za ulazak i stanovanje u Domu i *Oporuka*", zaključio je Predsjednik. O Oporuci je opširnije govorio u svom izlaganju don Ante Luburić.

4. - Fond Uzajamnosti i usvajanje Financijskog izvješća

O Fondu i svim novčanim pitanjima (*primitku i utrošku novca*) govorio je don Ante Luburić, biskupijski ekonom i ekonom fonda *Svećeničke uzajamnosti*.

U SVEĆENIČKOM DOMU trenutačno je uposlano sedam osoba uključujući kućnoga liječnika. Osoblje radi u dopodnevnoj i popodnevnoj smjeni.

U dane vikenda u dežurnoj su službi tri uposlenice: dvije koje se u te dane bave kuhinjskim poslovima i poslugom i u Domu i u Biskupiji, a jedna za medicinsku opskrbu svećenika.

Blagajnik Uzajamnosti Skupštini je predočio stanje blagajne i poslovanje u prošlom obračunskom razdoblju (1. studenoga 2014. - 31. listopada 2015.) s primitcima i izdadcima.

5. - Bogoslovi i sjemeništarci

Zahvalni smo Bogu za duhovna dijecezanska zvanja, kojih u školskoj godini 2015./2016. ima svega 25:

Ilija Petković iz Studenaca - đakon;

Marin Krešić iz Cima i *Robert Perić* s Bune, V. tečaj teologije;

Petar Filipović iz Mostara-katedrala i *Domagoj Markić* iz Pologa, III. tečaj;

Ante Jukić iz Posušja, *Antonio Krešić* iz Hrasna i *Mate Pehar* iz Mostara-katedrala, II. tečaj;

Ivan Aničić iz Mostara-katedrala, *Branimir Bevanda* iz Mostara-Sv. Matej, *Vinko Nenadić* iz Vinjana, *Tomislav Rajić* iz Jablanice, *Mato Samardžić* iz Vinjana, *Goran Žabčić* iz Čapljine.

David Bebek iz Šipovače-Vojnića i *Mato Puljić* iz Mostara-katedrala, IV. razred gimnazije;

Marko Brzović iz Prisoja, *Josip Landeka* iz Posušja, *Zvonimir Rezo* iz Mostara-katedrala, III.

Andrej Džajić iz Humca (obiteljski iz Šipovače) i *Gabrijel Pavlović* iz Rotimlje, II.;

Mate Galić iz Vinjana, *Ivan Martić* i *Luka Martić* iz Čapljine i *Petar Milićević* iz Mostara-Sv. Matej, I. razred gimnazije.

6. - Zdravstveno i mirovinsko osiguranje svećenika

Već tijekom prošle godine uspjelo se u nekim Županijama regulirati barem zdravstveno osiguranje za one svećenike koji su navršili 65 godinu života. Ta dobna skupina ljudi, općenito, ima pravo na besplatno zdravstveno osiguranje kod Ureda zdravstvenog osiguranja u Županiji boravka, ako osoba nema druge osnove za takvo osiguranje.

Nakon rasprave slijedilo je Misno slavlje u 12.00 sati koje je predvodio don Željko Majić, generalni vikar naših biskupija. Potom ručak bratškoga zajedništva u blagovaonici.

don Davor Berezovski, tajnik

ĐAKONSKO REĐENJE BOGOSLOVA ILIJE PETKOVIĆA

Studenci, 8. studenoga 2015. - Župa Studenci u Mostarsko-duvanjskoj biskupiji ubraja se u župe koje su domaćoj i općoj Crkvi, kako u dijecezanskom kleru tako i redovnicima i redovnicama, dali brojna duhovna zvanja. Među njima i jednoga biskupa: mons. Tomu Vukića, vojnog ordinarija u BiH. Danas je živih 12 svećenika i 5 časnih sestara. Bogu hvala, ta kolijevka duhovnosti i danas je životvorna. To je potvrdilo i đakonsko ređenje bogoslova Ilije Petkovića, 8. studenoga 2015. godine. Svečanu sv. Misu i obred ređenja u prepunoj crkvi i svetištu Presvetoga Srca Isusova predvodio je mons. Ratko Perić, mostarsko-duvanjski biskup. Među koncelebrantima bio je i ređenikov stric don Ilija koji je u službi župnika Hrvatske katoličke župe Presvetoga Trojstva u Oakvilleu - Kanada, a za orguljama je bila ređenikova teta, s. Katarina članica zajednice Školskih sestara franjevačka Hercegovačke provincije.

Sveta Misa. Zvuci crkvenih zvona i orgulja te glasovi pjevača velikoga župnoga zbora *Vrelo života* označili su početak velikoga misnoga i ređeničkoga slavlja. U koncelebraciji je oko 25 svećenika, asistiraju sjemeništarc i bogoslovi hercegovačkih biskupija te pripravnici na đakona iz Sarajeva i Banja Luke. Svime ravna biskupov osobni tajnik don Marin. Na početku sv. Mise sve nazočne pozdravio je mjesni župnik don Ivo Šutalo.

Župnikov pozdrav. "Čast mi je pozdraviti Vas, oče biskupe, večeras ovdje u našoj župi i svetištu Presvetoga Srca Isusova u Studencima. Došli ste u povodu posebno radosna i blagoslovljena događaja naše župe kako biste za đakona zaredili našega bogoslova Iliju Petkovića. Svi vjernici župe Studenci dragom su Bogu neizmjereno zahvalni na ovom velikom daru. U znak zahvalnosti Bogu i potpore duhovnim zvanjima tri protekle večeri upriličili smo trodnevnicu molitve za duhovna zvanja, a posebnu molitvu i žrtvu čine članovi *Djela za duhovna zvanja* kojih u našoj župi ima 510.

Pozdravljam također i svu braću svećenike, dekane, napose don Damjana koji je u sjemenište spremio našega ređenika, redovnike i redovnice, te naše bogoslove i sjemeništare iz naših hercegovačkih biskupija te vrhbosanske nadbiskupije, banjolučke, bogoslova iz Makedonije. S nama je u ovoj svetoj misi i zadarski đakon Ante Dražina.

Večeras napose pozdravljam roditelje našega ređenika, *Ivana Petkovića* i *Veroniku r. Šimunović*. Radosno su i s ponosom prihvatili Božji dar, svoga sina Iliju, kojega je Gospodin zaželio za svećeničku službu, te svojom molitvom i žrtvom sigurno ga najviše od svih pomagali i pratili kroza život i školovanje. Pozdravljam ređenikovu braću i sestru i svu njegovu rodbinu koja je večeras ovdje s nama. [...].

Neka ova sveta Misa bude naša iskrena i žarka molitva za našega ređenika da ga dragi Bogu na njegovom duhovnom putu podrži i svojom milošću i blagoslovom prati do svećeničkog ređenja i svećeničke službe. *S iskrenom željom da Isus srce njegovo učini po srcu svome!*"

Misna čitanja pročitani su mladi iz župe, a evanđelje navijestio zadarski đakon don Ante na službi prefekta u zadarskom malom sjemeništu "Zmajević" u kojem se priprema nekoliko sjemeništara hercegovačkih biskupija. Nakon Evanđelja prvi dio ređenja. Poziv ređeniku da pristupi, predstavljanje i ključno pitanje dostojnosti za tu svetu službu. Don Ivan Štironja, koji je kandidata predstavio, u ime Crkve, zajamčio je da ga vjerni puk i oni koji su pitani smatraju dostojnim. Slijedila je Biskupova propovijed koju donosimo u cijelosti. U nastavku ređenja kandidat u odgovorima na pitanja biskupa jasan i glasan i svečan, upravo kao što je i glas don Ivana Bijakšića u litanijским zazivima. Sve prema obredu dostojanstveno i svečano kao i služenje kod oltara od pripreme darova do podjele sv. Pričesti. Župnikovoj zahvali Trojednomu Bogu i svima koji su

se uključili u slavlje pridružio se i novi đakon pozvavši sve na okrjepu. No, prije završnoga misnog

blagoslova i okrjepe, složna pjesan zahvale puka Božjega: *Tebe Boga hvalimo.*

BISKUPOVA PROPOVIJED NA ĐAKONSKOM REĐENJU

Pročitali smo tekst sv. Marka o Isusovu duhovnom susretu s jednom neimenovanom udovicom u Hramu, i njegov osvrt na njezin malen a neprocjenjiv milodar: "Dođe i neka siromašna udovica i baci dva novčića, to jest jedan kvadrant. Tada [Isus] dozove svoje učenike i reče im: 'Doista, kažem vam, ova je sirota udovica ubacila više od svih koji ubacuju u riznicu. Svi su oni zapravo ubacili od svoga suviška, a ona je od svoje sirotinje ubacila sve što je imala, sav svoj žitak'" (Mk 12,42-44). Oni od svoga bogata suviška, a ona od svoga sirota bitka!

Raskoš bogataša. Ovo je događaj koji se zbio pred Kristovim očima u kući Božjoj u Jeruzalemu. Isus, satrven od raspravljanja sa svojim protivnicima, saducejima, farizejima i pismoznancima, otišao u dno Hrama da malo odahne i Ocu zahvali. Sjeo na stolicu i zamišljeno gleda preda se. Učenici razgledaju Hram i dive se djelu ruku čovječjih.

Ispred Isusa prolazi narod. Ide i u riznicu, veli evanđelist, tj. u predio Hrama, gdje je bilo 13 škrabica u obliku truba, pa su se i zvale trube. U svaku je trubu upadao srebrni novac namijenjen u određenu svrhu: za vino, drva, ulje, pšenicu, tamjan, svijeće, za nadzornike koji su pregledali janjce za žrtvu, za održavanje Hrama i tako redom. Svatko bi stavljao novac u škrabicu u koju je želio, kao što i mi danas imamo različite nakane milostinje: Gospina, oltarska, mrtvačka, misijska, za sjemeništa, za pogođene elementarnom nepogodom. Između naroda razni bogataši bacaju da ih drugi vide i da sebe reklamiraju više nego da pomognu hramskomu proračunu.

Sirotinjsko čudo. Kad eto jedne sirote stare udovice. Više je zgrbljena nego uspravna. Sa štapom, slabo vidi, dobro kašlje. Vidi se na njezinoj odjeći i obući da nema nigdje ništa. Ni krave, ni ovce. Samo jednu kozu, od koje ima više štete nego koristi. Muž joj je umro. Jesu li imali djece, ne znamo. Izvadi rupčić, počne ga razmotavati i nađe u njemu dva novčića, kaže evanđelist. Jedan novčić, sitniš - nije ga bilo sitnijega - stavi u jednu škrabicu, a drugi polić u drugu. Ne zna ona ni čitati slova na tim "trubama" da bi mogla odrediti namjenu dara. Stidi se kolišno je, pa bi voljela da

je nitko i ne vidi. Ali ona zna da nju gleda Milosrdni s nebesa. Od Njega milost prosi i očekuje.

A Sin je Božji doista gleda iz prikrajka. I kako onaj novčić upade u trubu, tako se Isus ganu u srcu. Ona vrati rubac na svoje mjesto. Prazan, naravno. Sve što je imala, iz rupca je uzela i u trubu ubacila. I pođe u jednu klupu za žene i stade žarko u Boga pomoć moliti.

Isusova pohvala. Uto zovne Isus svoje učenike i reče im kako je ona sirotica više dala nego svi ostali koji od jutros daju. Više nego svi bogataši zajedno! Oni su dali svoj suvišak, a ona je dala svoj žitak.

Isusova načela o udovičinu daru i Božjoj procjeni dara - tumačimo trostruko:

- **Ljubav se ne procjenjuje po mjeri nego po vjeri.** Isus ne gleda na opseg i težinu, nego na duh kojim je dar uručen. Siromašna udovica nema ni od kuda pomoći, ni mjesečne zarade, ni mirovine, ni sigurna prihoda. Ako je što uštedjela od prodana kozlića, to joj je bilo pri ruci. Prema tomu, ona je sama bila željna ne samo novca nego svega. Ali učinila je plemenito uzdarje Bogu što je stavila u škrabicu sve što je imala kod sebe. Isus hvali njezinu darežljivost, a ne njezinu neimaštinu. I najmanji sitniš pred Bogom puno znači, ako čovjek pri tome osjeća radost i ima dobru nakanu darivanja. Udovičina "truba" bila je najglasnija toga dana kod Boga. A trubit će iz Evanđelja dok bude vijeka i svijeta. Bog, dakle, vrjednuje našu darežljivost i vjeru, a ne našu vanjsku mjeru i vreću, pa kolika god ona bila!

Kad mi Bogu uzvraćamo na njegove darove, valja imati na pameti da nije važno koliko mu darujemo, nego kakvim duhom i stavom to činimo: prisilno ili slobodno? Svojevoljno ili prekovoljno? Milom ili silom? Ništa drugo.

Isto tako kada mi drugima darujemo, važan je i način kako i s kojom nakanom dajemo: namrgođeno ili radosno, pozdravljajući osobu ili izgo-neći je ispred kuće, da je naše oči više ne vide.

- **Ljubav se ne vrjednuje po svoti nego po žrtvi.** Poučak koji slijedi iz Isusove pohvale udovici jest: sve ili ništa! S Bogom nema pogađanja, ni polovičnosti. Nemoj Bogu niti davati, ako ne želiš sve dati, jer sve i primaš iz njegove ruke. Ne može

se živjeti tako da se po danu daje Bogu za dušu, a po noći dušmaninu. Kada te drugi gledaju: pobožan, sabran, skroman. A kada te ne gledaju: svaka-kav! Vjerujemo li u istinu da se Božjemu pogledu ništa sakrit ne da? Žena je udovica mogla zadržati jedan novčić kod sebe, pa ekonomski misliti da treba toga dana kupiti zaloga kruha. Ali ona se odlučila na potpuno darivanje. Zato je zaslužila pohvalu od Isusa. Evanđeosko siromaštvo znači: Tuđe ne želi, a svoje ne žali!

Bogu posvećeni đakon, pa pustio maha "oholosti života"?

Bogu posvećeni đakon, pa u srcu nečist, ne odupire se "požudi tijela"?

Bogu posvećeni đakon, pa se upustio u "požudu očiju"? (1 Iv 2,16).

Zar nam nije očito iz našega iskustva u vezi s tom žrtvom i potpunim darivanjem? Koji bi se mladić ženio nekom djevojkom ako on zna da mu djevojka nije potpuno odana ili se djevojka udala za nevjerna mladića? Pa i raspadaju li se brakovi ponajčešće zbog preljuba jednoga od supružnika? A mi se ipak poigravamo svojim uzdarjima i obećanjima Bogu: dosta zadržimo za sebe, za svijeta, a dio odvojimo i za Boga!

- Ljubav se ne procjenjuje okom, nego srcem. Oči nas varaju. Po očima ne smijemo ništa prosuđivati. Nešto je za oči dosta veliko, ali je za srce veoma maleno. I obratno. Isus poručuje da se ljubav ne mjeri materijalnim vrijednostima i kilogramima. Nije u pitanju stvar, svota, opseg. Nego duh, nakana, namisao. A ljubav je u duhu, a ne u stvarima. Sitni darčić, poklonjen iz srca, vrijedi više nego brdo darova koji nisu prožeti ljubavlju.

Sva se ljepota siromaštva, kakvo Isus želi, sastoji u nenavezanosti na materijalna dobra, u spremnosti darovati svoj dar drugima svim srcem svojim, radosna duha, u svoj požrtvornosti da se čovjek odrekne svoga prava na vlasništvo, svjestan da je sve Božje, da nam je sve posuđeno, i to samo na određeno vrijeme, do Božje volje.

Prvo čitanje prenosi starozavjetni susret Ilije proroka sa siromašnom udovicom koja kaže da mu nema odakle dati ni kore kruha. A on će njoj: "Ništa se ne boj. Idi i uradi kako si rekla; samo najprije umijesi meni kolačić, pa mi donesi; a onda zgotovi za sebe i za svoga sina. Jer ovako govori Bog Izraelov: 'U ćupu neće brašna nestati ni vrč se s uljem neće isprazniti'" (1 Kr 17,13-14).

Blago onomu tko živi tako da zaslužuje Kristovu pohvalu i blagoslov. Sve ostalo samo su puste tlapnje, isprazne rečenice i bezvezne računi-

ce. I kako se često moramo zastidjeti pred ovim sitnim a velikodušnim darom jedne hramske ili one sarfatske udovice, jer smo u davanju nerijetko primjeri škrtosti, zgrčenih dlanova, sebična srca i stisnuta oka, a u primanju megalomanskih očekivanja i prigovaranja. "Blaženije je davati nego primati", navodi sv. Pavao Gospodina Isusa (Dj 20,35).

Zaključak

1 - Đakonat. Ilija, ne zaboravi da je upravo polazeći od udovicâ nastao problem koji se riješio prvim stupnjem svetoga reda sedmorice đakona: Stjepana, Filipa i Timona, Parmena i Prohora, Nikole i Nikanora (Dj 6,5). Apostoli će propovijedanjem, a đakoni će posluživanjem kod stolova. Zapamti da riječ đakon znači poslužitelj, djelatnik u zajednici. I to potpun i cjelovit, "iz svega srca svoga, i svom dušom svojom, i svom snagom svojom, i svim umom svojim" (Lk 10,27), makar ti posao u očima ljudi vrijedio samo dva sitniša!

2 - Propovijed. Đakoni su u prvom redu postavljeni u karitativne svrhe, ali će se ubrzo ukazati potreba da i oni mogu propovijedati: Stjepan u Jeruzalemu (Dj 7), Filip u Samariji (Dj 8,5). - Ilija, pripremaj propovijedi, ne da ušima ugađaš i sama sebe promoviraš, nego da ljudska srca spašavaš iz raskoši sebičnosti!

3 - Sakramenti. I još više, apostoli su ubrzo uvidjeli da đakoni mogu zakonito krštavati (Dj 8,38) i blagoslivljati ženidbu zaručnika "u Gospodinu" (1 Kor 7,39). I pričest dijeliti, i sprovode voditi, i službu riječi obavljati. Evo ti, Ilija, prakse na župi da pokažeš koliko voliš te Božje putove i sredstava spasenja ljudi.

4 - Hram. Ređeniče, kao što je Isus smatrao hram kućom Očevom u kojoj se najsigurnije osjećao, u koju je češće dolazio i u noj se Bogu molio, od svoje 12. godine (Lk 2,49), tako i ti crkvu smatraj kućom Božjom ugodno se osjećajući u molitvi i posvećenju.

5 - Molitva. Nemoj pred televizorom sjedjeti dva neprekinuta sata gubeći oči, vrijeme i dušu, a u crkvi ne da ti se biti pet minuta u nadahnutoj molitvi i pobožnoj sabranosti. Ilija, svaki dan počasti crkvu svojim pohodom više puta i pokloni se Isusu Spasitelju sebi za dušu!

6 - Celibat. Crkva redi za đakone prokušane bogoslove koji imaju ne samo đakonsko-prezbiter-ski poziv, nego i poziv na beženstvo "poradi Kraljevstva nebeskoga" (Mt 19,12). Bogoslove kojima

je od Boga dano zvanje, "od majčine utrobe", koji su pozvani "milošću Božjom" (Gal 1,15). A što je od Boga dano, to se i s Božjom pomoću čuva: molitvom, sakramentima, vjernošću, cjelovitošću.

7 - Bogoslovlje. Ilija, četiri godine gimnazije i pet godina filozofije i teologije bijaše neposredna priprava na ovaj đakonski dan i sakrament. Kršćanstvo je tajna. Bog je otajstvo. I zato se čitava vijeka proučava Sveto Pismo, "bogoduho, korisno za poučavanje, uvjeravanje, popravljavanje, odgajanje u pravednosti" (2 Tim 3,16). I zato se produbljuje crkveni nauk, spoznaje istina koja oslobađa i uvodi u život. Tko ne pozna Pisma, ne pozna Krista!

8 - Društvo. Isus se puno više snalazio u društvu sirotinje, puka, bolesnika i nemoćnika nego li u društvu bogatuna, farizeja i političara. Eto primjera i za tebe, Ilija, da se ugodno osjećaš u

društvu sirotinje, hendikepiranih, bolesnih, isključenih. Oni su blago Crkve, a ne bankovni računi, trezori i kase, "gdje ga moljac i rđa nagrizaju i gdje ga kradljivci potkapaju i krađu". Jer, "gdje ti je blago, ondje će ti biti i srce" (Mt 6,19.21).

9 - Pjesma. Ilija, kada već na duhovne darove, kojima te Bog obdario, slobodno i svojevrijedno uzvraćaš, onda uzvрати potpuno i nesebično, do posljednje lipe: ne jednu pjesmu - "Do nebesa" ili "Sa nebesa" - Bogu, a drugih devet kričavih estrada prolaznu svijetu i njegovoj zabavi i slavi, do kojih Bog uopće ne drži. Proslavi Boga dušom i tijelom!

10 - Nagrada. Makar ti ne čuo pohvale iz Isusovih usta, kao ni ona žena udovica u Hramu, Gospodin se sigurno ne suzdržava pohvaliti i nagraditi plemenite i nesebične duše, a samo je njegova pohvala vrijedna i vječna!

KRATAK ŽIVOTOPIS REĐENIKA

Ilija Petković rođen je 6. siječnja 1992., u obitelji od četvero djece, od oca Ivana i majke Veronike, rođ. Šimunović.

Primljeni sakramenti: Kršten 23. veljače 1992., a krizman 14. travnja 2007. u Studencima, župi Presvetoga Srca Isusova.

Školovanje. Nakon osnovne škole u Studencima (1999.-2006.), završio je 1. razred gimnazije u Ljubuškom (2006.-2007.) a ostala tri gimnazijska razreda s maturom u Katoličkom školskom centru Travniku (2007.-2010.). Filozofski studij u bogosloviji u Sarajevu (2010.-2012.) Teološki studij s diplomom u Rimu (2012.-2015.).

Službe. Ilija je 23. studenoga 2013. u Rimu pripušten u kandidaturu za đakonat i prezbiterat za Mostarsko-duvanjsku biskupiju. Sutradan, 24. studenoga 2013., primio službu čitača-lektora, 23. studenoga 2014. primio službu svječonoš-akolita u Rimu.

Bliža priprema za ređenje. Peto-dnevne duhovne vježbe za đakonat obavio u Dobroti kod Kotor, od 4. do 10. rujna 2015. Od 11. rujna ove godine djeluje u župi Uznesenja Blažene Djevice Marije u Dračevu radi pastoralne i đakonske prakse. Molbu za đakonat napisao je i predao biskupu Ratku, 2. listopada 2015. Nakon oglašenja pred narodom u župnim crkvama u Studencima 4. listopada te u Dračevu također 4. listopada ove godine, preporučili su ga za ređenje i dotični župnici i javno pitani narod. Nakon što je položio

Ispovijest vjere, Prisegu vjernosti pri preuzimanju službe, koja se ima obavljati u ime Crkve, i *Prisegu doživotna služenja biskupiji* Mostarsko-duvanjskoj odnosno Trebinjsko-mrkanskoj, sve na Ordinarijatu, 6. studenoga 2015., biskup je Ratko pozitivno odgovorio istoga dana na Ilijinu molbu da bude zaređen za đakona ove biskupije.

Diplomski rad. Nakon tri godine studija na Teološkom fakultetu Papinskoga Gregorijanskog sveučilišta u Rimu, don Ilija je uspješno diplomirao u redovitom roku 23. lipnja 2015. - Tema diplomske radnje: *"Žena - Kći sionska" Majka svih Isusovih učenika. Mjesto i uloga Isusove Majke u Ivanovu Evanđelju*. Profesor voditelj: Paul Haffner, engleski svećenik koji predaje na Gregorijani od 1994. godine. Između tridesetak profesorovih knjiga ističe se i mariološka s naslovom *The Mystery of Mary*, 2004.

Ilijina se radnja sastoji od uvoda, tri poglavlja i zaključka, koji su razrađeni na pedesetak stranica talijanskoga teksta. U bibliografiji navodi oko dvadeset auktor, a dvojica su mu osobito omiljela: belgijski teolog isusovac Ignace de la Potterie (1914.-2003.), nekadašnji profesor na Gregorijani, sa svojim djelom: *Marija u otajstvu Saveza*, Genova, 1988. i ostalim njegovim mariološkim studijama, te talijanski teolog Aristide Serra sa svojim djelom *Marija: hodočasnička vjera*, Rim, 1993. i drugim mariološkim ogledima. Od biblijskih tumača osobito se oslanja na njemačkoga bibličara

R. Schnackenburga (1914.-2002.), na njegov komentar Ivanova Evanđelja. Od domaćih teologa navodi Dugandžićev članak: *Majka, žena, učenica*, u: BS, 2005. Sion je brežuljak u Jeruzalemu na kojem je bio sagrađen Hram. Kada su proroci spominjali Sion, nazivali su: Kći Sionska (Ps 9,15; 74,28; 86) ili Djevica Sionska (2 Kr 19,17), Majka Sionska, tj. Majka svih naroda, Žena Izraelova...

U *uvodu* Ilija veli da se opredijelio za ovakvu temu zato što na Fakultetu nema redovita studija mariologije, nego se ponude razni seminari na probir. Tako je ove akademske godine on izabrao seminar iz mariologije, jer je želio zauzetije proučavati i iz osobnih razloga otajstvo Marije u djelu Kristova spasenja. Ograničio se samo na dva marijanska evanđeoska mjesta, i to u Evanđelju Ivanovu, i samo u njega, gdje se sve odvija između Isusove slave i naše vjere.

U *prvom poglavlju* govori o istinskom smislu prikaza svadbe u Kani Galilejskoj (Iv 2,1-12) s općim obilježjima opisa kao i s posebnim usredotočenjem i rješavanjem "zagonetnih" riječi kao što je Isusov odgovor Mariji: Što je meni i tebi, ženo, do toga? Ili: Nije još došao moj čas. A ipak čini nešto kao da je već došao njegov čas, uvažavajući zagovor Marijin. Navode se razne vrste tumačenja samoga događaja: alegorijsko, povijesno, teološko, kristološko, mariološko, sakramentalno, mesijansko. Posebno tumači teološko-mesijansko značenje svadbe, vina.

U *drugom poglavlju* Majka Isusova na svadbi. Nestalo vina. Ona jedina zna kamo se okrenuti - k Isusu. Isus joj oporo odgovara, nazivajući je "Ženom". Nikada prije tako. Ona to tako katastrofalno ne shvaća, nego se obraća slugama kojima govori da učine što im god On rekne. Tumači se biblijski smisao pojma Žene.

U *trećem poglavlju* promatra Mariju pod Isusovim križem (Iv 19,25-27). Isusovu riječ upućenu njoj da bude majka njegovu učeniku Ivanu, a njemu da bude sin nove Majke. Opet se susrećemo s istim naslovom "Ženo". Takvim pojmom evanđelist očito aludira na onu Ženu najavljenju na prvim stranicama Biblije, koje će Rod, Porod, zgaziti glavu Sotoni. Proučava se dublje značenje predanja majke učeniku, i dužnosti učenika prema majci, izvan fizičkoga uzajamna pomaganja. Isto tako pojam Žene može se odnositi na Kćer Sionsku, kako je gore spomenuto.

Ivan je u oba ova slučaja, i u Kani i na Kalvariji, vjerodostojan svjedok, očevdac, a u ovom drugom slučaju čak i sudionik Isusove oporuke s križa.

Ilija je svojom radnjom pokušao proniknuti teološki smisao dviju epizoda čitajući probrane mariologe i njihova istraživanja. Donosi jasan pregled tematike. Služi se znanstvenom metodom, čitanjem i citiranjem pročitanih članaka i knjiga.

RASPORED DIJELJENJA SV. KRIZME U 2016. GODINI

Ožujak

13. ožujka - V. korizmena nedjelja	Gradac
------------------------------------	--------

Travanj

2. travnja - subota	Blagaj-Buna
3. travnja - II. vazmena nedjelja	Gorica-Struge - 9 sati Gabela - 11 sati
9. travnja - subota	Čitluk
10. travnja - III. vazmena nedjelja	Klobuk Ljuti Dolac (generalni vikar)
16. travnja - subota	Humac Mostar - Sv. Ivana - 16 sati
17. travnja - IV. vazmena nedjelja	Kočerin
23. travnja - subota	Mostar - Sv. Petra i Pavla
24. travnja - V. vazmena nedjelja	Posušje
25. travnja - Sv. Marko	Mostar - Sv. Marka i sv. Luke / Cim-Ilići
30. travnja - subota	Široki Brijeg (biskup i generalni vikar)

Svibanj

1. svibnja - VI. vazmena nedjelja	Domanovići Grljevići (generalni vikar)
7. svibnja - subota	Stolac Kruševo - 16 sati
8. svibnja - VII. vazmena nedjelja	Jare (generalni vikar)
14. svibnja - subota	Duvno
15. svibnja - Duh Sveti	Mostar - Katedrala Dračevo (generalni vikar)
21. svibnja - subota	Čerin
22. svibnja - Presveto Trojstvo	Buhovo Gabela Polje (generalni vikar)
28. svibnja - subota	Međugorje Goranci - 16 sati
29. svibnja - IX. nedjelja kroz godinu	Mostar - Sv. Tome

Lipanj

4. lipnja - Prečisto Srce Marijino	Drinovci Mostar - Sv. Mateja - 16 sati
5. lipnja - X. nedjelja kroz godinu	Čeljevo (generalni vikar)
11. lipnja - subota	Seonica
12. lipnja - XI. nedjelja kroz godinu	Prenj; Prenj i Aladinići Gradina (generalni vikar)

13. lipnja - Sv. Ante Padovanski	Ploče - Tepčići Raskrižje (generalni vikar)
18. lipnja - subota	Rašeljke: Rašeljke, Grabovica, Prisoje i Vinica Polog (generalni vikar)
19. lipnja - XII. nedjelja kroz godinu	Čapljina
24. lipnja - Rođenje sv. Ivana Krstitelja	Konjic (biskup Marko Semren)
25. lipnja - subota	Rakitno

Kolovoz

28. kolovoza - nedjelja - Gospa od zdravlja	Neum
---	------

TEČAJEVI PRIPRAVE ZA SAKRAMENTALNI BRAK u hercegovačkim središtima i Imotskom za 2016. godinu

Mjesec	MOSTAR Petar i Pavao	MOSTAR Katedrala	HUMAC	ŠIROKI BRIJEG	TOMI- SLAV- GRAD	POSUŠJE	DEKANATI Stolački i Čapljinski	IMOTSKI
Siječanj	11.-15.	8.-10.	18.-22.					
Veljača				22.-25.	1.-5.	15.-19.	Čapljina: 12.-14.	27.-28.
Ožujak	14.-18.	4.-6.	7.-11.				Aladinići: 4.-6.	5.-6. 12.-13.
Travanj			11.-15.		18.-22.	4.-8.		
Svibanj	16.-20.	6.-8.		16.-19.				28.-29.
Lipanj						6.-10.		4.-5. 11.-12.
Srpanj			4.-8.					
Kolovoz			29.-					
Rujan	12.-16.	2.-4.	-2.	19.-22.	19.-23.	12.-16.	Domanovići: 16.-18.	
Listopad								1.-2. 8.-9. 15.-16.
Studeni	14.-18.	4.-6.	7.-11.	14.-17.	14.-18.			26.- 27.
Prosinac								3.-4. 10.-11.

Ovdje su upisana sva hercegovačka središta koja imaju raspored Tečaja za cijelu godinu. Dodali smo Imotski (fra Jakov Udovičić, 021 841 791) kao najbliže središte izvan Hercegovine (Župni ured D. Vinjani, 21260 Imotski). Satnica početka predavanja ustaljena u Tomislavgradu, na Humcu, na Širokom Brigu i na Posušju uvijek je u 18 sati, a u Imotskom, kao i u Mostaru u Katedrali i u Samostanu u 19 sati. Stolački dekanat svaki tečaj mijenja mjesto održavanja, a svake večeri imaju po dva predavanja i započinju u 19 sati. Prijedlog je da sudionici na Tečaju, za troškove Tečaja, dadnu svoj doprinos u vrijednosti jedne (1) misne nakane (20 KM), u Imotskom 100 kuna.

OBLJETNICE I SLAVLJA

KRIŽEVO, OBLJETNICA POSVETE I REĐENJA

Mostar - 14. rujna 2015. - Na blagdana **Uzvišenja Svetoga Križa**, 14. rujna, prije 35 godina (1980.) u Mostaru je svečano **posvećena novoizgrađena katedrala Marije Majke Crkve i Kraljice neba i zemlje**, a u Neumu je prije 23 godine (1992.) sadašnji mostarsko-duvanjski biskup i trebinjsko-mrkanski upravitelj msgr. Ratko Perić **zaređen za biskupa**.

Ova obljetnica posvete katedrale, koja se u stolnoj crkvi slavi kao svetkovina, a u svim župama hercegovačkih biskupija kao blagdan, svake godine u mostarsku katedralu okupi značajan broj svećenika, redovnika, redovnica i vjernika na zahvalno Misno slavlje. Tako je bilo i ove godine. Svečanu sv. Misu zahvalnicu, u koncelecijaciji s 26 svećenika, među kojima su bili provincijal hercegovačke franjevačke provincije fra Miljenko Šteko i generalni vikar don Željko Majić, predvodio je biskup Ratko. U katedrali punoj vjernika bilo je i petnaestak časnih sestara raznih kongregacija koje djeluju u Mostaru i u Hercegovini, a među njima i provincijalka Školskih sestara franjevačka Krista Kralja mostarske provincije, s. Franka Bagarić. Uz pratnju gudačkoga orkestra pjevanje je predvodio katedralni mješoviti zbor "Marija" pod ravnanjem don Nike Luburića. Ceremonijama je ravnao novi biskupov osobni tajnik don Marin Skender. Uz katedralne ministrante asistirali su i hercegovački dijecezanski bogoslovi koji su čitali misna čitanja. Evanđelje je pjevao don Ivan Bijakšić koji je prije dvije godine na ovaj dan zaređen za svećenika, dok je molitvu vjernika izgovorio Dragan Matijević, hrvatski konzul u Mostaru.

Biskup je održao propovijed, koju donosimo u posebnoj rubrici, a generalni vikar u ime svih izrekao obljetničke čestitke.

Nakon sv. Mise biskup je u prostorijama Ordinarijata počastio sve pristigle svećenike, redovnike i bogoslove.

BISKUPOVA PROPOVIJED

KRISTOVE RIJEČI S KRIŽA

Obljetnica posvete Katedrale. Prije 35 godina u ovoj katedrali bilo je liturgijski svečano kao nikada poslije toga. Dvojica kardinala iz Rima, Franjo Šeper, prefekt Kongregacije za nauk vjere, i Agnello Rossi, prefekt Kongregacije za širenje vjere; uz dvojicu biskupa iz Mostara, Petra i Pavla, i druge biskupe i mnoštvo svećenika i naroda, posvetili su ovu Katedralu na slavu Presvetoga Trojstva i na čast Blažene Djevice Marije, Majke Crkve i Kraljice neba i zemlje. Bio je blagdan Uzvišenja Svetoga Križa. Taj je uzvišeni Križ u ovoj katedrali svima vidljiv i iznutra i izvana,

jer spaja četverodijelni krov i otvara katedralu prema svjetlosti nebeskoj. To je Križevo, uzvišeno i posvetom Katedrale označeno, bilo ujedno nagovještaj kakva će zemaljska sudbina pratiti i ovu Marijinu katedralu, vijesnicu Kristova Križa i njegova slavnog uskrsnuća. Toga istog blagdana, ali 12 godina poslije, Katedrala je, zajedno s cijelim gradom, bila pod stalnim praskom ratnih granata, pa biskupsko ređenje, predviđeno ovdje, s otisnutim sličicama - sa svjesno izabranim geslom "Kroz mnoge nam je nevolje u Kraljevstvo Božje" (Dj 14,22) i s nadnevkom: Mostar, 14. ruj-

na 1992. - preneseno je u slobodniji gradić Neum. I ova nas obljetnička posveta i liturgijski blagdan Uzvišenja sv. Križa vraća na promatranje Kristove spasonosne muke i uskrsnuća.

Križevo. Raspeće. Sva četvorica evanđelista donose činjenicu Kristova raskršćanja na križ na Kalvariji. Jednostavno, činjenično, objektivno: Luka 23,33: "I kada dođoše na mjesto zvano Lubanja, ondje razapeše njega i te zločince, jednoga zdesna, drugoga slijeva"; Mt 27,33.35: "I dođoše na mjesto zvano Golgota, to jest Lubanjsko mjesto, pošto ga razapeše, razdijeliše među se haljine njegove, bacivši kocku"; Mk 15,22.24: "I dovuku ga na mjesto Golgotu, što znači Lubanjsko mjesto... Kad ga razapeše, razdijele među se haljine njegove, bacivši kocku - što će tko uzeti"; Iv 19,17-18: "A on, noseći svoj križ, iziđe na mjesto zvano Lubanjsko, hebrejski Golgota. Ondje ga razapeše, a s njim i drugu dvojicu, s jedne i druge strane, a Isusa u sredini."

Prikaz bez ikakva subjektivna čuđenja a na začuđenje svega Jeruzalema, i bez ikakva užasavanja na onako užasan prizor. S najvećom štedljivošću i skromnošću riječi.

Bičevanje. Međutim, toga prvoga Velikog petka, prije razapinjanja, Isus je bio izbičevan u Pilatovu dvorištu. To je Isus znao, očekivao i predkazao: Mt 20,19; Lk 23,16; Iv 19,1. Rimski bi vojnici kažnjenika svukli, privezali prsima uz čvrsti stup tako da se leđima nije mogao micati. Bič je bio od kože, na vrhu s kuglicom od željeza ili komadića kosti. Kuglica bi pri udarcima probijala kožu. Neki bi bičevani izgubili svijest pod tim udarcima. Neki bi pomahnitali. Rijetki bi bili odvezani od stupa a da ne bi duhom klonuli. To je Isus sve junački podnio, a da nije ni svijesti izgubio, ni duhovne snage umanjio.

Izrugivanje. Sveti pisci opisuju da su se Isusu osuđeniku rimski vojnici rugali, nataknući mu trnovu krunu na krvavu glavu, dali mu u ruku trsku umjesto žezla i preko leđa otrcani crveni ogrtač kao kraljevsku haljinu i ismijavali ga kao kralja i proroka. Čini se da u vojnika nije bilo mržnje, ni zloće u svemu tome izrugivanju: oni su pred sobom imali čovjeka osuđenog na smrt - razapinjanjem, i ovo im je bila rutinska vježba ruganja.

Procesija. Potom se u gradskoj vrevi odvijala procesija prema Kalvariji. Najprije su četvorica rimskih vojnika uzela Isusa u sredinu, a pred njima je išao glasnik s natpisom zločina koji se pripisuje osuđeniku. Kod Isusa je bio natpis s krivicom koji je kod svakoga evanđelista malo drukčiji

- Mt 27,37: "Ovo je Isus, kralj židovski"; Mk 15,26: "Kralj židovski"; Lk 23,38: "Ovo je kralj židovski"; Iv 19,19: "Isus Nazarećanin, kralj židovski" (na hebrejskom, latinskom i grčkom). Procesija je išla najduljom dionicom puta, tako da bi što više ljudi moglo vidjeti osuđenoga i da im svima bude opomena što će se i njima dogoditi ako se budu bunili protiv rimske vlasti ili se netko bude proglašavao "kraljem židovskim". Razumije se da su putem Isusa tukli i prebijali svaki put kada bi pao i jedva se dizao. U jednome trenutku bičevima su priveli Šimuna Cirenca da Isusu pomogne nositi križ. On se nećkao, ali je bio prinuđen (Mk 15,21).

Osuđenik je morao nositi dvije grede, uspravnu višu i poprječnu manju, koje bi se po dolasku na Kalvariju u križ prekovale. Isusa su pratile neke žene Galilejke koje su ga poštovale i voljele, među njima i njegova Majka Marija. I neke druge, Jeruzalemke, koje su naricale za njim, a Isus ih je opomenuo da će se dogoditi još gore stvari (Lk 23,27-31) i neka one plaču nad sobom i nad sinovima i muževima svojim, a ne nad njim. Bile su to profesionalne narikače.

Ocat. Prije nego su ga pribili na križ, Isusu je ponuđeno piće od pobožnih žena u skladu sa zapovijedju starozavjetnih *Izreka* 31,6: "Dajte žestoko piće onomu koji će propasti, i vino čovjeku komu je gorčina u duši". Kada je Isus okusio, nije htio piti jer je želio podnijeti smrt u svoj njezinoj gorčini i sa svim budnim osjetilima (Mk 15,23).

Čavli. Kada bi vojnici počeli pribijati na križ ruke i noge čavlima, koji su razdirale tijelo, osuđenici bi redovito žestoko psovali, proklinjali svoje mučitelje, pljuvali im u lice. Isus je u tim bolnim trenucima molio: "**Oče, oprosti im jer ne znaju što čine**" (Lk 23,34). I u određenom času križ je uzdignut na pripravljenju mjestu i čovjek bi ostao viseći na križu.

Isus nije bio uzdignut od zemlje više od dva metra. Mogao je gledati sve što se događa s njegovom odjećom koju su vojnici međusobno razdijelili: sandale, opasač, haljine. Gospi nisu dali ništa iako je ona s velikom ljubavlju otkala njegovu haljinu koja mu je po danu služila kao ogrtač, a po noći kao pokrivač. Ali vidjevši Majku i uz nju učenika kojega je volio, reče Isus: "**Ženo, evo ti sina!**" I učeniku: "**Evo ti majke!**" (Iv 19,26). U Pilatovoj Gabati vojnici su ga rimski jutros izrugivali, a ovdje će Židovi: Ako si Sin Božji, sada se pokaži! Ti, rušitelj Hrama, hajde ga sada sruši i u tri dana podigni! Praviš se Spasiteljem, eto spasi sama sebe! Sada siđi s križa, kralju židovski,

pa ćemo ti vjerovati! Uzdao si se u Boga, neka ti sada pomogne! (Mt 27,39-43). A Isus je na svu tu ljudsku rugobu primijenio svoju božansku ljepotu! On je doista jedini Sin Božji, i jedini Spasitelj čovječanstva, i jedini Kralj neba i zemlje!

Raskajani razbojnik. Toga dana s Isusom su bila razapeta dvojica razbojnika, ne džeparoša, sitnih kradiša, nego pravih zločinaca koji su imali dugogodišnju karijeru raznovrsna kriminala. Matej i Marko kažu da su ga obojica kriminalaca pogrdjivala, a Luka dodaje da je onaj desni u jednome hipu počeo koriti svoga sudruga i obratio se Gospodinu riječima: "Isuse, sjeti me se kada dođeš u kraljevstvo svoje". Isus mu na to uzvraća: "**Zaista, tebi kažem, danas ćeš biti sa mnom u raju**" (Lk 23,42-43). Nešto u ljudskoj povijesti neviđeno, nečuveno i nedoživljeno. Gospi drago što će njezin Sin večeras biti u raju, i to s prvim plodom Otkupljenja, s raskajanim razbojnikom.

Šest sati na križu. Isus je visio na križu tri sata, prema sv. Marku šest sati: "A bijaše treća ura kada ga razapeše (15,25), a od šeste do devete ure "tama nastala po svoj zemlji" (15,33). U jednom mahu provali strašan krik: "Bože moj, Bože moj, zašto si me ostavio?" (Mk 15,34).

Kroz to vrijeme tame Isus je izgovorio riječ: "**Žeđam**" (Mk 15,36). Žeđa naše iskrene ljubavi, našega skrušena kajanja kojemu želi iskazati svoje božansko milosrđe.

Približava se kraj: Isus je ispustio još jedan krik, ali ne krik muke i razočaranja, nego krik pobjede: "**Svršeno je**" (15,37). Završio je djelo koje mu je Otac povjerio.

Isus se konačno obraća Ocu u molitvi, koju ga je mama naučila kao dječaka prema Psalmu (31,5) i koju je svaki pobožan Židov izgovarao prije spavanja: "**Oče, u ruke tvoje predajem duh svoj**" (Lk 23,46). Nakloni glavu i ispusti dušu. U tom se trenutku hramska zavjesa u dvoje rascijepi, zemlja se potrese, pećine se raspuknuše, grobovi se otvoriše, i tjelesa mnogih svetih preminulih ustadoše i izidoše iz grobova. A rimski stotnik izgovori one raskajane riječi: Zaista ovaj bijaše Sin Božji!

Evo, hajde, ne ćemo se sada propinjati u teološke visine, nego ostanimo u ljudskim okvirima Isusova čovještva i čovječnosti.

Isusova hrabrost: Rane od čavala brzo su se upalile. Položaj tijela priječio mu je normalan krvotok i disanje. Agonija ili smrtna borba bila je gora od smrti, a raspinjanje još gore od agonije. I još k tomu goruća žeđ. On je sve to mogao izbjeći, ali nije, nego je dragovoljno, otvorena oka i duha, prihvatio da ispije najgorču čašu života. Odbio je i piće koje bi mu barem malo olakšalo muke. Kao čovjek hrabar i jak - iznad ljudskih sila!

Isusova ljudskost. On je pravi čovjek koji istinski trpi i žeđa, istinski viče do neba, istinski oprašta razbojniku. On je istinski doživio ljudsku napuštenost, kao što je čovjek nerijetko doživljava. Pa stoga i moli: Oče moj, zašto si me ostavio?

Isusova poistovjećenost s grješnicima. To je znakovito obilježeno time što je razapet između dvojice razbojnika. I umire među dvojicom zločinaca. I bijaše ubrojen među zlikovce (Iz 53,12). Isus se za javnoga života uvijek pokazao blizim i prijateljskim carinjcima i grješnicima, ne da bi im išta odobrio od njihova nereda, krađe i nevjernosti, nego da ih izbavi iz grijeha ako se iskreno pokaju i zatraže milosrđe Božje.

Isusov mir i pobjeda. Isus umire s dječjom molitvom na usnama, zadovoljan djelom koje je dovršio po Očevu planu. Životna je zadaća ispunjena. Križ je započeo svoje uzvišenje i pobjede u raskajanu stotniku, u skrušenu razbojniku i u onom svijetu koji se vraćao s Kalvarije "bijući se u prsa" (Lk 23,48). Križ ludosti počeo je izarivati spasotvornu mudrost; križ rugobe poprimati izgled božanske dobrote; križ sramote pretvara se u uzvišenje svetoga križa koji ne će prestati pobjeđivati do Sudnjega dana. Neka nam "dobro stablo" Isusova križa urodi "dobrim plodovima" da bismo iz "dobra blaga srca svoga" mogli "iznositi dobro" koje će se očitovati u podnošenju svih naših osobnih i zajedničkih križeva u životu čvrsto vjerujući da nam je samo kroz mnoge nevolje u Kraljevstvo Božje. Amen.

ČESTITKA GENERALNOGA VIKARA

Preuzvišeni oče Biskupe!

Od osnutka - najprije Apostolskoga vikarijata u Hercegovini 1846. a potom njegova uzdizanja na razinu Mostarsko-duvanjske biskupije 1881. godine - do danas, Vi ste sedmi po redu pastir ove mjesne Crkve. Dvojica su bili u svojstvu apostolskih vikara: fra Rafo Barišić (1846.-1863.) i fra Anđeo Kraljević (1864.-1879.), te četvorica dijecezanskih biskupa: fra Paškal Buconjić najprije vikar (1880.-1881.) zatim dijecezanski biskup (1881.-1910.), potom fra Alojzije Mišić (1912.-1942.), msgr. Petar Čule (1942.-1980.) i msgr. Pavao Žanić (1980.-1993.). Svi Vaši predšasnici, upravo kao i Vi, uz mnoge druge pastoralne i biskupske brige i poslove, imali su jednu zajedničku: izgradnju katedrale, biskupove crkve u kojoj će snagom apostolske vlasti, s učiteljske katedre, učvršćivati braću u vjeri i voditi povjerenu im biskupijsku zajednicu.

Bilo je očekivati da se ova potreba svake mjesne Crkve riješi u prvim godinama nakon osnutka Vikarijata ili Biskupije. No, nije tako bilo. Za posvetu kamena temeljca prve mostarske katedrale, u ratu srušene i danas obnovljene župne crkve sv. Petra i Pavla u Mostaru, trebalo je proći punih 20 godina. Kamen je temeljac blagoslovio fra Anđeo Kraljević, 7. ožujka 1866. da bi je nakon šest godina (1872.) blagoslovio i na liturgijsku upotrebu vjernicima grada Mostara predao. Njegov nasljednik fra Paškal Buconjić, koji je izgradio i današnji biskupski dvor, godine 1890. katedralu ustupa župi i samostanu sv. Petra i Pavla s nakanom da izgradi novu. I počela je skoro stogodišnja muka sve dok na današnji dan prije 35 godina (1980. godine) nije svečano posvećena ova katedrala u kojoj danas Bogu zahvaljujemo na svim darovima, a posebno na daru Vašega biskupskoga služenja ovoj mjesnoj Crkvi.

Stoga u ovom svečanom činu želimo izraziti svoje iskrene sinovske čestitke ovoj crkvi, majci svih crkava ove Mostarsko-duvanjske biskupije, slavljenici koja je već 35 godina, unatoč mnogim protivštinama, znak Božje prisutnosti, vjerničkoga okupljanja, liturgijskoga slavlja te sakramentalne okrijepe i duhovne utjehe. Čestitamo i zahvaljujemo svim svećenicima, redovnicama i vjernicima koji su se kao živo kamenje ugradili i ugrađuju u ovaj duhovni hram. Pokojnima Bog bio nagrada i radost, a živima snaga i pomoć!

Vi ste se, oče Biskupe, prije 23 godine spremno odazvali pozivu Pape Ivana Pavla II., svetoga, i prihvatili se odgovorne biskupske službe. Svoje biskupsko ređenje niste mogli imati u ovoj katedrali, nad kojom je sijevalo neprijateljsko oružje. Kada ste prije 22 godine preuzeli upravu biskupije i po nagovještaju kakva-takva mira, opet Vam se nametnuo prioritet: obnova porušene katedrale, biskupskoga dvora i mnogih župnih i filijalnih crkava te crkvenih institucija. Trebalo je na mnoga srca, bilo riječju bilo pismom ili potpisom, pokušati. Bogu hvala, Vaše riječi i molbe nailazile su na razumijevanje tako da danas možemo ovu sv. Misu zahvalnicu kako u ovoj katedrali tako u svim župama naših biskupija dostojno slaviti. No, dobro znamo kako Vam je na srcu jedna nova crkva - od vjernika Mostara prozvana: *Nova katedrala* - Crkva Kristova Uskrsnuća. Skoro je dvadeset godina kako se nastoji da se ovo djelo na slavu Uskrsnomu i za pastoralno-liturgijske potrebe najbrojnije nam župe u Mostaru konačno izgradi. Problemi sa svih strana! No raduju nas neke dobre naznake koje pobuđuju nadu. Stoga u ovu čestitku za Vaše blagoslovljeno pastirsko služenje želimo utkati molitvu Trojednomu Bogu da čuje Vaše vapaje i vapaje svećenika i vjernika župe sv. Ivana apostola i evanđelista i svih vjernika ovoga grada s njihovim svećenicima, ali i usrdan poziv svim mjerodavcima, da se ovo pitanje što prije riješi i nastavi toliko željena i potrebna izgradnja.

Preuzvišeni biskupe! Mi svećenici, redovnici, redovnice i vjernici danas na svetkovinu obljetničke posvete ove katedrale i na blagdan Uzvišenja sv. Križa, dok Trojednom Bogu zahvaljujemo za Vaše blagoslovljeno služenje ovoj mjesnoj Crkvi, upućujemo i molitvu da Vas po zagovoru Blažene Djevice Marije i Svih Svetih, u Vašim biskupskim molitvama i potrebama usliši, da na Vas i na Vašu službu izlije svoga blagoslova očitovana u dobru zdravlju i pronicljivosti duha kako biste i ubuduće, do Božje volje, kao i do sada, crkveno i hrabro vodili povjerene Vam vjernike, a u svećenicima, redovnicima i redovnicima imali izvrsne suradnike u velikom djelu spasenja duša i proslavi Boga na ovim našim prostorima.

Sretno Vam i čestito bilo: *Na mnogaja ljeta - ad multos annos!*

POSVETA OLTARA U SAMOSTANU SESTARA

Međugorje-Miletina - 17. rujna 2015. - Na blagdan Ranâ sv. Franje Asiškoga biskup je Ratko predvodio svečano misno slavlje u samostanskoj kapelici Školskih sestara franjevkâ u Miletini, župa Međugorje, u Čitlučkom dekanatu. U samostanu živi oko 30 sestara. Pod sv. Misom biskup je posvetio oltar u kojem su prethodno bile ugrađene moći sv. Franje, donesene iz Rima. U koncelecijaciji su sudjelovala trojica svećenika: fra Tomislav Pervan, duhovnik u spomenutom samostanu, fra Mladen Herceg, bivši duhovnik u Miletini i fra Marinko Šakota, župnik u Međugorju. Na liturgijskoj svečanosti okupio se veći broj sestara, što kućnih, što iz drugih provincijskih samostana sa sestrom M. Frankom Bagarić, provincijalnom predstojnicom. Ceremonije posvete oltara vodio je don Marin s bogoslovom Branimirom.

Na početku Misnoga slavlja duhovnik fra Tomislav, uz pozdrave i izraze dobrodošlice biskupu i vjernicima, iznio je kratku povijest izgradnje oltara i zahvalio svima koji su to omogućili i darovali.

Žrtva Kaina i Abela. Biskup je u propovijedi govorio najprije o Kainovoj i Abelovoj žrtvi. Kain, poljoprivrednik, prinio je Gospodinu kao žrtvu trulo voće i buđavo povrće, gnjilež koja nikomu ne treba. A brat mu Abel, stočar, izgradio je kameni oltar da na njemu prikaže Gospodinu žrtvu. Na oltar je stavio ono najbolje što je imao, od prvine svoje stoke, sve po izbor pretilinu, tovnâ ovna i najboljeg vola. Kada su potpalili žrtve, u Kainove "žrtve" smrdljivi se dim okrenuo prema zemlji, a iz Abelove se žrtve dim poput mirisa izvio Bogu u visine. Zato je Bog milostivo pogledao na Abelovu žrtvu, a na Kaina i njegovu žrtvu ni pogleda ne svrati (Post 4,2-5). Bog prihvata Abelovu žrtvu jer je ona izraz i želja njegova plemenita srca. Abel je svjestan da mu je sve što posjeduje, darovano po Božjoj providnosti. Kain nije bio samo ohol i škrt, nego je pokazao i zavist i ubio svoga brata! Biskup postavlja pitanje: Što činimo s Božjim darovima, zahvaljujemo li Bogu na dostojan način na njima?

Najuzvišenije žrtva na svijetu jest kalvarijska kojom je Isus, smrću na križu i uskrsnućem od mrtvih, otkupio ljudski rod.

Biljezi sv. Pavla. Velikan kršćanstva sv. Pavao, drugi je lik kojega je propovjednik stavio za uzor žrtve iz prvoga misnoga čitanja. Gorljivi apostol Božji, progonjen, osuđivan, bičevan, kamenovan, zatvaran, doživio brodolom, neshvaćen od svih, proglašen ludim... A sve zato što je Krista ljubio, o njemu propovijedao i za život vječni živio. *Ubuđue neka mi nitko ne dodijava jer ja na svom tijelu nosim biljege Isusove*, piše Apostol (Gal 6,17)! Biljezi - *stigmata*. Vjerojatno se nije radilo o klasičnim stigmama, nego o pravim ranama po cijelom tijelu od raznih bičevanja i kamenovanja, a sve poradi Krista!

Rane sv. Frane. Plod istinske i prave žrtve, Bogu mio, a vjerojatno je toga bio svjestan i sv. Franjo, tako da je svoj život i rad potpuno suobličio Kristovu životu, patnji i smrti. O njemu je biskup govorio u trećem dijelu svoje propovijedi. Ovaj svetac koji je u jednom trenutku na planini La Verni, 1224. godine doživio vrhunac svoga mističnog iskustva za vrijeme molitve i četrdesetdnevna posta, pojavile su mu se stigme na pet mjesta. To je zapravo prvi slučaj u povijesti u takvoj formi. Sv. Franjo je umro dvije godine poslije toga. U svijetu je od tada do sada zabilježeno oko 400 takvih slučajeva, i to sedam puta više kod žena nego kod muškaraca! Crkva je priznala samo rane sv. Frane, dala im i liturgijski blagdan u Franjevačkom redu, iako ih nije stavila u bulu kanonizacije 1228. godine, i rane sv. Katarine Sijenske. Biskup je pozvao sve nazočne na ispunjenje prve molbenice Očenaša: da Božje ime bude sveto u nama.

Na kraju sv. Mise, prije blagoslova, nazočnima se obratila provincijalka s. M. Franka izričući svima, osobito dobrotvorima, zahvalu. Nakon Mise kućna je predstojnica, s. Felicita, pozvala biskupa, svećenike i sve misare na čašćenje u samostanskoj blagovaonici.

PROSLAVA ZAŠTITNIKA TREBINJSKE BISKUPIJE

Trebinje - 25.-26. rujna 2015. - Svećenici jugoistočne Hercegovine te velik broj vjernoga naroda okupio se na liturgijsku proslavu nebeskoga zaštitnika Trebinjsko-mrkanske biskupije sv. Mihovila u katedralnoj crkvi Rođenja Marijina. Odaziv vjernika na ovom iznimnom događaju svjedoči živu vjeru koju narod ove biskupije njeguje prema svojoj mjesnoj Crkvi, a ujedno je i priznanje napora koji se čine u smjeru pomirenja polariziranih odnosa u jezgri mjesta koje je u ovom dijelu BiH bilo pogođeno ratnim i poratnim zbivanjima. Devedesetih godina prošloga stoljeća.

Uoči miholjdanske proslave u crkvi je upriličen tradicionalni, deveti po redu, orguljski koncert koji je ove godine izvela mlada zagrebačka orguljašica Katarina Javora. Plemeniti zvuk trebinjskih orgulja zadovoljio je i najsofisticiranije osjećaje mnogobrojne publike nazočne događaju koji je bio i vizualno ugodan i praktičan. Majstorski rad Katarine mogao se pratiti i putem suvremene tehnologije, preko video-bima postavljena ispred oltara. Kompleksan posao jednoga orguljaša, rad ruku i stopala, promjena registracije te mnogobrojne simultane radnje koje se u ovom poslu razumiju (ali se rijetko vide), bile su posve sukladne zvuku koji je dopirao s kora, a njega su karakterizirale pozorno, u nekom smislu i nužno, odabrani zvučni valovi koji su se prelijevali u mnoštvu skladbi širokoga stilskog i karakternog dijapazona. Župnik don Ante Luburić, nakon koncerta uz riječi zahvale umjetnici, istaknuo je da je Trebinje jedini grad u ovome kraju koji baštini tradiciju godišnjih orguljskih koncerata te samim tim iskorištava pun potencijal instrumenta koji je 2007. godine primljen na dar iz Njemačke, a datira iz 1957. Pozvao je također i na početak korištenja u edukativne svrhe, imajući u vidu da u Trebinju djeluje i niža i srednja muzička škola, pa je vjerojatno da će upravo iz ovoga grada zvuk orgulja - koji se čuje i na nedjeljnim i blagdan-

skim misama - probuditi neko talentirano čeljade za učenje ovoga kompleksnog ali veličanstvenog instrumenta.

Sutradan, u nedjelju, održano je svečano Misno slavlje u čast sv. Mihovila Arkandela, patrona biskupije, koje je predvodio biskup iz Mostara msgr. Ratko Perić, apostolski upravitelj trebinjsko-mrkanski. U euharistijskoj je koncelebraciji bilo četrnaest svećenika. Prije slavlja bila je prigoda za sv. ispovijed, duhovnu sabranost, te molitvu krunice i razmatranja uz pjesmu u izvedbi članova župe Hrasno.

Pozdravljajući oca biskupa, svećenike i vjernike, na početku je župnik don Ante istaknuo: "Čast i hvala Arkandelu Mihovilu - našem moćnom nebeskom zaštitniku i zagovorniku pred prijestoljem Oca Nebeskoga, i molba da i dalje bude naš predvodnik u borbi protiv zla i grijeha, kako bismo uza sve bure i oluje povijesti i ovoga vremena i dalje mogli stajati i opstati. [...]. Radostan pozdrav svima vama, dragi vjernici-hodočasnici, koji se odvažiste danas iz naših župa doći na ovo Misno slavlje u Trebinjsku katedralu. Posebno pozdravljam prijavljene skupine iz župa: Aladinići, Stolac, Neum, Hrasno, Dračevo, Domanovići, Gradac, Rotimlja, Studenci.... I svakoga pojedinačno! [...]. Pozdrav i svima onima među nama koji nisu u istom crkvenom zajedništvu, ali slave Bogočovjeka Isusa Krista, časte Njegovu Majku Mariju i Arkandela Mihovila."

Kako je na uočnicu prostor crkve bio oplemenjen zvukom koncertne glazbe, tako je i na dan proslave pastirska riječ u homiliji biskupa Ratka potaknula na razmišljanje o neprestanoj borbi nebeskoga i podzemnoga, uprisutnjenosti u primjeru Arkandela Mihovila, koji se inače u ikonografiji predstavlja kao ratnik s mačem ili kopljem u ruci, a pred njim leži, proboden, začetnik Zla. Na kraju propovijedi biskup se osvrnuo na način života koji se nerijetko provodi pod plaštom robovanja

dnevnim trendovima a koji kršćane pretvaraju u osrednju kategoriju vjernika. Naime, postavio je jednostavno pitanje kršćanskoga imena: pitanje življenja vjere pod utjecajem mass medija da se ono što se jednom na ekranu ili u virtualnom svijetu pojavi kao prizor ili uzor poistovjeti u liku npr. imena novorođena djeteta. Opasnost je, rekao je biskup, da se ono što je po sebi prolazno ugnijezdi u nama te prijeđe u naviku, a što će nas odvrćati s puta pravih vrijednosti i utjeha koje nam pruža evanđeoska poruka kao jedina prava, odgojna i životvorna. Izgleda banalno, ali imena istinskih svetaca - uzora naše vjere - koji nisu samo primjer života nego i ustrajnosti - neprijetno iščezavaju iz našega naroda a preuzimaju se fiktivni ili povijesno iskrivljeni likovi kojima se daje nezaslužena nagrada. Tiho i nečujno uvlače se novi ideali, prešućuju se uzroci ali su posljedice u vremenu nepredvidljive. Od ove se kategorije počinje, a onda se prelijeva i u ostale sfere života, kada se lažne vrijednosti poistovjećuju ili zamjenjuju s onima koje smo stoljećima baštinili i koje bi nam trebale biti ogledalo identiteta. Dva puta izrečena laž postaje istina, a posljedice postaju tzv. tradicija, kojoj se potom robuje.

U ukrašenoj crkvi, prepunoj vjernika i hodočasnika, pod Misom je pjevao zbor iz župe Hrasno, čiji su ministranti zajedno s dva domaća i jednim bogoslovom iz Kotorske biskupije posluživali u prezbiteriju. Misi su, u duhu kršćanskoga zajedništva, prisustvovali i svećenici Pravoslavne Crkve, izaslanici vladike Zahumsko-hercegovačkog Grigorija, a od političkoga svijeta predsjednik Skupštine grada Trebinja dr. Slobodan Prtilo te generalni konzul Republike Hrvatske u Mostaru, gospodin Dragan Matijević. Nakon Misnoga slavlja župnik je don Ante pozvao svećenike u župnu kuću na čašćenje.

Riječi svjedočanstva žive vjere, svjedočanstva koje je po riječima Isusa Krista obvezatno za nas kršćane, vjernici su i ovoga puta mogli ponijeti svojim kućama i mjestima odakle su hodočastili. Mogli su to podijeliti s onima kojima je ta riječ zaista korisna, s onima u nevolji ili duhovnoj potrebi, da po primjeru i zagovoru sv. Mihovila dušom i tijelom ne smalakšu u neprestanoj borbi sa svojim slabostima očekujući vječnu pobjedu koju Bog daje onima koji su na njegovoj strani.

I. S. Vukčević, bogoslov

BISKUPOVA PROPOVIJED

Braćo svećenici, poštovani vjernici, štovatelji sv. Mihovila arkandela i drugih arkandela, Gabriela i Rafaela, i svih anđela Božjih!

1. Što kaže sv. Pismo o sv. Mihovilu arkandelu?

Mi-ha-El na hebrejskom bojovni usklik u obranu prava Vječnoga Boga spominje se na pet mjesta:

- **Daniel 10,13:** "Knez kraljevstva perzijskoga protivio mi se dvadeset i jedan dan", veli prorok Danijel, "ali Mihael, jedan od prvih Knezova, dođe mi u pomoć." Ovdje je Mihael spomenut kao osobni zaštitnik proroka Daniela, njegov pomoćnik u borbi protiv poganskoga perzijskoga kneza. - Može li i svatko od nas zazivati toga jednoga od prvih Knezova na nebu da nam dođe u pomoć u svakodnevnoj borbi protiv tame, i sotone?

- Slično kaže Gospodin u istom poglavlju u retku 21, gdje se spominje ne samo perzijski knez, nego i onaj nadolazni grčki, a kako je zapisano u Knjizi istine: "Nema nikoga tko bi se sa mnom protiv njih borio osim Mihaela, Kneza vašega". Mihael na Božjoj strani.

- **Dan 12,1:** "U ono će vrijeme ustati Mihael, veliki knez koji štiti sinove tvog naroda". Malo prije je rečeno da je Mihovil jedan od Knezova, a sada kaže da je to veliki knez, glavni. I nije on zaštitnik i pomoćnik samo proroka Daniela, nego svih sinova Božjega naroda, izabranoga naroda.

- **U Otkrivenju 12,7-8:** "Uto se zametnu rat na nebu koji je 'Mihael' sa svojim anđelima morao voditi protiv Zmaja. Zmaj i njegovi anđeli prihvaćaju borbu, ali je ne mogoše izdržati. I 'mjesta' za njih ne bijaše više u nebu". Ovdje je Mihovil predstavljen kao prvak anđela vjernih Bogu u borbi za Božju čast i dostojanstvo protiv sila Zla, Zmaja, Zmije.

- **Poslanica Jude, brata Gospodinova, 9:** "Kad se Mihael arkandeo s đavлом prepirao za tijelo Mojsijevo, nije se usudio izreći pogrdan sud protiv njega, nego reče: 'Spriječio te Gospodin!'". O čemu se radi? - Kada je Mojsiju bilo 120 godina, Bog je odlučio da ga pozove k sebi u nebo. Doveo ga na pomol Svete zemlje, koju je Mojsije vidio svojim očima, ali nije mogao u nju stupiti svojim nogama. Zašto? Zato što je bio nevjeran kod

Voda meripskih. Zato što je dva puta udario štapom po vodi, a nije trebao nijednom. Zato što se složio s pobunjenim narodom i bio na njegovoj, a ne na Božjoj strani. Zato što je počeo u ideale svoje sumnjati. Mojsije se u nekim točkama iznevjerio Bogu, možda mu je najviši grijeh upravo u tome što se previše povezao i poveo za bundžijskim narodom. Nije očitovao svetu volju Božju, koliko god bila teška.

Ovo nam sve opisuje Sveto Pismo, ali ima nešto i izvan Svetoga Pisma, u židovskoj predaji, pa i u pobožnoj legendi, gdje se kaže da je Bog rekao Mihaelu arkandelu da pokopa Mojsija. Uto se javi đavao i kaže: Ne, Mojsijevo je tijelo moje vlasništvo. On je ubio onoga Egipćanina u Egiptu i zatrpao u zemlju misleći da se ne će doznati (Izl 2,11-12). On je ubojica. Ubojica ne smije biti pokopan po Božjem redu i obredu, nego po vražjem. I nastade ponovo borba između Mihovila i Satana. Na to Mihovil uze Mojsijevo tijelo i kaže đavlu: "Spriječio Te Bog!" Prekorio Te Bog! I arkandeo pripisuje svu vlast nad đavlom Bogu, a ne govori on sam od sebe: Proklet bio! Jer, Bog je jedini koji ima pravo prokleti, spriječiti, ukoriti drugoga pa i đavla paklenoga.

2. Što je Crkva Katolička iz ovoga naučila i u sveto bogoslužje uvela slaveći Boga i njegove stvorove koji su mu bili i ostali vjerni i na nebu i na zemlji?

Crkva od početka štuje svete anđele i arkandele. Među njima napose glavnoga vođu vojske anđeoske, sv. Mihovila ili Mihaela arkandela. Njemu Crkva i na Istoku i na Zapadu od samih početaka kršćanstva posvećuje crkve, kapelice i oltare. Njeaga zaziva kao zaštitnika pojedinih župa, biskupija, crkvenih ustanova i pokrajina. Njemu određuje blagdane ili svetkovine.

3. Naši Trebinjski biskupi od početka ustanovljenja dijeceze u 10. stoljeću, prije više od 1000 godina, uzeli su za svoga zaštitnika moćnoga sv. Mihovila. Vjerujemo i da je župa u ovome gradu nosila ime svetog Arkandela. Gradska katedrala, koja je više stoljeća bila u Starome gradu, bila je posvećena Mihovilu arkandelu. Od te davne prošlosti i povijesti koja je doživljavala najrazličitije promjene, poraze i pobjede, ostalo je Mihovilovo zaštitništvo nad cijelom Trebinjskom biskupijom. Nova crkva u Trebinju iz 1884. sagrađena je u čast Male Gospe i novoustanovljena župa 1891. godine stavljena je pod zaštitu Rođenja Blažene Djevice Marije, ali u groblju Podglivlju kapelica od 1904., obnovljena 1937., nosi ime sv. Mihovila

arkandela. Jednako je i filijalna kapelica u Prapatnici, hutovske župe, od 1938. naslovljena na sv. Mihovila. Župa u Prenju slavi svoga zaštitnika u ovom Predvodniku vojske nebeske. Imajući u vidu monumentalnost građevina prema ondašnjem vremenu i mogućnostima, nije isključeno da je u Prenju 1859. godine prigodom podizanja kuće i crkve zamišljen smještaj Biskupskoga ordinarijata u Župnom dvoru a prijenos Katedrale u Župnu crkvu, jer je iz toga centra tijekom vremena nastalo pet novih župa: Stolac 1863., Rotimlja 1917., Domanovići 1969., Stjepan Krst 1976., Aladinići 1977.

Spomenimo i to da imamo dvije župe u Mostarsko-duvanjskoj biskupiji kojima je zaštitnik sv. Mihovil arkandeo: Drinovci i Duvno.

4. Što možemo iz ovoga zaključiti i na sebe kao vjernike primijeniti?

- Da su naši stari hrvatski preci i praoci u vjeri izabrali sv. Mihovila za svoga pokrovitelja poput izabranoga izraelskog naroda, zaštitnika ove Trebinjske biskupije koja je u svome tisućljeću doživljavala raznobojne i mnogobrojne borbe izvana a tjeskobe iznutra. I opstali smo do dana današnjega. Kao malo stado, kao *reliquiae reliquiarum*, ali opstali smo zahvaljujući napose moćnoj zaštiti sv. Mihovila pred Bogom Stvoriteljem, Ravnateljem i Sudcem. *Tko je kao Bog!* Tko se Bogu moli, toga Bog i voli i kori da bude dobar i čestit.

- Da su se sv. Mihovilu naši prethodnici obraćali žarkom molitvom da ih u raznim pogibljama, osobito u borbi s đavlom paklenim, zaštiti kako bi uvijek vršili Božje zapovijedi. I tko je na Božjoj strani i stazi, njegova je pobjeda i lovorika. *Tko je kao Bog!*

- Da su se sv. Mihovilu podizale crkve i kapelice, posvećivale crkvene ustanove, da se slavio njegov blagdan, da se časti Dan cijele biskupije već 30 godina, zahvaljujući ponajviše vama župnicima koji ste predložili ovaj Dan i organizirate hodočašće svojih vjernika u ovaj katedralni hram. Na čast sv. Mihovilu i na slavu i diku Presvetoga Trojstva. *Tko je kao Bog!*

- Da su do sada i da će i dalje katolički očevi i majke davati svojoj djeci ovo arkandeosko ime: Mihovil ili Mihael, Miho, Mijo, Mijat, Miško, ili žensko ime Mihaela, Mikica, Mihana itd. Neka s ovim svetim imenom Bog dadne vašoj djeci i svoju snagu da vam sinovi i kćeri uvijek ostanu vjerni Gospodinu. Ne suobličujte se ovom svijetu koji ima svoje prolazne vrijednosti u prolaznoj popularnosti koja danas na televiziji vlada, a sutra u zaborav pada. U jednom mjestu rodite-

lji donijeli djevojčicu na krštenje. "Koje ćete ime dati svomu djetetu?" - Hurem! Čuj, Hurem! To je ime jadne bivše kršćanke Aleksandre koja je odvedena u sultanov harem u 16. stoljeću, prozvana Hurem, postala sultanova robinja, pa ljubavnica, pa sultanija koja je rodila pet sinova i kćer sve u islamskom duhu i zakonu. Želite li svojoj kćeri, koju ste donijeli na krštenje, takvu sudbinu? - "Ali, velečasni, na televiziji!" To im je kriterij!

I to pokraj tolikih svetih bogomdanih imena: Bogoljuba, Bogoslava, Bogomirka, Božidarka, Božana, Božena, ti našla medijsku sapunicu! Držimo se Božjih, anđeoskih, biblijskih i kršćanskih imena pa će nam Bog, po zagovoru naših nebeskih zaštitnika, dati i potrebnu moć i snagu da se u svome životu držimo Božjega puta i zakona i ne će nam nedostajati pobjeda.

PROSLAVA SV. JERONIMA U RIMU

Rim - 30. rujna 2015. - U hrvatskoj crkvi sv. Jeronima u Rimu na ovogodišnju svetkovinu njezina Naslovnika, i Zaštitnika istoimenoga Zavoda, bilo je svečano kao i svake godine. U koncelecijaciji, koju je predvodio biskup iz Mostara Ratko Perić, nekadašnji rektor Zavoda i crkve (1980.-1992.), bilo je oko 50 svećenika s rektorom dr. Jurom Bogdanom, vicerektorom mr. Markom Đurinom i duhovnikom dr. Michalom Szentmartonijem, DI. Svećenici - studenti Svetoga Jeronima i drugih rimskih zavoda i redovničkih zajednica s vjernicima rimske hrvatske zajednice ispunili su Sikstovu crkvu. Bili su nazočni: dvojica veleposlanika Republike Hrvatske, pri Svetoj Stolici i pri Talijanskoj Vladi; dvije veleposlanice BiH, pri Svetoj Stolici i Talijanskoj Vladi i, crnogorski veleposlanik pri Vladi Italije. Pjevao je zbor "Hrvatica" iz Zagreba. Nakon sv. Mise Rektor je priredio večernji domjenak u velikom salonu prvoga kata.

BISKUPOVA PROPOVIJED

Dragi sveti Jeronime, crkveni naučitelju!

Pozdravljamo Te iz ove Tvoje rimske crkve kojoj je prije 430 godina kamen temeljac blagoslovio i potom je iz posebne ljubavi u čast Tebi posvetio papa Siksto V., hrvatskoga korijenja. Došao si na ovaj svijet 347. godine, i to, kako pišeš: u Stridonu, "gradu što ga Goti razoriše, a bijaše na granici Dalmacije i Panonije", tako da nitko živ ne zna gdje je to: Grahovo u Bosni,¹ Sv. Petar na Krasu,² Žejane i Muna,³ Štrigova u Međimurju, Štrigovo kod Knina,⁴ Stržanj kod Duvna, da ne nabrajamo dalje. Nisi Ti posebno isticao ni stridonstvo, ni dalmatinstvo, ni panonstvo, ali mi smo ponosni što si podrijetlom iz onih krajeva koji su stoljećima naseljeni hrvatskim narodom. Ti si toliko univerzalan da Te ne može obuhvatiti nijedna nacija na svijetu. Ti pripadaš svima nama. Bog Te obdario obilnim talentima uma, a na svaki talent vjerno si odgovorio novim zara-

đenim i još Ti Gospodar dodao drugih uzevši ih od onih koji nisu htjeli raditi (Mt 25). Odgojen u kršćanskom ozračju, iako nisi bio kršten sve do svoje 20. godine.

Put od poganina do kršćanina. Dobrostojeći Te otac Euzebij, nakon osnovne izobrazbe u Stridonu, poslao tako perspektivna na daljnje školovanje ovdje u Rim da stekneš vrhunsku kulturu ljudskoga duha. Hvališ se i zahvalan si učitelju Donatu kod kojega si pohađao neku vrstu srednje škole a široka znanja. Rim Ti bijaše, kao i svakomu studentu, i silna šansa za dobro i pogibeljna zamka na zlo. U poznavanju latinske književnosti ne bijaše Ti premca: doručkovao bi s Ciceronom, ručao s Vergilijem, a večerao s Juvenalom. Stvarao si vlastitu knjižnicu, stalno je popunjavao kupovanjem i prepisivanjem, a vukao je za sobom, poput suvremenoga laptopa, kamo bi god putovao. Koliko si se uspinjao stupnjevima

¹ F. BULIĆ, "Stridon (Grahovo polje u Bosni) rodno mjesto svetoga Jeronima", u: *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku*, Split, 1920. (Vidi također *Izabrani spisi*, Split, 1984).

² R. Rogošić, "Rodno mjesto Sv. Jeronima", u: *Nova Revija*, 1928., str. 522-567.

³ Usp. M. SUIĆ, *Hijeronim Stridonjanin – građanin Tarsatike*, Zagreb, Rad JAZU, 426, str. 178 i 213.

⁴ J. BRATULIĆ, u: Sv. Jeronim, *Izabrane poslanice* (preveo: I. Marković), 2. izdanje, Split, 1990.

znanja, grčke filozofije, osobito rimske klasične literature, gramatike i retorike, na tadašnjem učilištu, toliko si klizio na području ćudoređa i krjeposna života prije samoga krštenja. Sam s bolju u duši pišeš u starijim godinama o "mladenačkom putu" na kojem si i sam posrtao.⁵ Ali Božja milost čekaše svoj čas, *kairòs*. U jednom trenutku Bog Ti reče: Jeronime, dosta! Van iz kaljuže! *Hieronymus, egredere foras*.⁶ Teško si se razbolio. Uhvatio Te samrti strah. Počeo si misliti na dušu, na vječni život. Zatražio sakrament krštenja. Možda Te krstio papa Liberije potkraj svoga života (352.-366.) i potkraj Tvoga gimnazijskog studija. S krsnom milošću počelo se vraćati i tjelesno zdravlje. Bijaste to presudna prekretnica na životnoj Ti pruži. U trenutku preporođenja obećao si da ćeš živjeti kao dobar kršćanin, rimokatolik. Postalno Ti je draže posjećivanje mračnih katakomba nego raspjevanih djevojačkih kola. Kao obraćenik pošao si smjelom stazom pokorništa i osobito prouke Božje Riječi: diplomirao, magistrirao, doktorirao. Nazvan *Doctor maximus iz rebus biblicis* zbog svoga marljiva studija i sretnih rješenja krucijalnih mjesta. Proglašen *doctor Ecclesiae* 1295., ravnih 875 godina nakon smrti, dok se Tvoga djela nisu dobro nacistirali i Pape i sveci.

Prijelaz od putnika na pustinjaka. Proputovao si mnogo svijeta: Italiju, Galiju, Germaniju, Akvileju, Dalmaciju, Traciju, Kapadociju, Siriju - odatle iz samostana Rososa pišeš o svojim duševnim mukama: "Natrag ne želim, naprijed ne mogu" - *nec regredi volo, nec progredi possum*.⁷ U Antiohiji pristaješ da Te biskup Paulin zaredi za prezbitera ali tako da ostaneš pustinjač bez biskupove vlasti i bez pastoralna uposlenja, eto tako da se ne može do kraja ni protumačiti o čemu se radi. Slušao si u Carigradu predavanja sv. Grgura iz Nise. Pribivao si 381. godine Prvom carigradskom koncilu, onomu pneumatološkom. Nisi dospio u Palestinu kako si tad htio, nego Te antiohijski biskup Paulin, Tvoj zareditelj, pozvao da ga pratiš u Rim i da mu budeš prevoditelj kod pape Damaza (366.-384.), koji je trebao presuditi u pitanju apolinarizma (hereze da Krist nema razumske duše, nego samo božanski Logos) i da se dokrajči "antiohijski raskol". Zapeo si za oko Papi koji Te uzeo za tajnika. Povjerio Ti prijevod

Evangelja. A Ti ćeš se dati na cijelu Bibliju. Nisi se u tajničkoj službi puno zadržao jer je Papa ubrzo umro, a došao Siricije iz protivna tabora - kontinuiteta! Vodio si molitvene skupine i biblijske kružoke pobožnih žena na Aventinu. Braneći se od rimskih jezičina, pišeš Azeli da se u Rimu "općim sudom držalo" da si "dostojan vrhovnoga svećeništva".⁸ Iz Tvoga tajništva samo jedna zanimljivost, neobičaj: U jednom pismu savjetuješ mladoj udovici Agerukiji⁹ da se ne preudaje. I navodiš primjer kako si kao tajnik na Papinu stolu naišao na jedan spis u kojem je u nekom novom paru za vjenčanje zaručnica već preživjela 22 muža, a taj njezin novi zaručnik pokopao je do tada 20 žena. I sada bi im ta nova ženidba bila, zajedno zbrojeno, 44. po redu. Hajde neka su se više jednom usrećili! Možda je o tome raspravljala i koja Biskupska sinoda!

Dopisivao si se sa sv. Augustinom. Raspravljao s mnogim uglednicima svoga doba, osobito s Rufinom. S muškima si uglavnom bio u polemici, a sa ženskim u dijalogu. Smirio si se u jednoj betlehemske špilji, gdje si pokorničke dane provodio i Bibliju prevodio s izvornih jezika na latinski, prijevod nam poznat pod nazivom *Vulgata*, tj. pučko izdanje. Sastavio si knjigu *Slavnih muževa* ili *De viris illustribus* i prikazao 135 crkvenih pisaca, počevši od apostola Petra uključujući sve one koji su nešto vrijedno napisali, ne zaboravivši ni sebe. Napisao si 125 pisama, tj. pravih rasprava o krjepostima, pokori, djevičanstvu, redovništvu. Ali su Te pratile ozbiljne kušnje i napasti, osobito one intelektualne naravi. Nekada Ti je srce bilo više u svjetovnoj knjizi nego u Božjoj Riječi meda samotoka. Pa čak kada si zamijenio poeziju Katula i Ovidija Davidovim psalmima, opet Ti se vraćala napasnička poganska književna naslada. I ponovo bi se dao svom silinom na obuzdavanje naravi dajući prednost kršćanskim vrlinama.

Prije 1595 ljeta opraštao si se od ovoga svijeta u betlehemske pećini postom iscrpljen i tjelesno dokončao, kao pustinjač-redovnik i svećenik Katoličke Crkve. Ugasio Ti se vid dotrajalih očiju kojima si proučavao Sveto Pismo. Utrnula se i samrtina svijeća uz koju si neumorno i marljivo učio i oči trošio. U Tvojim samostanskoj sobici osta biblioteka biblijske bibliografije, glavno Tvo-

⁵ PL 22,340.

⁶ *Ibidem*.

⁷ Epistula 2: PL 22,332.

⁸ Epistula 45: PL 22,481.

⁹ Epistula 123: PL 22,1052-1053.

je blago, i pokoji kamen šiljac kojim si se znao udarati u prsa u duboku kajanju zbog prijestupa mladosti i zbog opore i vatrene svoje naravi. Ugasio Ti se bogati i svijetli život. Bilo je to 30. rujna 420. godine. Otišao si međutim s rukama punim dobrih djela i na glasu svetosti sa svoje molitve, krjeposna života, ustrajna posta i drugih vrsta trpljenja. Milost je Božja na Tebi pokazala da je moćna učiniti čudo i u tvrdoj ljudskoj naravi ako joj se prepusti.

Rast od Ilira do Hrvata. Hrvati su se počeli doseljavati u današnju domovinu, u nekadašnji Tvoj zavičaj, 220 godina poslije Tvoje smrti. Primivši krštenje od misionara poslanih od Rimske Stolice i, ušavši u kulturni krug europskih naroda, s osobitim su štovanjem častili Tebe kao svoga "zemljaka". To se pokazalo na crkvenom i kulturnom području. Mnoge ustanove "našijenci" su stavili pod Tvoju zaštitu jer su Te dugo vremena smatrali pripadnikom hrvatskoga naroda: ova hrvatska ustanova u Rimu nosi Tvoje ime preko 560 godina, pa Metropolija, Teologija i Centralno bogoslovno sjemenište u Splitu. Tri Hrvatske franjevačke pro-

vincije imaju Te za zaštitnika: konventualci i trećoreci sa sjedištem u Zagrebu i franjevci u Zadru. Gotovo svaka naša biskupija ima jednu župu pod naslovom Tvojim. Književno društvo u Zagrebu, toliko zaslužno za kulturu hrvatskoga naroda, nosi Tvoje ime od 1868. Splitski književni krug ponovo je objavio u hrvatsko-latinskom izdanju, *Izabrane poslanice*, 1990.¹⁰ Franjevac dr. Marijan Mandac najprije je obradio Tvoju osobu i djelo pod naslovom *sveti Jeronim Dalmatinac*, Makarska, 1995., a onda Ti je, među Otačkim radovima, preveo i objavio *Tumačenje Matejeva evanđelja*, s Uvodom od sedam poglavlja, Makarska, 1996. Zatim *Tumačenje Jone proroka*, s Uvodom od osam poglavlja, Makarska, 1997. Napokon *Tumačenje Pavlovihi Poslanica* (Filemonu, Galaćanima, Efežanima, Titu), Makarska, 1998.

- *Sveti Jeronime, mi Te Hrvati štujemo, poštujemo, častimo, čitamo, cijenimo, pomalo nasljeđujemo, volimo i molimo: isprosi nam od Isusa milost da poput Tebe poznajemo i ljubimo Sveto Pismo, jer Ti reče: "Tko ne pozna Pisma, ne pozna ni Krista". Tko voli Pisma, voli Krista!*

SVETKOVINA SV. FRANE NA OBALI

Split - 4. listopada 2015. - U nedjelju 4. listopada, kada Crkva slavi i na blagdan sv. Franje Asiškoga, ove je godine, na poziv župnika fra Žarka Relote, konventualca, župnika Svetoga Frane na obali u Splitu, uz blagoslov nadbiskupa Marina Barišića, biskup Ratko Perić predvodio svečano misno slavlje s početkom u 19.00 sati u samostanskoj i župnoj crkvi. U koncelebraciji sudjelovali su župnik fra Žarko; don Tomislav Čubelić, katedralni župnik i dekan; don Anto Adžamić, salezijanac, župnik župe Marije Pomoćnice kršćana na Kmanu, i biskupov tajnik don Marin Skender. Župni ministranti skladno su posluživali oko oltara, a župni je zbor svojim polifonijskim i koralnim pjevanjem stvarao ugodno ozračje i

poticao na istinsku pobožnost, osobito *Pohvalama* sv. Franje: Hvaljen budi! Crkva je bila puna vjernika, a dobar se dio našao i u hodniku između samostana i crkve. Na početku sv. Mise fra Žarko je uputio dobrodošlicu biskupu Ratku, svećenicima i svima nazočnima. Vjernici su bili zaduženi za čitanja i za *Posljednicu* u čast sv. Frani i za vjerničke molitve.

Nakon sv. Mise našlo se petnaestak svećenika koji su došli čestitati braći konventualcima njihovom svetkovinu, a gvardijan i župnik počastio ih je u samostanu, za koji postoji predaja da je upravo na to tlo sv. Franjo stupio nogom 1212. godine. U samostanu danas živi i djeluje šest franjevac konventualaca.

¹⁰ I. MARKOVIĆ (preveo), *Izabrane Poslanice Sv. Jeronima*, 2 sveska, Zagreb, 1908.

BISKUPOVA PROPOVIJED

SVETI FRANJO ASIŠKI, MOLIM ZA NAS!

Godine 1181./82. u talijanskom gradu Asizu u bogatoj trgovačkoj obitelji oca Pietra Bernardonea i majke Pike, rodio se dječčić kojemu mati htjede dati na krštenju ime Ivan, po Krstitelju, ali jači ćaća dade mu ime Francesco, tj. "mali Francuz", po Francuskoj (tal. Francia), koja mu je bila pri srcu zbog trgovačke sreće!

U svojoj **14. godini** Francesco se počeo privikavati poslu i zanatu svoga oca i provoditi raskošan stil života. Otac mu omogućio osnovno školovanje da može voditi trgovinsko poslovanje po Italiji i Francuskoj.

Godine 1202. u ratu između susjednih gradova Perugia i Asiza, gdje Asizani biše potučeni do nogu, Francesco bi zarobljen. U zatvoru u Perugi bijaše vremena za razmišljanje i mladić od 20 godina iskoristi Božje dane za svoje opamećenje. K tomu nemila bolest učini da je nakon godinu dana pržuna pušten uz veliku otkupninu koju bogati otac lako izbroji. Rat i bolest, dva velika zla, onemogućila Francescu mladenački san da postane "vitez" te mu otvoriše put i vrata da ispuni Božji san i Božji plan. U zatvoru, pod bolešću i u šetnjama na očevu imanju otpoče njegovo istinsko duhovno obraćenje. A možda su više od svega toga na njega djelovali: sakati, gubavi, rubni i odbačeni, prema kojima pokazivaše samilost te odatle istinsku ljubav prema bližnjemu kako Bog zapovijeda.

Godine 1204. naumi kao "vitez" u Križarski rat za oslobođenje Jeruzalema. Na putu se opet razboli i ne bi mu druge nego se vratiti kući. Otac ga posla u Rim da prodaje tkaninu. A on sav utržak podijeli rimskim siromasima. Štoviše, svuče sa sebe haljine i dade ih nekomu siromahu, a njegove obuče na se i počeo prositi. Iz toga je razdoblja i ona legendarna o njegovu susretu s nekim gubavcem kojega je ne samo zagrlio nego i poljubio.

Godine 1205. dogodi se presudan trenutak u Franjinu životu. Prema njegovu pisanju, ukaza mu se Isus u crkvi sv. Damjana pokraj Asiza i tri mu puta s križa ponovi: "Francesco, idi i popravi mi kuću koja je, kao što vidiš, sva u raspadu!" Isus misli na opću Crkvu, a Franjo u prvom redu na crkvu sv. Damjana koja trebaše temeljite obnove. Nakon toga mladić se počeo čudovišno vladati. Prodade očevu robu u Folignu, prodade čak i konja i vrati se kući pješice, a novac dade svećeniku

da popravi crkvicu sv. Damjana. Otac ga ocijeni neuravnoteženim pa ga htjede dati na gradski sud ne bi li se osramotio i k sebi došao. Ali sin, "izgubljen" u očima očevim, poduze drukčiju neobičnu akciju.

Godine 1206. Franjo se pozva na biskupov sud u Asizu, gdje se potpuno ne samo ogoli, nego i razbaštini, javno odreče svih svojih dobara i sve očeve imovine koja mu pravno pripadaše. Zaželio je biti oslobođen od svakoga utega zemaljskoga i biti slobodan kao ptica nebeska za Kraljevstvo Kristovo. Biskup Guido svojim plaštom malo pokri njegovu golotinju, ali ni sam ne shvati što je mladić skovao. Prve je godine svoga obraćenja Francesco provodio pohađajući gubave, skupljajući milostinju, radeći ručne poslove, popravljajući asiške crkve: Svetoga Petra, Sv. Mariju na Porcijunkuli i Svetoga Damjana.

Godine 1208., slušajući pod Misom Matejevo Evanđelje o poslanju Dvanaestorice: Putem propovijedajte, bolesne liječite, gubave čistite, besplatno primiste, besplatno dajte (10,5-10), okupi oko sebe skupinu sudrugova, učenika: Bernarda, Petra, Filipa, Leona, Egidija, Iliju, Masea, Ginepra... I odluči da se oni ne će više zvati samo braća, nego "manja braća", *frati minori*. Pođe propovijedati ulicama, selima i gradovima. Haljetak, pojas, po mogućnost i bos, bez torbe i love. Prikupivši dvanaesticu pristaša, naumi poći u Rim ravno k papi Inocentu III. po odobrenje svoje male družine.

Godine 1209. dospje Franjo na Lateran da mu Papa odobri *Regulu primitivu*, pravilo od kojega se ne očuva nijedno slovo. Razabравši da Franjo i franjevci drže i do biskupa i do Pape, razboriti Papa ne izdade im odmah ni pisano ni usmeno odobrenje, nego neko opće ohrabrenje, da žive u siromaštvu i propovijedaju pokoru, pa će se vidjeti kuda će ta rijeka novih karizama probujati. Franjo se konačno skrasi kod Svete Marije od anđela kod Asiza.

Godine 1211. otvori se prilika i za ženske: Chiara Asižanka pobježe od kuće svojih bogatih roditelja i zaželio pridružiti se novomu Redu. Franjo je primi i redovnički obuče, ali je konačno smjesti pri crkvi Svetoga Damjana. Počeše pristizati i druge djevojke. Eto Drugoga reda - klarisa.

Tijekom Franjinih propovijedi posijana je klica i Trećega reda sv. Franje, onoga svjetovnog.

Godine 1217. održa se prvi kapitul, skupština Reda, gdje se donesoše temeljne odluke i *ad intra*: o zajedničkom životu, o molitvi, o jedinstvu Reda, i *ad extra*: o vanjskim misijama po Europi i drugim kontinentima, osobito Africi.

Godine 1219. Franjo pođe u Egipat propovijedati Evanđelje sultanu, nećaku Saladinovu. Mala korist bi od toga za sultana, a Franjo srećom izvuče živu glavu, što se ne dogodi s njegovim duhovnim sinom, 180 godina kasnije (1391.), fra Nikolom Tavelićem iz Šibenika, jeruzalemskim mučenikom i prvim hrvatskim svetcem.

Godine 1220. brat Franjo, vidjevši umnožen svoj Red, gdje se umnožiše i problemi koji se izmaknuše njegovu nadzoru, odreče se Generalne uprave i prenese je na manjega brata Petra, koji ubrzo preminu, 1221., te konačno na brata Iliju kao vikara Reda.

Godine 1223. papa Honorije III. odobri konačno Pravilo i postavi kardinala Ugolina di Segni (kasnije papa Grgur IX., 1227.-1241.) za projektora i korektora Reda.

Godine 1224. Franjo se povuče u planinu La Verna, gdje doživje vrhunac svoga mističnog iskustva za vrijeme molitve nakon četrdesetdnevna posta. Pojaviše mu se stigme na pet mjesta, poput Isusovih. Prvi slučaj u povijesti u takvu obliku.

Godine 1226. Francesco preminu u Porcijunkuli gdje bijaše i započeo svoj pokret. Asižani ga pokopaše u gradu u crkvi sv. Jure, a 1230. prenese ga, neraspadnuta, u podignutu baziliku sv. Franje koju danas drže franjevci konventalci.

Godine 1228. bi proglašen svetim. Tako ocu Pietru, trgovcu, dokaza da ne će biti trgovački "mali Francuz", kako je on naumio, nego veliki svetac Katoličke Crkve, kako je Bog Otac naumio.

Više od slike. Ima jedna slika na kojoj je domišljati umjetnik naslikao Isusa kako ide nekom palestinskom stazom, a iza njega ostaje trag od njegovih sandala. Nekoliko metara za Isusom na toj slici korača stopalom u stopu sv. Franjo Asižanin. Točno ondje gdje je Isus stao desnom, tu Franjo desnom. Gdje je Isus zakoračio lijevom, tu Franjo lijevom. Ne vrca nikuda od Isusova stopala i hoda. Možda mu je samo noga malo manja od Isusove. Nema, velim, u Franje nijednoga kriva koraka ili samovoljna prekoračenja, nego savršeno u stopu slijedi svoga Učitelja, Krista Gospodina. Simpatična, simbolična i poručljiva slika.

Nije to bilo u Galileji ili Judeji. Za Isusom su u njegovo doba koračali njegovi izabranici Petar

i Andrija, Ivan i Jakov, Filip i Bartolomej, Toma i drugi apostoli. Oni su sljedbenički stupali u stopu za Isusom. Jedino Juda nije išao u korak. On je iskoračio izvan Isusovih stopa, hodio svojim krivim putom, krivudao, krao, škrtario, oholio se, zavidio, lagao, "žao" mu bilo "siromaha" (Iv 12,5), a zapravo sebično punio džepove i konačno izdao Učitelja za šaku šekela. Tako je potpuno odstupio od Isusova puta i stope. Ozbiljna mogućnost i krvava opomena svakomu od nas do danas.

Sveti se Franjo pojavi gotovo 12 stoljeća poslije Nazaretskoga i Galilejskoga Isusa, u Italiji. Nije ni važno je li netko tijelom išao za Isusom iz stope u stopu u galilejskoj prašini ili po tiberijadskoj morskoj površini, nego je bitno i spasonosno je li ga netko duhom slijedio u božanskom nauku, u savršenu ponašanju, u pokornu nošenju svakodnevna križa, u vršenju njegove zapovijedi ljubavi prema Bogu Ocu i bratu čovjeku, u stvaranju jedinstva Božjega naroda, Crkve koju je sam Krist krvlju svojom otkupio. Sveti ga je Franjo sve do smrti slijedio u stopu - onu evandeosku, moralnu, onako kako je sam Gospodin želio, prema evandeoskim uputama.

U svojoj pjesmi **Laudato si/Hvaljen budi** - od koje je papa Franjo uzeo naslov za svoju encikliku a od ovakva Franje uzeo je i svoje papinsko ime - ponizni Franjo Asižanin kaza da je Bog uzvišen, svemoguć, ali on je ujedno dobar, dobrostiv prema svima. Znamo to upravo po sestri kiši i po bratu suncu. Stoga Svetac najprije poziva svakoga čovjeka da blagoslivlje Boga, da mu zahvaljuje i služi na zemlji, a na kraju *Pohvala* potiče sve ljude da to čine u "svoj poniznosti" svojoj. Ako nema predznaka poniznosti, skromnosti, malenosti, minornosti, sve će ispasti prazan zvuk što ječi i praporac što zveči.

Brat sunce, brat mjesec, sestre zvijezde, i sve četiri kozmičke sastavnice: brat zrak, sestre voda i vatra, i majka zemlja, koja nas hrani, imaju svoju ljepotu, korist i sjaj. Franjo ističe samo onaj divni vid tih stvorenja, dok su "dobre sluge", a ne govori o njima kada postanu "loši gospodari" i kada izmaknu čovjekovu nadzoru i prometnu se u katastrofu kao što su: oluje, poplave, požari i potresi.

Kritičari bez sustezanja kažu da je u svim ovim *Pohvalama* izostao bitan vid, a to je čovjekov rad u ovom Božjem djelu, i plodovi rada ruku ljudskih. Bog je dao čovjeku pamet i slobodu da obrađuje zemlju, da iskorištava sunčevu energiju, da uređuje hidrocentrale na rijekama, da buši tunele kroz brda, da suši močvare i blata, a najviše da obrađuje svoju dušu po Božjem projektu. A Božji

je projekt, Božja volja - naše posvećenje po obdržavanju Božjih zakona, po primanju Božjih sakramenata, po slušanju Božje riječi.

Ona duhovna milosna bujica sv. Franje teče već 800 godina u Crkvi: Franjevci 2015.: Manja braća 14.046; Manja braća kapucini: 10.629; Manja braća konventualci: 4.294; i Trećoredci: 872.¹ U svemu: 29.841 brat i svećenik.

Franjevaka, koje se prizivaju na ime, duh i pravo sv. Franje, ima 140 kongregacija.² I još pet-

naest dodatka. Razlika je uglavnom u nošnji i u specifičnoj karizmi.

Mi katolici zahvaljujemo Bogu za ovo veliko svetačko stvorenje koje se zove sv. Franjo, kojega je Bog svojom milošću oblikovao i svetošću odlikovao, a on se dao obrađivati, sve mimo pravila ovoga izopačenog svijeta, i od maloga brata učinio silna sveca po poniznosti, poučljivosti, po služanju, po hvali i slavi koju je Franjo vjerno i ponizno iskazivao Jedinomu dostojnomu. Amen.

DVIJE OBLJETNICE SESTARA KARMELIČANKI

Gabela Polje - 15. listopada 2015. - Na spomendan karmelićanke sv. Terezije od Isusa, poznate i kao Avilska i Velika za razliku od one karmelićanke Terezije iz Lisieuxa, nazvane Mala, u četvrtak 15. listopada 2015. u Gabela Polju kišovito i tmurno, a ipak svečano i radosno. Ne slavi se samo spomendan nego prava svetkovina, jer sestre karmelićanke Božanskoga Srca u župi časte sv. Tereziju kao svoju samostansku zaštitnicu. Radost je pojačana s oko 30 sestara karmelićanki Božanskoga Srca Isusova iz Zagreba koje su zajedno sa s. provincijalkom Kristinom Pišković došle obilježiti 25. obljetnicu sestarske nazočnosti i djelatnosti u župi Gabela Polje na granici s Metkovićem. I vodile pjesmu pod sv. Misom. A i druge sestre iz Hercegovine uzele su udjela u radosti i svečanosti.

Sve je započelo u župnoj crkvi Presvetoga Trojstva. S biskupom Ratkom izišlo je 17 svećenika na oltar slaviti Misu zahvalnicu u povodu 500. rođendana svete Terezije od Isusa i 25. obljetnicu dolaska sestara u ovu biskupiju zalaganjem tadašnjega župnika don Damjana Raguža. Biskupa je ispred oltara zaustavilo četvero bijele djece: dva dječčića i dvije djevojčice s dobro izvježbanim recitacijama i s buketom cvijeća. S. Matija, Gabeka, motri sa strane kako su joj djeca hrabra i napredna. Jedna je sestra karmelićanka protumačila smisao svečanosti. Župnik don Marko Kutleša izrazio je osobitu radost zbog samih obljetnica i dobrodošlicu svim sudionicima ovoga slavlja.

Biskup je u propovijedi govorio o djelu svetosti sv. Terezije (1515.-1582.), kojoj je život ispunjen kruhom nevolje i vodom gorčine, ali sve je ona shvatila i protumačila u ključu milosti Božje. Tadaš-

nji Karmel, prožet raznim nepotrebnim običajima, vratila je na onaj prvotni, evanđeoski, strogi i bosonogi. Osnovala je brojne nove samostane. Neprestano sastavljala i velika djela i mala pisma. Što veće muke i patnje, to je bolje točila kroz pero na papir i ostavila budućim stoljećima svoja mistična iskustva. Papa Pavao VI. godine 1970. proglasio je sv. Tereziju naučiteljicom Crkve. Na hrvatskom su jeziku karmelićani u Zagrebu ove godine objavili prvi svezak Sabranih djela, s 12 raznih književnih rodova, 1112 stranica, a drugi bi svezak od 400 Pisama i više od 700 stranica uskoro trebao izaći iz tiska.

Biskup je podsjetio da je izravna utemeljiteljica ovih sestara s. Marija Terezija Tauscher van den Bosch (1855.-1938.), blažena od 2006. godine, koja je 1891. utemeljila ovu družbu u kojoj je željela povezati kontemplativni duh sestara karmelićanki s aktivnom službom u spašavanju i odgajanju siročadi. Družba je 1911. priključena velikom karmelskom stablu. Sestre su prvi put došle u Hrvatsku 1917., a 1942. osnovana je Provincija koja danas broji oko 120 članica.

Na svršetku sv. Mise tri su karmelićanke izvele duhovni recital. S. provincijalka Kristina izrazila je zahvalnost Bogu za djelo velike Svetice i za djelatnost sestara u ovoj župi te uručila prigodan dar biskupu, prvomu župniku don Damjanu i sadašnjemu don Marku, koji je prije završnoga blagoslova izrazio zahvalnost i uzvratio darom umjetničke slike blaženoga kardinala Stepinca.

Kiša nije prestajala. Jedva je uzvanike propustila da se svrate u obližnji restoran. Ali i kiša radosti i milosti. Sestre, sretno i s blagoslovom Božjim u nove duhovne obljetnice!

¹ *Annuario Pontificio 2015.*, str. 1423-1424.

² *Annuario Pontificio 2015.*, str. 1536-1555.

BISKUPOVA PROPOVIJED

Braćo svećenici,
sestre karmelićanke Božanskoga Srca Isusova,
dragi Božji narode!

Današnja svečarica sv. Terezija od Isusa slavi u nebu, a i mi s njom ovdje na zemlji, 500. obljetnicu svoga rođenja. Rođena je u Avili u Španjolskoj, 28. ožujka 1515. Zato su je prozvali Avilskom. A papa Ivan Pavao II., sveti, 17. veljače 1984., promijenio joj je ime u ono koje je imala kao redovnica: Terezija od Isusa. Mi je znamo kao Tereziju Veliku. Jer je i ona Mala također od Isusa, doduše Maloga. Bila je židovskoga podrijetla.

Nakon prerane smrti svoje majke, ušla je radi odgoja u samostan sestara augustinijanki. Nešto joj se nije svidjelo pa je nakon godinu dana, 1532., izašla. Zatražila je od oca da je pusti u stroge karmelićanke. Ali kako nije imala dopuštenja, ni tada ni poslije, ona je u svojoj 20. godini, 1535. pobjegla u samostan gdje je do dvije godine položila prve zavjete.

- Božji zakon uči da se roditelji ne trebaju mijesati u naše životno zvanje, pogotovo duhovno. Ako mogu, neka pomognu, ali neka ne odnemažu!

Zbog bolesti morala je ponovo napustiti samostan i zbog infarkta bila se približila grobu. Ali opet joj se Bog smilovao: malo je prizdravila i ponovo se vratila u samostan. Od tada bila je tri godine posve paralizirana. Malo se oporavila i vazda bila bolehljiva do smrti.

- Sve se ovo navodi da se istakne kako joj je to bijedno tijelo kroz čitav život bilo bolehljivo, paralizirano, u raspadanju. A kada je umrla, tijelo joj je ostalo očuvano, neraspadnuto. Eto tako: za života bolesna, nakon smrti zdrava!

Pravo obraćenje i smirenje doživjela je 1557., u svojoj 42. godini života, nakon čitanja Augustinovih *Ispovijesti*. Bila je puna mistike i svakovrsnih viđenja, od Presvetoga Trojstva u raj u do Lucifera u paklu, čak do te mjere da nije bio gotovo nijedan ispovjednik koji je nije osuđivao. Ali ju je, srećom, sv. Franjo Borgija, isusovac, ohrabrio i sve te doživljaje nazvao "milošću".

Odlučila je 1560. oživiti izvorno samostansko Pravilo, zatrpato običajima, i slijediti ga na najsavršeniji mogući način. Željela je korjenito obnoviti Red Blažene Djevice Marije od brda Karmela. Počeli su nicati novoutemeljeni samostani. Prvi, na čast sv. Josipa, počeo je raditi već 1562. godine, a ona priorica, s imenom *Teresa de Jesus*. Obnoviteljsko djelo pratile su i unutrašnje tjeskobe i vanjske nevolje.

Susrela je 1567. Ivana od sv. Matije, koji je prihvatio biti prvi bosonogi karmelićanin. Godinu kasnije nazvat će se Ivan od Križa, crkveni naučitelj, koji će osnivati samostane muške loze. Novi karmeli stalno su rasli, oko 30. Ali 1575. stiže joj nalog iz vrhovne uprave Reda da prekine s novim utemeljenjima kuća i da se vrati u prijašnji samostan koji god želi izabrati. Poslušala i izabrala Toledo kao svoj "zatvor," gdje je doživljavala plamen viđenja i izrađivala svoje remek djelo: *Zamak duše*. Sveta je inkvizicija oslobodila raznih optužaba. Vratila se u Avilu.

U međuvremenu i mušku je granu zahvatila oluja iz Rima. I oni su se bosonogi morali "obuti" i vratiti na prijašnji način života. U jednom od najdramatičnijih dana, u prosincu 1575., uhvatili su sv. Ivana od Križa i bacili ga u pravi zatvor u Toledu, gdje je ostao 8 mjeseci. Odatle je pobjegao, ne bez Terezijine intervencije. Vjerojatno nije čitala što je nuncij u Španjolskoj Filippo Sega (1577.-1581.) o njoj pisao: "Ženska nemirna, lutilica, nepokorna i tvrdokorna, koja je pod velom pobožnosti izmišljala loše nauke, izlazeći iz klauzure protiv odredaba Tridentskoga koncila i poglavara, i naučavajući kao učiteljica, suprotno onomu što je sv. Pavao zabranjivao ženama da uče", nego da šute u Crkvi.

Ali živi svjedoci pod prisegom posvjedočili su da se nije micala s mjesta bez dopuštenja poglavara i da je bila poslušnija od najuzornije novakinje. I nuncij, očito, naletio na krive informacije. A svatko je i onda i sada priznavao da je imala "poseban dar Duha".

- Nerijetko se upravo tako dogodi. Da te čitava vijeka kleveću, optužuju, okrivljuju, progone, a ti prava zdrava. Ali doći će čas kada će Bog podignuti svoj glas u obranu nedužnih i pravednih. Ti samo budi pravedna i poslušna!

"Vrlo stara i umorna", kako sama piše, 1582. godine - bilo joj je 67 godina - uvečer 4. listopada preminula je u Gospodinu, u Albi, s riječima na usnama: "Zahvaljujem Ti, Gospodine, što umirem kao kći Crkve". A sutradan, nakon izbačenih deset dana iz povijesti, osvanuo je 15. listopada, jer je papa Grgur XIII. ispravio julijanski kalendar, i od tada katolici slave 10 dana Božić prije pravoslavaca koji nisu prihvatili novi kalendar. Svi su priznavali da je bila radosna u svoj trnovini patnje, nerazumijevanja, klevete i osude. Privržena zakonima Crkve, bila je spremna dati svoj

život i za najmanji zakončić. Pokazala je herojski stupanj poslušnosti prema svojim poglavarima i crkvenim osobama a ne svojim viđenjima, ukazanjima, objavama, tajnama, ekstazama i porukama. Po toj je poslušnosti i spašena i postala svetica i uzor svima koji žele živjeti u Crkvi Kristovoj a ne provoditi svoju samovolju i svoja "viđenja." Mila joj bila Gospa i sv. Josip, a s Isusom je ionako svakodnevno drugovala kao s kućnim domaćinom. Njezinim se imenom prezivala.

Napisala je više djela vrijednih s duhovno-mistično-teološkoga sadržaja: *Moj život*, *Put k savršenosti* i *Zamak duše* već su bili prevedeni na hrvatski, a ove su godine u Zagrebu doživjeli drugo izdanje u svesku Sabranih djela s još devet drugih: *Osnutci*, *Duhovna izvješća*, *Misli o ljubavi Božjoj*, *Vapaji duše k Bogu*, *Konstitucije*, *Način vizitacije samostana*, *Prigovor i odgovor na jedan izazov*, *Pjesme te Misli*, *bilješke i sjećanja*. Svega skupa 1112 stranica. A njezina *Pisma*, njih oko 400, tvorit će drugi svezak preko 700 stranica.

Beatificirana 1614., a kanonizirana 1622. Pavao VI. apostolskim pismom *Multiformis sapientia* (Mnogovrsna mudrost), od 27. rujna 1970.

nakon što je čuo stručno mišljenje da i žene mogu biti crkveni naučitelji, proglasio je Tereziju općom naučiteljicom Crkve, prvom između svih svetica, i to osobito zbog njezine "spoznaje i nauka o božanskim stvarima".

- Značajna je ona njezina izreka: "Ne sjećam se do sada da sam sv. Josipa išta molila što bi on propustio učiniti." Sveti je Josip zaštitnik ove naše Mostarsko-duvanjske biskupije. Utječeš li mu se u zagovor?

Družba ovih naših sestara karmelićanki Božanskoga Srca Isusova osnovana je 1891. u Njemačkoj. Utemeljiteljica Marija Terezija Tauscher van den Bosch, koja je željela biti stroga i bosonoga karmelićanka. Uspjela je zadržati kontemplaciju i poći u akciju, skupljajući siročad. Družba se priključila Redu karmelićanki, kao samostalna Kongregacija 1911. Marija Terezija proglašena je blaženom 2006. godine.

U Hrvatsku su sestre došle 1917., postale su provincija 1942. Ovdje su u Gabela Polju od 1990., prije 25 godina.

- Sretan srebrni jubilej sestrama karmelićankama!

GOVOR S. M. KRISTINE PIŠKOVIĆ, PROVINCIJALNE POGLAVARICE

Preuzvišeni oče biskupe,
poštovani župniče i prisutni svećenici,
u Kristu draga braćo i sestre!

Zahvalna srca obraćam se svima vama koji ste sudjelovali u ovom Euharistijskom slavlju da bi zajedno s nama sestrama iskazali slavu i zahvalu Presvetom Trojstvu za jubilejske godine prisutnosti u ovoj župi i biskupiji. Hvala Vam, preuzvišeni oče biskupe, što ste predslavljenjem sv. Mise i svojom pastirskom nazočnošću našu radost učinili još potpunijom, a tu Vašu brižljivost, supteljivost i zauzetost naša je Zajednica ovdje na osobit način iskusila tijekom minulih godina.

Kao što to uvijek biva darom prisutnosti uskr-sloga Krista, svaka sv. Misa na otajstven način povezuje i preobražava prošlost, sadašnjost i budućnost. To smo posebno danas doživjeli.

Jer, **dan**as su oči našega srca zagledane u proteklih 25 godina u kojima je Karmel Božanskoga Srca Isusova ovdje zaživio i suživio s Crkvom. Za tu smo **prošlost** u ovoj sv. Misi željele prikazati Gospodinu iskrenu zahvalu jer smo osjetile Njegovu prisutnost, blagoslov i zaštitu u životima sestara i cijele zajednice.

Sv. Terezija Avilska, zaštitnica samostana, koja je rekla: "Sve prolazi... tko ima Boga, ništa mu ne manjka. Samo Bog je dosta!", bdjela je nad ovom zajednicom u vremenima mira i rasta, i u zahtjevnim godinama rata i poteškoća... Ovoj iznimnoj svetoj naučiteljici Crkve, odlučnoj, hrabroj, zaljubljenom u Boga i vjernoj Crkvi zaista priliči biti zaštitnica i zagovornica ove ponosne hercegovačke grude i roda gdje vjera sveta cvjeta i brani se i životom, tisuć ljeta.

Zahvaljujem sestrama koje su se ugradile u osnutak Karmela Božanskoga Srca Isusova u Gabela Polju kao i svima onima koje su samozatajnim, molitvenim, požrtvovnim, apostolatskim životom i karitativnim djelovanjem kroz sve ove godine oživotvorile geslo naše Osnivateljice M. Terezije od sv. Josipa: Boga u svima gledati, služiti i ljubiti... U ovu sv. Misu zahvalnicu također smo uključili sadašnjega župnika don Marka kao i sve župnike koji su boravili u ovoj župi Presvetoga Trojstva te sve svećenike koji su sestrama bili bratska potpora i pomoć. Hvala Vama, dragi župljani i dobročinitelji naše Zajednice, koji ste svoju ljubav prema sestrama kroz protekle godine

očitovali mnogovrsnim dobročinstvima. Dok se sa zahvalnošću sjećamo prošlosti, naše misli, molitve i želje okrenute su prema **budućnosti**. Papa Franjo nas redovničke osobe poziva "da *prigrlimo budućnost* s nadom, da hrabro i budno nastavimo put. Gospodin je živ i djeluje u našoj povijesti i poziva nas na suradnju na putu prema Kraljevstvu koje dolazi".

Upravo su s tom nakanom sv. Terezija od Isusa i njezina revna sljedbenica - naša Utemeljiteljica bl. Terezija od sv. Josipa, osnivale svoje samostane: da sestre budu bliske Bogu, moliteljice za Crkvu, za vjeru u svom narodu, da mole za spas cijeloga svijeta, da budu pružena ruka obiteljima, mladima, djeci, siromasima i patnicima. Zato,

ondje gdje postoji, Karmel želi podsjećati na Božje postojanje i Njegovu prisutnost. A ljudima današnjice toliko je potrebno **otkriti Božju prisutnost**, ljubav i milosrđe Njegova Srca i prepoznati i poštovati čovjeka kao sliku Božju.

U toj pozornosti na potrebe svijeta i u poučljivosti poticajima Duha, molimo Gospodina da i naša budućnost i prisutnost ovdje s vama i vaša prisutnost uz nas postane uzajamno "Božje vrijeme bogato milošću i preobrazbom". Da bismo to ostvarili, neka Gospodin po zagovoru sv. Terezije udijeli svima nama dar molitve, vedra pouzdanja, milost prijateljstva s Kristom i životnoga svjedočenja Evanđelja. Hvala.

PROSLAVA SV. IVANA KAPISTRANSKOGA

Beograd, 23.-24. listopada 2015. - Na poziv beogradskoga nadbiskupa i metropolita msgr. Stanislava Hočevara biskup Ratko Perić održao je duhovno predavanje svećenicima u prostorijama Beogradskoga ordinarijata, predvodio ispit savjesti, uru klanjanja, svečanu Večernju u konkatedrali Krista Kralja, a sutradan pod sv. Misom,

koju je predvodio msgr. Hočevar, propovijedao u katedrali Marijina Uznesenja u povodu proslave sv. Ivana Kapistrana, suzaštitnika Beogradske nadbiskupije te 70. obljetnice rođenja i 15. obljetnice biskupskoga ređenja Nadbiskupova. Donosimo biskupovu homiliju

ZASLUGE SV. IVANA ZA OSLOBOĐENJE BEOGRADA 1456.

Preuzvišeni nadbiskupe Stanislave, braćo u Kristovu svećeništvu: biskupi i prezbiteri, redovnici i redovnice, časni Božji narode!

Svima vama ovdje nazočnima i svim vjernicima Beogradske nadbiskupije srdačne čestitke za svetkovinu sv. Ivana Kapistranskoga, suzaštitnika ove dijeceze. Dvije se obljetnice vežu uz ovoga Sveca: 630 godina od njegova rođenja, 1385., i 560 od godina otkako je svetac s drugim junacima svoga doba počeo pokazivati otpor ljutom neprijatelju koji je pred Božić 1455. dojezdio pod zidine Beograda i 23. srpnja 1456. odustao od daljnjega osvajanja. Dvije su obljetnice vezane i uz Nadbiskupa ove Nadbiskupije: 70 godina od njegova rođenja i 15 godina od njegova biskupskoga ređenja. Nadbiskupe naše bratske čestitke i sretno, u ime Gospodnje, u nove obljetnice!

Sveti Luka, evanđelist, prikazuje nam u svom Evanđelju dvije misije koje je Isus povjerio svojim učenicima. Bile su to kao neke premijere za sve kasnije misionare. Prva se misija odnosi na

Dvanaesticu u 9. poglavlju, koju smo sada pročitali (9,1-6), a druga se tiče Sedamdeset i dvojice učenika, u 10. poglavlju. Gospodin je Isus skupini svojih apostola rekao nekoliko rečenica koje svaka generacija njegovih bližih sljedbenika može lako upamtiti, iako svaki pojedinac ne će tako lako prihvatiti i srcem u djelo provesti. Tko to u životu ostvari, blago njemu!

1. - "I posla ih propovijedati Kraljevstvo Božje i liječiti bolesnike" (Lk 9,2). Eto što Isus kaže: i duši propovijedati i tijelo liječiti. I jedno je i drugo Božje djelo za čovjekovo spasenje. Krivo činimo ako jednu stranu ističemo tako da druga nestane. Ne može se propovijedati ljubav Božja onomu kojemu je želudac gladan, noge promrzle, a nema krova nad glavom. Ali vidiš li što je Isus stavio na prvo mjesto? - dušu, Kraljevstvo Božje, propovijedanje, a ostalo će se nadodati. "Ovo je trebalo činiti, a ono ne propuštati" (Mt 23,33), to je Isusovo pravilo!

Kao dobar učitelj, koji na kraju sata još jednom ukratko ponovi svojim učenicima da dobro zapamte, Isus sažeto zaključuje:

2 - "Ništa ne uzimajte na put: ni štapa, ni torbe, ni srebra! I da niste imali više od dvije haljine" (r. 3). To znači: Ne uranjajte u zemaljsko da zaboravite nebesko! Apostoli, propovjednici, misionari, ne da ne smiju misliti ni na torbu ni na haljine, barem na minimum, nego ne smiju ogreznuti u ovozemaljskim stvarima. Ne smiju nikada i nikako zaboraviti ono najvažnije, Kraljevstvo nebesko, misleći samo na zemaljsku torbu i na prolazno srebro. Ne nosite toliko kofera da se, kada ih raspakirate na jednome mjestu, ne date pomaknuti na drugo! Ljudi, pa i Kristovi sljedbenici, znaju, na žalost, ponekada do te mjere uvaliti se u zemaljske stvarnosti da im je zbog toga jako teško i - umrijeti! I rijetko kada misle na svoju smrt, koliko su ih zaokupile zemaljske kućine i paućine!

3 - "U koju god kuću uđete, ondje ostanite...", a na drugom mjestu veli: **"Ne prelazite iz kuće u kuću"** (Lk 10,7). Isus time ne kaže učenicima da ne obilaze kuća i obitelji. Kaže li: u koju god kuću uđete, recite "Mir kući ovoj!" (10,5). Nego: Ne prelazite iz kuće u kuću tražeći što bolji smještaj: ovdje mi se sviđa, ondje ne sviđa; ovdje ću ostati malo dulje, ondje posve kratko ili nikako. Učinite da te obitelji budu dostojne mira Kristova! Odgovorni budite prema obiteljima u koje unosite mir! Odgovornost je značajka samo čovjekova. Ono što vidiš u neodgovorna djeteta, ne sablažnjava te, nego te zabavlja. A ako to isto vidiš u odgovorna mu oca, zaprepastiš se i pitaš se, gdje mu je pamet i odgovornost. Čovjek je svjestan da mora pred nekim odgovarati za svoje vrijeme, za novac, za sposobnosti, za radničke ruke, za prelaske iz kuće u kuću. Ja sam odgovoran za rad, ne za uspjeh; za studij, ne za nagradu.

Ovih se evanđeoskih uputa sasvim vjerno i doslovno držao današnji svećar sv. Ivan (1385.-1456.), od Kapistrana do Iloka. Izišao je iz svoje Italije i prošao Europom propovijedajući Evanđelje, Kraljevstvo Božje, neopterećen materijalnim stvarima. Lagan kao ptica selica. Brinuo se za ljudske duše, ali i za njihova tijela. Kao pastir dobri koji svoje stado čuva, hrani i brani, kada je vidio smrtnoga neprijatelja, poletio je svom snagom da svoje stado očuva i obrani. Povijest nam je vjerna i autentična svjedokinja:

Godine 1453. pade glava Istoka - Carigrad, i njegova slava, Justinijanova bazilika *Hagia Sophia*, koja je 915 godina odolijevala zlu vremenu i zlim

ljudima. Nakon višemjesečne opsade, 29. svibnja 1453. pod osvajačem Mehmedom II. osvojen je i carski grad i veličanstvena bazilika. Stanovnici-kršćani, koji su se u baziliku zbili i molili, bili su zajedno s Patrijarhom poklani u krvoproliću koje je trajalo od zore do mraka. Tako je bazilika bogohulno oskvrnjena i pretvorena u džamiju, a od 1935. u muzej.

Godine 1455., ni dvije godine nakon tih carigradskih apokaliptičkih strahota, Mehmed II. izbi pod Beograd. Prema nekima, sa 150.000 vojnika, janičara, spahija i begova i s 300 topova. Naumio je pregaziti Smederevo, prijestolnicu srpske despotovine, a onda i Beograd, donju granicu Ugarskoga kraljevstva, i otvoriti osvajački put prema Budimu i zapadnoj Europi. Bilo je to prije 560 godina.

Na drugoj strani više skrpljen zbrda-zdola od pobožnih seljaka i križara - u svemu nekoliko tisuća - negoli uređen bojni red vrsnih vojnika, davao je male nade u pobjedu. Mogli su se čuti i ovakvi komentare: "Da se svi mi u sol pretvorimo, ne bismo im osolili ručka!" Ali - da ne ulazimo u bitku opjevanu, opisanu, obilježenu - spomenimo da je 23. srpnja 1456. Beograd čudesno obranjen. Sultan ranjen. Tako se turska vojska počela povlačiti od Beograda. Zasluge za obranu grada imali su ne samo vrsni vojskovođe Hunjadi i Siladji, nego i fra Ivan Kapistranski, izvrstan propovjednik, hrabar branitelj i ohrabritelj drugih kršćanskih sudionika: "Ili napredovali ili uzmicali, ili udarali ili bili udarani, zazivajte Ime Gospodnje!" - govoraše im fra Ivan. A on sam pobjedu pripisuje Imenu Isusovu. Na dan pobjede mogao je uskliknuti sa psalmistom: "Ovo je dan što ga učini Gospodin: kličimo i radujmo se njemu" (Ps 118,24). I nije mogao odoljeti a da se zahvalnim pismom ne javi papi Kalistu III., promicatelju otpora Osmanlijama.

Papa Kalist III., stvarni organizator križarske vojne, oglasio se 14. kolovoza 1456. pišući pomalo u trijumfalnu stilu: "O božansko Kraljevstvo našega Spasitelja! Nerazumni Turci, plamteći od bijesa, s najmoćnijom vojskom bijahu zauzeli doline i planine. Žestoko udariše na Beogradsku tvrđavu, ključ Ugarskoga kraljevstva. Razoriše zidine i drugu obranu i mišljahu da su već postali vlasnici tvrđave. Da je ta utvrda izgubljena, samo postojanje Kristove države bilo bi u pogibelji... Ali vrhovni Gospodar nije dopustio da njegova religija bude prekrivena takvom tamom... Barbare je razbio veliki Kristov junak, Janos Hunjadi, uz pomoć male vojske seljaka i nenaoružanih vojnika. S radošću u srcu bijasmo beskrajno oduševljeni

ovom zapamtljivom pobjedom... Zahvalismo Bogu i naredismo da se čitavo kršćanstvo moli i raduje zbog ove velike pobjede... Sada se nadamo, vođeni nepokolebljivom vjerom, da ćemo, ne samo ponovo zauzeti Carigrad, nego ćemo osloboditi Europu, Aziju i Svetu Zemlju...". Malo pretjerano oduševljenje!

Znamo da te nade nisu bile ispunjene. Ali jest podnevna crkvena zvonjava, koju je Papa preporučio tada, ostala do danas. I znamo da svako vrijeme ima svoje breme i svoje kušnje, tako i ovo

današnje. Prije 560 godina jurišala je naoružana vojska od 150.000 pješaka i konjanika, a danas iz iste Turske već preko 200.000 nenaoružanih migranata juriša u srce Europe. Ne znamo ni kakvi su ljudski planovi, a kamoli oni božanski. Ali naše je u svemu ponašati se evanđeoski i u kući i u na ulici, i u Crkvi i u državi. Svima nam je stati pred sudište Kristovo! Neka nam u tome čitanju povijesti i providnosti pomogne današnji svečar sv. Ivan Kapistranski, suzaštitnik ove Beogradske nadbiskupije.

OBLJETNICE MSGR. STANISLAVA HOČEVARA

Ove su godine dvije obljetnice preuzvišenoga gospodina msgr. Stanislava Hočevara, predstojnika i promicatelja katoličke i apostolske vjere u ovoj dijecezi: prva je **70. obljetnica njegova rođenja**, a druga **15. obljetnica njegova biskupskog ređenja**. Rođen 1945. u katoličkoj slovenskoj obitelji i odgojen u vjeri otaca svojih. Kao dječak od 15 godina javio se u Družbu sv. Ivana Bosca, u salezijance. Zaređen za svećenika 1973. Obavljao je razne službe i u svojoj Družbi, od prefekta do provincijala, i u vodstvu Konferencije viših redovničkih poglavara i poglavarica u Sloveniji, dok nije zapeo oku Svete Stolice koja ga je odredila najprije kao koadjutora tadašnjemu nadbiskupu Perku, 2000., a kada se msgr. Franc Perko povukao u mirovinu, njemu je 2001. godine Papa povjerio ovu Nadbiskupiju s površinom od 50.000 km² s 15 župa. Svaka župa u prosjeku 3.333 km² - kao omanja biskupija. Našao je devet dijecezanskih i deset redovničkih svećenika. Valjalo se kroza sve ovo vrijeme boriti, moliti i brinuti na sva tri područja odgovorne biskupske službe:

- *Munus docendi* - zadaća poučavanja. Propovijedao svake prigode u župama i u drugim mjestima prema potrebi i pozivu. Pratio dijecezanski mjesečnik *Blagovest* i iz broja u broj upućivao puku aktualnu teološku, moralnu, pastoralnu Poruku. Pomagao i drugi katolički tisak, jer se danas više propovijeda u oči slovima negoli u uši riječima. I pratio i intervenirao, ako je trebalo, u onome što svećenici poučavaju i što vjernici vjeruju. Odgajan i pozvan da bude široka ekumenskog duha i perom i djelom, Nadbiskup je danas član Papinskoga vijeća za jedinstvo kršćana u Vatikanu.

- *Munus consecrandi* - zadaća posvećivanja. Slavo sve svete sakramente, a osobito Euharistiju - žrtvu i pod njom dijelio sv. krizmu po župama i kamo je pozivan; kao i sveti red đakonata i prezbitrata moleći se Bogu zajedno sa svim svećenicima i vjernicima i tražeći nove svećeničke žetoece, koje je Gospodin pozvao u svoju žetvu i koji su, zamjenjujući umirovljene i preminule svećenike, u spasonosnoj službi naroda Božjega.

- *Munus gubernandi* - zadaća upravljanja. Osnovao dvije nove župe tako da ih je sada 17 i povjerio ih prikladnim svećenicima. Od početka mu je bila briga afirmirati Međunarodnu Biskupsku konferenciju sv. Ćirila i Metoda, koja uključuje više različitih naroda i još različitijih jezika, a počela je djelovati u današnjem obliku 2001. On joj je bio 10 godina i predsjednikom. Nastojao je pojačavati karitativno djelovanje kao izrazito pastoralan vid ove mjesne Crkve.

A sve ovo, zajedno sa svojim svećenicima i vjernicima, u nevoljama odasvud: dvoumeći, a ne zdvajajući; obarani, ali ne oboreni (2 Kor 4,8-9); nošen svojim biskupskim mottom: *Servite Domino in laetitia! Služite Gospodinu s radošću!* (Ps 100,2).

Neka Vas, nadbiskupe Stanislave, i dalje prati svojom milošću i svjetlošću isti onaj Očev Duh koji Vas je uveo u Biskupski kolegij prije 15 godina i potom Vas postavio nadglednikom ove mjesne Crkve koju Krist otkupi krvlju svojom! Subrate u biskupstvu, braćo biskupu i prezbiteri, redovnici i redovnice, poštovani vjernici, unatoč svim borbama izvana, a strepnjama iznutra (2 Kor 7,5), služimo Gospodinu u veselju!

ZAVRŠETAK PUČKIH MISIJA

Gradina, 25. listopada 2015. - U župi Gradina, u Bročanskom dekanatu, župnik don Đuro Bender i kapelan don Ivan Bijakšić pripremili su sve za održavanje pučkih misija, koje su trajale od 18. do 25. listopada 2015. Voditelji misija bili su hrvatski isusovci: p. Zvonko Vlah i p. Ivan Vinkov, oba na redovničkoj službi u Opatiji. Misije su se održavale u župnoj crkvi na Gradini, te u filijalnim crkvama u Biletić Polju i Krućevićima. Bogatim i raznolikim sedmodnevnim duhovnim programom mogli su se okoristiti svi, od najmanjih do najstarijih članova župne zajednice, a sve bolesne i nemoćne župljane misionari su posjetili u pratnji župnika i kapelana. Pučke su misije zapravo duhovna obnova svih župljana. Ta je obnova izvrsna prigoda da svaki pojedinac - vježbanik - napravi duhovnu reviziju vlastita života. Ne treba posebno napominjati od koje su važnosti te vježbe za današnjega čovjeka, kojemu su grijesi i stvari koje ga odvajaju od Krista dostupniji nego ikada. Upravo zato ovo su bili milosni trenutci da preko ovoga izvanrednog događaja, po sakramentima, u različitim nadahnutim predavanjima i nagovorima, te drugim aktivnostima, župljani župe Gradina intenzivnije razmišljaju o svom duhovnom životu.

Dužne pohvale idu organizatorima na ideji i realizaciji ovih popularnih misija, kao i njihovim spremnim voditeljima. Mlađe generacije u ovoj župi, kao i u mnogim drugima, nisu ni čule za ovakve duhovne događaje i susrete. Posljednje misije ovakve vrste u župi Gradina održane su 1974. godine. Prema župnoj Kronici, tadašnji župnik don Srećko Majić, zapisao je: *"Misije su donijele dobre plodove. Misionari su posebno naglašavali ljubav prema Bogu i bližnjemu. Više puta su nas pozivali da u živoj vjeri i nadi vedro gledamo u budućnost jer ona je u Božjim, a ne u ljudskim rukama."* Središnja misao misija jest čestita i životna ispovijed i iskreno kajanje za sve što je čovjeka udaljavalo od Božjega puta. Ovo je bila prigoda povratka na Božje staze zapovijedi koje vode u život vječni.

U nedjelju 25. listopada 2015., na poziv župnika don Đure, biskup je Ratko predvodio svečano Euharistijsko slavlje i time zaključio ove milosne misije. Na središnjoj sv. Misi u 11.00 sati, u koncelecijaciji su, osim župnika, bili i misionari te biskupov tajnik don Marin. Uz misnike stajo je na svojim mjestima i veći broj ministranata koji su zauzeto posluživali i asistirali oko oltara. Svečano-

mu misnom slavlju dao je poseban ton uvježbani zbor, pod vodstvom kapelana don Ivana. Narod je Božji popunio župnu crkvu sv. Ivana Glavosjeka i pobožno sudjelovao u Isusovoj žrtvi i gozbi.

Biskup je Ratko u homiliji govorio o slijepcu krajputašu u judejskom Jerihonu (Mk 10,46-52). Čovjek, Bartimej, tj. sin Timejev, godinama je prosio kraj puta. Nije ni pokušavao liječiti svoju potpunu obnevidjelost. Kada je čuo da tuda Isus prolazi, sve je svoje pouzdanje usmjerio samo k Isusu. Ako mu on ne pomogne, sve je propalo, ostaje slijep do groba. I tako počne vikati što ga grlo nosi: "Isuse, Sine Davidov, smiluj mi se." Grad odjekuje kao od Jošuine jerihonske trube. Tako čovjek po stotinu puta ponavlja. A Isus kao da ne čuje. Ljudi Bartimeja ušutkivali: Ne viči, uznemiruješ grad. I Isusu si dosadan. Isus se zautavi i naredi onima oko sebe da slijepca dovedu, da se uvjere da je slijep, da i slijepac učini koji korak do Isusa, da i on sudjeluje u svome ozdravljenju. Čovjek zbaci sa sebe ogrtač koji mu je služio i za prostirač i za pokrivač, i protiv kiše i protiv hladnoće. I pođe k Isusu misleći u sebi: "Ovo je dan kada bih mogao progledati, zvaao me, bit će nešto!" Što želiš? upita ga Isus da točno rekne o čemu se radi, što hoće. - "Učitelju, da progledam. Ništa drugo." "Vjera te tvoja spasila!", veli mu Isus. I čovjek se, posve ozdravljen, iz zahvalnosti uputi za Isusom. Misionari su u ovoj župi ovoga tjedna unosili svjetlo u dušu, u srce, u kuće, govori biskup. Svjetlo Kristovo o odnosima u obitelji, svjetlo sakramenata, svjetlo Božje riječi.

Na kraju sv. Mise prisutnima se obratio p. Zvonko. Zahvalio svima koji su na bilo koji način sudjelovali u ovome milosnom događaju. U kratkoj refleksiji na prethodne dane istaknuo je kako je Isus izvorni i pravi Misionar, tako i ove misije imaju smisla ako vode Kristu. Napomenuo je da ovo nije završetak misija: one se sada nastavljaju u obiteljskim domovima, na poslu, u školi, u polju, odnosno sve ono duhovno dobro koje se steklo kroz ovih nekoliko dana treba dalje razvijati u svakodnevicu. Pater Zvonko obećava da će se misionari u svojim molitvama sjećati ove župe Gradina, ali isto tako poziva sve župljane da se mole Bogu za svoga biskupa, svećenike i nova duhovna zvanja.

Prije blagoslova župnik don Đuro Bender izrekao je riječi zahvale biskupu, misionarima i

svojim župljanima, u nadi da će ova župa donijeti obilne duhovne plodove idući u susret svojoj sretnoj stoljetnici postojanja, koja se obilježava 2018. godine.

Biskup je na kraju podijelio potpuni oprost i papinski blagoslov, kao što se čini u ovakvim prilikama.

PROSLAVA SVIH SVETIH

Drežnica, 1. studenoga 2015. - Župnik Jablanice i župni upravitelj Drežnice don **Ivan Zovko**, u zauzetosti s Misama po grobljima na području župe Jablanica obratio se na Ordinarijat tražeći pripomoć za Drežnicu koja kao svoje nebeske zaštitnike slavi Sve Svece i Svetice Božje u 11.00 sati. Budući da su se razišli na razne strane: don Željko u Buhovo, don Ante u Foču i Čajniče, don Marin u Trebinje i Grebce, javio se biskup Ratko, koji ionako ima večernju Misu u katedrali. Spreman je i Mario Glibić, koji je do travnja ove godine radio na Ordinarijatu, a sada u jednome Ministarstvu u Sarajevu. Sunčan dan, ne bi čovjek vjerovao da su Svi Sveti prvoga studenoga. Prije bi pomislio da je Sveti Ilija, suzaštitnik ove župe!

Iako su u Donjoj Drežnici samo dvije stalne osobe, a u Gornjoj njih desetak, župna je crkva bila puna vjernika, koji su pristigli iz raznih mjesta kamo su se raspršili u ratu i poraću.

Sakristan, predvoditelj pjevanja i župnikov donositelj pisma jest Tomislav Raič, bogoslov prve godine u Sarajevu. Biblijska je čitanja preuzeo Ivan Tomić, franjevački postulant, a ministriraju trojica dečkića.

Bogoslov se predstavlja: "Hvaljen Isus i Marija! Dragi župljani župe Drežnica, župni upravitelj vaše župe don Ivan nije mogao danas doći, jer slavi tri sv. Mise po grobljima župe Jablanica, pa me ovlastio da Vas, oče biskupe, u njegovo ime pozdravim, a Vama u ime vjernika izrazim dobrodošlicu."

I onda čita što je don Ivan poručio:

"Oče biskupe, dobro došli u župu Drežnicu, koja danas slavi svoje Zaštitnike! Dobro došli u župnu crkvu Svih Svetih. Kako Vam je poznato, ova je župa u svojoj povijesti mnogo pretrpjela. U Drugom svjetskom ratu samo u jednom danu četnici su u jednoj kući, u zaseoku Striževo, zatvorili i spalili 32 osobe.

A u minulom ratu Armija BiH u Gornjoj Grabovici ubila je 33 osobe. Mnogi su župljani zlostavljani i protjerani, a sve kuće u naseljima uz Neretvu i na Perutcu opljačkane i spaljene. Ova je crkva bila zatvor i mučilište za hrvatske branite-

lje, a onda opljačkana i devastirana. Župna kuća opljačkana i spaljena.

Crkva je, Bogu hvala, obnovljena. Nova, manja, župna kuća napravljena. Kapelice po grobljima kao i većina obiteljskih kuća obnovljene. Pa, iako se broj župljana smanjuje, većina ih rado dolazi u župu. Obnavljaju domove. Obrađuju voćnjake i vrtove. Obnavljaju vodovode i putove. Uređuju svoja groblja. Vjera im je u prošlosti davala snagu da su mogli sve izdržati i ovdje opstati. Potrebna im je i danas jaka vjera da mogu i dalje sve obnavljati i ovdje opstati. Stoga Vas molim da molite s nama i za nas da po zagovoru Svih Svetih naša vjera ne malakše, nego da se i ona obnavlja i sve više raste."

Biskup je pod sv. Misom govorio: Jeste li čuli što kaže župnik? Trideset i dvoje zatvoreno i spaljeno. Trideset i troje ubijeno. Zlostavljani, protjerani; opljačkana, devastirana, spaljena; crkva mučilište za branitelje. Tako su završavali ovozemni tijek života mnogi sveci, svi mučenici, a na čelu svih, najveći Mučenik, Krist Gospodin! Svi se ponosimo njegovim Križem. I nema nam nikuda bez križa. Ali jeste li čuli i one druge riječi pune nade: crkva obnovljena, kuća podignuta, obiteljske kuće obnovljene, groblja uređena... Vjera je i u prošlosti i u sadašnjost bila pokretač života! Neka nam svima moćan zagovor Blažene Djevice Marije i Svih Svetih pomogne u našem životu, da kada već po patnjama sličimo svecima na ovome svijetu, budemo s njima i u nebeskoj slavi kod Boga.

Poslije sv. Mise vjernici su s biskupom pošli u obližnje groblje. Izmolili preporuke za pokojne. Biskup je posebno uključio u molitve dvojicu župnika Drežnice: fra Miju Nikolića, 1870.-1875. i don Nikolu Jurića, 1902.-1940.

Vjernici, odnosno vjernice, iz Drežnice a sada u Mostaru, priredili su objed u župnoj kući. Život se obnavlja. Vedrije se u budućnost gleda. Po zagovoru Svih Svetih, koje svaki put svatko od nas zazove u činu misnoga kajanja: "Zato molim Blaženu Mariju vazda Djevicu, **sve** anđele i **svete** i vas braćo da se molite za me Gospodinu Bogu našem!"

SPOMEN NA CRKVVU, SVEĆENIKE I VJERNIKE

Klepci, 8. studenoga 2015. - Župnici župa Čeljevo i Dračevo u neretvanskoj dolini već više od deset godina pozivaju svoje župljane da se u najbližu nedjelju nakon svetkovine Svih Svetih okupe na groblju u Klepcima - nekadašnjem sjedištu obiju župa i jugozapadnoga dijela današnje domanovičke župe - te da zajednički mole za duše pokojnika koji na ovom groblju počivaju, posebno stradalnika Drugoga svjetskoga rata. U zajedništvu vjernih mrtvih, dan uskrsnuća u ovom groblju čekaju i zemni ostatci trojice nekadašnjih klepačkih pastira: don Nikole Lazarevića, don Kleme Sumića i don Ilije Tomasa. Ove godi-

ne slavlje sv. Mise upriličeno je na posljednji dan molitvene osmine za one koji usnuše u Gospodinu, u nedjelju 8. studenoga. Po prekrasnu vremenu u groblje se sabralo više stotina vjernika. Oltar u okviru temelja župne crkve spaljenje 1942. godine te nakon rata (1966.) do temelja srušene i uklonjene. Pjevne dijelove sv. mise predvodio je veliki zbor iz župe Čeljevo, a uza slavitelja sv. Mise, don Željka Majića, generalnoga vikara iz Mostara, bila su i obojica župnika: don Vinko Raguz iz Dračeva i don Tomislav Ljuban iz Čeljeva. Ovdje donosimo propovijed generalnoga vikara.

PROPOVIJED GENERALNOGA VIKARA

Hoćemo istinu

Poštovani župnici, braća i sestre, sinovi, kćeri i potomci pokojnih na ovome groblju ukopanih, dragi Božji narode!

Danas, na posljednji dan molitvene osmine za duše naših pokojnika, okupili smo se ovdje na Klepačkom groblju da prikažemo nekrvnu Kristovu žrtvu - ovu sv. Misu - za preminulu nam braću i sestre. Molimo Božje milosrđe za njihove duše, mir njihovim umornim kostima koje čekaju ponovno sjedinjenje s dušom u onom Danu kada se počnu pomicati nebesa i zemlja; Dan velik i gorak jako, kada sam Gospodin bude dolazio suditi svijet ognjem; Dan u kojem će oholi i zlikovci biti kao strnjika spaljeni da im ne će ostati ni korijena ni grančice (usp. Mal 4,1), ali i Dan u kojem će svima, koji se njegova svetoga Imena boje, zasjati pravda (r. 2), u kojem će suhe kosti Dahom Života ponovo oživjeti (usp. Ez 37,6) te se s dušom sjediniti i na novi i vječni - proslavljeni život preporoditi. Molimo da naši dragi pokojnici budu prepoznati u onom nepreglednom mnoštvu otkupljenih koji dođoše iz nevolje velike i koji su oprali i ubijelili svoje haljine u krvi Jaganjčevoj (usp. Otk 7,141).

Na ovome groblju veliko je mnoštvo suhih kostiju Doma hrvatskoga i katoličkoga, a u ovom svetom prostoru nekadašnje klepačke ljepotice - crkve Imena Marijina - još više je svetih Misa za njihove duše prikazano. No, mi se ni danas u molitvi ne umaramo, nego svagdanice, a posebno u ovim svetim danima sjedinjenja putujuće Crkve

s proslavljenom i trpećom, za sve njih se Bogu molimo. I činimo to s velikom vjerom i nadom u Božje milosrđe. I sve u ljubavi i zahvalnosti predbromu Bogu i dragim nam pokojnicima.

U zajedništvu umrlih, dan uskrsnuća u ovom groblju čekaju i tijela trojica pastira: don **Nikola Lazarević** (+24. siječnja 1893.), don **Klemo Sumić** (+29. ožujka 1921.) i don **Ilija Tomas** (+ u noći na 1. svibnja 1942.).

Stoga i ova činjenica, upravo kao i svaki naš dolazak na groblja, posvješćuje nam istinu: Grobna vrata i sam grob ista su za sve. Jednako radilo se o novokršteniku ili stoljetnu starcu, siromahu ili bogatašu, vjerniku ili svećeniku. Za sve smrt je stvarnost života: "Jer tvojim se vjernima, Gospodine, život mijenja a ne oduzima i pošto se raspadne dom ovozemnog boravka stječe se vječno prebivalište na nebesima", molimo u pokojničkom predslavlju. Dok se prah vraća onamo odakle je uzet, duša dolazi pred Gospodina. Dakle, u tijelu - materiji svi smo isti pa ne znam u kako uređenu i bogatu, nepoznatu ili, pak, zapuštenu grobu tijelo počivalo. No s dušom je drugačije: Kada Sin Čovječji sjedne na prijestolje slave svoje i pred njim se saberu svi narodi, on će ih jedne od drugih razlučiti kao što pastir razlučuje ovce od jaraca. Postavit će sebi zdesna ovce, a jarce s lijeva. Tada će reći onima s desna: "Dođite, blagoslovljeni Oca mojega! Primate u baštinu Kraljevstvo pripravljeno za vas od postanka svijeta! Jer ogladnjih i dadoste mi jesti; ožednjih i napojiste

me; stranac bijah i primiste me; gol i zaogrnušte me; oboljeh i pohodiste me; u tamnici bijah i dođoste k meni. (...) jer što god učinite jednomu od ove moje najmanje braće, meni učinite!" A oni ma slijeva: "Odlazite od mene, prokleti, u oganj vječni, pripravljen đavlu i anđelima njegovim! (...) I za vas isto vrijedi: što god ne učinite jednomu od ovih najmanjih, ni meni ne učinite." I otići će ovi u muku vječnu, a pravednici u život vječni. (usp. Mt 25,31-46)

Draga braćo i sestre! Svetopisamska jasnoća i liturgija pokojničkih slavlja pozivaju nas na iskrenost promatranja vlastita života i života naših pokojnika, u obuhvatnu gledanju u zrcalu božanske Istine koja je milosrdna svima koji je zazivaju, ali i sutkinja svih naših ovozemaljskih zabluda, ljudskih nereda i pristranih vrjednovanja i pravedna osuda grijeha. Stoga sva naša umovanja, s jedne strane, o snazi i veličini pokojnika i, s druge strane, pristrane osude puki su mjed što ječi ili cimbal što zveči pred snažnim Glasom Onoga po kojem je sve stvoreno, sada postoji i kojemu sve dolazi. Tom Glasu pristupajmo s molitvenim šaptom svojih srdaca i usana.

U proteklim desetljećima naslušali smo se zastrašujućih osuda mnogih pokojnika kojih tijela i u ovom grobu poživaju. I prije tri mjeseca sa susjedne uzvisine čuli smo besjedu predvoditelja svete arhijerejske liturgije kako je zločin samo na jednoj strani - hrvatskoj. I, iako to izrijeком nije rečeno - ali kako drugačije protumačiti? - u najnečovječnijem obliku. Jer oni koje su taj dan častili i na oltar uzdigli, ubijeni su samo zato što su bili po narodnosti i vjeri to što jesu. A to je, kada bi tako bilo, zločin nad zločinima. No, jer to nije tako, pozvani smo i danas stati na stranu istine, uvijek moleći oprost od Boga i ljudi i za najmanju nesavršenost, kamo li ne za opake čine, koji su i naši pređi u svojoj ljudskoj slabosti ili zamračenosti srca i vremena mogli počinuti. I nikada izvikivati s onim neljudskim pitanjem: Tko je više ubio? Jer kod onih koji su Božji i jedna kaplja nedužno prolivene krvi zastrašujući je zločin i u nebo vapijući grijeh. No, opet radi istine, jer se desetljećima gazi i bezočno guši, moramo reći, da se na ovim prostorima dogodio i strašan zločin nad hrvatskim - katoličkim življem. Samo za ilustraciju: župa Klepci 1939. brojila je 3.492 duše. Pobijeno je i nestalo 498 katolika Hrvata, a od toga mladića 199. To znači svaki sedmi katolik u župi ubijen je ili mu se trag zameo. U Matici umrlih stare Klepačke župe stoji upisano kako je

od 14. travnja 1941. godine do 13. kolovoza 1945. ubijena 81 osoba od četničke ili četničko-partizanske i komunističke ruke. U rubrici *uzrok smrti* zapisano je: ubijen u ribolovu, pri branju kukuruza, u brdu u drvim, u polju kod ovaca, u kući, kao izbjeglice ... iz puške, nakon što su izmrcvareni - iznakaženi, nožem zaklani ... I bilo bi ih kudikamo više da se obistinila prijetnja četničkoga vojvode Dobroslava Jevđevića (1895.-1962.) izrečena u Mostaru u jesen 1941.: "Ni hrvatsko pile s lijeve obale Neretve neće ostati živo!" Bogu hvala, narod se na vrijeme povukao na desnu obalu Neretve pa se prijetnja nije obistinila i paklena zamisao u tom se obujmu nije ostvarila.

Posebno se kroz duga desetljeća svaljuje velika krivnja na život mučki ubijenoga svećenika, ondašnjega župnika ove župe, pokojnoga don Ilije Tomasa. A kada bi se i malo htjelo doći do istine o ovom svećeniku, sigurno bi se s lažima davno prestalo. Jer o njemu imamo toliko zapisanih svjedočanstava. Spomenimo samo opširno izvješće u *Kršćanskoj obitelji*, svjedočanstvo ondašnjega kapitularnoga vikara, kasnije mostarsko-duvanjskoga biskupa msgr. Petra Čule, čapljinskih svećenika fra Andrije Jelčića koji se biranim riječima od njega na sprovodu oprostio ili, pak, fra Tugomira Solde koji je 1951. godine sastavio opširno izvješće o tim danima zla, osuđujući i zločin nad pravoslavicima, ali braneći čast i istinu don Ilije Tomasa i drugih svećenika koje je komunistička propaganda bezdušno klevetala. Zatim svećenika don Ante Romića, don Joze i don Marka Zovke, don Mate Nuića, don Aleksandra Borasa, don Vlade Tomasa. Ili, pak, vjernika ove župe: Nike i Stojke Markota te Anice i Mile Karačić čija su svjedočanstva objavljena u knjizi *Svjedoci vjere i rodoljublja*, 2005. godine. Svi se odreda slažu: don Ilija je bio pravi svećenik, evanđeoske širine i kršćanske ljubavi za sve, kako katolike tako pravoslavne, rodoljub i mučenik vjere! No, poticateljima mržnje i kleveticima don Ilije i tolikih drugih nevino ubijenih nije do istine. Oni i dalje ustrajavaju na Novakovu zločinačkom *Magnum crimenu* i Draškovićevim *noževima* i *molitvama*. I, duboko nas kao kršćane u srcu boli, kada i danas čujemo ili čitamo da se nemali broj iz vrha Srpsko-pravoslavne Crkve ne miče od neistina i kleveta, te apostolskim i sinodskim auktoritetom optužuje jedan narod i Crkvu, a ne smatra potrebnim da i jedno zrnce pepela pospe po glavi ljudi iz svoga naroda. Stoga ćemo danas moliti i za nas i za njih, jer svi smo stvorovi istoga Stvoritelja, i

svima nam je, i Hrvatima i Srbima, i katolicima i pravoslavicima, stati pred sudište Božje, svjesni da će nas samo istina osloboditi i za miran život i suživot kao i za radostan susret s Onim koji je sama istina i milosrđe osposobiti.

Braćo i sestre! Ovu sv. Misu slavimo na temeljima crkve Imena Marijina koju je pok. don Ilija zajedno s vašim očevima i majkama, djedovima i bakama sagradio. U opisu gradnje vidimo kolika se ljubav u tu građevinu utkala. Svjedoci nam prenose: Nakon nedjeljne sv. Mise žene bi iz Bregave nosile vodu u burilima u bazen kod crkve koliko je bilo potrebno za jedan tjedan. Muški u svojim kolima dovozili su kamen i pijesak pa je sve išlo kao po satu. I podigla se prekrasna crkva na slavu Trojedinom Bogu, u čast Imenu Marijinu i za duhovne susrete i okrpju Božjemu narodu. Mržnja koja je don Iliju i mnoge naše prede ubila i tu je crkvu spalila te je kasnije do temelja srušila i s ovoga mjesta uklonila kao da je nikada nije ni bilo. Je li potrebno da i danas, više od 70 godina

od tih strašnih zločina i rušilačkih pohoda, ovo groblje nema niti pristojne grobaljske kapelice, kamo li dostojne crkve? Jesmo li toliko siromašni i slabi, ili - ne daj Bože zatvoreni - da nismo kadri Bogu za ljubav, pokojnicima u zahvalu izraditi mjesto susreta, molitve i duhovne okrpje? Vjerujem da nismo. Stoga vas i pozivamo da se u ovo djelo izgradnje nove klepačke crkve koja je, kako i sami vidite, započeta pod prijašnjim župnikom don Blažom u pripremi terena, nastavite s novim župnikom don Tomislavom te se svi, u granicama svojih mogućnosti, kao živo kamenje ugradite u novi duhovni dom. Tako ćemo smrt pobijediti životom, rušenje obnovom, mržnju kršćanskom ljubavlju. Ondje gdje se Bog časti, gdje se ljudi u sjenu njegova hrama sklanjaju, tu mir u srcima vlada. A taj mir osigurava i vječni smiraj svima pokojnima i znak je budućega zajedništva u onom vječnom nerukotvorenom šatoru koji je sam Bog.

Svima vjernima mrtvima, poginulima, nevino i mučki ubijenima: Pokoj vječni daruj im, Gospodine!

OBLJETNICA POGIBIJE MOSTARSKIH VJEROUČENICA

Mostar, 11. studenoga 2015. - I 21 godinu, nakon što je ratna granata u popodnevnim satima 11. studenoga 1994., prije početka vjeronauka, u predvorju kripe sv. Josipa i vjeronaučnih dvorana Gospine katedrale i župe u Mostaru, ubila dvije djevojčice - vjeroučenice Antoniju Sesar i Danijelu Vidović te još devet drugih ranila, za zločin još nitko nije odgovarao. Kao da se ništa nije ni dogodilo. Istražitelji i sudstvo ne pokazuju nikakva interesa za ovaj zločin. Međutim, ne šuti ljubav roditelja i Crkve prema žrtvi ovih dviju svjedokinja vjere, uvjereni da pravdi Božjoj nitko ne će izbjeći. Svake godine, na obljetnicu pogibije, velik broj vjernika ispuni prostranu mostarsku stolnicu, a sv. Misu obično predvodi mjesni biskup Ratko Perić. Tako je bilo i ove godine. U konceleciji s biskupom bili su katedralni župnik i de-

kan msgr. Luka Pavlović, župni vikar don Davor Berezovski, bolnički kapelan don Rade Zovko i generalni vikar msgr. Željko Majić, koji je svojevremeno kao katedralni kapelan bio Antonijin vjeroučitelj i spremao je na sakrament Prve svete Pričesti. U asistenciji bio je i biskupov tajnik don Marin Skender. Pjevne dijelove sv. Mise predvodio je dio katedralnoga zbora. U sv. Misu biskup je uključio i pokojnoga svećenika don Petra Vuletića, zvanoga Šjor, koji je preminuo 12. studenoga 1998. u Los Angelesu gdje je u hrvatskoj župi sv. Ante Padovanskoga bio župnikom.

Nakon sv. Mise na mjestu ubojstva, gdje je 1995. katedralni župni ured postavio spomen ploču, izmoljene su molitve odrješenja za duše pokojnica, Antonije i Danije.

BISKUPOVA PROPOVIJED

Braćo i sestre, poštovane obitelji
pokojnih vjeroučenica Antonije i Danije!

*Nitko od nas sebi ne živi, nitko sebi ne umire.
Doista ako živimo Gospodinu živimo, i ako umiremo,
Gospodinu umiremo.*

I danas, dvadeset i jednu godinu nakon što se dušmanskim granatom prekinuo ovozemni život dviju katedralnih vjeroučenica, **Antonije i Danije**, u slavlju ove sv. Mise za vječni smiraj njihovih duša, nema jačih i utješnijih riječi od

ovih koje je svojim suvremenicima i svima nama - u poslanici Rimljanima - uputio apostol naroda i propovjednik istine: "Nitko od nas sebi ne živi, nitko sebi ne umire. Doista, ako živimo, Gospodinu živimo, i ako umiremo, Gospodinu umiremo. Živimo li dakle ili umiremo - Gospodinovi smo. Ta Krist zato umrije i oživje da Gospodar bude i mrtvima i živima" (14,7-9). Dok nas sv. Pavao poziva da same sebe promatramo i doživljavamo u Kristu, ne zaboravlja upozoriti da se okanimo ljudskoga - obično krivoga - sudovanja, jer ćemo svi jednom stati pred sudište Božje (r. 10).

Pa, evo, i više od dva desetljeća nakon ovoga strašnog zločina, svjedočimo kako ljudskom sudištu još nisu dostupni, bolje rečeno nisu zanimljivi, oni koji su počinili ovo ubojstvo dviju nevinih djevojčica i ranili još devet drugih. I to je još jedan pravno-sudski zločin koji, ako i ostane zanemaren od ovozemaljske pravde, Pravdi Božjoj sigurno umaknuti ne će. Jer, kako smo pročitali u današnjem prvom čitanju iz *Knjige Mudrosti* (6,1-11): "Gospod Svevladar ne uzmiče ni pred kim, niti se plaši kakve veličine: ta on je stvorio mala i velika, i jednako se brine za sve, a istraga oštra očekuje moćnike" (rr. 7-8).

Stoga, poštovane obitelji naših ubijenih vjeroučenica, neka vas tješi ova vječna istina: vaše kćeri, i u svome 15-godišnjem životu dok su bile s vama kao i u nenadanoj smrti, tom privremenom rastanku, one su Gospodinove. I prije nego što su postale vaše, u obiteljskoj ljubavi, i prije nego što su rođene, i prije nego što ste im dali imena, i u radosti i u žalosti života, u zdravlju i u bolesti, u školi i na vjeronauku, i u trenutku ubojite granate, one su bile i ostale Gospodinove vjernice i učenice. Stoga ih se danas u duhu jedinstva Božjih odabranika spominjemo s očinskim, majčinskim, bratskim i sestrarskim, rodbinskim i prijateljskim osjećajem i molimo: *Gospodine Isuse, spomeni se njihovih života i imena! Imenâ koja si im dao i prije nego se rodiše, imenâ zapisanih u dlan Tvoje ruke i obdari ih životom vječnim!*

Plašt smrti koji je toga popodneva, 11. studenoga 1994., nakratko zaogrnuo njihove mlade živote kako bi kroz palmu mučeništva ugledale Lice Oca nebeskoga, plašt koji tugom zakriljuje njihove roditelje i obitelji, danas promatramo i u svjetlu vjere i iznimne ljubavi Božje, ne samo prema njima za koje smo uvjereni da su ugledale Lice Božje, nego i prema ovomu gradu. Nije li istina da nakon te razorne granate, na ovaj grad nije više pala ni jedna granata?! Kako onda, ne samo u snu poput sv.

Martina, današnjega svetca, nego i u stvarnosti života, ne čuti Božji glas: Plaštom svoje ljubavi očitovane u smrti dviju nevinih učenica sam je Bog zaštitio ovaj grad od daljnjega ubijanja i razaranja. Veličanstvena je ova istina koja briše svaku suzu, koja žalost preokreće u radost i sve nas ujedinjuje u slavljenički zahvalni pjesan, i za život i za blagoslovljenu smrt naših dviju mladih svjedokinja vjere, a sve u pobjednoj ljubavi Božjoj.

Ulomak iz današnjega Evanđelja (Lk 17,11-19) govori nam, s jedne strane, o beskrajnoj ljubavi Božjoj a, s druge strane, o bijedi ljudske nezahvalnosti. Svaka sv. Misa jest zahvalna molitva.

Devetorica gubavaca, nakon što su po Isusovoj preporuci pohodila svećenika u sinagogi, bila podvrgnuta obredu i upisala se kao ozdravljeni ljudi, odmah poletješe svojim kućama, da jave da su zdravi. Razumljivo. Ali nije razumljivo da se nisu više interesirali za Liječnika. Kako su tako brzo zaboravili one svoje bolne vapaje od prije dva-tri sata upućene "Učitelju" da ih izliječi? Bijahu po svoj prilici svi židovske rase i kože. A samo se jedan od njih, i to stranac, Samaritanac, vratio k Isusu da mu zahvali, tj. da "poda slavu Bogu". U njega je malo prije bio krik zdravlja, a sada je krik slavlja! Isus ga primi, malo ga usputno i začuđujuće priupita i za druge: "Zar se ne očistiše desetorica? A gdje su ostala devetorica? Ne nađe li se nijedan koji bi se vratio i podao slavu Bogu, osim ovog tuđinca?" Veličanstvene riječi Božje dobrote i prijekora zbog ljudske nezahvalnosti. Samaritanac mu ne znade reći kamo su otišli. On je osjećao duboku zahvalnost u sebi i nije je mogao ne izraziti Učitelju.

I otpremi ga Isus riječima: "Vjera te tvoja spasila." Očito je vjera pomogla i onoj devetorici. Vjera u Isusa i njegovu moć, u zdravlje. I tu se zaustavili. Međutim, mi bolje razumijemo akciju domaćih ozdravljenika koji nisu imali vremena i zaboravili Isusu zahvaliti, negoli reakciju Isusovu. Nepromijenjen bonton do dana današnjega.

Mi se sa zahvalnošću sjećamo danas i svećenika don **Petra Vuletića, Šjora**, kojemu je sutra 17. obljetnica smrti, preminuo je u Los Angelesu 12. studenoga 1998. kao župnik župe sv. Ante. Zahvalni smo mu za njegovih 36 godina svećeničke službe u Studencima, na Trebinji, na Ledincu, u Grabovici, u Stocu, u Bijelom Polju, u Australiji, u Americi. Zahvaljujemo za njegove knjige i za onu pjesmu koju je spjevao u povodu pogibije naših vjeroučenica. Hvala mu za pomoć koju je davao ovim biskupijama. I za njega prikazujemo ovu sv. Misu i molimo svemogućega Boga da mu iskaže svoju milosrdnu ljubav.

BLAGOSLOV OLTARA U CRKVICI SV. NIKOLE TAVELIĆA

Vinica, 14. studenoga 2015. - Za vrijeme sv. krizme svih četiriju župa Buškoga jezera - Grabovice, Prisoja, Rašeljaka i Vinice - slavljene u župnoj crkvi u Vinici 20. lipnja 2015., dogovoreno je da kanonska vizitacija bude za blagdan sv. Nikole Tavelića, 14. studenoga, do kada bi mogla biti zgotovljena crkvice Svecu u čast u Mijakovu Polju, viničkoj filijali. Tako je i bilo. Na uređenu groblju obnovljena je i proširena crkvice s klupama, s Križnim putom, zvonom, i sve je spremno za blagoslov. Biskupa Ratka Perića pozdravio je, osim župnika don Bariše Čarapine, te jedan dječak a djevojčica poklonila rukovet cvijeća.

Biskup je koncelebrirao sv. Misu s devetoricom dijecezanskih svećenika: Ivanom Bebekom iz Prisoja, Jozom Blaževićem iz Vinjana, Barišom Čarapinom, Ilijom Drmićem iz Vira, Antom Ivančićem iz Zagorja, Blažom Ivandom iz Grabovice, Mijom Klarićem iz Rašeljaka, Lukom Mamićem iz Grabovice, Marinom Skenderom iz Mostara i fra Zvonkom Martićem, karmelićaninom sa Zidina. U početku je predvoditelj izmolio blagoslovnu molitvu nad vodom kojom je poškropio narod i zidove crkvice. U propovijedi biskup je najprije izrazio radost što su mještani, sa župnikom na čelu, zaželjeli da se nova kapelica blagoslovi u čast sv. Nikole Tavelića, kojega je slika postavljena ispred kamenoga oltara. Biskup je govorio o životu i mučeništvu sv. Nikole i trojice njegovih sudrugova 1391. u Jeruzalemu. Nikola je djelovao i u Bosni, od 1372. do 1384. On se štuje kao blaženik od 1889., a kao svetac opće Crkve od 1970. Hrvati imaju tri sveca, i sva tri su završila svoj zemaljski život izvan domovine: sv. Nikola Tavelić u Jeruzalemu, Marko Križevčanin u Košicama u Slovačkoj, 1619., i fra Leopold Bogdan Mandić u Padovi u Italiji, 1942. Prva su dvojica i mučenici. Iz razdoblja Drugoga svjetskog rata i poraća do sada je uzdignuto sedmero blaženika na oltar: bl. Alojzije Stepinac, pet Drinskih mučenika i don Miroslav Bulešić, istarski svećenik.

Nakon propovijedi, ispovijesti vjere i molitve vjernika biskup je blagoslovio i pokadio oltar. Pod Misom je svirao i vodio pjesmu don Blaž, a Evanđelje je pročitao don Ante, bivši župnik u Vinici.

Na kraju sv. Mise Ivan je Antin iz Mamića izrazio zahvalnost i iznio kratku povijest mjesta i plemena.

"Oče biskupe,

Na kraju ovoga misnog slavlja u ime svih mještana i vjernika iz okolnih župa zahvaljujemo Vam što ste prihvatili naš poziv da blagoslovite obnovljenu kapelicu koja se sada može nazvati i malom crkvom. Čast koju ste nam ukazali svojim posjetom i blagoslovom bit će poticaj da i ubuduće nastavimo sa sličnim aktivnostima.

Iako Vas je naš župnik don Bariša obavijestio o mjestu, spomenut ćemo samo nekoliko crtica iz kojih se može vidjeti da smo duboko ukorijenjeni u ovaj kraj a u novije vrijeme ima nas u cijeloj Hrvatskoj pa i na svim kontinentima.

Tako se, prema povijesnim podacima, Mamići prvi put spominju u jednoj darovnici kralja Tvrtka iz 1492.

Jedno je od rijetkih hrvatskih prezimena očuvano u izvornom obliku iz predturskih vremena.

Većina Mamića potječe iz sela Mamića kod Kočerina, odakle su se raseljavali najviše po Dalmaciji i u naš kraj. Iz naše župe dalje su išli prema Livnu, Tomislavgradu, bosanskoj Posavini, a u novije vrijeme prema Slavoniji, Zagrebu, Splitu.

Danas je u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini prezime Mamić po brojnosti na vrlo visokom mjestu i ima nas više od 2.000, a samo u Splitu više od 300, a u Zagrebu oko 650.

Šezdesetih godina u našem selu bilo nas je oko 150. Nakon pretvaranja Buškog blata u akumulaciono jezero početkom sedamdesetih godina, došlo je do masovnog iseljavanja, tako da je danas stalno živućih u selu 50. Iako ne mnogo, ipak spada u jedno od najmanje opustošenih buškojezerskih zaselaka.

Iznimno treba spomenuti desetak mladih obitelji koje su garancija sigurnije budućnosti mjesta.

Za ostanak u selu, posebno mladih obitelji, uz uvijek brižljivu Crkvu i općina bi trebala posvetiti posebnu pažnju stvaranjem boljih životnih uvjeta, za što se priprema i nekoliko konkretnih prijedloga.

Nadamo se, oče biskupe, da ćemo u tome imati i Vašu potporu te Vam još jednom zahvaljujemo što ste uveličali ovo naše malo slavlje."

Župnik don Bariša pozvao je sve misare na podinu gdje je pripremljen domjenak, koji je također otpočeo biskupovim blagoslovom.

Biskup je poslije objeda u župnom uredu pregledao matice i druge župne knjige. U župi ima oko 250 župljana, uglavnom starije dobi.

PROSLAVA KRISTA KRALJA

Mostar - 22. studenoga 2015. Na svetkovinu Krista Kralja, posljednje nedjelje kroz crkvenu godinu, 22. studenoga, prije podne, biskup Ratko Perić pohodio je Rehabilitacijski centar "Sveta Obitelj", u dogovoru sa s. Krunoslavom Adžamić, služavkom Maloga Isusa, ravnateljicom, i slavio sv. Misu. Koncelebrirali su don Tadija Pavlović, umirovljeni svećenik koji se nalazi na privremenoj rehabilitaciji u Centru, i tajnik don Marin. Biskup je u kratkoj propovijedi rekao da se Isus kao milosrdni Kralj najviše očitovao u svojoj Muci, pod križem i na križu s kojega je od Oca nebeskoga molio oprostjenje svima koji Bogu nanose uvrjedu, sebi vječnu štetu, a zapravo ne znaju što čine. Ohrabrio je nazočne misare da svoje nemale patnje prikazuju Bogu za oprostjenje grijeha svega svijeta. Molitvu je vjernika pročitao Slavko. Sudjelovalo je petnaestak korisnika Centra, a drugima, koji ne mogu s postelje, don Marin je odnio sv. Pričest po sobama.

Večernju sv. Misu biskup je predvodio u mostarskoj katedrali, ispunjenoj vjernicima. U propovijedi je spomenuo da ne slavimo Krista Kralja od 1925., kada je papa Pio XI. izdigao taj blagdan na rang svetkovine, nego od početka kršćanstva. Naveo je najprije poneki primjer ovozemnih kraljevskih obitelji u kojima vrve svakovrsne opaci-ne i razbojstva. U Carigradu mladi istočnorimski car Konstantin VI. godine 795. zatjerao svoju zakonitu ženu Mariju u samostan i oženio se Teodotom, dvorkinjom svoje majke Irene. Patrijarh ga nije osudio, ali ni vjenčao. Vjenčao ga neki monah. Do dvije godine majka sinu dala iskupati oba oka, a ona se zacarila na njegovu prijestolju... U Lotaringiji zapadnorimski car Lotar II. godine 855. s Valdradom, ljubavnicom, ima četvero djece, a očijuka i s Teutbergom. Kada se trebao crkveno vjenčati, izabrao ovu drugu. Ali do malo, uvidjevši da od nje nema djeteta, nju je zatjerao a uzeo onu prvu. Papa mu nije dao razrješenje valjane ženidbe. Natezanje, osude, potvrde, čak tri pokrajinske biskupske sinode, koje su više muljale nego bistrile. Itd. Biskup je želio više istaknuti Isusovo "sveopće i vечно kraljevstvo: kraljev-

stvo istine i života, kraljevstvo svetosti i milosti, kraljevstvo pravde, ljubavi i mira". Gospodin se našao pred jednim takvim ovozemnim carskim upraviteljem i sudcem koji je u svojoj oholosti i korumpiranosti pokazao svu nedoraslost dodijeljenoj mu zadaći. Kada se pred njim našao Kralj Istine i Pravde, Poncije se Pilat nije uopće snašao. Kako će se snaći kada je njemu do Istine i Pravde kao do lanjskoga snijega! "Što je Istina?" - njegova je stoička rečenica (Iv 18,38). Tako se obraća glavarima svećeničkim i starješinama narodnim koji su Isusa već osudili na svome židovsko-religioznom sudu i priveli ga k Pilatu. On izgubljeno pita Isusa je li on "kralj", židovski, politički. Pita svjetinu, koja je naručena za montirani proces, što ona kaže. Šalje Isusa Herodu, kralju Galileje, da opere ruke od suđenja kakvo nije vidio u životu. Izjavljuje da na Isusu ne nalazi nikakve krivice te ga stoga - zamjenjuje za razbojnika Barabu! Barabi sloboda, Isusu smrt! Baraba Barabu oslobađa! Ponovno pred narodom tvrdi da nema dokaza da je Isus politički kralj i da nema nikakve krivice te ga stoga daje - izbičevati! Pravedna Čovjeka bičevati! O Pilatova pravdo! I po treći put carski namjesnik izjavljuje da na Isusu ne uočava nikakve krivice te ga stoga, opravši ruke "kao nevin od krvi ove" (Mt 27,24) - osuđuje na najsramotniju smrt na križu! Doista primjeren sud i presuda za ovozemaljska kraljevstva! Nisi ništa kriv, dakle ima da te nema! Tako nerijetko presuđuje sud ovozemaljskoga poncijevskoga kraljevstva, kraljevstva laži i smrti, kraljevstva opaci-ne i grijeha, kraljevstva nepravde, nemira i mržnje! Ali Isusovo Kraljevstvo dolazi s one strane i donosi Istinu i Svjetlo u ljudska srca i u ljudsko društvo, kraljevstvo za koje svaki dan molimo u molitvi Očenaša da dođe u naš život i stvara pravedno zajedništvo.

Pod Misom je pjevao Katedralni mješoviti zbor "Marija" uz pratnju Katedralnog orkestra - tri violončela, šest violina i osam flauta. U zboru još uvijek ima nekoliko članova od prvoga dana posvete katedrale, od 1980. godine, a stalno se pomlađuje novim članovima.

IZVJEŠĆE S KRIZMANIČKOGA SLAVLJA

MLADIĆU, DUHOVNO JE VEĆE OD MATERIJALNOGA!

Neum - 11. listopada 2015. - Budući da su župe s većim brojem vjernika u našim hercegovačkim mjestima prenijele slavlje sv. krizme s osmoga osnovne na prvi srednje (Mostar, Široki, Humac, Duvno, Posušje, Čitluk...), dogovarali su neumski župnik don Ivica Puljić i biskup Ratko Perić da se to provede i u Neumu. Nije se smjela sv. potvrda daleko odmaknuti od rujna ili listopada ove školske godine, jer su učenici osmoga razreda pohađali kroz prošlu školsku godinu župni vjeronauk. Dogovoreno je da sv. krizma bude u nedjelju 11. listopada 2015. Desetak dana prije toga biskup je poslao generalnoga vikara don Željka Majića da provjeri potrebno vjeronaučno znanje kandidata. Ustanovljeno je da su se učenici i učenice osmoga razreda razišli po raznim srednjim školama: najviše ih je u Neumu, a ima ih i u Dubrovniku, Metkoviću, Mostaru, Splitu. Takva raspršena situacija ponovo sugerira da se, u ovakvu slučaju, vrati stara praksa, tj. da se sv. krizma dijeli oko proslave Gospe od Zdravlja, posljednje nedjelje kolovoza. To nekako najbolje odgovara i krizmanicima i njihovim kumovima i obiteljima.

U nedjelju 11. listopada u neumskoj župnoj crkvi biskup je Ratko predvodio koncelebrirano Misno slavlje po obrascu Duha Svetoga za sav narod, podijelivši sakrament sv. krizme pravnicima kojih je bilo četrdeset i dvoje, i to 21 srednjoškolac i 21 srednjoškolka. Bog, a ne ljudi, raspoređuje i dar života i dar roda. Priključio se, dogovorno, i jedan kandidat iz jedne druge župe.

Po dolasku u Neum, prema prastarom običaju oglasila su se crkvena zvona u znak dobrodošlice krizmatelju, a ispred župnoga dvora biskupa su srdačno dočekali župnik don Ivica i župni vikar don Stipe Gale. Sveta je misa započela u 11.00 sati. U koncelebraciji su, osim spomenutih domaćih duma, bila još dva svećenika: župnik Graca

don Nedjeljko Krešić i biskupov tajnik don Marin Skender. Župnik je pozdravio biskupa, nazočne misnike i sve misare koji su ispunili crkvu, a posebno kumove, roditelje i krizmanike. Pohvalio je ozbiljan pristup potvrđenika vjeronaučnoj pripravi za primanje svetoga sakramenta izražavajući nadu da će s još većom vjerskom zauzetošću i dalje zalagati kroz život. Srednjoškolka Patricija riječima je pozdravila biskupa, a prigodan dar uručio je srednjoškolac Kristijan u ime svih krizmanika. Za biblijska čitanja bili su zaduženi: krizmanica Petra i krizmanik Antonio, a pobožno su i radosno ministrirala petorica dječaka. Svetu je misu pjevanjem pratio veliki župni zbor pod vodstvom s. Anđeline, služavke Maloga Isusa. I ugodni glasovi i lijep sadržaj.

Biskup je Ratko u propovijedi govorio o temi dnevnoga nedjeljnog Evanđelja (Mk 10,17-30). Brojne su se osobe susrele s Isusom, i muške i ženske. Nemalen je broj bio bolesnih, sakatih, nijemih, opsjednutih, koje je Isus izliječio uza zrno vjere bilo njihove bilo onih koji su ih Gospodinu predstavili. A u današnjem Evanđelju sv. Marko prikazuje jednoga mladića, zdrava i duhovno i tjelesno. Na prvi pogled, mladić bijaše osobite čudoredne krjeposti i vjeronaučna biblijskog znanja. Ostavio je dubok dojam na Isusa, koji ga je "zavolio" i čak ga pozvao u svoju zajednicu. Bi li on bio jedan od apostola ili bi tijekom vremena napustio apostolsku službu kao što u nju nije htio ni stupiti, ne znamo. Isus je od njega tražio samo jedno: da se udalji od svoga vremenitog bogatstva, štoviše da proda svoje zemaljsko "blago", i da pođe za njim i imat će "blago" na nebesima. Isus razgovara s mladićem samo u ključu posjeda, imanja, bogatstva ovoga materijalnog stanja, jer je vidio da je samo to mladiću zapelo za oko a još više za srce. Mladić se na ponudu najprije bio malo zamislio, onda se podobro smrknuo,

konačno se, žalostan, udaljio od Isusa, najvećega blaga i na onom i na ovom svijetu. Vratio se neznani mladić u svijet i više se nikada nije susreo s Isusom. Barem Evanđelja to ne kazuju. Vratio se svomu zemaljskom bogatstvu koje iščezava kao snijeg na suncu. Je li i dalje bio onako uzoran, ćudoredan u mislima, riječima i djelima? Odbiti Isusu osoban poziv i ostati - normalan? I biti sretan? Zar je to logično?

Biskup je pozvao mlade na razmišljanje o životnom zvanju, onom duhovnom, kojim 40-godišnja župa oskudijeva, a potrebno nam je da se Crkva Božja razrasta i napreduje. Naše je moliti Gospodara žetve da on pozove radnike u žetvu svoju, moliti pod sv. Misom i tjednim klanjanjem, i osobito u večernjem obiteljskom zajedništvu, i pozivati obitelji i cijelu župu da s ljubavlju prate one koji se za takvo zvanje odluče.

Biskup je za vrijeme sv. krizme ponekada zastao i kratkim pitanjem provjerio ponekoga kako je pratio i pamtio priču o mladiću.

Na kraju, zahvalivši svima koji su pridonijeli svečanosti sv. krizme, župnik je zamolio biskupa da udijeli blagoslov svima u crkvi i u župi.

Nakon spomen-slikanja tajnik je biskupovu ovogodišnju duhovnu knjigu *Isusova majka* podijelio svakomu krizmaniku i krizmanici da razmišljaju o Gospi u ovom Gospinu mjesecu. Bilo s blagoslovom!

Misari su se razilazili na obiteljska slavlja, a župnik je u župnoj kući priredio čašćenje uz prijateljski razgovor o svakodnevnim temama i iz prošlosti i iz sadašnjosti, o duhovnim zvanjima, o župnim katehezama, o stalnu smanjenju broja krizmanika. Biskup je zahvalio župniku na svemu što je s don Stipom, sestrama i župljanima priredio za ovu svetu krizmu.

VIJESTI KATOLIČKOGA INFORMATIVNOGA UREDA MOSTAR

ZLATOMISNICI

Hrasno - 26. kolovoza 2015. - Ovoga su ljeta četvorica svećenika podrijetlom iz hercegovačkih biskupija a inkardinirana u Dubrovačkoj dijecezi proslavila Zlatne mise: don **Stipe Kordić** iz Grljevića, don **Ante Marković** iz Šuice, don **Mirko Maslač** iz Hrasna i don **Ivan Penava** iz Posušja. Don Mirko Maslač zaželio je proslaviti svoj svećenički

jubilej na Dan duhovnih zvanja, koji su svećenici, redovnici i redovnice iz hrašanske župe slavili u Hrasnu u srijedu 26. kolovoza. Prigodnu propovijed i čestitku izrazio je pod sv. Misom don **Ivica Pervan**, kancelar Dubrovačke biskupije.

Svima zlatomisnicima naše iskrene i srdačne čestitke!

U POHODU "MISIJSKIM" KRAJEVIMA

Čajniče i Foča - 29. i 30. kolovoza 2015. - Vjernici iz gradića Čajniča, nadomak Foče, filijala nevesinjske župe, i ovoga su mjeseca, u subotu, 29. kolovoza, imali priliku sudjelovati u rijetkom, ali bogatom Misnom slavlju u živopisnoj crkvi sv. Benedikta, filijali župe Nevesinje, izgrađenoj 1902. godine. Skromnih dimenzija, a tek prije nekoliko godina restaurirana, crkva služi ne samo na ponos vjernika i ukras grada, već je i stožer duhovnosti svih mještana koji traže duhovnu okrepju u sv. Misi i pastirskoj riječi.

Iako je liturgijski aktivna samo jednom mjesечно (prethodna je sv. Misa bila u povodu proslave patrona sv. Benedikta Nursijskoga, 11. srpnja, kada je Misnim slavljem predsjedao i pod njim propovijedao msgr. Tomo Vukšić, vojni biskup), njezin unutarnji izgled svjedoči živu vjeru koja u ovom gradiću raste nazočnošću vjernoga puka gotovo ekumenskoga sastava, koji je *per se* legat budućemu naraštaju koji dolazi.

Na ovomjesečnoj sv. Misi, koju je predvodio župnik don Ante Luburić, sabralo se desetak vjernika, kojima je župnik u propovijedi istaknuo primjer mučeništva sv. Ivana Krstitelja za istinu, mučeništva koje je učinilo našu vjeru prepoznatljivom i svetom; mučeništva koje obvezuje sve nas da - po primjeru Isusa Krista - za svoju vjeru

pružimo ono odricanje koje će nas u konačnom osloboditi, kao što istina oslobađa, a nema veće Istine od prave vjere u Duhu onoga koji nas je utemeljio i po čijoj riječi upravljamo svoje živote.

Vrijedno je napomenuti da je crkvu i liturgijsko slavlje pohodio i generalni konzul Republike Hrvatske u Mostaru g. Drago Matijević, koji je sudjelovao u ulozi čitača. Nakon Misnoga slavlja zajedništvo se nastavilo u obližnjem ugostiteljskom objektu, gdje se ima prigoda za bliskiji susret i razgovor svećenika s vjernicima i vjernika među sobom kao i s drugim građanima, a na njihovim licima zaista se, unatoč sjeti što će iduće okupljanje biti za oko mjesec dana, ipak vidjela radost i nada što ova mjesna Crkva napokon proživljava svoje bolje dane. Zajedništvo, sloga i iskrena vjera kontekst su riječi koje je na odlasku župnik uputio svojim vjernicima.

Na putu u Čajniče, don Ante je, s bogoslovom Kotorske biskupije Ivanom i prof. Tonijem Šarcem, tradicionalno pohodio mjesto stradanja blaženih Drinskih mučenika pokraj rijeke Drine u **Goraždu**, gdje su se zajedno pomolili, zapalili lampione njima u čast i zagovor te otpjevali Evanđeoski hvalospjev *Veliča duša moja Gospodina*.

Dan kasnije, u nedjelju, 31. kolovoza, vjernici grada **Foče** okupili su se, kao i prethodnoga dana,

na mjesečnom Misnom slavlju u kapelici nedavno renovirane župne kuće. Vjernika koji dođu na sv. Misu bude i do pedeset, ali je posebna radost ovoj zajednici bio iznenađan posjet svećenika Vrhbosanske nadbiskupije msgr. Ive Tomaševića, generalnoga tajnika BK BiH, kao i prof. dr. don Drage Župarića, koji su s osam časnih sestara (milosrdnica sv. Vinka Paulskoga i klanjateljica Predragocjene Krvi Kristove) bili na proputovanju u Crnu Goru. U Foči su zajedno s don Antom slavili Euharistijsko slavlje, kojim je predsjedao i pod njim propovijedao msgr. Tomašević. Predvoditelj Misnoga slavlja u homiliji je govorio o zajedništvu, ljubavi i ustrajnosti u vjeri kroz primjer šarolikosti okupljena puka i svećenika u kapelici: nije bitno odakle dolazimo, koje smo nacije i naroda, iz kojega smo kraja, bitno je da se u Kristu okupljamo, da nam On bude središte vjere i ljubavi, koju nam je ostavio kao jednu od najvećih zapovijedi, koja mora biti polazišna točka u (su)odnosu s drugima, jer žive Crkve nema bez uredna života vjernika.

Pozivajući se na riječi ovotjednoga Evandjelja, istaknuo je da se ne trudimo biti deklarativni kršćani, koji sve rade po propisu, a uz to praznih srdaca. To je opasnost koja nam se nameće u svagdanjem životu, opasnost koja truje dušu i razbija zajedništvo s Bogom. Onečišćenje čovjeka izlazi iz njegovih usta, a ono truje sve oko nas - dok na kraju ne ostanemo sami, a to nije ni bit ni svrha naše vjere. U zahvalnoj riječi, nakon Misnoga slavlja, don Ante je pozdravio goste, u ime vjernika pozvao ih da ponovno dođu u ove krajeve, a vjernicima, koji će za oko mjesec dana biti ponovno u ovoj kapelici, kazao da se drže zajedno, da mole te da čine dobra djela, bez kojih je, podsjećajući na riječi sv. Jakova, vjera mrtva.

Nakon ovoga uslijedilo je tradicionalno druženje vjernika i klera u prostorijama župne kuće, koja svakoga mjeseca poprima ne samo fizičku ljepotu neprestanim radovima koji se na njoj izvode, nego postaje bogatija molitvom i radošću, a u kojoj, iako u malenu broju, ovi vjernici mogu biti sakramen-

talno potkrijepljeni i računati da će svako sljedeće Misno slavlje biti jednako važno za njih, s odlučnom energijom župnika koji će im u homiliji, ali i inače uputiti riječi ohrabrenja i utjehe.

Pod obje Mise - i u Čajniču i u Foči - pjevao je improviziran zbor puka i klera, koji je sviranjem i pjevanjem animirao kotorski bogoslov Ivan.

Iako se instrumentalna pratnja pod Misom u ovim zajednicama rijetko čuje, glasovi vjernika ipak ispunjavu svaki kvadrat ovih dvaju sakralnih objekata, a njihova nam ustrajnost svima svjedoči primjer žive vjere. Uz to, ne možemo ostati ravnodušni prema činjenici da pojedini vjernici na Misu u Foču, ako treba i po 10 kilometara pješače, ili da druga u Čajniču, iako nije katolkinja, zatvori svoj dućan i dođe na sv. Misu... Drugi dolaze iz udaljenih mjesta... Neki, kao dobročiniteljica Eva Popp, iz daleka pomaže i duhovno i materijalno... A u poodmaklim godinama, g. Josip Gašpar iz Čajniča svojim rukotvorinama u drvetu strpljivo obnavlja inventar crkve sv. Benedikta...

A što je s nama? Možemo li naučiti nešto iz ovoga? Sličnim primjerima se u fotelji ili kauču pred TV-om divimo u nekom prilogu, možda u razgovoru uz vatru i čašicu, ali kada možemo na samom mjestu svjedočiti ovoj vjeri, onda nam naša lijenost, uspavanost i uljuljkanost u serviranim benefitima gradskoga, urbanoga života izgledaju kao nezasluženi komfor.

U životu istinske, kršćanske vjere nema komfora. U stalnoj smo pogibelji da ono što bismo trebali živjeti, pretvorimo u okvir koji ćemo držati na zidu i diviti mu se s vremena na vrijeme, kao nečemu što nema mnogo veze s nama, pod izgovorom da će ono spasenje - koje uz Božju milosti i sami trebamo zaslužiti - izmoliti nam zrnca kru-nice u tuđim rukama, onim rukama kojima je do nas zaista stalo... Probudimo se, budimo radosni i sretni kršćani, pogotovo što primjera Čajniča i Foče ima sve više u svijetu i što to ipak nije daleko od nas, jer možemo iskreno reći - naša je Crkva živa i zdrava!

I. S. Vukčević, bogoslov

BISKUP PRIMIO PREDsjedNIKA I PREDsjedNICU

Mostar - 11. rujna 2015. - Mostarski biskup **Ratko Perić** sa suradnicima, odvojeno je primio predsjedatelja Predsjedništva Bosne i Hercegovine dr. **Dragana Čovića**, i predsjednicu Republike Hrvatske gospođu **Kolindu Grabar Kitarović**.

U razgovoru s predsjednikom Čovićem s biskupom su bili generalni vikar don **Željko Majić** i kancelar biskupije don **Ante Luburić**. Dotaknute su teme od važnosti za budućnost BiH i hrvatskoga naroda u ovoj zemlji te konkretne poteškoće s kojima se danomice susreću hrvatski predstavnici u vlasti na svim razinama. A kao posljedicu imamo dvostruki pritisak na hrvatski narod: ekonomska migracija te učestala i nerijetko spektakularna policijska uhićenja Hrvata, pripadnika HVO-a, i podizanje optužnica protiv njih, dok, s druge strane, ratni zločini nad Hrvatima ostaju ne samo nekažnjeni nego se ne pokazuje nikakav interes za otkrivanjem i procesuiranjem takvih zlodjela od strane domaćega tužilaštva i sudstva, kao ni od onoga međunarodnoga. Spomenuti su i problemi s kojima se susreće Crkva u BiH, a da nema učinkovite političke volje za njihovim rješavanjem.

Hrvatsku predsjednicu gospođu Kolindu Grabar Kitarović, koja je u trodnevnom posjetu BiH, na inicijativu ureda Predsjednice, primio je biskup Ratko, a s njim su bili spomenuti generalni

vikar i kancelar te katedralni župnik i mostarski dekan don **Luka Pavlović**. Predsjednicu su, uz veleposlanika RH u BiH, konzula u Mostaru i djelatnice veleposlanstva u Sarajevu, pratila četvorica savjetnika. U razgovoru je prevladavala tema političkoga položaja Hrvata u BiH. Rečeno je da je stanje u kojem se nalaze Hrvati u ovoj zemlji neodrživo te je potrebna bitna promjena. Govoriti samo da "Bosne i Hercegovine nema bez Hrvata" može biti obična prazna fraza ako se ne poduzmu ozbiljne mjere za njihov ostanak u ovoj zemlji. Zašto je BiH prije dvadeset godina podijeljena u samo dva entiteta? A tri konstitucionalna naroda? Od nepravедna Daytona do danas Hrvatima je sve teže i teže, i pravno i stvarno. Nešto se mora radikalno poduzeti da se zaustave ove anomalije: Hoće li to biti "Dayton 2" ili neki drugi oblik dogovora, ostaje otvoreno. Ali ovakva politika koja preferira dva naroda u odnosu na treći, a brojčano najmanji, gotovo sveden na manjinu, neodrživa je i pogibeljna da Hrvati doista i nestanu ili se "asimiliraju"!

Biskup je predsjednici poklonio svoju knjigu "Da im spomen očuvamo", koja osim što zaboravu otima pojedine biskupe i svećenike hercegovačkih biskupija, ona otkriva i povijesnu zbilju Crkve i hrvatskoga katoličkog naroda na ovim prostorima u duljem višestoljetnom vremenskom razdoblju.

DEŽEVICE - KONJIC - GLAVATIČEVO

Deževica - 19. rujna 2015. - Na poziv don Marina Marića, župnika u Deževicama, Fojnički dekanat, biskup Ratko Perić prisustvovao je prvoga dana znanstvenom simpoziju "Jakov Markijski i njegovo doba". Riječ je o talijanskom franjevcu (1391.-1476.), koji je prvi put kao generalni vizitator posjetio Bosansku vikariju 1432., a drugi put kao vikar Bosanske vikarije, 1435.-1438. Neko je vrijeme boravio i u Deževicama ("Vrilo sv. Jakova Markijskoga"). Na dvodnevnom znanstvenom skupu (19.-20. rujna) nastupaju jedanaestorica povijesnih stručnjaka za pojedina područja koja se obrađuju u vezi sa službom i boravkom Jakovljevim u Bosni. Među njima fra Marko Semren, pomoćni biskup banjolučki; don Milenko Krešić, hercegovački svećenik i profesor crkvene povijesti u Sarajevu; Francesco Nocco, talijanski profesor u

Bariju i drugi. Biskup je u raspravi najprije izrazio zahvalnost i čestitao na hrabrosti mladomu župniku na njegovu pothvatu, a zatim nadovezujući se na izlaganja pojedinih predavača poželio sudionicima da nam iznesu utvrđenu povijesnu istinu o sv. Jakovu u Bosni, koju valja lučiti od pobožnih legendi koliko god ove bile poticajne za vjernički život. Također je spomenuo da je više svetih i blaženih osoba hodalo ovom zemljom kroz njezinu povijest: kao što je sv. Nikola Tavelić, sv. Jakov Markijski, blaženi Ivan Merz, blažene Drinske mučenice i više Slugu Božjih kojima je otvoren proces pri Svetoj Stolicu. Biskup je pozdravio kardinala Vinka Puljića, vrhbosanskoga nadbiskupa, koji je prije simpozija izmolio blagoslovne molitve nad Hodočasničkim domom sv. Jakova Markijskoga; kao i biskupa Semrena, fra Lovru Ga-

vrana, provincijala Bosne Srebrene, nasljednika sv. Jakova Markijskoga, i druge sudionike.

Konjic, 19.-20. rujna 2015. - Uvečer, 19. rujna, biskup je iz Deževica s tajnikom don Marinom Skenderom došao u Konjic, pozdravio dvojicu franjevaca i prenoćio u župnoj kući - samostanu. Zbog novih dušobrižničkih imenovanja, na prijedlog Provincijalata, i radi uvođenja u službu fra Vlatka Solde za župnoga upravitelja u Konjicu - ujedno je župni vikar u Glavatičevu - a fra Stipana Klarića za župnoga upravitelja u Glavatičevu - ujedno je župni vikar u Konjicu, gdje ga je provincijal postavio gvardijanom, biskup je Ratko, u dogovoru s dušobrižnicima, službeno pohodio župe Konjic i Glavatičevo u nedjelju, 20. rujna 2015.

Biskup je najprije u Konjicu pregledao župne matice, račune i knjige koje je do sada uredno vodio fra Stipan. U župi je oko 1000 stalnih katolika. Listajući matice biskup je pribilježio:

2014. god. krštenih 3; krizmanih 14; vjenčanih 2; pokojnih 37.

2015. god. (do sada) krštenih 3; vjenčanih nema; pokojnih 33 (od toga šestoro dovezeno iz drugih mjesta). [U matici krštenih iz 1889. godine upisan je Ante Pavelić na latinskom jeziku pod br. 346, rođen na Bradini, konjičkoj filijali: *Die 21 Julii 1889 natus 14 hujus P. Wenceslaus Bašić baptizavit Antonium legitimum filium Michaelis Pavelić de Mrzlidol (Senj) et Mariae Šojat de Franciskovac prope Senj. Patrinus fuit Paulus Polić de Križpolje.*]

Pučka sv. Misa u 10.00 sati. Crkva sv. Ivana Krstitelja puna naroda. Fra Stipan pozdravlja biskupa, nazočne svećenike i vjernike. Biskup zahvaljuje i proglašava novim župnim upraviteljem fra Vlatka Soldu, moli za obojicu franjevaca, za sestre franjevkice i za sve vjernike u župi. U propovijedi govori, na temelju nedjeljnoga Evanđelja (Mk 9,30-37), da svatko od nas ljudi mora nositi vlastiti križ za Isusom. Blago onomu tko ga nosi strpljivo i s ljubavlju, a tužno onomu tko ga nosi pobunjenički i prkosno. Isto tako blago onomu tko primi jedno dijete u ime Isusovo, a tužno onomu tko ga ne želi primiti. Biskup je zahvalio fra Stipanu kao dosadašnjemu župniku na njegovu vodstvenu djelovanju i zaželio novomu župniku fra Vlatku blagoslovljen rad među ovim pukom.

Glavatičevo - 20. rujna 2015. - Poslije sv. Mise u Konjicu biskup je s fra Stipanom pošao autom, po kiši, u Glavatičevo. Pomolili su se pokraj kato-

ličkoga groblja "Musale". I Bijele. Pogledali kuću i groblje s kapelicom sv. Jure u Glavatičevu. I pomolili se za pokojne. Župa je djelovala s vlastitim župnikom u mjestu od 1882. do 1977. godine kada je posljednji župnik fra Bogdan Ćubela iz zdravstvenih razloga prešao u Konjic (preminuo na Markovdan 1979.). Prema Šematizmu iz 1939. u župi je tada bilo 670 duša, a danas svega deset: sedam u samom Glavatičevu, troje na Bjelimićima. Gledano statistički: Posljednja je krizma bila u župi **1988.** - osmero krizmanika. Ako je kasnije bilo kandidata, priključili su se krizmanicima u Konjicu. **Od 1991. do 2015.** bilo je svega 14 sprovoda. **Od 1992. do 2015.** nije bilo u župi krštenja nego u Konjicu gdje se vode u matici.

Bjelimići. Filijala župe Glavatičevo s mjesnim grobljem i kapelicom Uzvišenja Svetoga Križa. Fra Stipan je obavijestio nekadašnje župljane iz Glavatičeva u Mostaru i okolici, kojih se skupilo 75 na groblju, među njima i jedna torontska Hrvatice. Dok su vjernici prelazili uzbrdicama i nizbrdicama do groblja, kiša nije prestajala. A kada je počela sv. Misa, zasjalo je pravo ljetno sunce. Biskup je uzeo obrazac sv. Mise Uzvišenja Svetoga Križa. Proglasio je župnim upraviteljem fra Stipana. U propovijedi je govorio da nam je kroz mnoge nevolje u Kraljevstvo Božje. U životu imamo vedrih i kišnih dana, bolesnih i zdravih trenutaka. Sreće i blagoslova nema izvan Božje ruke i samo ako zamolimo Boga, on će nam udijeliti svoj mir i svako dobro. Naveo je primjer Tome Budislavića, trebinjskoga biskupa (1606.-1608.), koji je u Napulju 1606. godine ostavio više tisuća dukata za školovanje sjemeništara i bogoslova Trebinjske dijeceze. Od te je svote, nakon svih povijesnih nekontrolivih "peripetljivina" Biskupija 1991. godine ubrala 33.000 DM, eto nakon 385 godina! Pradjedovi Vujnovića, Boškovića, Marčinka, Raguža i drugih plemena kupovali su ovdje zemlje prije stotinu i više godina. Nemojte prodavati zemlje! Ne znate hoće li vaši pra-praunuci, "nakon 385 godina", uživati ono što su im davni i vrijedni preci namrli, poručio je biskup. Nakon sv. Mise narod je iznio jelo i pilo na improvizirane stolove, biskup blagoslovio i svi se čestito počastili. I još ostalo. Čula se i pjesma, predvođena mještanimom Tomom. Na povratku biskup se sa sestrama franjevkama svratio na malo Barbarića groblje u Odžacima, gdje se pomolio za pokojne.

Blagoslovljen dan u pohodu Konjicu, Glavatičevu i Bjelimićima. Bogu hvala!

POČETAK AKADEMSKE GODINE

Mostar - 14. listopada 2015. - Na poziv profesora **Marija Vasilja**, dekana Fakulteta prirodoslovno matematičkih i odgojnih znanosti sa studijskim grupama Fizička kultura, Glazbena umjetnost, Stručni studij sigurnosti, Edukacijska rehabilitacija Sveučilišta u Mostaru, mjesni biskup Ratko Perić predvodio je u katedrali 14. listopada 2015. Misno slavlje u povodu Desete obljetnice Fakulteta i početka nove akademske godine. Uz redovite vjernike na listopadskoj pobožnosti, ovaj put sudionici su Euharistijskoga slavlja bili i profesori i studenti. U koncelebraciji sudjelovali su katedralni župnik msgr. Luka Pavlović, te župni vikar don Davor Berezovski i studentski duhovnik župnik Sv. Ivana don Mladen Šutalo, obojica profesori na Teološkom institutu u Mostaru.

Prije Mise Akademijski pjevački zbor otpjevao je zaziv *Duha Svetoga*. Euharistiju je koralnim napjevima Mise *De Angelis* na latinskom jeziku

pratio Akademijski pjevački zbor kao i drugim crkvenim pjesmama: *Gdje je ljubav prijateljstvo*, *Panis angelicus*, *Ave verum corpus* domaćih kompozitora Martinjaka, Marovića, Žana kao i klasičnih kompozitora Mozarta i Francka. U molitvi vjernika studenti su molili za profesore i odgojitelje, i za sve koji su utkali dio svoga života u njihov život, kako bi dosadašnji naponi i usponi, pa i padovi, bili pomoć u daljnjem životu; preporučili su sve umrle, poginule, nestale, napose profesore, odgojitelje, roditelje, studente da ih Gospodin primi u svoje kraljevstvo. Duša zbora i kontaktna osoba u organiziranju svečanosti bila je pročelnica Studija glazbene umjetnosti gospođa Katja Krolo Šarac. Na kraju sv. Mise zbor je otpjevao *Tebe Boga hvalimo*. Dekan je uručio biskupu umjetničku sliku Dubrovniku sa starom crkvom sv. Vlaha na Gorici hrvatskoga slikara Miše Baričevića, Dubrovčanina.

BISKUPOVA PROPOVIJED

Vama koji već deset godina, sustavno i znanstveno, poučavate i proučavate prirodu, matematiku i odgoj na istoimenom Fakultetu sa svim studijskim grupama Sveučilišta u Mostaru upućujem iskrene čestitke kao akademskoj ustanovi i svima živim pojedincima. Preminule preporučujemo Božjoj milosrdnoj dobroti. Želimo vam sretan početak nove Akademske godine!

Što je to **priroda** gledana s Božje, natprirodne, strane? - Bog, vrhovno razumno i apsolutno slobodno biće, stvorio je prirodu ugrađujući u nju zakone materije i energije.

Što je to **matematika**? - To je znanost koju je Bog smislio i koja se savršeno ravna po ugrađenim logičkim zakonima.

Što je to **odgoj**? - To je sustavan rad kojim se izgrađuje ljudska osobnost s karakternim, moralnim i društvenim vrijednostima. Tumačenje: Na vrhuncu stvaranja Bog je stvorio čovjeka s urođenim zakonima **razuma** i matematike, koji se u životu "mukom i naukom" spoznaju i razvijaju. A onda je dodao i bitno nov element - **slobodu**, relativnu a ne apsolutnu slobodnu volju, koja se nekada ravna razumno i savjesno a nekada nerazumno i strastno.

Ta slobodna volja, unatoč očima razuma, može u praksi zaniijekati naravne, razumske i matema-

tičke zakone, i vladati se kao da ih nema, na svoju štetu, ali ne može ih poništiti u očima Božjim, pogotovo ne na sutrašnjem sudu Kristovu.

Po slobodnoj volji čovjek može zaniijekati da ga je stvorilo Apsolutno Razumno Biće. Može tvrditi da ga je proizvela slijepa priroda, da je nastao od majmuna, ne od ovoga današnjega živoga, nego od nekoga izumrloga, fosila: djed preživio, sin mu se fosilizirao, a unuk se hominizirao. Ako čovjek ne želi ni logikom ni matematikom, onda će začeti u šipražje nerazuma, nelogike i antimatematike. Navedimo tri primjera slobodnovoljna nastupanja.

Samovoljni aksiom prvi: Uzeto najšire, po slobodnoj volji $205 = 193$ odnosno $= 15$ odnosno $= 5$ odnosno $= 1$. Što znači ta i tolika jednadžba? To znači da u svijetu postoji 205 država. Ujedinjene Nacije broje 193 države, a među njima ima 15 država Vijeća sigurnosti od kojih je 5 stalnih članica od 1945. godine, i to svaka pojedina od njih 5 (SAD, SSSR>Rusija, Velika Britanija, Francuska i Tajvan>Kina) s izborenim pravom *veta*, tj. s mogućnošću zabrane da ne dođe do glasovanja neke važne rezolucije. Ništa ne znači što su 192 države rekle Da ili bile suzdržane, ako jedna od ovih 5 velikih kaže Ne. Vrijedi Ne! Jedna od ovih 5 stalnih vrijedi više nego sve 192 druge! Taj je aksiom

utemeljen prije 70 godina ne na zdravoj rasudbi i pravdi, nego na ratnoj pobjedi! Ti ćeš reći da je to politika, nije matematika. To i ja kažem, ali zar za ljudsku politiku ne vrijedi Božja matematika?

Samovoljni aksiom drugi. Uzeto malo uže: po slobodnoj samovolji $3 = 2$. To jest 3 konstitutivna naroda trebala bi po razumu i matematici imati 3 entiteta. Ali kako vlada samovolja velikih, onda treći narod u BiH nema entiteta, nego je jednomu narodu anektiran a iz drugoga eliminiran. Taj je aksiom političkoga bespravlja, a ne razumne matematike, u nas na snazi 20 godina.

Samovoljni aksiom treći. Dok su bili na studiju, upoznali se i zavoljeli. Čim su se vidjeli, odmah su se jedno drugomu svidjeli. I svaki put kada se vide, kažu kako se savršeno slažu; kako su jedno za drugo razumno stvoreni, fizički, psi-

hički i matematički skladno; jedno drugomu odgovaraju inteligencijom i emocijom. Ljubav raste aritmetičkom progresijom s brojem dva - njih dvoje! A kada su se uzeli, već nakon 3-4 godine, ako ne i prije, tako su se u neljubavi razveli da se više nikada ne susreću, niti pozdravljaju, kamoli da zajedno večeraju. Razlika je samo u tome što ova odbojnost kojom su se slobodno rastali raste geometrijskom progresijom s brojem njih dvoje i njihove djece.

Poštovani i Poštovana! Ako želiš biti pravi čovjek, prava žena, onda budi razuman i savjestan! Služi se zdravom matematikom! I zdravim odgovorom! Vodi se intelektom, a ne afektom; savješću, a ne strašću! I u obiteljskom i u društvenom životu. I u predavanju i u ocjenjivanju! Bog će nas suditi po zakonima razumne ljubavi i moralne savjesti.

SVIMA NAM JE PITI ČAŠU GORČINE

Rije kod Novoga Travnika - 18. listopada 2015. - Na poziv župnika don **Jure Gavranića** i uz blagoslov kardinala **Vinka Puljića**, biskup Ratko Perić iz Mostara predvodio je Misno slavlje u župi Rankovići kod Novoga Travnika u nedjelju 18. listopada 2015. Ovo je već 7. put da se sv. Misna žrtva slavi u prigodno priređenu oltarištu u šumi zvanoj Rije, 200 metara od župne crkve sv. Josipa. Župnik je 2009. uveo običaj da se u tjednu između 18. i 25. listopada, u subotu ili nedjelju, slavi Euharistija na spomenutom mjestu gdje je prije 71 godine pobijeno oko 200 civila i vojnika, ponajviše iz Kupresa ali i iz okolice Travnika. Zarobljenici i bolesnici dovedeni su u Rije i nemilosrdno pobijeni i pobacani u šumske jame. Na ovo Misno slavlje najbolji je odaziv Kuprešaka, ali sve više i domaćih vjernika dolazi na molitvu za sve pokojne.

Hodočasnici su pošli ispred župne crkve i u koloni, predvođeni sa 16 zastava udruga proisteklih iz Domovinskoga rata, uputili se uza stranu u Rije. Bilo je više stotina vjernika. Molila se krunica prije sv. Mise. Najprije su u znak pijeteta

položeni vijenci i upaljene svijeće pred spomenikom izrađenim u obliku šest mramornih križeva koji, simbolizirajući pobijene Hrvate, prema tumačenju umjetnika Zdenka Jurišića, padaju u jamu vezanih ruku odnosno izrastaju iz zemlje, iz zaborava, jedan iza drugoga. U početku sv. Mise župnik je pozdravio sve nazočne vjernike i svećenike koncelebrante: msgr. Pavu Jurišića, profesora s teologije iz Sarajeva; don Pavu Šekeriju, duhovnika sjemeništa iz Travnika, don Marina Skendera iz Mostara. Biskupu je zahvalio što je rado prihvatio poziv predvođenja ovoga slavlja. Pjevanje su predvodile sestre Kćeri Božje ljubavi. Prije završnoga blagoslova msgr. Jurišić izmolio je "opijelo", psalam 130 "Iz dubine vapijem tebi, Gospodine" ili *requiem aeternam* za poginule!

Prije povratka u Mostar biskup je sa župnikom i drugim svećenicima posjetio Zavičajnu zbirku Baština, smještenu u staroj školi u mjestu, utemeljenu 2003. godine a već veoma obogaćenu arheološko-povijesnim umjetninama, knjižnicom, etnografskim odjelom, botaničkim vrtom, sobom "carskoga hrasta" i drugima.

BISKUPOVA PROPOVIJED

Braćo i sestre!

U današnjem Evanđelju sv. Marko (10,35-45) prenosi Isusov nauk o nužnosti gorke čaše koju svatko od ljudi mora ispiti, pa je ispio i sam Sin čovječji i Sin Božji, Krist Gospodin. Navodi se

primjer dvojice Isusovih apostola, Jakova i Ivana, koji se častohlepno bore za prva mjesta u Isusovu kraljevstvu. A Isus ih pita i postavlja uvjete: Možete li piti čašu koju ja pijem i krstiti se krstom kojim se Krist krstim? Oni odgovaraju da mogu,

da su spremni. Isus im na to uzvraća: Čašu koju ja pijem, i vi ćete piti, i krstom kojim se ja krstim, i vi ćete biti kršteni. Ali tko će meni zdesna, a tko slijeva, to je Očeva odluka, a nije ni moja ni vaša. I doista sv. Jakov prvi je od apostola Herodovim mačem obliiven vlastitom krvlju 42. godine u Jeruzalemu, a Ivan je posljednji od apostola koji je preživio kotao vrela ulja na Patmosu i preminuo potkraj prvoga stoljeća u dobro poodmakloj dobi u Efezu. Prije njih obojice Isus je popio do dna svu gorčinu ovozemne čaše i u Kajfinu dvoru na sudu, i u Pilatovu dvorištu na suđenju, i na Kalvariji na krvavu križu. Eto gorke čaše, eto vrela krvi kojom je Gospodin kršten, tj. tjelesno uronjen u smrt i izronjen na uskrsnuće i život vječni. Ovim primjerom i naukom Isus jasno kaže da svatko od nas ima ispiti čašu nevolje i gorčine, uranjajući ne u vodu da se krsti, nego kroz crveno more krvi da bude kršten.

Mi se danas sjećamo nevino prolivene krvi tolikih naših sunarodnjaka i domaćih u vjeri koji su u krvi završili u ovoj šumi prije više od 70 godina od partizanskoga metka, noža i koca. Ali prije toga jedna iz Hercegovine:

Popis ubijenih. Msgr. Pavao Žanić, biskup u Mostaru (1980.-1993.), povjerljivim dopisom župnicima, prot. 1159/88., od 16. prosinca 1988., piše kako su "već duže vremena prisutne krive optužbe protiv Katoličke Crkve, crkvenih ljudi pa i čitavog Hrvatskog naroda da je odgovoran za mnoštvo žrtava u toku II. svjetskog rata. Te su optužbe u ove zadnje dane sve prisutnije, najavljuju se i nove, a brojke se penju na milijunske žrtve. Mi smo svjesni, a mnogi su još i živi svjedoci, da to nije istina, ali istinu treba dokazati stvarnim činjenicama". Željeli bismo imati - nastavlja biskup Žanić - točne podatke o ubijenim i nestalim u toku II. svjetskog rata, a bili su članovi naših župnih zajednica, nastanjeni na području Mostarsko-duvanjske i Trebinjske biskupije. Biskup je s okružnicom poslao i obrazac po kojem je to trebalo provesti.

Župnici su na diskretan način, posebno za vrijeme blagoslova obitelji, dopunjavali popis koji su već imali u Maticama umrlih. Od 77 župničkih odgovora [nedostaju tri župe: Mostar sv. Petar i Pavao i Katedrala (zbog tadašnjih nereda) i Nevesinje]. Ukupan broj iznosi: 14.763 osobe. Razumije se nisu svi popisani 1988. Zašto? Evo jednoga mogućeg odgovora. Kada je jedan povjerenik-župljanin donio u župni ured popis svo- ga sela, župnik je pregledao i upitao popisivača:

"Ovdje su tvoja dva brata, a meni se čini da si ti imao tri brata, gdje ti je treći?" Ovaj je odgovorio: "Mi u kući nismo smjeli znati za toga trećeg brata, jer se mama bojala da ne ubiju i mene četvrtoga. Tako mi je brat izostao u popisu." I koliko je bilo takvih "zaboravljenih", jer od životnoga straha nisu smjeli biti prijavljeni ni mrtvi da glava ne ode živima. I nije ovo zloglasna informbiroska 1948. nego pred-demokratska 1988. Na žalost, ni nakon uvođenja demokracije, nismo uspjeli doprijeti do cjelovite istine o poginulima.

Koliko je i ovo o čemu govorimo bilo nepotpuno, dokazuje knjiga više autora "Stradanja Hrvata tijekom Drugog svjetskog rata i poraća u istočnoj Hercegovini", Zagreb, 2001., gdje se navodi, riječju i slikom, da je u Trebinjskoj biskupiji stradalo: 4.515 katolika. Razlika je 1.680 osoba u odnosu na popis iz 1988. godine. Vratimo se u Rije!

Popis ubijenih u Rijama. Godine 2010. na internet je stavljeno: "Jedno od najljepših spomen-obilježja je u Rijama - Ranković kod Novog Travnika, koje je svečano otkriveno ove godine, kada je svetu Misu, u nazočnosti predstavnika udruga proisteklih iz Domovinskog rata, društveno-političkih organizacija i predstavnika vlasti, predvodio vrhbosanski nadbiskup Vinko kardinal Puljić.

Na tom je spomeniku označeno da je na tomu mjestu na okrutan način ubijeno oko 150 hrvatskih zarobljenih vojnika i civila, koji su tu do- tjerani iz Travnika nakon što su ga 22. listopada [1944.] nakon dugotrajnih i krvavih borbi zauzeli partizani."

Iste te 2010. godine u knjizi "Kupres u drugom svjetskom ratu 1941-1945.", popisano je imenom i prezimenom 158 Kuprešaka poginulih na Travničkom području, konkretno u Rijama.

Godine 2013. na jednome portalu ubilježeno je o ovom spomeniku u Rijama: "Na spomen obilježje položeni su vijenci i upaljene svijeće za sve poginule, a računa se da ih je bilo oko 200 iako se točan broj ne zna. Pretpostavlja se da ih je najviše s Kupresa, a i ove su godine brojni Kuprešaci sudjelovali u misnom slavlju."

Prošle 2014. iz jednoga izvješća također na internetu čitamo: "U šumu u blizini župne crkve u Rankovićima, dovedeni su civili i branitelji Travnika koji su pali u ruke partizanima nakon višednevnih borbi u i okolici Travnika. Po ranijim saznanjima, njih oko 200 dovedeni su 23. do 25. listopada 1944. godine i strijeljani bez bilo kva suda... Danas nakon 70 godina od toga straš-

nog zločina [...], doznajemo da je u jame u šumi Rije bačeno, pretpostavlja se, i više od **200** osoba. - Čak do **400** te da žrtve nisu bili samo hrvatski civili i vojnici, nego da po novim spoznajama i iskazima svjedoka, ima i Talijana i Nijemaca."

Ove 2015. godine u najavi ove sv. Mise stoji: "Vjeruje se da je ovdje stradao veći broj hrvatskih vojnika s Kupresa, pa im svake godine organizirano dođu njihovi najmiliji, pomole se za njihove duše, polože cvijeće i upale svijeće."

Svjetske ratne brojke. Kada smo već kod raznih ratnih statistika, da navedemo samo ove milijunske brojeve sa svjetskih bojišta u posljednjih 500 godina:

u 16. stoljeću u raznim ratovima izginulo je civila i vojnika oko 1.600.000;

u 17. stoljeću u raznim ratnim sukobima pobijeno je vojnika i civila oko 6.100.000;

u 18. stoljeću u brojnim ratnim bojama ubijeno je civila i vojnika oko 7.000.000;

u 19. stoljeću u međunarodnim konfliktima smaknuto je oko 19.400.000 osoba;

u 20. stoljeću, ponajviše u dva svjetska krvo-prolića, i u tisućama drugih manje svjetskih narodnooslobodilačkih klauzura, usmrćeno je civila i vojnika oko 112.800.000. Svega skupa u posljednjih pet stoljeća, samo u bratoubilačkim ratovima, bilo je oko 146.900.000 poklanih, pobijenih, pobacanih u jame, nestalih a to znači sigurno usmrćenih.

Nakon tih kainovskih zločina, zločinci su redovito sve poduzimali ne samo da žrtve ubiju nego i da se njihovu zločinu svaki trag zametne, da se sakrije istina od suda povijesti, istina koju zločinci u mirno doba pretvaraju u monstruozne laži, i te svoje zločine klevetnički pripisuje žrtvama. Nisi smio o tome ni govoriti. Ubiti, sakriti, slagati, potvoriti na drugoga, zbrisati čak i potomstvo - to je nemoral zločinaca!

Spominjemo ove milijunske cifre ne da umanjimo dostojanstvo ili relativiziramo ratne žrtve

travničkoga kraja ili ove pobijene i pokopane u Rijama u listopadu 1944. - uostalom i ove su uključene u gore spomenute milijune pa bilo ih 150 ili 400 - nego govorimo zato što smo kao ljudi moralno dužni iz poštovanja prema povijesnoj istini, a osobito iz pijeteta prema svakoj ubijenoj osobi iz hrvatskoga i svakoga drugoga naroda ustanoviti njezinu smrt, mjesto, dan i način stradanja, koliko je to ljudski moguće. I to upisati u knjigu boli ili u ovakav velebni spomenik. Zato treba pohvaliti one koji savjesno i dokumentirano istražuju takve podatke i donose vjerodostojne činjenice, unatoč tolikim objektivnim zaprjekama i subjektivnim smetnjama koje zlonamjerni ljudi namjerno postavljaju. Samo će nam prava i puna istina pomoći

da po pravdi i po istini ustanovimo kolik je zločin zlikovaca, a kolika je žrtva nevinih;

da nadvladavamo naravnu osvetu na takve neljudske zločine;

da bez pridržaja osudimo zlodjela zlih ljudi koji su ubijali nevine osobe;

da pozovemo ljude, osobite vjernike, da na zločine nikada ne odgovaraju zločinima, jer inače tomu jadu kraja nema;

da kao kršćani zločincima udijelimo oprost nje za njihova zlodjela;

da se kao kršćani milosrdnom Bogu molimo ne samo za ubijene žrtve, nego i za ubojice zločince;

da kao vjernici budemo moćni ispiti gorku čašu života i krstiti se krstom kako Bog hoće;

da se vladamo poput Krista na križu koji je raskajanu grješniku udijelio raj, a neraskajanu razbojniku odšutio na vrijeđanja.

Danas Crkva slavi Misijsku nedjelju. Mi smo kršćani trećina čovječanstva. Svi smo pozvani i odgovorni - svatko prema svojoj sposobnosti i mogućnosti - darom, molitvom ili osobljem pomoći drugima na kugli zemaljskoj da Kristovo Evanđelje unese mir i spas među ljude i narode svijeta.

SESTRE FRANJEVKE PREUZELE VRTIĆ

Mostar, 2. studenoga 2015. - Na Dušni dan, 2. studenoga, biskup Ratko Perić pohodio je zajednicu časnih sestara franjevki Bezgrješnoga začeca, popularno zvane "Dančanke", kojima je povjereno upravljanje Caritasovim vrtićem "Sveti Josip" u Mostaru. Došle su s. Darija i s. Nevenka, a očekuje se i treća.

Biskup je Ratko predvodio euharistijsko slavlje u kojem su misili ravnatelj Caritasa hercegovačkih biskupija don Ante Komadina i tajnik don Marin Skender. U prigodnoj propovijedi biskup je govorio o trima Isusovim čudesima - uskrišenjima: Jairove 12-godišnje kćeri, udovičina sina u Nainu i Lazarova u Betaniji kod Jeruzalema.

No, Kristovo je uskrsnuće vrhunac svega. Prva tri prethodna uskrišenja imala su za posljedicu da su sve tri osobe ponovno umrle, a Kristovo je uskrsnuće konačan stadij vječnoga života. Ono je pobjeda nad smrću, pobjeda dobra nad zlom i grijehom te spasonosno jamstvo da ćemo i mi nakon ovozemaljskoga života uskrsnuti na vječni život, prema djelima svojima. Svi ćemo jednoga dana "usnuti", rastavit će se duša od tijela. Duša će stati pred lice Božje, sa svežnjem svojih djela. Kakvih? Na Dušni se dan spominjemo svih vjernih mrtvih, ali i dozivamo u svoju svijest svoje neizbježno "usnuće" i svoje svjedočenje vjere u uskrsnuće. Biskup je potaknuo sestre na krjepostan život i na služenje Crkvi i narodu gdje ih je njihova zajednica poslala.

Sestre franjevke od Bezgrješnoga začeca Blažene Djevice Marije došle su u Mostar u rujnu

ove godine. Nakon odlaska sestara Ančela, Službenica milosrđa, ravnanje Caritasovim Dječjim vrtićem "Sveti Josip" ponuđeno je ovim sestrama koje su to spremno prihvatile.

Počeci ove redovničke zajednice sežu u daleku prošlost, u 15. stoljeće, kada je Dubrovačka republika, na Dančama - ondašnje predgrađe Dubrovnika - utemeljila karantenu zajedno s grobljem za kužne bolesnike. Njihova njega povjerenja je Trećoretkinjma sv. Franje. Od tih je Trećoretkinja nastala redovnička zajednica koja se od 1925. godine naziva: Družba sestara od Bezgrješnog Začeca III. Reda sv. Frana.

Sestrama izražavamo dobrodošlicu i želimo im obilje Božjega blagoslova u radu s djecom, a posebno im želimo još više duhovnih zvanja iz Hercegovine.

PREDSTAVLJANJE KNJIGA

STANOVNIŠTVO POPOVA U HERCEGOVINI: RAVNO

Ravno - 5. rujna 2015. - U domu u Ravnu priređena je kulturna večer: predstavljanje knjige o Popovu dr. Marinka Marića s Brštanika, a živi u Dubrovniku. U dvorani je bilo oko 250 nazočnika. Među njima hrvatski konzul u Mostaru, župan dubrovačko-neretvanski, gradonačelnik ravanjski i dubrovački i brojni drugi uglednici. O knjizi su govorili akademik Nenad Vekarić iz Dubrovnika, neumski župnik dr. Ivica Puljić, biskup Ratko Perić i sam auktor Marić. Prezentacija je trajala gotovo dva sata. Ovdje donosimo kraći skupov prikaz:

Popovo u znanstvenoj režiji Marinka Marića
"Stanovništvo Popova u Hercegovini: Ravno"

HAZU - Zavod za povijesne studije, Zagreb - Dubrovnik, 2015.

Rijeka s pet imena. Popovom protječe rijeka Trebišnjica. Gdje joj je izvor? Nastaje iz dva riječna kraka ispod dviju planina Lebršnika i Čemerna, u Gatačkoj općini. Kada proviri ispod Lebršnika, nazivaju je *Mušnicom*; a kada se pojavi ispod Čemerna, zovu je *Gračanicom*.

Te se dvije rijeke spajaju u jednu kod Gatačkog polja i kao jedna ponire u zemlju.

Zatim izranja, teče preko Fatničkoga polja i zovu je, normalno, *Fatničkom rijekom*.

Onda opet ponire i teče kojih 30 km ispod zemlje i izranja ispod Bileće. Tu je nazivamo *Trebišnjicom* koja teče nadzemno 96 km. Kamo uvire? Do sedamdesetih godina prošloga stoljeća uvirala je u dnu Popova i nakon 20 km podzemna toka izranjala kao *Ombla* i uvirala u Jadransko more. Eto pet vlastitih imena iste riječne vode, ponornice i izornice. Ispod Lebršnika i Čemerna do Gruža: svega 187 km, što podzemno, što nadzemno. Od 1978. kroz Popovo polje začepljeno je preko 500 ponora rijeke Trebišnjice, a u samu njezinu koritu, koje je betonirano na prostoru od

67 km, od Trebinja do Hutova, zatvoreno je 155 ponora da bi rijeka kod Hutova uronila u tunel i potom pomogla svitavskoj centrali da proizvodi dragocjenu struju.

Zašto ovo spominjem, malo i izvan konteksta Ravna?

Župa Ravno kao povijesna ponornica. Nešto slično ovoj zamršenoj podzemno-nadzemnoj rijeci jest i ovo mjesto i župa Ravno, koje je inače geografski strmovito, brežuljkasto, nagnuto samo što ne padne, sve samo najmanje ravno. Prije Turaka postoji kao Popovo, možda sa sjedištem u Ravnu, eto nam dokaza na Oblatu, i za vrijeme Turaka nestane. Pa se početkom 17. stoljeća ponovo pojavi kao župa pod istim naslovom Popova koje se 1677. razdijelilo u Ravno i Beleniće. Konačno 1735. stvara se današnja župa Trebinja sa svojim selima, a Ravnu sve ostalo. Raste, buja, a evo danas kao da opet ponire s gledišta pučanstva.

Podatci o knjizi. Marinkova je monografija povelika i poteška; tvrdo ukoričena, tehnički solidno opremljena na gotovo 300 stranica. Uz Predgovor, Uvod, Zaključak, Sažetak na engleskom jeziku, te znanstvenu aparaturu, sadrži 8 poglavlja. Tekst je obogaćen dvjema kartama, s 25 dokumenata, s 39 grafikona, s 40 fotografija u boji, s 50 u crnobijeloj tehnici, s 80 tabela, te potkrijepljen s 1061 znanstvenom bilješkom. Auktor svoj tekst temelji na brojnim arhivskim dokumentima kao i na brojnim vrelima i literaturi starijih i novijih istraživanja priznatih i poznatih povjesničara: 9 matičnih ureda, 18 arhiva, 430 objavljenih djela.

Sve to upućuje na auktorovu marljivost i sposobnost da što vjerodostojnije prikaže prošlost ovoga kraja u društvenom, kulturnom, gospodarskom, političkom, demografskom i vjerskom: međureligijsko-ekumenskom pogledu.

Ne bi on ovako mogao režirati ovaj znanstveni film - stvarno je uz knjigu priložio i jedan film

akademika Vlatka Filipovića pa ako više gledaš filmiće nego što čitaš knjige, nabavi knjigu radi filma! - velim ne bi Marinko ovako režirao ovu filmsku knjigu da mu nije scenarista prethodnika, koje sa zahvalnošću spominje na prvoj stranici kao što su: don Ivica Puljić i njegovih 15 povijesnih radova o ovoj biskupiji, kojega Marinko citira preko 30 puta; don Milenko Krešić i njegovih sedam-osam studija, kojega auktor navodi preko 70 puta od njih tisuću i toliko. A ravanjska povijest, koju proučava Marinko pod vidom stanovništva, u posljednjih 500 i više godina, može se najbolje pratiti u crkvenim knjigama, spomenicima, crkvama i natpisima. Tako kamena crkvice sv. Mitra na Oblatu (str. 54) 150 godina prije dolaska Turaka, tj. oko 1330. godine, barem prema don Ivičinu naslućivanju. Natpis nad vratima crkve iz 1579. (str. 57). Župnici su nastojali voditi sve četiri matice: krštenih, krizmanih, vjenčanih, umrlih, ali je i zub nepravde nastojao uništavati matice. U 120 godina, od 1804. do 1920. Matice su vodila ova petnaestorica župnika neki rodом iz Dubrovnika, a većina s područja Trebinjske biskupije: Jozo Sokolović, Luka Raguž, Ivan Kurtović, Andrija i Antun Grillo, Ilija Vukas, Vicko Palunko, Boško Matić, Ivan Musić, Ivan Vlahinić, Ante Tvrdeić, Vide Putica, Ilija Sentić, Marijan Vujnović, Ivan Raguž (str. 22, bilj. 78). I ostali župnici kroz stoljeća. A to da nisu uvijek bili najuredniji u tome vođenju, prije nego zamjeriš, sjeti se u kakvim su vremenima živjeli (str. 202.). Na str. 50 nabrojeni su svi poznati trebinjski biskupi (njih 33), nakon njihova izгона iz Trebinja na Mrkan godine 1250. godine, od fra Nikole iz 1322. do Ferića i njegova preminuća 1819., kroz pet stotina godina. Kakva je to bila tužna povijest, vidljivo je i po tome što od spomenute 1250. godine trebinjski biskup nije nikada mogao duže vremena boraviti na području biskupije, nego na Otoku sv. Marka ili Markanu, u Dubrovniku ili kao kakav naslovni po Europi. "Misericordiae Domini, quia non sumus consumpti" (Tž 3,22: Milosrđe je Božje što nismo spaljeni, nestali).

Pučanstvo. To je glavna Marinkova tematika i preokupacija. O Ravnu i njegovu stanovništvu izradio je povijesno-znanstvenu studiju, doktorsku radnju pod vodstvom akademika Vekarića. A evo opet onoga fenomena ponornice:

Auktor prikazujući 21 selo župe Ravno, str. 94-121, piše: "Većina navedenih naselja bila je u sastavu župe Ravno od njezina osnutka. Izvješća i popisi svjedoče i o ostalim naseljima koja su joj

pripadala u pojedinim razdobljima, ali okosnicu župe činila su četiri naselja koja spominju svi popisi: Ravno, Orahov Do, Belenići i Dubljani" (str. 121). Danas nema nikoga ni na Belenićima ni u Dubljanima. Kada će Belenići i Dubljani opet izroniti, Bog mili zna. A od početka prošloga stoljeća otpalo je od ravanjske župe pet sela. Ravno ima čak pet Dolova: Orahov Do, Kijev Do, Do, Grabovi Do i Plitki Do ili Bjeljave. Ako usporedimo stanje godine 1910., kada je u ravanjskoj župi bilo 1956 katolika, s današnjom situacijom u župi od svega 115 katoličkih vjernika, vidimo razliku stanovništva za 17 puta manju nego prije sto godina. A ako usporedimo s godinom 1939., kada je prema Šematizmu bilo 2560 katolika, onda se razlika povećava na 25 puta manje u odnosu na danas.

Biskupi i svećenici iz župe Ravno. U proučavanu razdoblju, od obnove 1604. godine do svršetka 19. stoljeća, oko 300 godina, župa Popovo do djelidbe na Ravno i Beleniće, pa na Ravno i Trebinju, dala je dva nadbiskupa:

fra Tomu Medvjedovića iz Orahova Dola (1573.-1607.), nadbiskupa barskoga (1599.-1607.) i

don Marka Andrijaševića vjerojatno iz Rupnoga Dola (1670.-1740.), nikopoljskoga biskupa (1717.-1723.), sofijskoga nadbiskupa (1723.-1726.), kojega su Turci protjerali iz Bugarske, a onda ga Sveta Stolica imenovala trebinjskim apostolskim administratorom (1731.-1733.). Dva biskupa:

fra Benedikta Medvjedovića iz Orahova Dola (?-1654.), lješkoga biskupa u Albaniji (1621.-1654.) i

fra Dominika Andrijaševića iz Rupnoga Dola (1572.-1631.?), skadarskoga biskupa (1622.-1631.). I zaređena su devetorica svećenika:

don Petar Veseličić, Alegretti, Popovac, *Papensis* (1579.-1626.);

don Marka Natali - Bošković? Iz Orahova Dola - rođen u Herceg Novom (1600.-1670.);

don Luka Šimunović, možda iz Ravna (?-1659. ubijen u zatvoru jer nije imao odakle platiti Turcima poreza);

don Ilija Bošković iz Orahova Dola (1652.-ubili ga uskoci pred crkvom 1692.);

don Nikola Bošković iz Orahova Dola (1703.-ubijen kao misionar u Bugarskoj, 1736.);

don Petar Bukvić iz Ravna (1714.-1783.);

don Stjepan Vulićević s Belenića (1715.-?);

don Ivan Miho Nikolić iz Češljara (1732.-preminuo u misijama u Bugarskoj, 1764.);

don Ivan Vlahinić iz Ravna (1821.-1885.).

Evo od posljednjega, don Ivana, ravno 130 godina župa Ravno nije dala svećenika.

Od obnove dviju župa, Popova i Graca, 1604. godine, do odlaska Turaka, 1878., tj. kroz 275 godina iz Trebinjske biskupije školovala su se u Italiji i završila ova 24 svećenika, tj. u prosjeku svake jedanaeste godine došao bi po jedan svećenik:

1. don Ilija Bošković (1671.-1677.) u Fermu
2. don Petar Dragobratović (1674.-1684.) u Loretu
3. don Jure Sentić (1680.-1685.) u Fermu
4. don Petar Rodin (1683.-1690.) u Loretu
5. don Andrija Šumanović (1690.-1698.) u Fermu
6. don Savo Vukić (1696.-1704.), obraćenik s pravoslavlja, u Fermu
7. don Đuro Sunožić (1704.-1709.) u Fermu
8. don Mijo Ivanišević (1706.-1711.) u Fermu
9. don Andrija Lazarević (1712.-1718.) u Fermu
10. don Ivan Rajičević (1719.-1728.) u Fermu
11. don Nikola Bošković (1723.-1732.) u Rimu
12. don Andrija Zvone (1728.-1737) u Fermu
13. don Petar Bukvić (1731.-1739.) u Fermu
14. don Ivan Mijo Nikolić (1750.-1755.) u Loretu
15. don Jozo Škurla-Cvjetković (1771.-1777.) u Napulju
16. don Ivan Kristić (1781.-1784.) u Rimu
17. don Nikola Matušević (1792.-1797.) u Fermu
18. don Ivan Vlahinić (1841.-1847.) u Loretu
19. don Ilija Vukas (1841.-1847.) u Loretu
20. don Nikola Lazarević (1850.-1859.) u Loretu
21. don Lazar Lazarević (1853.-1865.) u Rimu
22. don Stjepan Putica (1854.-1861.) u Rimu
23. don Vide Putica (1872.-1882.) u Rimu
24. don Anđelko Glavinić (1874.-1883.) u Rimu.

Bilo je toliko, ako ne i više, onih koji su završili bogoslovni studij u Dubrovniku ili u Zadru. To znači, u prosjeku svake pete godine bio bi zaređen po jedan svećenik.

Odnosi katolika i muslimana (str. 192-196). Imajući u vidu da je vlast bila tursko-muslimanska, koja je u svemu pogodovala prijelazu kršćana na islam, brojni su katolici od pada Hercegovine 1482. kroz 200 daljnjih godina prelazili na islam. Razlozi su bili

prvo, materijalne naravi: ako ćeš prijeći na islam, ne ćeš plaćati poreza; ako ne želiš u vojsku, samo prijeđi na islam;

drugo, moralne naravi: prisilno oduzimanje dječaka i njihov odgoj i vojačenje u Carigradu

(danak u krvi - *devširma*), ili ako neki katolik učini neko nedjelo, prijeđe li na islam, ne će ići u zatvor.

Odnosi katolika i pravoslavaca (str. 196-204). Marinko iznosi problematiku između katolika i pravoslavnih kronološki i imenito. Ne ulazeći u razdoblje prije Turaka, koje je obavljeno tamom, prati te odnose u vrijeme Turaka, kroz 400 godina: 1482. do 1878. Tri su problema bila uočljiva:

Prvo, porezi. Budući da je carigradski patrijarh uspostavio neki *modus vivendi* sa sultanatom, tako su i pojedine pravoslavne Crkve uspostavljale takve odnose. Pravoslavci su morali plaćati sultanu danak, a za svaki nedostatak prinuđivali su katolike da im dopune račune. Vladika ih je tako počeo smatrati svojima. Auktor navodi 54 porezna slučaja (str. 199).

Drugo, prijelazi. Zbog odsutnosti biskupa s terena ove biskupije, a osobito zbog školovanja kandidata na svećeništvo, ponajviše u Italiji, lako je dolazilo do prijelaza s katolicizma na pravoslavlje. Crkva nije pripuštala na svećeničko ređenje kandidate koji nisu završili standardno školovanje, pogotovo nakon Tridentskoga koncila (1543.-1562.), bez obzira hoće li katolici prijeći na pravoslavlje. A pravoslavci su mogli zaređiti svećenike i bez veće škole. Kakvo čudo da je 1622. čak 12 sela iz Popova prešlo na pravoslavlje (str. 200), a 1670. nema nijednoga katoličkog svećenika na terenu Trebinjske biskupije. A oko 1710. godine bilo je u Tvrdosu i Zavali oko 80 monaha (str. 202), od kojih sigurno i određen broj svećenika.

Treće, lažni ekumenizam. U drugoj polovici 17. stoljeća nastaje pokret "sjedinenja s Rimom". Predstavnici manastira Tvrdosa i Zavale, po nalogu episkopa Vasilija Ostroškoga (1610.-1671.), odlaze u Rim da potpišu uniju i iskažu poslušnost Papi. Bilo je to 1661. Slično je bilo i 1671. Sve papire predali. Sve prihvaćeno. Sudjeluje u tome i trebinjski biskup Primi ili Primović (str. 203-204). A u to doba, rekosmo, nema nijednoga katoličkog svećenika na terenu biskupije. Je li to bila samo vanjska farsa? Možda su u početku nakane bile dobre, a kasnije je sve ispalo antiekumensko. Danas pravoslavci izričito niječu da je bilo ikakvih pokušaja sjedinjenja, da su to falsifikati.

Borba za opstanak pretvorila se u nestanak. Nekada silne borbe za crkvice i groblja, danas ništa od toga. Od Turaka su ostali samo defteri i fermi, nema se s kime dijalogizirati. Katolika i pravoslavnih najviše je na groblju ili blizu groblja, oko kojih su se nekada lomila koplja. Sve

kada bi se htjeli ekumenizmom baviti, nemaju s kime. Danas su i pravoslavni svedeni na neznatan broj domaćih žitelja. Belenići, Češljari, Čvaljina, Dračevo, Dubljani, Golubinac, Orašje, Grabovi Do, Plitki Do, gdje danas nema nijednoga katolika, sigurno su ozbiljna ne samo uspomena nego i opomena. Ili ćemo živjeti zajedno, svatko na svo-

me terenu i u svojoj kući i svojoj vjeri, poštujući jedni druge, ili će nas nestati s ovih prostora kao što nas doista i nestaje. I jednih i drugih i trećih.

Dao Bog bolja vremena u kojima će biti više mira i većega razumijevanja.

Hvala Marinku koji je ovom knjigom ponazio petstoljetnu povijest Popova.

"PET REDAKA" DON IVANA TOMASA

Mostar, 15. studenoga 2015. - U nedjelju navečer, 15. studenoga 2015., u velikoj katedralnoj dvorani mostarski Troplet organizirao je predstavljanje knjige "Pet redaka", dnevnik dr. don Ivana Tomasa, svećenika Mostarsko-duvanjske biskupije, student postdiplomac na Teološkom fakultetu na Gregorijani u Rimu s boravkom u Zavodu sv. Jeronima. Dnevnik je pisan od početka 1943. godine do Blagovijesti 1944. I to svaki dan doslovno pet redaka.

"Pet redaka" predstavili su mr. don Željko Majić, generalni vikar, i dr. Marko Tokić, profesor na Sveučilištu u Mostaru. Na kraju je priređivač

Dnevnika dr. Domagoj Tomas iz Osijeka prikazao kako je do Dnevnika došao, kako ga je priređivao i konačno objavio u režiji Crkve na kamenu.

Biskup Ratko Perić u početku je pozdravio prikazivače i slušatelje koji su ispunili dvoranu. Kazao je kako se poznaje s don Ivanom iz svojih studentskih dana, prije 50 godina, od 1965. Iznio je podatak da otac i sin, Srećko i Domagoj Tomas, rade na projektu objavljivanja svih don Ivanovih pisanih radova. Prema njihovu istraživanju radi se o 27 svezaka različite građe. Ovo je jedan od tih svezaka.

Ovdje donosimo prikaz don Željka Majića.

Rimski dnevnik svećenika Ivana Tomasa: 1943.-1944. Priredio Domagoj Tomas, Mostar, 2014.

Knjiga *Pet redaka* - Rimski dnevnik svećenika - studenta don Ivana, kojoj su izdavači: Papinski hrvatski zavod sv. Jeronima u Rimu, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku - Odjel za kulturologiju te Biskupski ordinarijat u Mostaru, a sve priredio Domagoj Tomas, osim don Ivanova Dnevnika koji je sustavno vodio od 1. siječnja 1943. do 25. ožujka 1944., 15 mjeseci, donosi vrlo opsežan don Ivanov životopis, smještajući ga u povijesni kontekst vremena u kojem je živio, a koji je bio sve osim miran. Dovoljno je spomenuti dva svjetska rata, nastajanje i uništenje raznih država, carstava, pokreta, totalitarnih režima, ... što sve autor Dnevnika na poseban način proživljava i o čemu, već od svoje rane mladosti, daje i svoj sud. Stoga, ovo djelo valja promatrati i kao svojevrsan zapis o vremenu koje nadilazi jednu osobu, ali u kojoj ta ista osoba ima značajnu ulogu. Tako značajnu da će, zbog svoga djelovanja, skoro cijeli svoj život biti obilježen kao neprijatelj društva i režima, ali, na žalost, i velik dio svoga svećeničkog života biti u svojevrsnoj crkvenoj

izolaciji provodeći život u Domu sv. Nikole Tave- lića u Grottaferrati, gradiću nadomak Rima.

Tko je don Ivan Tomas?

Rođen je na Miholjdan 29. rujna 1911. u Drinovcima, u zaseoku Ploca od oca Jure i majke Matije rođene Majić, sestre pokojnoga mons. Andrije Majića (starijega). Budući da ga mostarski biskup Alojzije Mišić odmah nakon pučke škole nije preporučio za sjemenište u Travniku, prvi razred gimnazije završava kod ujaka don Andrije u Stocu. Kod njega će kasnije provoditi najveći dio ljetnih ferija te u Bijelom Polju, gdje je don Andrija tada bio župnik, 1937. godine proslaviti i svoju Mladu Misu, ali i kao svećenik kratko vrijeme biti s njime.

Kroz školovanje, u travničkoj gimnaziji (1925.-1932.) i u sarajevskoj bogosloviji (1932.-1937.), isticao se velikom sposobnošću za školu, pokazivao nadarenost za pisanu riječ te bio i urednikom gimnazijskoga lista: *Travničko smilje*. Zasigurno

mu je to bio dobar temelj za buduću plodnu spisateljsku djelatnost i uredničku usmjerenost. U Skoplju je bio urednikom *Blagovijesti* (1940.-1941.), a u Rimu *Novoga života* (1962.-1970.). Napisao je oko 2.100 članaka iz područja domovinske povijesti i kulture, osobito o ulozi crkvenih ljudi u stvaranju kulturne povijesti, domaće i svjetske. Bavio se i ekumenskom problematikom. Recenzirao je mnogo knjiga pisanih na više jezika. Osim u spomenutim domovinskim glasilima pisao je u brojnim emigrantskim časopisima i novinama. U rukopisu mu je ostao esej o nadbiskupu Stadleru iz sedamdesetih godina, koji bi bilo vrijedno objaviti. Kad je jednom bio upitan što misli o Stadleru, odgovorio je: "Ne znam je li on najveći biskup u povijesti Crkve među Hrvatima, ali ja ne znam većega od njega".¹

Za svećenika ga je u Sarajevu, 13. ožujka 1937., zaredio sarajevski nadbiskup Ivan Evandelist Šarić. Za mladomisničko geslo izabrao je riječi sv. Pavla apostola: "Znam komu sam povjerovao" (2 Tim 1,12). U Hercegovini je službovao u Prenju (1937.-1938.) kao kapelan župniku don Vidi Putici, kojega su četnici pred prenjskom crkvom spalili 1942. godine, te kao upravitelj novoosnovane župe u Šipovači, 1939.-1940. Nakon toga odlazi u Skoplje za tajnika biskupu Smiljanu Čekadi koji ga 1941. šalje na postdiplomski studij u Rim, gdje boraveći u Papinskom hrvatskom zavodu sv. Jeronima, na Papinskom sveučilištu Gregorijana, 1951. godine doktorira iz teologije s temom: *Uloga sv. Augustina u razvoju nauka o Presvetom Trojstvu*. Osim ovoga temeljnog studija u Rimu don Ivan je diplomirao arhivistiku, diplomatiku i paleografiju te se stavio na raspolaganje mnoštvu hrvatskih izbjeglica, kako onih koji su na te prostore pristigli nakon kapitulacije Italije 1943., tako i onih koji su pobjegli pred bezbožnim komunizmom 1945.

Don Ivan je punih 8 godina, od 1954. do početka 1962. godine, vodio hrvatsku sekciju Radio Vatikana. U njegovo vrijeme Radio Vatikan počeo je prenositi emisiju na hrvatskom jeziku svakodnevno. Bilo je to mračno doba komunističke strahovlade u domovini, koje se bilo urotilo protiv katoličanstva i hrvatstva boreći se svim sredstvima za materijalističko bezboštvo i utopističko jugoslavenstvo. Tomas se svakodnevnim petnaestomi-

nutnim emisijama znalački i junački odupirao tim pogubnim idejama vjerujući i u nepobjedivost Crkve i u pobjedu hrvatskoga naroda. Kardinal Stepinac bio mu je vrhunski svjedok i ideal vjerskoga i nacionalnoga identiteta. U to je vrijeme Tomaso slobodan glas s Radio Vatikana bio jedan od rijetkih koji je mogao doprijeti do ušiju slušatelja u porobljenoj domovini. Hercegovinu nije mogao zamisliti izvan hrvatskoga okvira.²

Šezdesetih godina, kada se stala radati tzv. *Ostpolitik* od koje su više koristi imale komunističke državne tvorevine negoli Katolička Crkva, pojedini hrvatski svećenici u inozemstvu bili su na žestoku udaru komunističkih političara i novinara. Don Ivan je bio među prvima, u samom vrhu, i zbog svoga pisanja i zbog svoga nastupanja na Radio Vatikanu. Zbog "viših" ciljeva morao je napustiti Radio Vatikan i svoj dvadesetogodišnji rimski dom, Zavod sv. Jeronima, zamijeniti kućom - Domom sv. Nikole Tavelića u Grottaferrati, gradiću nedaleko od Rima, gdje je ostao do svoje smrti, 27. kolovoza 1992. godine. Umro je, dakle, na spomendan sv. Monike majke sv. Augustina kojega je na poseban način proučavao i štovao. Pokopan je, prema vlastitoj želji, u grobnici Papinskoga hrvatskog zavoda sv. Jeronima na rimskom groblju Campo Verano na blagdan Mučeništva sv. Ivana Krstitelja 29. kolovoza, nakon što je u hrvatskoj crkvi sv. Jeronima za njega služena sv. Misa zadušnica.

Vođen načelima katoličke vjere i ljubavlju prema svomu hrvatskom narodu

Don Ivan se svrstava u red svećenika koji zbog svoga djelovanja stječe mnogo iskrenih prijatelja i simpatizera, ali i žestokih kritičara i ljutih neprijatelja. I sam je toga bio svjestan. U jednom od pisama vlč. Cecelji napisat će: *Protiv moje malenkosti ima crkvenih prijetnja, a meni baš prsluk puca, jer neka čine, što oće, neće Bog dopustiti, da mrtav Stepinac bude pasja maskara, kao što su neprijatelji s njim zlo postupali, dok je bio živ!*³ No, na neke optužbe ne će ostati imun. Tako će 16. prosinca 1961. pisati kardinalu Paolu Marelli, pokrovitelju Zavoda sv. Jeronima: *Eminencijo, otpisani već godinama obavlja svoj skroman posao pod trajnim nadzorom mjerodavnih crkvenih vlasti: neka ove*

¹ R. P., "In memoriam don Ivanu Tomasu", u: *Hrvatska revija*, 3-4/1992., cio članak: str. 521-529.

² *Isto*.

³ Pismo od 26. ožujka 1960.

vlasti poduzimaju još stroži nadzor, neka donose sankcije, ako ustreba, ali neka ostave po strani klevete Božjih neprijatelja i neka se ovaj svećenik oslobodi od nesnosne more da bude podložen njihovim institucijama.⁴

Pa što je to što je ovoga svećenika naše Mostarsko-duvanjske biskupije izdiglo između mnogih, smjestilo ga na tako visoku ljestvicu neprijatelja društva i komunističkoga poretka o komu su raspravljala najviša tijela kako savezne tako i republičke komunističke vlasti tražeći njegovu smjenu s Radio Vatikana i iseljenje iz Zavoda sv. Jeronima kao uvjet da bi pustili hrvatske biskupe na zasjedanja Drugoga vatikanskog sabora te omogućili biskupima slanje svećenika - studenata u Papinski hrvatski zavod sv. Jeronima u Rim? Na kraju, zašto su i crkveni predstavnici popustili i na neki način žrtvovali don Ivana? Priređivač će ovoga djela, donoseći neke dokumente iz komunističkih arhiva, a koje je skupio i u raznim djelima objavio povjesničar Miroslav Akmadža (koji je i recenzent ove knjige), razlog ponuditi u velikom strahu komunističkih vlastodržaca od izgovorene i napisane don Ivanove riječi koja je u to doba bila gotovo jedini slobodan i obramben glas koji se, unatoč svim tehničkim ograničenjima, mogao čuti i s druge strane tzv. "čelične zavjese". Na žalost, barem po onomu što nam knjiga donosi i što je gosp. Akmadža prikupio, ondašnja crkvena vlast nije se zauzimala i stajala u don Ivanovu obranu. Zasiurno je to moralo vrlo boljeti don Ivana. Čitljivo je to i iz već citiranoga pisma kardinalu pokrovitelju Zavoda. Jer dok mu je "pucao prsluk" za napade neprijatelja Crkve, moralo ga je strašno boljeti nerazumijevanje pretpostavljenih i diplomatsko popuštanje prema onima koji su nanijeli toliko zla napaćenom narodu, ubijajući, mučeći, zatvarajući tolike nedužne među kojima su brojni svećenici, redovnici, redovnice, biskupi i nadbiskupi na čelu sa zagrebačkim kardinalom Stepincem. Nije se mirio s tim da neprijateljima Crkve tolika žrtva bude "pasja maskara"! A ako

je tomu tako, onda njegov osebujan karakter, oštar um, izoštrano pero i britak jezik nisu mogli zatajiti. Na žalost, prema knjizi *Pet redaka*, ovakva osebujna ličnost nije bila po volji i nekima u Crkvi koji su u to doba odlučivali. No, osim komunističkih arhiva, valjalo bi doći i do drugih informacija i dokumenata kako bi se potpunije shvatila sva problematika onoga vremena.

O motivima koji su ga vodili i davali mu snagu u nepravednom progonstvu i izolaciji, smisao trpljenja, on je sam zapisao u svojoj duhovnoj oporuci koju je sastavio u suton svoga ovozemaljskoga života, u bolnici u Marinu, na svetkovinu apostolskih prvaka Petra i Pavla, 29. lipnja 1988.:

Ne znajući dana ni časa, kada će me milosrdni Bog pozvati k sebi, pri punoj svijesti i slobodi pišem ovu svoju oporuku.

Zahvaljujem Bogu na zemaljskom životu, koji mi je darovao, na daru svete vjere katoličke, na svećeničkom zvanju i na svim njegovim milostima.

U svome radu i životu nastojao sam se voditi načelima katoličke vjere i ljubavlju prema svom hrvatskom narodu. Svojim riječima i člancima nastojao sam pridonijeti kulturi, slobodi i afirmaciji hrvatskoga naroda, iz kojega sam potekao i za koji sam radio, molio i trpio.

Ako sam štogod rekao ili napisao što nije u skladu s pologom katoličke vjere, ovim se toga odričem.

Ako se tko osjetio uvrijeđen mojim riječima ili postupcima, molim, da mi oprost. A svima od kojih sam se ja mogao osjetiti uvrijeđen, praštam od svega srca, kako bi se i Bog meni smilovao.

Iskreno zahvaljujemo priređivaču knjige *Pet redaka*, svim suradnicima i izdavačima na ovom hvalevrijednu djelu koje preporučujemo vašoj čitateljskoj pozornosti. Don Ivan je bogat radnik i neistražen rudnik - zlata. Gospodin Domagoj Tomas pokazao se vrijednim radnikom pa se nadamo da će, uza svesrdnu pomoć svoga oca Srećka, nastaviti u ovome prebogatom rudniku.

Sretno vam čitanje *Pet redaka* svaki dan po Pet minuta!

⁴ Predgovor, *Pet redaka*, str. 11.

PASTORALNI DAN

ŽENIDBA I OBITELJ U SVJETLU CRKVENOGA UČITELJSTVA

Emaus, 8. travnja 2015.

Uvod. Sjećamo se iz vremena studija teologije da smo u sakramentologiji najviše sati i dana, čak i traktata, posvetili dvama sakramentima: Pokori - *De poenitentia* i Ženidbi - *De matrimonio*. Upravo smo u današnje doba zapali u situaciju da se u ponekim crkvenim zajednicama ta dva sakramenta najviše činjenično razvodnjavaju, teološki devaloriziraju, tj. desakramentaliziraju i relativiziraju, tako da se dolazi do takva stanja i uvjerenja u kojem djeluje posve neškandalozno da se razvedeni iz valjane ženidbe te ponovo civilno vjenčani parovi ispovijedaju, Euharistijsku pričest primaju te nastavljaju živjeti u objektivno teškom grijehu ponovne nevaljane ženidbe. Ljudi se sve više tomu prilagođavaju, a ne sablažnjavaju! Grijeh kao da je poprimio status običaja, zakona, doktrine.

Nikada nisam mislio da ćemo jednoga dana morati braniti vjekovni crkveni nauk o ženidbi, o podjeljivanju Pričesti razvedenima, protiv nekih kardinala u Crkvi!

1) TEMELJNE ISTINE ZA SHVAĆANJE ŽENIDBE I OBITELJI JESU:¹

a) *Ljudska spolnost.* Čovjek po sebi nije ni muško ni žensko, ali u konkretnu i praktičnu stanju može biti samo muško ili žensko. Koliko je god ljudsko biće obilježeno spolnošću, ono je kao osoba ipak kudikamo više od toga, i tjelesno i duhovno. Čovjek je metafizičko biće. Ta se činjenica, shvaćena s kršćanskoga motrišta, može pravo razumjeti samo u stvarateljskom Božjem činu - *de creatione*, u grješnu čovjekovu padu - *de peccato*

originali i u otkupiteljskom Kristovu djelu - *de hominis redemptione*. To ujedno znači da je spolnost dana radi razmnožavanja ljudskoga roda.

b) *Ljudsko prijateljstvo.* Duboko je u ljudskoj naravi usađen dar i uzdarje prijateljstva, sa svom slobodom. U teologiji smo razlikovali: *amor concupiscentiae* - požudnu ljubav, *amor complacentiae* - pogodljiva ili ljubazna ljubav i *amor amicitiae* - prijateljska ili nesebična ljubav. Ova prijateljska ljubav pretpostavlja nešto zajedničko i različito, nešto jednako i dopunsko, i upravo ova ljubav te razlike nastoji prevladavati i razvijati do zrelosti i punine. U kršćanskoj viziji ova se prijateljska ljubav može shvatiti samo u poimanju čovjekova grijeha i Kristova otkupljenja. Ta se ljubav doživljava u otajstvu ljudskoga "praštanja", koje je jamstvo božanskoga praštanja: Otpusti nama kako i mi otpuštamo drugima... Ovdje smo još uvijek na razini uzvratne ljubavi: "Ja ću tebe častiti, ako ćeš i ti mene počastiti. Ali da ja stalno plaćam, a za jedno blagujemo, ne ćemo zadugo."

c) *Agape.* U kršćanskom poimanju, postoji ljubav koja se zove *agape*. To je toliko nesebična ljubav koja čak ne očekuje uzvrata. To je na zemlji roditeljska ljubav koja postoji bez obzira na uzvrat ljubavi njihove djece.

d) *Obitelj.* Ženidbena se ljubav ne može pravo shvatiti bez stvaranja nove zajednice koja se zove obitelj. U obitelji se doživljavaju tri vrste ljubavi:

- roditeljska koja uključuje spolnost;
- ljubav roditelja prema djeci i obratno koja ne uključuje spolnosti, a prava je ljubav;
- ljubav između braće i sestara koja također ne uključuje spolnosti, a prava je ljubav.

¹ J. AUER - J. RATZINGER, "Il sacramento del Matrimonio", u: *I sacramenti della Chiesa*, Assisi, 1974., str. 295-302.

2) TEMELJNE CRKVE NE ISTINE O ŽENIDBI I OBITELJI. Imajući u vidu sve rečeno, prelazimo na stalan nauk Crkve:

Vjerska je istina da je ženidba između dvoje kršćana sklopljena pred zakonitim predstavnikom Crkve sakrament. Apostol je Pavao govorio da je to "magnum sacramentum" (Ef 5,32). Taj se sakrament promatra na razini sakramenta sv. krštenja i sv. reda, počevši od II. Lateranskoga 1139. godine. A na Tridentu poprimio je formu dogmatskog učenja:

Kan. 1. **Sakramentnost:** Tko kaže da ženidba nije uistinu i stvarno jedan od sedam sakramenata evanđeoskog zakona, ustanovljen od Krista Gospodina, nego da je u Crkvi izmišljen od ljudi, ili da ne donosi milost: neka bude kažnjen anatemom.²

Kan. 2. **Jedincatost:** Tko kaže da je kršćanima dozvoljeno u isto vrijeme imati više žena i da to nije zabranjeno nijednim Božjim zakonom (usp. Mt 19,9): neka bude kažnjen anatemom.³

Kan. 7. **Nerazrješivost:** Tko kaže da Crkva griješi kada je učila i kada uči da se prema evanđeoskom i apostolskom učenju (...) ženidbeni vez ne može razvrći zbog preljuba jednoga supruga, i da oboje, pa i nevini (suprug) koji nije dao razlog preljuba, ne može sklopiti drugu ženidbu dok je drugi suprug živ...; neka bude kažnjen anatemom.⁴

3) OD KONCILNA NA OVAMO UČITELJSKI DOKUMENTI koji se tiču naše teme o sakramentnosti, o jedincatosti, o nerazrješivosti ženidbe, te

o ne/pripuštanju rastavljenih i ponovo civilno vjenčanih na sv. ispovijed i sv. Pričest obično se uzimaju ovi, koje je lako konzultirati:

1 - II. VATIKANSKI KONCIL, Konstitucija *Gaudium et spes*, 1965.: brojevi

47: Ženidba i obitelj u suvremenom svijetu

48: Svetost ženidbe i obitelji

49: O ljubavi supruga.

2 - IVAN PAVAO II., Apostolska pobudnica *Familiaris consortio*, 1981.: broj 84. Dokumenti KS, br. 64.

3 - KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Katekizam Katoličke Crkve*, 1992.: u 8 brojeva: 1644-1651.

4 - KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Pismo/Epistula Biskupima Katoličke Crkve o podjeljivanju Euharistijske pričesti vjernicima koji su se nakon rastave ponovo civilno vjenčali*, 1994. U 10 brojeva. Prijevod: IKA D - 24653/10; 19. 10. 1994.

5 - PAPINSKO VIJEĆE ZA ZAKONODAVNE TEKSTOVE, *Izjava o pripustivosti svetoj Pričesti rastavljenih i ponovo vjenčanih*, 2000.: u 5 točaka. Ovdje ih prevodimo.

6 - BENEDIKT XVI., Apostolska pobudnica *Sacramentum caritatis*, 2007.: u 3 broja: 27-29, osobito 29: skrb, objektivno protuslovlje, skandal, pravna sredstva. Dokumenti KS, br. 146.

7 - FRANJO, Enciklika *Lumen fidei*, 2013., broj: 52. Dokumenti KS, br. 162.

8 - FRANJO, Apostolska pobudnica *Evangelii Gaudium*, 2014., br. 66. Dokumenti KS, br. 163.

PAPINSKO VIJEĆE ZA ZAKONODAVNE TEKSTOVE

IZJAVA O PRIPUSTIVOSTI SVETOJ PRIČESTI RASTAVLJENIH I PONOVO VJENČANIH, 2000.

Kodeks kanonskoga prava propisuje: "Neka se primanje svete pričesti ne dopušta izopćenima ni udarenima zabranom bogoslužja pošto im je izrečena ili proglašena kazna, a ni drugima koji tvrdokorno ustraju u očitom teškom grijehu" (kan. 915). Posljednjih godina neki su auktori tvrdili na temelju različitih argumenata, da ovaj kanon ne bi bio primjenljiv na vjernike rastavljene i ponovo civilno vjenčane. Priznaje se da je apostolska pobudnica *Familiaris consortio* iz

1981. bila istaknula u br. 84 takvu zabranu na nedvosmislen način, i da je to više puta izričito potvrđeno posebno godine 1992. u Katekizmu Katoličke Crkve, br. 1650. i godine 1994. u Pismu "Međunarodna godina obitelji" Kongregacije za nauk vjere. Unatoč tomu, rečeni auktori pružaju različita tumačenja navedenoga kanona koji se slažu da iz njega isključe praktično situaciju rastavljenih i ponovo vjenčanih. Na primjer, budući da tekst govori o "teškom grijehu" bili bi potrebni svi uvjeti, i subjektivni, koji se traže za postojanje smrtnoga grijeha, zbog čega djelatelj Pričesti ne bi

² DS, 1801.

³ DS, 1802.

⁴ DS, 1807.

mogao donijeti *ab externo* takav sud; osim toga, budući da se govori o "tvrdokornom ustrajavanju u onom grijehu", trebalo bi naići na stav izazova vjernika, nakon zakonite opomene Pastira.

Pred ovom navodnom suprotnošću između stega Kodeksa iz 1983. i stalnoga naučavanja Crkve u toj stvari, ovo Papinsko vijeće, u dogovoru s Kongregacijom za nauk vjere i s Kongregacijom za božostovlje i stegu sakramenata, izjavljuje sljedeće:

1. Zabrana iznesena u navedenu kanonu, po svojoj naravi, potječe od božanskoga zakona i nadilazi okružje pozitivnih crkvenih zakona: ovi ne mogu uvesti zakonodavne promjene koje su oprečne nauku Crkve. Svetopisamski tekst, na koji se crkvena predaja uvijek poziva, jest onaj sv. Pavla: "Stoga, tko god jede kruh ili pije čašu Gospodnju nedostojno, bit će krivac tijela i krvi Gospodnje. Neka se dakle svatko ispita pa tada od kruha jede i iz čaše pije. Jer tko jede i pije, sud sebi jede i pije ako ne razlikuje Tijela" (1 Kor 11,27-29).

Ovaj tekst odnosi se ponajprije na sama vjernika i njegovu moralnu savjest, a to je formulirano u susljednom 916. kanonu. A biti nedostojan, jer je čovjek u stanju grijeha, postavlja također velik pravni problem u Crkvi: upravo na termin "nedostojan" poziva se kanon Kodeksa kanona Istočnih Crkava koji je uspoređan latinskomu kan. 915. "Moraju biti udaljeni od primanja božanske Euharistije oni koji su javno nedostojni" (kan. 712). Zapravo, primati tijelo Kristovo, a biti javno nedostojan, jest objektivna šteta za crkveno zajedništvo; to ponašanje udara na prava Crkve i svih vjernika da žive dosljedno zahtjevima toga zajedništva. U konkretnu slučaju pripuštanje svetoj Pričesti vjernika rastavljenih i ponovo vjenčanih, jest skandal, shvaćen kao radnja koja druge potiče na zlo, i koji se odnosi istodobno na sakrament Euharistije i na nerazrješivost ženidbe. Takav skandal postoji iako, na žalost, takvo ponašanje ne bi više izazivalo čuđenja: štoviše upravo pred deformacijom savjesti, to je nužnija u Pastira akcija, strpljiva i čvrsta, u zaštitu svetosti sakramenata, u obranu kršćanske moralnosti radi ispravna oblikovanja vjernika.

2. Kakvo god bilo tumačenje kan. 915, koje se protivi svomu bitnom sadržaju, što su ga Učiteljstvo i stega Crkve kroz stoljeća neprestano izjavljivali, jasno je zavodničko. Ne može se miješati poštovanje riječi zakona (usp. kan. 17) s neispravnim uporabom samih riječi kao sredstava da relativiziraju i isprazne bit zapovijedi.

Formula "i drugima koji tvrdokorno ustraju u javnom teškom grijehu" jasna je i treba je shvatiti tako da ne izobličuje sam smisao, čineći normu neprimjenljivom. Tri se uvjeta traže:

a) teški grijeh, objektivno shvaćen, jer o subjektivnoj uračunljivosti djelatelj Pričesti ne bi mogao suditi;

b) tvrdokorna ustrajnost koja znači postojanje objektivne situacije grijeha koji traje u vremenu i koji volja vjernika ne dokrajčuje, jer nisu potrebni drugi rekviziti (stav izazova, prethodna opomena, itd.) da se ostvari situacija u svojoj temeljnoj crkvenoj težini;

c) jasan značaj situacije teška ustaljena grijeha.

Ne nalaze se, međutim, u stanju teška ustaljena grijeha vjernici rastavljeni i ponovo vjenčani, koji zbog ozbiljnih motiva - kao na primjer odgoja djece "ne mogu ispuniti obvezu rastave, preuzmu obvezu da žive u potpunoj suzdržljivosti, to jest da se uzdržavaju od čina koji su pridržani samo ženidbenim drugovima" (*Familiaris consortio*, 84) i koji su na temelju takve nakane primili sakrament pomirenja. Budući da je činjenica da takvi vjernici ne žive *more uxorio* - na ženidben način - po sebi tajna, dok je njihov položaj razvedenih i ponovo vjenčanih po sebi javan, oni će moći pristupati euharistijskoj pričesti samo ako nema skandala.

3. Vijeće u ovoj točki govori da je svećenik djelatelj, župnik, dužan upozoriti vjernika i uskratiti mu pričest, sve u krajnjoj ljubavi i u prikladnu trenutku.

4. "Imajući u vidu narav spomenute norme (usp. br. 1), nijedan crkveni auktoritet ne može dispencirati ni u kojem slučaju od ove obveze djelatelja svete Pričesti, niti da izda smjernice koje tomu protuslove."

5. Crkva će prema takvima pokazati majčinsku ljubav upozoravajući ih na svu njihovu vezu s Crkvom dok su u takvu stanju.

Zaključak. Crkveno je učiteljstvo od početka jasno i nedvosmisleno naučavalo da nema pristupa sv. Pričesti bez ispovijedanja grijeha i kajanja za njih koje uvijek uključuje popravljavanje i izbjegavanje ne samo grijeha nego i grješne prigode za grijeh. Oni koji su svojevolumeno razvrgli valjanu crkvenu ženidbu te se ponovo građanski vjenčali sami su sebe onesposobili za pristup i sv. ispovijedi i sv. Pričesti jer ne ispunjavaju bitne uvjete

koji su upravo spomenuti. Crkva se i prema takvim osobama odnosi majčinski i sve poduzima da ih očuva svome krilu, ali ne može ona izdati samu sebe pripuštajući da se nerazlučno prilazi

najuzvišenijem sakramentu, jer tko blaguje Tijelo i Krv Gospodnju nedostojno, jede i pije sebi osudu, riječi su sv. Pavla apostola.

PASTORALNI IZAZOVI I DUŠOBRIŽNIČKA SKRB ZA ŽENIDBU I OBITELJ s posebnim osvrtom na pastoral rastavljenih i ponovo civilno vjenčanih katolika

don Petar Palić, Dubrovnik

Mostar - Potoci, 8. travnja 2015.

Uvod

Na početku pozdravljam oca Biskupa i sve vas, braćo svećenici i redovnici. Zahvaljujem na pozivu i povjerenju da s vama mogu promišljati o ovoj važnoj temi. Tema ženidbe i obitelji nije važna samo zbog toga što je prošlogodišnja izvanredna sinoda pobudila veliki interes javnosti, istina s pojedinim temama i pitanjima koja nisu bila srž promišljanja sinodskih otaca, nego je ova tema važna zbog važnosti same stvarnosti obitelji i braka za budućnost osoba i čovječanstva.

Bilo bi preuzetno očekivanje u 40-ak minuta iznijeti, obuhvatiti i definirati sve pastoralne izazove s kojima se danas u susrećemo u pastoralnom radu s obzirom na brak i obitelj. Također, ne postoji jedinstveni pastoralni recept, kojim bismo mogli odgovoriti na pastoralne izazove o obitelji. Stoga ćemo pokušati na temelju apostolske pobudnice pape Franje "Radost evanđelja" i na temelju Sinodskog izvješća XIV. redovite opće Biskupske sinode "Poziv i poslanje obitelji u Crkvi u suvremenom svijetu" naznačiti mogući odgovor na izazove koje pred nas stavlja vrijeme u kojemu živimo, a tiču se obitelji i ženidbe, s posebnim osvrtom na pastoral rastavljenih i ponovo civilno vjenčanih.

1. "Radost Evanđelja" i pastoralni rad u preobrazbi

U travnju prošle godine nakladnička kuća Laterza izdala je knjigu pod naslovom: *Francesco tra i lupi. Il segreto di una rivoluzione* ili u prijevodu: Franjo među vukovima. Tajna jedne revolucije, čiji je autor Marco Politi, talijanski pisac i novi-

nar, koji od 1997. prati situaciju u Vatikanu i zbivanja u Crkvi za talijansku "La Repubblica".

Autor se oslanja na legendu o sv. Franji i velikom i divljem vuku, koji je u mjestu Gubbio napadao ne samo životinje nego i ljude. Susret između Franje i vuka je bio pun opasnosti, ali je na Franjin pristup i njegove riječi, jer je s vukom razgovarao kao s ljudskim bićem, vuk ipak promijenio svoju ćud i postao "janjetom", bez opasnosti za mjesto i ljude u njemu.

Pisac Marco Politi u svojoj knjizi tvrdi kako je u Crkvi zapravo drugačije: u Crkvi postoje prelati, kler i vjernici, koji podupiru Papu u njegovim projektima. Ali ima i onih koji mu pružaju otpor na mnogim područjima. A to su zapravo vukovi, koji stoje nasuprot papi i ne dopuštaju da se u Crkvi reforme brže odvijaju onako kako papa Franjo želi.

Sigurno je da pojedine riječi i djela pape Franje ostavljaju mnoge u nedoumici, ali je, također, činjenica da njegove riječi i djela potiču mnoge i u Crkvi i izvan Crkve, i prijatelje Crkve i neprijatelje, na promišljanje, na nove korake, a neke i na otpor, u biti na preispitivanje i zauzimanje stavova.

"Radost Evanđelja" naslov je i prve su riječi apostolske pobudnice koju je papa Franjo na svetkovinu Krista Kralja, 24. studenog 2013. uputio biskupima, prezbiterima i đakonima, posvećenim osobama i svim vjernicima laicima o naviještanju evanđelja u današnjem svijetu.

Cijela ove pobudnice zapravo je svojevrsni poziv pape Franje na pastoralnu preobrazbu prema samaritanskoj Crkvi, koji on potkrepljuje izjavom južnoameričkih biskupa da "ne možemo mirno i pasivno čekati u našim crkvama" i da je

nužno "prijeći s jednoga pastorala pukoga čuvanja na izrazito misijski pastoral".¹

Apostolska pobudnica "Radost Evanđelja" autentični je prijedlog smjernica pape Franje za čitavu Crkvu u cilju poticanja i usmjeravanja nove etape evangelizacije. U velikom se djelu ove pobudnice uočava duh i trag Dokumenta iz Aparecida s Pete opće konferencije biskupa Latinske Amerike i Kariba.

1.1. Dokument iz Aparecida

Poznavatelji života i djela pape Franje dok je bio nadbiskup Buenos Airesa kažu da je za razumijevanje misli, stavova i djelovanja pape Franje potrebno poznavati upravo taj Dokument iz Aparecida, iz kojega će neke misli biti prenesene i u ovu pobudnicu Radost Evanđelja. Zašto je tako važan taj Dokument iz Aparecida? Aparecida je grad koji ima 40.000 stanovnika i nalazi se u blizini Sao Paula u Brazilu i ima katedralu u koju može stati 40.000 ljudi. Aparecida je marijansko hodočasničko mjesto, četvrto najpopularnije marijansko svetište u svijetu. Svaki vikend u Aparecidu hodočasti oko 120.000 ljudi, a svake godine više od 8 milijuna. Zašto je ovo mjesto važno za papu Franju, ali i za apostolsku pobudnicu Radost evanđelja?

U Aparecidi je 2007. godine održana Peta opća konferencija biskupa Latinske Amerike i Kariba. Papa Franjo, tada kardinal Jorge Mario Bergoglio, kao predsjednik Argentinske biskupske konferencije na toj je općoj konferenciji imao veoma važnu ulogu. S 250 različitih ljudi, muževa i žena, katolika, židova, evangeličkih kršćana bio je i sam delegat na konferenciji. Konferencija ga je ovlastila da se pobrine za izdavanje jednoga dokumenta koji će sadržavati temeljne poruke te konferencije. Papa Franjo, tada kardinal Bergoglio, često će pričati: "Za mene je najdirljivije bilo u Aparecidi da smo se mi ciljano nalazili na konferenciji u katedralama katedrale. Iznad nas je bilo na desetine tisuća hodočasnika. Čuli smo njihovu pjesmu i njihove molitve. Nismo zasjedali iza zatvorenih vrata, u zatvorenoj prostoriji, nego smo na našim

savjetovanjima uvijek bili u središtu hodočasničkih događanja."

I upravo Dokument koji je proizišao s ove konferencije, postao je za Jorgea Maria Bergoglia program njegova pontifikata. A dva su izraza okosnica toga: "pastoralna preobrazba" i "samaritanska Crkva". Naravno, pastoralna preobrazba ne znači privući više ljudi na svibanjsku ili listopadsku pobožnost ili na uskrсну i božićnu ispovijed ili slaviti što više misa nedjeljom i radnim danom. To bi ostalo na razini onoga što papa Franjo naziva "samodostatna" ili "samodopadna" Crkva. Zato, prema papi Franji pastoralna preobrazba znači: prekinuti s pokvarenim strukturama,² paziti na znakove vremena,³ pristupiti ozbiljno sadašnjim društvenim i kulturnim procesima transformacije,⁴ živjeti i komunicirati na istoj razini s vjerničkom zajednicom u obostranom prihvaćanju.⁵

Što se tiče izraza "samaritanska Crkva", sjetit ćemo se evanđeoskoga događaja o milosrdnom Samaritanu. To je model koji stoji iza ovog izraza. Dokument je jasno naglasio: "moramo postići dinamiku milosrdnoga Samaritana i djelovati kao Isus",⁶ odnosno činiti isto ono što je činio Isus. Tome pripada i zadaća "otvarati putove civilizacije ljubavi".⁷ Nije dovoljno opljačkanim zaviti rane, mora se spriječiti postojanje ulica na kojima ljudi bivaju opljačkani. To konkretno znači: graditi civilizaciju ljubavi, stvoriti pravedne strukture.

Prema papi Franji, Crkva "u izlasku" mora napustiti pastoralni kriterij "uvijek se radilo tako" i mora biti odvažna i kreativna u utvrđivanju ciljeva, struktura, načina i metoda. Utvrđivanje ciljeva ne znači fantaziranje, nego to utvrđivanje ciljeva mora biti povezano s traženjem sredstava i načina kako postići te ciljeve.

Svjedoci smo da se svaki postupak u Crkvi u novije vrijeme opravdava ovim pozivom pape Franje, da se mnoga pastoralna djelovanja bez ciljeva pokrivaju plaštem riječi i gesta pape Franje. I u tim trenucima valja jasno pročitati Papine riječi: "Izići prema drugima da bi se došlo do ljudskih periferija ne znači bezglavo i besciljno trčati za svijetom".⁸

¹ Evangelii gaudium, 15, dalje: EG.

² Aparecida, br. 365.

³ Aparecida, 366.

⁴ Aparecida, 367.

⁵ Aparecida, 368.

⁶ Aparecida, 136.

⁷ Aparecida, 537.

⁸ EG, 46.

Evangelizator, navjestitelj nije "trska koju vjetar ljulja", niti "stijenj što tinja". On je osoba koja je duboko ukorijenjena u Bogu i koju radost iz osobnoga susreta s Bogom potiče na dijeljenje i naviještanje te radosti susreta. Zato Papa ne očekuje od nas da bezglavo i besciljno trčimo za svijetom, nego tomu trčanju suprotstavlja poziv na usporavanje koraka, ali to usporavanje nije pokazatelj činjenice da nemamo više snage, nego da druge pogledamo u oči i slušamo ili da ostanemo s onima koji su posrnuli u životu. Evanđelje i poziv na svetost ne proizvode nekog "Übermenscha", nadčovjeka, nego je to poziv upućen svima, među kojima povlašteno mjesto pripada siromašnima i bolesnima, onima koji su prezreni i zaboravljeni.⁹

2. Pastoralna preobrazba s obzirom na pastoral obitelji

Crkva je već na Drugom vatikanskom saboru (usp. LG, GS, GE) odlučno usmjerila pozornost na brak i obitelj otkrivajući njihovu specifičnu ali i odlučujuću važnost i mjesto u svojem životu. Čovjek je put Crkve,¹⁰ i obitelj je put Crkve i naroda. Čitamo u *Familiaris consortio*: "Nužno je činiti sve moguće napore da se pastoral obitelji potvrdi i razvija, posvećujući se uistinu prvenstvenom području rada, s uvjerenjem da evangelizacija u budućnosti velikim djelom ovisi o kućnoj Crkvi".¹¹ Neki autori upozoravaju da se od četiri najznačajnije društvene institucije, a to su država, Crkva, škola i obitelj, posljednjih desetljeća najviše promijenila obitelj.

Naglašavamo da Crkva traži uspostavu cjelovita pastoralna obitelji, od rada s djecom, mladima, dalju i bližu pripravu za ženidbu i posliježenidbeni pastoral koji uključuje sve etape bračno-obiteljske stvarnosti - rast ljubavi u svim njezinim dimenzijama.

Papa Ivan Pavao II. smatra da upravo brak i obitelj trebaju zauzeti središnje mjesto u novoj evangelizaciji i biti predmetom ozbiljna i sustavna proučavanja u različitim crkvenim ustanovama. Ako pogledamo mnoštvo dokumenata na-

kon Drugoga vatikanskog sabora, možemo reći da se Crkva brine za obitelj razvijajući određenu strategiju na teorijskoj, teološkoj i proklamativnoj razini. Crkva u Hrvatskoj, iako usredotočena na djecu i mlade, pojačano se uključuje u brigu za brak i obitelj dokumentima, direktorijima, publikacijama, simpozijima, obiteljskim školama, katehezama, radionicama i dr. U pastoralno-teološkom smislu to znači da je obitelj istodobno i u jednakoj mjeri objekt i subjekt pastoralnoga djelovanja Crkve.

U *Relatio Synodi* čitamo: "Usprkos mnogim znacima krize obitelji prisutnim u raznim sredinama 'globalnog sela', želja za obitelji je i dalje živa, osobito među mladima, i to je razlog zbog kojeg Crkva, iskusna u čovjekoljubivosti i vjerna svom poslanju, naviješta bez prestanka i s dubokim uvjerenjem 'evanđelje obitelji' koje joj je povjereno objavom Božje ljubavi u Isusu Kristu i koje bez prekida naučavaju crkveni oci, učitelji duhovnosti i crkveno učiteljstvo. Obitelj ima za Crkvu sasvim posebnu važnost i u trenutku u kojem su vjernici pozvani izaći iz samih sebe nužno je da obitelj ponovno prepozna sebe kao nezaobilazni subjekt za evangelizaciju. Sjetimo se samo misijskog svjedočenja mnogih obitelji."¹²

Stoga, za sinodske oce naviještati Evanđelje obitelji znači navještaj Isusova pogleda ljubavi i nježnosti, s nježnošću majke, ali jasnoćom učiteljice,¹³ ali i navještaj zahtjeva Božjega kraljevstva,¹⁴ te da je naviještanje Evanđelja obitelji urgentnost za novu evangelizaciju.¹⁵

Izvanredna sinoda još nam je jednom otvorila oči za stvarnost koja nam je poznata, kada tvrdi da je kriza vjere dovela do krize braka i obitelji. Kao novi put pastoralnog pristupa traži se od pastoralnih djelatnika zaokret u govoru, odnosno naviještati da evanđelje daje odgovor na najdublja čovjekova pitanja. Skloni smo mnogo puta situacije rješavati jednostavno i možda za nas najlakše i najbezbolnije: u ruke Crkveni zakonik, pročitaj kanon i gotovo.

Pastoralna preobrazba znači da smo pozvani ne samo predočavati pravila, nego i predlagati vrijednosti i ukazivati da je moguće živjeti vrijed-

⁹ EG, 48.

¹⁰ *Redemptor hominis*, 14.

¹¹ *Familiaris consortio*, 65.

¹² *Relatio Synodi*, 2.

¹³ RS, 29.

¹⁴ RS, 12.

¹⁵ RS, 29.

nosti.¹⁶ Između ostaloga Izvješće ističe da je važno podsjećati na važnost krjeposti i osobito krjeposti čistoće, koja je "dragocjeni uvjet za istinski rast ljubavi među osobama."¹⁷

Naravno da bi u središtu svakoga navještaja trebala biti Božja Riječ. Ona je polazište i ishodište svakoga pastoralnog rada i angažmana. To naglašava i sinodsko Izvješće. Ali uz Božju Riječ, a za uspješan pastoral obitelji i za pastoralnu preobrazbu sinodski oci naglašavaju i važnost vjerskih iskustava, pa i iskustvo poteškoće u življenju bračnoga zajedništva,¹⁸ zatim važnost priprave, osmišljavanje oblika i praćenja osobe i bračnoga para.¹⁹ Uza sve gore rečeno sinodski oci pozivaju na praćenje prvih godina bračnog života, prisutnost iskusnih bračnih parova u praćenju mladih parova; prihvaćanje djece; obiteljska duhovnost, molitva, sudjelovanje na nedjeljnoj Euharistiji.²⁰ Ako smo do sada obitelj promatrali kao "pasivni objekt", pred nama je zahtjev učiniti sve da obitelj postane "aktivni subjekt". S tim u svezi, možda je najzahtjevnije danas stvoriti svijest kod ljudi da je župa zajednica vjernika i da su svi vjernici odgovorni za pastoralni rad u župi.

Uz ovo naglašavanje obnove pastoralne prakse, ne bismo smjeli zaboraviti i obnovu pastoralnog djelatnika. Stvarnost pred kojom ne zatvaramo oči jest da u vremenu sve većeg individualizma postoji i pastoralni individualizam, odnosno da ima župa i svećenika koji nude tzv. "sakramente u light verziji". Stoga se pred sve nas stavlja prvi i osnovni zahtjev: nadići individualizam. Sigurno da nam je lakši život kada nas se manje pita i manje traži, ali iz toga izvire pitanje dajem li sve od sebe u navješčaju i propovijedanju Radosne vijesti. Nužno je i povesti računa o vlastitoj formaciji kao i formaciji kateheta i ostalih pastoralnih djelatnika, odnosno potrebno je biti trajno otvoren novim spoznajama.

Sinodsko izvješće pastoralne djelatnike poziva da napustimo samo teorijski navješčaj i počnemo gledati stvarne probleme osoba,²¹ odnosno da moramo napustiti mišljenje da smo tu da dociramo, jer suvremeni čovjek sve više želi biti subjekt i partner u planiranju i izvođenju programa.

Situacija nas potiče na daleko veću sinkronizaciju župnih okupljanja, od crkvenih do obiteljskih prostora. To pretpostavlja i pomak u shvaćanju lika svećenika/župnika. Sutrašnji svećenik trebat će, na crti nove evangelizacije, biti više misionar-animatorkomunikator i koordinator, uz pomoć prikladne literature, a manje administrativac, kako je naglasio papa Franjo. Njegov je zadatak sve više upoznavati ovaj svijet, težnje i tendencije ljudi, pomoći u koordinaciji malih skupina, povezivati ih međusobno na župnoj, dekanatskoj i biskupijskoj razini.

I last but not least - posljednje, ali ne najmanje važno - Sinodsko izvješće podsjeća nas na primat milosti, odnosno naša je zadaća surađivati u sijnju, a ostalo je Božje djelo.²²

3. Pastoral rastavljenih i ponovno civilno vjenčanih

Od 62 broja koliko ima Sinodsko izvješće, u 10 brojeva (od 44 do 54) govori se o tzv. neredovitim situacijama pod naslovom: Liječiti ranjene obitelji (rastavljeni, rastavljeni neoženjeni, rastavljeni i ponovno oženjeni i jednoroditeljske obitelji).

Još je dokument *Familiaris consortio* obradio neredovite situacije (br. 79-84), a to su:

- a) brak na probu (80)
- b) stvarno slobodne veze (81)
- c) katolici vezani jedino građanskom ženidbom (82)
- d) rastavljene i razvedene osobe koje se nisu ponovno vjenčale (83)
- e) rastavljeni i ponovno civilno vjenčani (84).

Od svih ovih neredovitim situacija najviše je pravnih, teoloških i pastoralnih nedoumica i rasprava o razvedenima i ponovo civilno vjenčanima, a i naslov teme ovog izlaganja je posebno usredotočen na ovu neredovitu situaciju, pa se na njoj i zaustavljamo.

Kada se govori o situaciji rastavljenih i ponovo civilno vjenčanih, treba naglasiti da je, zahvaljujući necjelovitim i jednostranim izvješćima s Izvanredne sinode, ali još više intervencijama kardinala

¹⁶ RS, 33.

¹⁷ RS, 39.

¹⁸ RS, 35.

¹⁹ RS, 36.

²⁰ RS, 40.

²¹ RS, 32.

²² RS, 31.

Waltera Kaspera na izvanrednom tajnom konzistoriju 20. veljače 2014., pitanje o pripuštanju na sakrament pokore i Euharistije rastavljenih i ponovo civilno vjenčanih došlo u prvi plan. Treba naglasiti da je to pitanje samo jedan od problema s kojim se susreću osobe koje su se našle u ovakvu životnom stanju i da pastoralno postupanje i odnos prema ovim osobama i ovoj problematici zahtijeva sveobuhvatan pristup.

Ne želimo ovdje ulaziti detaljno u teološko-pravnu prosudbu stanja rastavljenih i ponovo civilno vjenčanih osoba, to više jer ne možemo za nešto što je teološki krivo reći da je pastoralno ispravno. Ovdje osobito mislimo na već spomenuto otvoreno pitanje o pripuštanju na sakrament pokore i Euharistije rastavljenih i ponovo civilno vjenčanih. Iako će se oko ovoga pitanje još lomiti koplja, htjeli bismo samo podsjetiti na stav Učiteljstva iznesen i ponovljen u nekoliko dokumenata. Da bi netko pristupio Pričesti, treba biti u stanju milosti. Tko je u teškom grijehu, ako je valjano raspoložen, ako ispovijedi teške grijehe, kaje se za njih, odluči da ne će više griješiti i kloni se bliže grješne prigode, posvećujući milost zadobiva odrješenjem u sakramentu pokore. Što se tiče rastavljenih i ponovo civilno vjenčanih, pomirenje u sakramentu pokore i time pripuštanje Euharistiji može se dozvoliti samo onima koji su se pokajali što su pogazili "znak Saveza i vjernosti Kristu" te su spremni provoditi takav život koji nije u suprotnosti s nerazrješivosti sakramenta ženidbe, a to znači kada se supružnici zbog teškoga razloga kao što je npr. odgoj djece ne mogu rastaviti već preuzmu obvezu življenja u potpunoj suzdržljivosti od čina koji su svojstveni samo bračnim drugovima.

Dakle, osobe koje se razvedu te potom, protivno božanskom zakonu o nerazrješivosti ženidbe, stupe u novu bračnu zajednicu i tako provode život "more uxorio", pa tako tvrdokorno ustraju u očito teškom grijehu, ne ispunjavaju uvjete koji se traže za dobivanje odrješenja u sakramentu pokore ili ispovijedi, a dosljedno tome nisu valjano raspoložene ni za primanje Pričesti.

Ovdje bismo još trebali naglasiti za sve nas u pastoralu da uskraćivanje odrješenja u sakramentu pokore i nepripuštanje na svetu Pričest osoba koje su se razvele pa potom sklopile novu civilnu ženidbu nije jedini slučaj kada neka osoba nije valjano raspoložena za primanje sakramenata i

kada joj ih treba uskratiti. Isto bi pravilo trebalo vrijediti i za one za koje ispovjednik utvrdi da ne prestando i učestalo, bez ikakve volje i obećanja da će se popraviti, teško griješe, npr. vrše teške pljačke i krađe, vrše teška nasilja nad bračnim drugom ili djecom, koji žive u konkubinatu ili održavaju neprekidno spolne odnose s osobama s kojima nisu vezani bračnom vezom. Možda ovakvim slučajevima ne posvećujemo dovoljno pažnje u pastoralnoj praksi, ali načelno i ove slučajeve treba promatrati jednako kao i slučajeve razvedenih i ponovo civilno vjenčanih.

Što se ove problematike tiče, Sinodsko izvješće naglašava da ovo pitanje treba dalje produbljivati, imajući na umu razliku između objektivnog stanja grijeha i olakotnih okolnosti.²³

Pokušajmo, na temelju crkvenih dokumenata i teoloških promišljanja, iznijeti neke smjernice za rad s rastavljenima i ponovo civilno vjenčanima.

3.1. Preustroj župnoga pastoralala

Da bismo mogli govoriti o kvalitetnu pastoralnom radu s rastavljenim i ponovo vjenčanima, potrebna je, već spomenuta, promjena paradigme župnoga pastoralala. Ta se promjena paradigme sastoji u razumijevanju suvremenoga pastoralnog djelovanja u odnosu na pastoralno djelovanje u prošlosti, a ponegdje i danas.

Činjenica je da u pojedinim našim župnim zajednicama još uvijek prevladava oblik pastoralala, koji u mnogome u prvom redu ovisi o župniku, a tek onda o njegovim suradnicima. Nedostatak ovoga oblika pastoralnoga rada sastoji se u tome što župnik ne može danas pratiti sva suvremena gibanja, zbog mnoštva informacija i ubrzana razvoja društva.

Nadalje, važno je naglasiti da se crkveno djelovanje ne smije ograničiti samo na klerikalno usmjerenje i sakramentalizaciju, temeljeći se na trostruku službu, poučavanja, posvećivanja i upravljanja.

Župa bi, onako kako je vidi Ivan Pavao II. u apostolskoj pobudnici *Ecclesia in Europa*, trebala biti "prostor gdje se vjernicima pruža mogućnost za stvarno življenje kršćanskog života i mjesto istinskog očovječenja i podruživanja, kako u prilikama raspršenosti i anonimnosti za velike gradove, tako i u slabo naseljenim seoskim područjima".²⁴

²³ RS, 52.

²⁴ *Ecclesia in Europa*, 15.

Iz svega rečenog jasno je da se u poimanju pastoralnog djelovanja treba napustiti dosadašnji mentalitet i usvojiti "trinitarno" razumijevanje pastoralnog djelovanja, koje za polazište ima Očevu ljubav prema svima, Kristov primjer služenja i Duhovu otvorenost obnovi i "novome". Ovome treba dodati i shvaćanje da se pastoral treba ostvariti konkretno, jer se spasenje događa ovdje i sada i to u dvjema temeljnim crkvenim oznakama: crkveni rad kao posredništvo, odnosno otajstveno posredništvo između Boga i ljudi i suodgovornost i sudjelovanje koje obvezuju svakoga vjernika na izgradnju mističnoga Tijela Kristova, prema službama i odgovornosti koje su svojstvene svakom pojedinom udu toga mističnog Tijela.

Pastoralni rad nije samo *cura animarum*, kako ga je shvaćao Tridentski sabor. Drugi Vatikanski sabor definira župu kao "zajednicu vjernika", pri čemu se dogodio pomak u shvaćanju župe od isključivo određena teritorija na zajednicu vjernika.

Ta zajednica vjernika više nije neko ukočeno tijelo, nego treba postati živa stvarnost koja u svoj život uključuje i prihvaća rastavljene i ponovo civilno vjenčane. Apostolska pobudnica *Familiaris consortio* za župnu zajednicu u pogledu rastavljenih kaže: "Neka s velikom ljubavlju sve učine da se ne osjećaju odijeljenima od Crkve, jer oni mogu, dapače i moraju, kao krštenici sudjelovati u njezinom životu. (...) Neka Crkva moli za njih, neka ih hrabri i prema njima se pokazuje kao milosrdna majka i tako ih sačuva u vjeri i nadi!"²⁵ Dotični trebaju osjetiti u takvoj župnoj zajednici prihvaćenost, toplinu i ljubav. Iako su se našli u situaciji koja ih donekle isključuje iz crkvenog života, većina ne želi biti isključena te traži u svojoj župnoj zajednici mjesto. Župa kao zajednica vjernika utemeljena na božanskim odrednicama ljubavi, služenja i zajedništva treba takvim ljudima biti oslonac u teškoj životnoj situaciji. Štoviše, ona snosi donekle odgovornost za svaki propali brak jer brak nije samo stvar bračnih drugova, nego i same župne zajednice. Dakle, na župnoj zajednici je da strpljivo živi i suosjeća s onima koji su se našli u takvoj situaciji. Samo se tako može nadvladati diskriminatorsko shvaćanje koje je još i danas aktualno, posebno u manjim sredinama. Onda kada u župnoj zajednici nastane "klima u kojoj svi ljudi mogu naći dio doma i zavičaja",

možemo reći da takva zajednica diše i živi svoje kršćansko dostojanstvo.

3.2. Bečka platforma Wi-Ge

Problem rastavljenih i ponovo civilno vjenčanih puno je prije i u puno većem opsegu zahvatio zemlje zapadne Europe, nego što je to slučaj u našoj Crkvi. Stoga su, ponajprije zbog brojnih bolnih iskustava dotičnih osoba, partikularne Crkve određenih država pokušale naći neka rješenja koja bi pomogla rješavanju ovoga problema u crkvenom radu. Najznačajniji projekt u ovom je smjeru osmišljen u Bečkoj nadbiskupiji, a radi se o platformi Wi-Ge. Platforma je dobila naziv prema prvim slovima njemačkog naziva za rastavljene i ponovo vjenčane (*Wiederverheiratete und Geschiedene*).

Platforma je osnovana 1989. godine kada se u Crkvi na njemačkom govornom području zbivaju velike rasprave na teološkom polju i pokušaji pomaganja dotičnim osobama. Platformu je osnovalo nekoliko bračnih parova koji su i sami prošli kroz bolan razvod braka te su nakon toga ponovo sklopili novu civilnu ženidbu. Glavni razlozi osnivanja platforme bili su: osjećaj nepripadnosti Crkvi, nemogućnost primanja sakramenata, problemi kod obavljanja službi u Crkvi (kumstvo), krštavanje djece tih ljudi i dr. Na prvoj konstituirajućoj sjednici "Inicijativne skupine Wi-Ge" koja je održana u ožujku 1989. iznesen je prijedlog aktivnosti kojima bi se platforma trebala baviti. To su: "Rad u javnosti, informativni listovi u matičnom uredu, savjetovalište za dotične, daljnje obrazovanje dušobrižnika, potpora i nadzor već aktivnih skupina, oblikovanje i praćenje daljnjih skupina na župnoj razini, uzimanje u obzir posebne problematike djece rastavljenih roditelja, duhovne ponude." Gore navedene aktivnosti jasno govore o spremnosti za rješavanje situacije dotičnih osoba. Platforma želi svojim radom stvoriti ozračje u župnoj zajednici ali i u društvu da rastavljeni i oni s drugim brakom pripadaju Crkvi, oni nisu vjernici drugog reda, u svojim su neuspjesima našli novi pristup vjeri i kroz drugi brak žele tu vjeru živjeti, žele odgajati svoju djecu u toj istoj vjeri, žele biti aktivni članovi župnoga života i dr. U platformi nisu protiv nerazrješivosti braka i to uopće ne dovode u pitanje, no i oni žele svo-

²⁵ FC, 84.

je mjesto u crkvenom životu. Nakon petnaestak godina platforma zauzima važno mjesto u obiteljskom pastoralu Bečke nadbiskupije. Ona uvelike djeluje i razvija se u suradnji s pastoralnim uredom nadbiskupije, s obiteljskim savjetovalištim i s referatima za daljnju izobrazbu za dušobrižnike i dušobrižnice. Njezino se djelovanje prvenstveno raščlanjuje u dva tima. Prvi je tim odgovoran za izobrazbu, savjetovanje i praćenje dotičnih osoba. Primjerice nastoji se kroz razgovore uspostaviti ponovni kontakt s Crkvom odnosno pomirenje. Drugi tim ide za oblikovanjem svijesti dotičnih, brine se o koordinaciji rada, o skupinama za samopomoć, informacijskim susretima i pokušava dotične osobe potaknuti na dublje zalaganje u pastoralu. To dublje zalaganje uključuje i aktiviranje pojedinih župnih zajednica na senzibilizaciju i prihvaćanje ovih osoba.

Osnivanje je platforme u očima rastavljenih i ponovo vjenčanih doživljeno kao pozitivno iskustvo jer su osjetili da prvi put netko otvoreno govori o njihovim problemima. Ovaj projekt nije zanemariv i jako je važan u pastoralnom djelovanju s dotičnim osobama.

3.3. Pastoral s rastavljenima i ponovo civilno vjenčanima u Hrvatskoj

Bolna iskustva rastava, koja su u zapadnoeuropskim zemljama postala aktualna prije dva desetaka i više godina, danas počinje osjećati sve intenzivnije i hrvatsko društvo. Rastave vjernika i sklapanje novoga civilnog braka vruć je kumpir u pastoralnom radu partikularne Crkve u hrvatskom narodu. Stoga je potrebno pod hitno osmišljavati projekte i pristupe u radu s dotičnim osobama.

Odgovorni su na tragu pobudnice *Familia-
ris consortio* nešto rekli o rastavljenima i ponovo civilno vjenčanima u *Direktoriju za obiteljski pastoral Crkve u Hrvata*. U Direktoriju se kaže: "Iako su oni isključeni od primanja sakramenata, kršćanska im zajednica treba posvetiti posebnu pozornost. Za njih treba moliti i poticati ih na molitvu, na slušanje Božje riječi, na neporočan život u skladu s njihovim stanjem; poticati ih na kršćanski odgoj njihove djece i pomagati im u tome. Crkvena zajednica pozvana je, dakle, činiti sve da se oni ne bi osjećali isključenima, nego naprotiv, poticanima na kršćanski život u skladu

s ovim okolnostima."²⁶ Da bi pastoral s ovim ljudima uistinu mogao zaživjeti, potrebno je da ove smjernice postanu stvarnost.

Prvi pastoralni korak bila bi uspostava komunikacije s dotičnim osobama. Mnogi se nakon rastave udalje iz života župne zajednice. To udaljšavanje postaje očitije i snažnije kada rastavljeni sklope drugi brak. Dakle, glavni zadatak župne zajednice osobito onih koji predvode zajednicu jest uspostaviti komunikaciju. Komunikacija se može uspostaviti putem pisama koja neki župnici običavaju slati svojim vjernicima. Tema rastave i ponovne ženidbe može se potaknuti na raznim župnim vijećima, osobito pastoralnom vijeću i tako senzibilizirati ljude za pomoć dotičnim osobama. Župni listići mogu biti također odlično sredstvo komunikacije jer se u njih mogu staviti razne korisne informacije iz života jedne župe, a poželjno je da se u njima pojavi katkad i članak o tematici rastave i ponovne ženidbe. Na ovaj se način može pristupiti rastavljenima i onima koji su nakon toga sklopili drugi brak i dati im do znanja da ih župna zajednica ne odbacuje, nego prihvaća. Uspostava komunikacije jest uvjet da bi se moglo nešto više raditi s dotičnim osobama.

Drugi važan korak u radu jest senzibiliziranje dotičnih osoba za sudjelovanje na nedjeljnim euharistijskim slavljinima. Župnik bi s vremena na vrijeme mogao progovoriti tim osobama kroz homiliju dajući im do znanja da iako ne mogu pristupiti euharistijskoj gozbi, oni su i dalje važni sudionici cjelokupna euharistijskog slavlja. Nadalje potrebno je i moliti za ove ljude, stoga, može se prigodno ali i češće sastaviti molitva vjernika koja bi uključivala i pokoji zaziv za dotične osobe jer oni koji se nalaze u drugom, civilnom, braku, a trude se kršćanski živjeti imat će jasan pokazatelj da župna zajednica živi s njima i njihovom nevoljom.

Nezaobilazna etapa pastoralna s dotičnim osobama jest svakako individualan razgovor s dušobrižnikom. Ovaj korak u pastoralu s rastavljenima i ponovo vjenčanima osobito je smatrala važnim Bečka platforma Wi-Ge. U početcima djelovanja veliku važnost pridavali su izobrazbi dušobrižnika. Daljnjim razvitkom platforme izobrazba dušobrižnika uvelike je povećana s jednoga semestralnog tečaja na Katoličkom bogoslovnom fakultetu na čak tri do četiri seminar godišnje. Razgovor s dušobrižnikom važan je iz nekoliko razloga. Prvo u takvu se razgovoru može infor-

²⁶ Direktorij, br. 63.

mirati je li moguće proglašenje ništavim prve ženidbe i na koji način, jer mnogi su neupućeni kada se radi o uvjetima za valjano sklapanje braka. Ako postoje uvjeti za takvu ništavost, dušobrižnik će dotične uputiti na mjerodavni crkveni sud. Dotični često imaju potrebu ispričati cijelu povijest propala braka. U tome se krije odlična prilika da dušobrižnik upozna dotične s njihovim položajem u Crkvi. Kako smo već spominjali, ovi ljudi često svoju situaciju gledaju ponajviše kroz prizmu nepripuštanja sakramentima ispovijedi i Euharistije. Dušobrižnik uvelike može smiriti njihove strahove i ukloniti komplekse i postići da se i oni u crkvenom životu osjećaju prihvaćenima.

Kako smo već spominjali u poglavlju o preuostroju župnog pastoralu, važno je senzibilizirati župnu zajednicu da se dotični mogu osjećati prihvaćenima. Moglo bi se vjernike koji mogu primati sakramente pokore i Euharistije poučiti o praksi primanja duhovne pričesti koja je u prvim stoljećima Crkve bila izrazito zastupljena.

No, još je potrebnije u župnoj zajednici aktivirati jezgru zajednice, tj. one ljude koji su u župi posebno angažirani i aktivni. Oni su velika pomoć župniku u svakodnevnom pastoralu, a u pastoralu s rastavljenima i ponovo civilno vjenčanim mogu biti ključni element. Naime, osobe koje se nalaze u nekoj neregularnoj situaciju ponekad će se prije obratiti nekoj zauzetoj osobi u župnom životu nego župniku. Vrlo je važno organizirati takav pastoral i na dekanatskoj razini gdje bi se mogli planirati neki regionalni susreti s dotičnim osobama kao što su duhovne obnove, vikendi na kojima bi se rastavljeni i ponovo civilno vjenčani povezali i zbližili, razne radionice, seminari i sl. Naposljetku, rastavljeni mogu biti izazov na dijakonijsko djelovanje u Crkvi. Rastavu mnoge osobe dočekaju nespremne te im je za novi početak itekako potrebna pomoć bližnjih. Dužnost je, dakle, župne zajednice da kao milosrdni Samaritanac (Lk 10,29-37) pritekne u pomoć dotičnima. Rastavljeni i ponovo civilno vjenčani mogu biti također pomoć u obiteljskom pastoralu. Oni koji bi bili spremni podijeliti svoja iskustva rastave i sklapanja ponovnoga braka, uvelike bi obogatili i ohrabрили obitelji da ustraju u svom braku bez obzira na križeve koji se mogu javiti.

Zaključak

Kada se mi svećenici, redovnice i redovnici, koji čuvamo blago u glinenim posudama i koji smo i sami slabi i krhki nađemo pred zadaćom življenja i naviještanja Božje Riječi koja u nama budi sveti nemir i zaokuplja našu savjest, postavlja se pitanje: a kako?

Kako napustiti sigurnost, katkada i slatku udobnost, kako odgovoriti svim izazovima, kako poći u nepoznato, kako otići i naviještati uz rizik da ćemo naići na neprihvatanje i neodobravanje?

U jednoj su takvoj konfuoznoj situaciji bili i apostoli. Nakon čudesna umnažanja kruha i Isusove "tvrde besjede" o kruhu koji život daje, mnogi su učenici odstupili od Isusa. Isus se okreće svojim i postavlja jasno pitanje: "Da možda i vi ne kanite otići?"

Šimun Petar odgovara: Gospodine kome da idemo? Ti imaš riječi života vječnoga. I mi vjerujemo i znamo: ti si Svetac Božji." (Iv 6,69)

Crkva u "izlasku", kakvu želi papa Franjo, jest Crkva koja doživljava nezgode, koja je ranjena i prljava zato što je izišla na ulice. Nasuprot Crkvi u "izlasku" papa Franjo razlikuje Crkvu koja je bolesna zbog zatvorenosti i komocije hvatanja za vlastite sigurnosti. Crkva u "izlasku", a samim tim i svećenik u "izlasku" ne odustaju. Oni znaju da je život trajan dolazak i izlazak, sa svojim prednostima ali i rizicima koje uključuje svaki izlazak i odlazak. Ali, svaki izlazak i odlazak nudi mogućnost novih horizonata i novih nada.

Isusovi učenici su bili stavljeni pred pitanje: nastaviti ga slijediti ili odustati.

Oni su u Petrovu odgovoru izrazili svoju namjeru: žele ići za njim, jer jedino on ima riječi života vječnoga.

Iako možda s osjećajima nesigurnosti, pa i nerazumijevanja prihvatimo i mi poziv Petra naših dana, izujmo svoje sandale pred svetim tlom drugoga²⁷ i zakoračimo u avanturu promjene, preobrazbe, obraćenja uz jasnu svijest da jedino hod za Kristom i s Kristom nudi odgovor na sva pitanja i sve izazove.

²⁷ RS, 46.

Korištena literatura:

Arntz, Norbert: *Pastorale Umkehr. Das Programm des Franziskus-Pontifikats* (http://t.co/z5xRKE2oRM?fb_ref=Default), viđeno 20. ožujka 2015.).

Blažević, Velimir: "Nepripuštanje pričesti razvedenih i ponovno civilno vjenčanih osoba", u: *Crkva u svijetu*, 49(2014), br. 3, str. 369-383.

Džinić, Ivo: "Pastoralne smjernice za rad s razvedenima i ponovno civilno vjenčanima. Poziv

na dijakonijsko djelovanje," u: *Riječki teološki časopis*, 16(2008), br. 1(31), str. 199-218.

Marjanović, David: *Pastoral rastavljenih i civilno vjenčanih*, diplomski rad, Split, 2012.

Šimunović, Milan: *Izgradnja župne zajednice po obnovi obiteljske zajednice*. Izlaganje na Pastoralno-katehetskom kolokviju za svećenike, Zagreb, 4. ožujka 2015.

DAN TEOLOŠKO-KATEHETSKOGA INSTITUTA U MOSTARU

Mostar, 14. studenoga 2015. - U Mostaru je 14. studenoga 2015. svečanom akademijom i promocijom studenata, u nazočnosti 200-ak sudionika, proslavljen Dan Teološko-katehetskog instituta. Diplomom sveučilišnih prvostupnika religijske pedagogije i katehetike primilo je 9 studenata, a diplomu magistara 13 diplomanada. Na svečanosti bili su nazočni, uz roditelje, brojnu rodbinu i prijatelje diplomiranih studenata, mr. sc. Željko Majić, generalni vikar, bivši dekan KBF-a u Sarajevu prof. dr. Pavo Jurišić, rektorica Sveučilišta u Mostaru prof. dr. Ljerka Ostojić, predsjednik Vlade Hercegovačko-neretvanske županije prof. dr. Nevenko Herceg, gosp. Dragan Matijević, hrvatski konzul u Mostaru, te predstavnici znanstvenih, obrazovnih, kulturnih ustanova.

Prigodnom porukom nazočne goste i diplomirane studente pozdravili su predstojnik Instituta prof. dr. Ante Pavlović, dekan Fakulteta, rektorica Sveučilišta i generalni vikar. Čestitali su diplomandima postignuti akademski uspjeh i pozvali ih da stečena znanja i druge kompetencije stave u službu promicanja općega dobra, napose duhovnih, moralnih i kulturnih vrijednosti u našoj Crkvi i hrvatskome narodu. Kratko predavanje s temom *Crkva i politika u demokratskom društvu* održala je dr. sc. Davorka Topić Stipić, profesorica na Filozofskom fakultetu u Mostaru, koja je diplomski studij završila na Teološko-katehetskom institutu. Ona je u svjetlu socijalnoga nauka Katoličke crkve govorila o odnosu Crkve i države, njihovom mjestu, ulozi i zadaći u demokratskom i pluralnom društvu, osobito u području politi-

ke. Polazeći od načela autonomije Crkve i države u vršenju vlastitoga poslanja u demokratskom društvu, istaknula je potrebu njihove plodne suradnje i služenja u promicanju dostojanstva ljudske osobe, temeljnih ljudskih prava i sloboda te općega dobra svakoga čovjeka i cijeloga društva, u čemu svaka od njih ima svoje vlastito mjesto i poslanje, zadaću i odgovornost.

Diplome prvostupnika dobili su Serafina Kalfić, Lucija Knezović, Filipa Lončar, Monika Marikić, Katarina Milićević, Marija Ostojić, Marija Soldo, Josipa Sušac i Hrvoje Šitum, a magistarske diplome dobili su Iva Baković, Matija Begić, Ivana Boras, Marija Buntić, Marija Ćosić, Donald Elez, Zoran Juko, Marija Karačić, Zlata Marinčić, Ina Prskalo, Andrija Raič, Martina Višić i Matko Vučković.

Prigodom proslave dana TKIM-a redovito se podjeljuju nagrade najuspješnijim studentima u protekloj akademskoj godini. Za izvrstan uspjeh postignut u akademskoj godini 2014./2015. prvu nagradu dobila je s. Izabela Đaković za postignuti uspjeh u drugoj godini preddiplomskoga studija i drugu nagradu Marijana Stojanović, za postignuti uspjeh u prvoj godini magistarskoga studija.

Akademsku svečanost svojim su nastupom uljepšali Mješoviti zbor studenata Teološko-katehetskog instituta u Mostaru i Katedralni orkestar, uz glasovirsku pratnju docentice magistre Katje Krolo-Šarac, pod ravnanjem prof. don Nike Luburića. Proslava dana Instituta završena je prigodnim domjenkom za sve uzvanike.

PREDAVANJE DR. SC. DAVORKE TOPIĆ STIPIĆ

CRKVA I POLITIKA U DEMOKRATSKOM DRUŠTVU

Ono što je danas dvojba jest može li se govoriti o kršćanskoj državi.¹ Eliot kaže da kad se govori o kršćanskoj državi, onda se obično govori o trima povijesnim razdobljima: kad je kršćanstvo bilo manjina u poganskome svijetu, kad je čitavo društvo bilo kršćansko i kad kršćani svoju vjeru prakticiraju u manjini. Eliot nudi dva načina kako će se znati živi li se u ovome zadnjem. Prvi kaže da društvo prestaje biti kršćansko kada ne ispunjava vjerske propise, odnosno kada ponašanje nije u izravnoj svezi s kršćanskim načelima. Drugi, pak, kaže da društvo ne prestaje biti kršćansko sve dok se ne pretvori u nešto drugo.

Dvojba koju je Eliot imao prije početka II. svjetskog rata je dvojba o kojoj se i danas može govoriti: u kojoj mjeri kršćanstvo nadahnjuje postojeće društvo, koje svoje korijene nesumnjivo ima u kršćanskoj tradiciji? Ostaje li sve na tradiciji, načelima koja se smatraju anakronizmima i neprihvatljivima za moderno društvo? Je li kršćanstvo izbljedjelo, je li njegova poruka neprilagođena vremenu i prostoru? Je li svjedočenje te poruke postalo diskutabilno ili je način prikazivanja preuzeo svjetovni metar? Može li se kršćanstvo natjecati za svoj dio *sharea* kod primatelja? Je li kršćanstvo *passé*? Ili pitanje postaviti kao što je Kaufmann učinio: *Kako da preživi kršćanstvo?*² Naravno, kršćanstvo nije samo svjetonazor, nije samo skup načela djelovanja niti je samo ustrojbeni jedinicu društveno-političkoga sustava koji se skrbi za specijaliziran vid ljudskih potreba. Kršćanstvo je transcendentna stvarnost koja nije i ne može biti mjerena samo isključivo zemaljskim mjerama. Ona nužno u sebi inkorporira transcendentnu stvarnost, onostrano koje je za kršćanstvo "inkarnirano" u Trojednome Bogu.

Zbog toga je za razvitak današnje demokracije najvažnija stavka upravo razvoj društvene pravdnosti i poboljšanje ekonomske organizacije.³

Po svojoj definiciji demokracija nije ekskluzivan sustav, njezin imperativ je inkluzivni karakter, što pretpostavlja uključivanje svih pojedinca bez obzira na njihove različite sposobnosti.

Kad govori o odnosu između Crkve i društva, koncilski dokument *Gaudium et spes* kaže da je misija Evanđelja obogatiti i ukvasiti samo društvo.⁴ Društvo i sve one institucije koje ga čine: političke, ekonomske, kulturne, civilne itd. društvo su onoga istog čovjeka koji je "osnovni put Crkve". Samim time Crkva ne može biti stvarnost izvan stvarnosti niti njezin put može biti izvan puta čovjeka koji ga prolazi. Čovjek kao čovjek nije objekt i pasivan element društvenoga života, nego jest i mora biti i ostati njegov subjekt, temelj i svrha⁵ jer od njega počinje društveni život i prema njemu se oblikuje svaki društveni model i oblik.

Osnovna misija Crkve jest put prema transcendentnosti, ali to ne isključuje trenutak u kojemu konkretan čovjek živi. Taj je put moguće prijeći tako što će društvo biti po mjeri čovjeka, i to cijeloga čovjeka, a ne samo nekoga njegova dijela. Crkva je, dakle, pozvana biti prisutna u svim sferama života njezina *raison d'être* čovjeka, a pozivi određenih škola mišljenja koje smatraju da Crkvi nije mjesto u javnome životu time padaju u vodu. Zadaća je Crkve, osobito preko njezina socijalnog nauka, naviještati i prokazivati: naviještati viziju čovjeka i čovječanstva koja će biti primjenjiva na sve, ali i prokazivati grijeh i strukture grijeha, osobito ako one obuhvaćaju nepravde prema siromašnima, slabima, marginalnima, ostavljenima, zaboravljenima.⁶

Definicije države i Crkve nude određena rješenja po pitanju definiranja kompetencija Crkve i države. U državi je narod naseljen na određenome teritoriju, dok u Crkvi narod putuje prema vječnoj domovini. Problemi se javljaju ako država sebe shvati kao apsolut koji se ne treba ravnati

¹ Usp. T. S. ELIOT, *Ideja kršćanskog društva*, Verbum, Split, 2005., str. 13-14.

² Usp. F. X. KAUFMANN, *Kako da preživi kršćanstvo?*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2003.

³ Usp. J. MARITAIN, *Čovjek i država*, Globus nakladni zavod - Školska knjiga, Zagreb, 1992., str. 31-33.

⁴ Usp. GS, 40.

⁵ Usp. PIO XII., "Radioporuka upućena cijelom svijetu na Badnjak 24. 12. 1944.", cit. prema M. Valković, *Socijalni dokumenti Crkve*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1991., str. 91-106.

⁶ Usp. *Kompendij*, 56-69.

ničim doli preglasavanjem različitih interesnih skupina.⁷ Svrha države je, kako kaže Maritain, pomoći osobi da ostvari postignuće nadsvjetovnih posjeda i istinski ljudski život.⁸

Zbog jedinstva čovjekova bića ne smije se to biće dijeliti jer se ostvaruje jedan čovjek, međutim, zbog prosuđivanja čovjekova života ipak je potrebno napraviti distinkciju između barem dviju sfera: kulture i radne. Čovjek samo u dodiru s izvanjskim svijetom može *doživjeti svoju* nutrinu i sebe samoga, ostvarujući *doživljaj* samoga sebe. Odvojen od drugih, čovjek nije u mogućnosti ostvariti osobni život i njegovo djelovanje ostaje na "infrahumanoj razini"⁹. Religija ne smije postati platonska ideja Boga - to je pseudoreligija. Također, "samo imanentni Bog" je apstrakcija, jer stvarajući, utjelovljujući se i ostvarujući Crkvu nije prestao biti transcendentan.

Čovjek nije biće koje se rađa "gotovo". Njegov konačan postanak ovisi i o njegovu radu, njegovim činima i cjelokupnome životu. U tome svom postajanju čovjek nije sam, nego je dio ljudske zajednice, a ona je pak organizirana u "različita društva" koja svakomu pojedincu dopušta, omogućava i pomaže ostvarenja na različitim razinama, prije svega na religioznoj i profanoj.

Vjernik pak živi u dvjema zajednicama: vjerskoj na kulturnome području - Crkvi, i političkoj na radnome području - državi. Odvajanjem ovih dviju stvarnosti nijedna od njih ne gubi svoj identitet niti im se umanjuje djelokrug i autoritet. One počivaju na vrijednostima i uživaju u onima koje su imanentne svakoj, a opet zadržavajući autonomiju, posebnost svaka na svoj način "Ne treba filozofiju učiniti teologijom, ni kulturu pobožnošću, ni umjetnost mistikom, ni trgovinu karitasom da bi postale vrijedne stvari"¹⁰. Crkva je posebna božansko-ljudska stvarnost koja se ne može svrstati u red drugih zajednica koje egzistiraju u društvenome poretku: ona nije interesna zajednica, njezinu se dvodimenzionalnu stvarnost istinski može razumjeti samo sudioništvom u njoj.

Osoba je član političkoga tijela, ali može biti i dio nadvremenitoga društva, Crkve. Ukoliko bi osoba imala dvostruka mjerila u svome djelovanju ili ako bi se osjećala da pripada dvama različitim

svjetovima, bila bi podvojena. Zato među ovim stvarnostima mora postojati odnos i dijalog.

"Novovjeke slobode", kako ih naziva Maritain, koje su proglasile prevlast razuma i volje, pokazuju se pogrešnima i neproduktivnima. To ne znači da je sloboda savjesti ili sloboda naučavanja *creda* dovedena u pitanje. To, također, ne znači povratak modelima koji nisu bili dobri ni u vremenu kad su bili općeprihvaćeni: da su građanska vlast ili svjetovna ruka samo produžena ruka duhovne vlasti. U Maritainovu demokratskom društvu, koje je nadahnuto kršćanskim vrijednostima, načela autonomije i suradnje temeljna su načela. U isto vrijeme u takovom društvu svakoj je osobi zagarantiran vlastiti *credo*, makar on bio u raskoraku s cijelim narodom. Jer moralna načela nisu pitanje većinskoga glasa.

Često se Katoličkoj crkvi prigovara autoritarnost, nepostojanje demokratskih načela u organizaciji. Kaže Maritain da onima koji upućuju takve prigovore nedostaje povijesne i teološke pronicljivosti: povijesne, jer ne shvaćaju povijesni kontekst u kojemu je Crkva morala djelovati i svu raznolikost i društveno-državnih uređenja u kojima je prisutna; teološke, jer je crkvena vlast usmjerena prema Bogu. Kako je to kazao i papa Pio XII., Crkva se kao društvo ustrojava odozgor prema dolje, a političko se društvo ustrojava odozdo prema gore. Maritain smatra da nema manje autoritarne vladavine od crkvene: bez ikakva represivnog aparata upravlja velikim narodom za njegovo duhovno dobro, naučavajući, propovijedajući, bogoslužujući.

Osoba je dio političkoga tijela, ali je ona i iznad njega jer u osobi "čući" transcendentno i nespojivo, neraskidivo ga veže s onostranim. Značajka naše egzistencije je "transcendiranje skučenih obzora (...) egzistencija se zanosila za ono što je nekonačno, bezuvjetno, nadvremensko, apsolutno i prelazi od usvijetnog opstanka k transcendentnosti".¹¹ Čovjek nije samo tubitak, nego potencijalna egzistencija koja se ostvaruje u komunikaciji i slobodi, a transcendiranje ima cilj "osvijetliti egzistenciji put pri dolaženju samoj sebi".¹² Čovjek nije samo materija niti je ljudsko djelovanje i ispunjavanje obveza u društvu veza-

⁷ Usp. I. BODROŽIĆ, "Crkva - nacija - država", u: *Nova prisutnost*, vol. I, br. 2, 2003., str. 260-261.

⁸ Usp. J. MARITAIN, *Christianity and Democracy*, Ignatius Press, San Francisco, 2011., str. 28.

⁹ R. BRAJČIĆ, "Odnos između Crkve i države", u: *Obnovljeni život*, vol. 28., br. 2, 1973., str. 105-106.

¹⁰ R. BRAJČIĆ, *nav. dj.*, str. 110.

¹¹ Usp. I. MUSIĆ, *Može li transcendentni Bog biti osoba*, Matica hrvatska, Široki Brijeg, 2010., str. 49-50.

¹² *Isto*.

no isključivo uz "caru carevo". Ono je podređeno ostvarenju osobe i njezinu transcendentnomu cilju, a to nadilazi svaki oblik organizacije političkoga tijela.

Kako je onda moguće da Crkva podržava demokraciju? Crkva se definira kao apsolutna monarhija, a demokracija ne prihvaća primat jednoga nad ostalima. Razlog leži u činjenici što je čovjek "prvotni i osnovni put Crkve", a čovjek je i subjekt vlasti u demokraciji, temelj i državnoga i društvenoga uređenja. To neraskidivo spaja ove obje stvarnosti.

Naravno, ta mjera se ne mjeri po osobi, s imenom i prezimenom, statusom, položajem i ulogom u društvu, nego se mjeri prema njezinu dostojanstvu, pravima, jedinstvenosti i jedincatosti, upravo onome što se nalazi u temelju socijalnoga nauka.

Demokracija je u biti evanđeoskoga podrijetla i pokretač joj je ljubav.¹³

Domoljublje ne znači duhovnu skučenost. Ne znači mržnju prema drugome jer svi su ljudi braća. Ako naša domovina učini nešto loše, obveza je ustati i protiv toga govoriti. Ljubav prema domovini ne smije zastrijeti univerzalnost kršćanske ljubavi. Odvajanje, građenje zidova puno je lakše nego promicanje ljubavi prema čovječanstvu.

Kršćanin je član grada Božjega i grada ljudskoga. Prema tome, on ne može i ne smije biti podvojen u svome djelovanju jer obama gradovima pripada u cijelosti svoga bića. On je pozvan u svim dijelovima svoga života primjenjivati Božju zapovijed i unijeti Evanđelje u sva područja svoga djelovanja. Potrebno je da se "dvostruko državljanstvo" kršćanina očituje u svakoj njegovoj akciji.

Također, kršćani, katolici, pozivaju se na obnašanje javnih službi jer tako mogu pomoći općemu dobru. Međutim, nije dovoljna samo dobra volja. U enciklici *Pacem in Terris* nabrojani su preduvjeti kvalitetnoga javnog djelovanja kršćanina: profesionalna kompetentnost, skup znanstvenih, tehničkih i profesionalnih činitelja, duhovne vrijednosti i njihovo usklađivanje s vremenitim djelovanjem.¹⁴ U doktrinarnoj noti *O nekim pitanjima vezanim uz sudjelovanje katolika u političkom životu*¹⁵ Kongregacije za nauk vjere potanko se objašnjava što znači i kolika je važnost sudjelovanja

katolika u javnom, a osobito u političkome životu. Ivan Pavao II. u apostolskoj pobudnici *Christifideles laici* naglašava da se "vjernici laici ne mogu nipošto odreći sudjelovanja u 'politici', to jest u mnogostrukom i raznovrsnom gospodarskom, društvenom, zakonodavnom, upravnom i kulturnom djelovanju koje teži suvislom i institucionalnom promicanju općeg dobra".¹⁶ Sveti Toma Mor, proglašen zaštitnikom ljudi iz vlasti i političara, kaže da se "čovjek ne smije odijeliti od Boga, niti politika od morala".

Crkva je prepoznala demokraciju kao najbolji oblik vladanja koji, uza sve svoje propuste i slabosti, može osigurati najbolje oblike i načine vladanja za građane. S druge strane, tzv. demokratski svijet još uvijek nije vrednovao doprinos i važnost evanđeoskoga nauka i njegovu supremaciju, u smislu vrijednosne supremacije.

Stvar je u tome da se pravo političko iskustvo ne može razviti u ljudima osim ako strast i razum nisu orijentirani prema zajedničkim vrednotama, vjeri i časti, žeđi za pravdom. Bez hrabrosti, suosjećanja za čovječanstvo i duha žrtve put prema povijesnome idealu darežljivosti i bratstva nije dostižan. Ove riječi Lava XIII. vode samo k jednomu zaključku: Crkva treba ostvariti javni status u kojem bi njezino vjersko poslanje imalo pravnu zaštitu. To bi dovelo do priznavanja i prihvaćanja rezultata liberalnih revolucija od Crkve, a od države da je crkvena vlast društveno korisna i nezamjenjiva za stabilnost civilnoga poretka.

Dva prava koje treba i mora imati osoba koja živi u demokratskome poretku jesu: izraziti vlastito mišljenje o obvezama i žrtvi koju država nameće te ne biti primoran na poslušnost, a da ne bude saslušan. Iz ovoga papa Pio XII. izvlači i razlikuje dva temeljna pojma - narod i masa.¹⁷

Kao što "podložnik" demokraciji mora imati određene karakteristike, tako i oni koji obavljaju javnu funkciju i drže političku vlast moraju posjedovati određene karakteristike koje ih izdvajaju od običnih "podložnika". Prva i temeljna stvar jest imati duboki osjećaj za načela političkoga i društvenoga reda jer je centar demokracije upravo u predstavničkome tijelu i njegovoj funkciji. Zato je temeljno pitanje jesu li oni koji predstavljaju narod

¹³ Usp. H. BERGSON, *Les deux sources de la morale et de la religion*, Oeuvres, Paris, 1959., str. 1215-1216.

¹⁴ Usp. IVAN XXIII., *Pacem in terris*, 1963., 146-152. (dalje: *PiT*)

¹⁵ Usp. Kongregacija za nauk vjere, 2007.

¹⁶ IVAN PAVAO II. (1988.), *Christifideles laici*, br. 42. (dalje: *CL*).

¹⁷ O ovome papa Pio XII. piše u Božićnoj poruci iz 1944. godine.

moralni, praktično prikladni i imaju li intelektualne sposobnosti za taj posao jer je to pitanje života ili smrti jednoga naroda, njegova uspjeha ili propasti, ozdravljenja ili stalne bolesti.¹⁸

Po prvi put se u nekome papinskom tekstu izvodi jasna analogija između demokracije i ljudskih prava jer kaže da u "narodu, koji je dostojan tog imena, građanin osjeća u sebi savjest vlastite odgovornosti, obveza i prava, vlastite slobode zajedno s poštivanjem slobode i dostojanstva drugih".¹⁹ Pio XII. opisuje kakvu to demokraciju može ponuditi "narod dostojan tog imena" i "spektakla" koji nastaje ako je masa definira.

Narod, nastavlja Papa, koji je dovoljno duhovno i moralno zdrav i plodan, pronalazi u sebi, ali

daje i drugima, stupove demokracije, osobe koje žive demokraciju i koje ju znaju realizirati. Tamo gdje takve osobe ne postoje, na mjesto onih koji izvršavaju vlast dolaze ljudi koji od političke aktivnosti prave "arenu za vlastite ambicije, utrku za zaradom za sebe, za svoju kastu ili za svoju klasu; dok lov za pojedinačnim interesima gubi iz vida i stavlja u opasnost stvarno opće dobro".²⁰

"Katolička crkva nikada ne odijeva određena raspoloženja bilo koje dobi, jer je Crkva utemeljena za sva vremena. Katolik zna da ako se Crkva uda za raspoloženje bilo kojeg doba u kojem živi, ona će uskoro biti udovica. Znak istinske Crkve je da nikada neće prihvaćati prolazna raspoloženja" (Bl. Fulton Sheen).

¹⁸ Usp. Pio XII., "Radioporuka upućena cijelom svijetu na Badnjak 24. 12. 1944.", cit. prema M. Valković, *nav. dj.*, 1991., str. 91-106.

¹⁹ "Radioporuka", prema M. Valković, 1991., str. 91-106.

²⁰ "Radioporuka", prema M. Valković, 1991., str. 100.

BISKUPOVA KRATKA KRONIKA

Dijecezanski biskup Ratko Perić:

RUJAN, 2015.

4.-10. rujna predvodio duhovne vježbe sestra-
ma franjevkama Bezgrješnoga začeca Crnogorske
provincije u Dobroti kod Kotora.

5. rujna uvečer sudjelovao u predstavljanju
monografije Stanovništvo Popova Ravno dr. Ma-
rinka Marića u Ravnom.

11. rujna susreo se na Ordinarijatu s Kolin-
dom Grabar Kitarović, predsjednikom Republike
Hrvatske.

13. rujna predvodio sv. Misu u mostarskoj ka-
tedrali na kojoj su sudjelovali članovi Paneuropske
unije koji su tih dana imali simpozij u Mostaru.

14. rujna predvodio koncelebriranu sv. Misu
u katedrali u povodu 35. obljetnice posvete kate-
drala, blagdana Križeva i obljetnice svoga biskup-
skog ređenja.

17. rujna, na poziv s. Franke Bagarić, provin-
cijalke Mostarske provincije Školskih sestara fra-
njevki, posvetio oltar u sestrarskom samostanu u
Miletini, filijali međugorske župe.

19. rujna sudjelovao na međunarodnom sim-
poziju o sv. Jakovu Markijskom u Deževici kod
Fojnice. Susreo se s nadbiskupom kardinalom
Vinkom Puljićem.

20. rujna obavio kanonsku vizitaciju u Ko-
njicu. Slavio sv. Misu u župnoj crkvi i uveo no-
voga župnika fra Vlatka Soldu. Poslijepodne na
području glavatičevske župe u filijali Bjelimićima
predvodio Misnu koncelebraciju.

22. rujna u 17 sati sudjelovao u raspravi sa
skupinom župljana Stjepan Krsta o mogućem
povratku.

24. rujna sudjelovao u raspravi o novim Statu-
tima Caritasa BK BiH u Sarajevu.

Uvečer predvodio Misu i propovijedao u okvi-
ru devetnice u čast sv. Terezije Male na Ledincu.

26. rujna pod sv. Misu u katedralnoj kripti sv.
Josipa u Mostaru podijelio sakrament sv. krizme
kandidatima iz raznih župa. Bilo ih petero.

27. rujna, nedjelja, predvodio svečanu konce-
lebraciju u Trebinju u povodu Dana Trebinjske
biskupije, Miholjdana.

Uvečer u mostarskoj katedrali slavio presv. Eu-
haristiju u čast sv. Vinka Paulskoga, utemeljitelja
Družbe sestara sv. Vinka Paulskoga.

Od 28. rujna do 1. listopada boravio u Pa-
pinskom hrvatskom zavodu sv. Jeronima u Rimu.
Posjetio Odgovorne u Kongregaciji za kauze
svetaca, na Kongregaciji za nauk vjere, u Arhivu
Propagande, predvodio Misno slavlje u čast sv.
Jeronima.

LISTOPAD 2015.

3. listopada blagoslovio crkvenu ženidbu De-
nisa i Tihane Prančević u Viškocima.

4. listopada, blagdan sv. Franje, na poziv žu-
pnika i gvardijana fra Žarka Relote predvodio ve-
černju sv. Misu u župnoj crkvi sv. Frane na obali
u Splitu.

9. listopada pozdravio sudionike Devetoga
međunarodnoga skupa crkvenih pravnika u Po-
tocima kod Mostara. Bilo oko šezdeset sudionika,
od kojih 35 svećenika.

Uvečer predvodio koncelebraciju u mostarskoj
katedrali i održao prigodnu homiliju.

Ovlastio generalnoga vikara da obavi pregled
knjiga u župama Sv. Ante u Šuici i Sv. Mihovila
arkandela u Tomislavgradu - duvanjska župa.

11. listopada, nedjelja, na poziv župnika don
Ivice Puljića podijelio sakrament sv. krizme u žu-
pnoj crkvi u Neumu. Bila 42 krizmanika (21:21) i
jedan iz druge župe.

13. listopada pohodio sestru Josephinu i patra
Gerarda, pretučene dobrotvore na Modriču, koji
već godinama podižu kuće prognanicima.

15. listopada, na poziv sestara Karmelićanki
Božanskoga Srca Isusova, u dogovoru sa župni-
kom don Markom Kutlešom, predvodio konce-
lebriranu sv. Misu u župnoj crkvi Presvetoga

Trojstva u Gabela Polju, u povodu 500. obljetnice rođenja sv. Terezije od Isusa (Velike) i 25. obljetnice dolaska sestara u Gabela Polje.

17. listopada u katedralnoj kripti sv. Josipa podijelio sakrament s. krizme dvoma kandidata.

18. listopada, nedjelja, na poziv župnika don Jure Gavranića, uz blagoslov kardinala Vinka Puljića, predvodio sv. Misu u župi Rankovići kod Novoga Travnika u povodu 71. godišnjice pogibije hrvatskih vojnika i civila u listopadu 1944. godine u šumarku Rije.

23.-24. listopada, na poziv beogradskoga nadbiskupa i metropolita msgr. Stanislava Hočevara održao duhovno predavanje svećenicima u prostorijama Ordinarijata, predvodio ispit savjesti, klanjanje, svečanu Večernju u konkatedrali Krista Kralja, a sutradan pod sv. Misom, koju je predvodio msgr. Hočevar, propovijedao u katedrali Marijina Uznesenja u povodu proslave sv. Ivana Kapistrana, suzaštitnika Beogradske nadbiskupije te 70. obljetnice rođenja i 15. obljetnice biskupskoga ređenja Nadbiskupova.

25. listopada, nedjelja, na poziv župnika don Đure Bendera, predvodio koncelebraciju u župnoj crkvi na Gradini u povodu završetka pučkih misija koje su vodili hrvatski isusovci o. Zvonko Vlah i o. Ivan Vinkov iz Opatije.

30. listopada primio don Damira Stojića, salezijanca, studentskoga kapelana u Zagrebu.

STUDENI, 2015.

1. studenoga, Svi Sveti, slavio sv. Misu u Drežnici za svetkovinu Patrona.

- Uvečer slavio sv. Misu u mostarskoj katedrali.

2. studenoga, Dušni dan, slavio sv. Misu kod sestara Bezgrješnoga začeca B. D. Marije u Mostaru.

- Slavio sv. Misu na groblju u Čeljevu i pomolio se kod groba svojih roditelja Grge (+1985.) i Anice (+1986.).

3. studenoga koncelebrirao u sv. Misi kojoj je predvodio kardinal Vinko Puljić u sarajevskoj katedrali.

3.-5. studenoga sudjelovao u 65. zasjedanju BK BiH u Sarajevu.

4. studenoga zajedno s ostalim biskupima slavio sv. Misu u kapelici Marijina Navještenja sarajevskoj bogosloviji, gdje studiraju šestorica hercegovačkih bogoslova.

5. studenoga susreo se s rektorom don Josipom Kneževićem i ostalim poglavarima u bogosloviji.

- Susreo se s bogoslovima i s don Milenkom Krešićem, profesorom crkvene povijesti na KBF-u.

7. studenoga podijelio sakrament sv. krizme kandidatima iz Gruda (5) i iz Čapljine (3).

8. studenoga, nedjelja, podijelio red đakonata bogoslovu Iliji Petkoviću u Studencima.

11. studenoga primio konzulicu Republike Turske: Ayşe Selcan Şanlı.

Uvečer slavio sv. Misu za dvije mučenice i don Petra Šjora u katedrali.

12. studenoga održao predavanje u Čapljini na sastanku triju Dekanata.

14. studenoga, na poziv župnika don Bariše Čarapine blagoslovio crkvicu sv. Nikole Tavelića u Mijakovu Polju, filijala Vinica, i obavio kanonsku vizitaciju u župi.

15. studenoga slavio večernju sv. Misu u katedrali.

- U katedralnoj dvorani pozdravio skup u okviru prezentacije knjige "Pet redaka" dr. don Ivana Tomasa.

17. studenoga primljen na Ordinarijatu veleposlanik Malteškoga viteškog reda u BiH, gosp. Charles - Henry de Rambures.

18. studenoga na Ordinarijatu prije podne predvodio sjednicu Konzultorskoga zbora, a poslije podne Prezbiterskoga vijeća hercegovačkih biskupija.

22. studenoga, Krist Kralj, u 11.00 sati slavio sv. Misu u Rehabilitacijskom centru "Sveta Obitelj" u Mostaru.

Uvečer u katedrali predvodio sv. Misu i nakon toga ostao na koncertu koji je priredio katedralni zbor u povodu svoje 35. obljetnice pjevanja, od početak katedralne župe 1980.

29. studenoga, nedjelja, prije podne slavio sv. Misu u Rehabilitacijskom centru "Sveta Obitelj" u Mostaru, a uvečer predvodio koncelebraciju u katedrali i propovijedao.

30. studenoga, sv. Andrija apostol, na vijest da je papa Franjo primio odreknuće msgr. Juraja Jezerinca od biskupske službe zbog dobne granice, a imenovao msgr. Juru Bogdana, rektora Papinskoga hrvatskog zavoda sv. Jeronima novim vojnim ordinarijem u Republici Hrvatskoj, biskup je poslao msgr. Jezerincu zahvalu, a msgr. Bogdanu čestitku za novu službu.

